

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

**Післядипломна
педагогічна освіта**

***А.Є. Сіренко
К.І. Ванько***

***Використання гумористичних
художніх творів у формуванні
комунікативної компетентності
дошкільника
(матеріали Інтернет-конференції)***

УДК 373.2
Б-43

УКЛАДАЧІ:

Сіренко А.Є., завідувач відділу дошкільної освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», кандидат педагогічних наук;

Ванько К.І., методист відділу дошкільної освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ніколаєску І.О. доцент, доктор педагогічних наук завідувач кафедри дошкільної освіти навчально-наукового інституту педагогічної освіти, соціальної роботи та мистецтва Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Перцева О.В., завідувач дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу №34 «Дніпряночка» Черкаської міської ради

Використання гумористичних художніх творів у формуванні комунікативної компетентності дошкільника Збірка розробок тематичних занять, театралізованих розваг, теоретичних роздумів для педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів. – Черкаси: Видавець КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2019.–233 с.

Рекомендовано до друку вченою радою КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»
Протокол № 2 від 16.05.2019 року

Черкаси 2019

ВСТУП

Демократизація й гуманізація сучасного суспільства та виховного процесу в дошкільних навчальних закладах зумовлюють актуальність проблеми залучення до арсеналу педагогічних засобів впливу на підростаючу особистість почуття гумору як природної основи позитивних емоцій і створення конструктивних міжособистісних взаємин. Формування почуття гумору у дошкільників обумовлена вимогами чинних програм та положеннями теорії особистісно-орієнтованого виховання, які спрямовані на своєчасний інтелектуально-моральний розвиток дітей.

Почуття гумору – один з дивовижних проявів людської природи, який безумовно пов'язаний з душевним здоров'ям, здатністю протистояти труднощам і негараздам. Гумор дає змогу вихователю формувати ті навички та звички поведінки, початок таких особистих якостей, які визначають характер взаємовідносин дитини з іншими людьми, і тим самим створює передумови розвитку позитивних взаємовідносин.

Аналіз сучасних педагогічних і психологічних досліджень стверджує, що найбільш ефективним засобом розвитку взаємин між дітьми є сумісна діяльність. Один з видів сумісної діяльності, доступний дітям – це художня. Така діяльність безпосередньо пов'язана з різними видами мистецтва: театралізовані ігри, художньо-словесна творчість, зображувальна діяльність, музична. Їх синтез ще більше посилює урізноманітнює впливи на дитину, розкриває перед нею життя в його різноманітності і красі.

Н. Гавриш рекомендує активно проводити в дошкільному закладі заняття з використанням жартівливих віршів, віршів-забавок, які допомагають розвивати виразність, точність, влучність мовлення дітей, а також сприяють формуванню поетичного смаку, виховують інтерес до краси українського художнього слова. Як зазначає учена, гумористичні фрагменти, підкріплені жартівливими текстами, – чудове доповнення до будь-яких занять, вносять позитивні моменти, підносять настрій будь-коли, роблять привабливішими дитячі розваги. Вони є пропедевтикою сприймання та усвідомлення народної сміхової культури. Використання жартівливих текстів сприяє створенню доброзичливої, невимушеної атмосфери, підтримці доброї настрою дітей, демонструванню їм багатих можливостей культурного прояву веселого настрою, зацікавленню логічними завданнями, заохоченню до активної розмови.

Результати дослідження І. Попової показали, що поетичні твори гумористичного характеру можна використовувати і з метою розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку. У ході такої роботи варто дотримуватись таких послідовних етапів: відбір образних слів й образних виразів гумористичної спрямованості з поетичних гумористичних творів; ознайомлення старших дошкільників з різними жанрами поетичних гумористичних творів: гумореска, небувальщина, перевертні, примовки, приказки, прислів'я; залучення дітей до змістового й художнього аналізу поетичних творів гумористичного характеру; пояснення образних слів і виразів, усвідомлення дітьми їх функціонального призначення в гумористичних віршах; активізація словника дітей образними словами і виразами гумористичної спрямованості через використання гумористичних творів у різних видах діяльності дітей, розігрування гумористичних ситуацій; самостійне продукування зв'язних розповідей з використанням образних слів і виразів гумористичної спрямованості з опорою на наочність (малюнки, ілюстрації з гумористичним змістом); закріплення набутих навичок уживання образних слів і виразів у процесі виконання творчих, імпровізаційних завдань (складання розповідей за власними малюнками до гумористичних віршів, творчих розповідей за мотивами віршів, смішних історій).

Використання на заняттях та в повсякденному житті жартівливих віршів, казок, розповідей, прислів'їв та приказок, пропонування комічної тематики для зображувальної діяльності та музичних ігор – є чудовим доповненням, вони вносять пожвавлення у побутові моменти, роблять привабливими дитячі розваги, благотворно впливають на емоційну сферу дитини, сприяють вихованню добрих почуттів, запобігають виникненню негативних звичок. Діти отримують зразки правильного, гарного, емоційного забарвлення зв'язного мовлення, насиченого влучними образними виразами, прислів'ями, приказками, фразеологізмами, гуморесками.

Теоретичні аспекти

*Байда Надія Василівна,
вихователь дошкільного навчального
закладу №17 «Пролісок» Смілянської міської ради
Черкаської області*

ВИХОВУЄМО ГУМОРОМ

*Гумор і сатира – невід’ємні
елементи у виховному процесі дошкільників.
Вони є природним фундаментом
позитивних емоцій.*

Гумор і сатира – невід’ємні елементи у виховному процесі дошкільників.

Вони завжди були природним фундаментом позитивних емоцій і створення кращих взаємин між людьми. Особливої актуальності почуття гумору набуває в період становлення особистості. Воно значною мірою сприяє не тільки комплексному вихованню, духовному збагаченню, а й слугує захистом від негараздів, які травмують вразливу дитячу психіку.

Вітчизняні педагоги О. Савченко, В. Сухомлинський дотримувалися думки, що розвинене почуття гумору допомагає вирішувати нелегкі життєві ситуації. Так, І.Д. Бех наголошує, що з перших кроків дуже важливо, щоб дитина жила радісним серцем. Філософ Ж.Ж. Руссо завжди виступав за виховний процес, наповнений оптимізмом. Він вважав сміх яскравою формою вираження радісних переживань. Відомо, що сміх і лікує і заспокоює дітей. У стресовій ситуації сміх-це найдешевші ліки. Багато сучасних психологів теж схиляються до цієї думки.

Про те, що українці схильні до гумору, широко відомо у всьому світі. Для українського гумору характерне відчуття свободи, яке він дарує. Сміх для українців-джерело оптимістичного погляду на життя. Українці постійно намагались «вдарити лихом об землю». Улюблена всіма українцями поетеса Леся Українка писала: «Ні, я хочу крізь сльози сміятись, серед лиха співати пісні».

Гумористичний жанр складає великий план української дитячої літератури – вірші, оповідання, казки Є. Гребінки, Б. Грінченка, Б. Лепкого, О. Пчілки, М. Черемшини. Емоційна культура дітей на низькому рівні. Це доводять спостереження. І це пов’язано не тільки з умовами дитячого виховання, а й з рівнем культури людей, що оточують – батьків та вихователів. Процес виховання почуття гумору спонукає до емоційного і естетичного розвитку дошкільників, вдосконалює комунікативні здібності. Впливає він також на морально – етичну поведінку дітей.

Почуття гумору дається людям при народженні, але проявляється вже в ранньому дитинстві під впливом навколишнього середовища. Коли відсутні передумови для розвитку почуття гумору, то це призводить до формування прямолінійного характеру, що веде до проблем в соціальній адаптації. Дослідниками доведено, що гумор є фізіологічною захисною функцією.

Для освітнього процесу в дитсадку потрібно вибирати гумористичні твори, які спираються на народну творчість, класику і сучасне мистецтво. З метою розвитку почуття гумору у дітей, доцільно використовувати книжкові ілюстрації гумористичного характеру. З ілюстрації починається процес вибору дитиною книги для читання. Гумор, дотепність і сміх представляють педагогічну цінність. Почуття гумору вчені ставлять в один ряд з іншими необхідними емоційними особливостями, що становлять професійну компетентність

педагога. Можливості сміху в педагогічній практиці вивчені ще не повною мірою. Сміх несе в собі захисну функцію підвищення життєвих сил організму. Велику роль він відіграє в опірності до екстремальних умов. Всім відомо, і навіть дітям, що кращий той педагог, який посміхається, уміє жартувати. Ця об'єктивна закономірність забезпечує успіх педагогічної діяльності. Завжди на благо виховного і навчального процесу йшли інформація з використанням гумору, включення жартів і обґрунтування ситуації.

Народилась і виросла я на Житомирщині, в мальовничому селі Роставиця, де на кожне сільце своє слівце. Батько мій був балагур-весельчак, якого поважали за веселу вдачу і дотепне слово в потрібну хвилину його працівники, а керував він цегельним заводом. Мама, сільська вчителька, завжди мала в лексиконі жартівливі вирази і вживала їх на своїх уроках з першокласниками. Гостре слівце було в неї зброєю проти несправедливості. Старший брат, теж з гумором не розлучався. В селі цінували його за добру натуру, талант художника-самоучки. Виросла я в родині на жарт багатій, на добре слово щедрій. З дитинства писала вірші, а коли навчалась у випускному класі школи, друкувала їх у районній газеті. Пізніше, навчаючись у Бердичівському педучилищі, а згодом в Житомирському педінституті, я продовжувала писати свої вірші. Надихали мене на творчість викладачі філологічного факультету, багато з яких відомі вчені-педагоги. За довгі роки роботи в школі і в дитсадку, я помітила, як слова автора-гумориста налаштовують вихованців на веселий настрій, ненав'язливо повчають і наставляють дітей. В моїх віршах не лише сатира, а й патріотизм. Їх я використовую на заняттях з розвитку мовлення, ознайомлення з соціумом, художній літературі, малюванні. Я бачу перед собою веселі і щасливі очі вихованців. І ті непослухи – Кіри, Ігорі, Андрійки, міняються під впливом моєї творчості. Вони стають більш співчутливими, подільчивими, слухняними. І так приємно стає на душі, що ти комусь потрібен, що твої вірші діють наяву. Хочеться ще більше приносити користі дітям, своїм теперішнім і майбутнім вихованцям.

Викладаючи рідну мову в школі, я помічала, як не хотілось учням вивчати правила правопису, а без їх знань не зможеш грамотно писати, вільно виражати свої погляди і думки.

Кома

*Заблукала одна кома,
Стала в творі не туди.
Зміст змінила, як відомо -
Ні туди і ні сюди!
Заблукала, помилилась,
Скаче, місця не знайде.
«Я вже трохи притомилась,
Де ж це місце моє, де?»
А це горе-учениця
Їй дозволила блукать,
І тепер їй доведеться,
Таки правила вивчать.*

Тире

*В простих реченнях, як в лісі,
Часто крутяться дефіси:
По одному, чи й по два,
Іде кругом голова.
Загадкові ці дефіси –
Вивчи правила скоріше.*

*Як поставиш не туди,
Не минути нам біди!*

Я добре знаю психологію дітей і вмію без нудного повчання пояснити дітям при допомозі гумору, як поводити себе в тій чи іншій ситуації. Особливою заслугою, я вважаю, уміння доступно, з гумором говорити з дітьми про серйозне, не пригнічуючи особистості. У своїх творах приділяю багато уваги розкриттю внутрішнього світу героїв. Мене цікавлять неординарні характери, емоції, настрої вихованців. Герої моїх творів приваблюють дитячою чистотою, відкритістю до сприйняття прекрасного, світлого.

Кіра

*Карі очі, бантик – квітка
Це моя маленька Кіра,
Вихованка – хуліганка,
І маленька партизанка.
Нізащо не скаже де,
Що сховає, не знайде,
Спати в спальні не бажає,
Там вона пісні співає.
Здачу всім вона дає,
Де таке дівча ще є?*

Помічниця

*Миє посуд і полоще
Дівчинка Оленка.
У матусі помічниця,
Хоч іще маленька.
Впала чашка ненароком,
Відлетіло вушко,
– Я до цього яким боком?
Впала самотужки.
Я старалась, я старалась,
Помогти хотіла.
А ця чашка-замарашка,
Униз полетіла.*

В моїх віршах поєднуються сили добра і зла, зв'язок дитини і природи, переплетення фантастики з дійсністю, подорож у світ слова. Я вживаю в своїх віршах фразеологічні звороти, прислів'я, приказки та засоби гумору.

Хлопчик Ваня

*Розігнався хлопчик Ваня
На подвір'ї дитсадка.
Збив із ніг подружку Аню,
Гепнув м'яч у Василька.
І белькоче в оправдання:
«Не хотів я, пробачайте,
Буду чемним завтра зрання,
М'яч від мене заховайте».
«Та хіба в м'ячі тут справа?» –
Діти крикнули Івану -
Ти, справжнісінька роззява,*

Ми дружить з тобою не станем».

Слухняний зуб

*Тихий ранок наступає,
А Василько міцно спить.
Мама лагідно вмовляє,
Хоче сина розбудить.
А синочок й далі спить,
Відкриває сонні очки:
«Мамо, в мене зуб болить,
Я не можу йти в садочок».
«Йдем до лікаря, синочку,
Будем зубика лічить».
«Ні, матусю, йдем в садочок.
Вже, здається, не болить».
Ой, який слухняний зуб,
Він почув моє прохання.
Став здоровим, наче дуб,
Перестав боліти зрання.*

Під час проведення режимних моментів я знаходжу час для виховання у дітей почуття гумору. На прогулянці, разом з маленькими вихованцями, придумуємо віршики, в яких зачіпаємо деякі виховні моменти дітей-непослухів, привертаємо їх увагу до себе, вчимо чемності, подільчивості. Під час гімнастики пробудження я теж включаю віршики-повчалки, які стимулюють до виконання фізичних вправ.

*Просинайтесь, мої соні,
Відкривайте оченята,
Піднімайте вверх долоні,
Перша вправа, друга, п'ята...
Потрудились ми на славу,
Ніжки вже попіднімали,
Повернулись вліво, вправо,
Дружно вправи подолали.
І Сашуня не дрімав,
Справився він на відмінно,
Не ловив, як завжди, гав
Буде вмiлим неодмінно!*

Чимало часу в другу половину дня приділяю дітям, які мають творчі здібності. Разом з ними придумуємо мирилки, дражнили, небилиці, цікаві гумористичні твори. Діти – чудові мрійники-фантазери. Вони підводять до таких тем, що і дорослому цікаво творити разом з ними.

*Всі ми дружні фантазери,
І Марійки, і Серьожки,
І на витівку веселу
Здатні вушка наші й ножки.
І туди, куди не треба,
Ми залізімо умить.
І в калюжах без потреби,
Можемо дружно жаб ловить.*

Педагог дитячого садка має багато можливостей виховувати дітей у душі рідної культури, тому що він живе з дітьми. В такому разі, звернення до фольклору може стати частиною побутового життя, прикрасою і одухотворенням його. Звертаючись до витоків фольклору у своїй щоденній роботі, ми з дітьми творимо колективно. Дуже люблять мої вихованці частівки, які звеселяють душу і серце, а народні казки з елементами гумору гарно впливають на виховання в дітей любові до рідного краю, до України. Діалоги і монологи розвивають комунікативне мовлення, тому я включаю в них кожну дитину. На прогулянці – широкий простір для виховання особистості дитини. Велику увагу я звертаю на шанобливе ставлення до самого себе. Повчаючи гумором, діти згадують про правила поведінки і свої права. Своім веселим словом я підводжу дітей до істини, що правила потрібні для того, щоб усім було зручно жити. Я залучаю дітей до вироблення прав і правил життя, а індивідуальне спілкування з вихованцями додає відчуття власної значущості, знімає тягар емоційної напруги.

Рекомендації вихователю дитячого садка по розвитку почуття гумору в дошкільнят

- Читання дитячих потішок з чергуванням рухів, темпу і гучності мовлення.
- Стежити за тим, щоб всі вихованці були включені в роботу, не втомлювалися і не відволікалися.
- Детальніше пояснювати завдання, нагадуючи приклади з життя.
- Розширювати словниковий запас, складати гумористичну розповідь за власним сюжетом.
- Розвивати почуття колективізму.
- Розвивати впевненість у власних силах.
- Розвивати творчість, фантазію в області гумористичних уявлень.
- Сприяти балакучості, відкритості, розвитку почуття гумору.
- Підвищувати рівень допитливості, вчити встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.
- Давати можливість використання декількох варіантів бачення світу в гуморі і його зображення.
- Створювати виставки гумористичних творів на ту чи іншу тему.
- Уважно вислуховувати розповіді дітей про побачене.
- Поступово формувати здатність сатиричного сприймання.
- Доброзичливо ставитися до дітей, згуртовувати їх.

Гумор – це рятувальний круг на хвилях життя. Краще терпіти нужду і бути веселим, ніж жити в розкошах, не знаючи почуття радості. У ворота того, хто сміється, входить щастя. Отже, давайте жартувати. Жарт допоможе не тільки жити, а й вижити в любых життєвих ситуаціях.

***Бодня Світлана Миколаївна, вихователь-методист
дошкільного навчального закладу «Світлячок» ім. С. Русової №4
Корсунь-Шевченківської міської ради Черкаської області***

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У ГУМОРИСТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРАХ

Почуття гумору – один з дивовижних проявів людської природи, який безумовно пов'язаний з душевним здоров'ям, здатністю протистояти труднощам і негараздам. Крокувати по життю з почуттям гумору легше, це факт. Адже складовою щасливого життя є оптимізм, уміння жартувати і сміятися. На жаль, така здатність не передається на

генетичному рівні, хоча уміння радіти можна розвивати. І що раніше починати – то краще. Найкраще таке навчання розпочинати із гумористичних творів – вірші-жарти, анекдоти, надокучливі та жартівливі казки.

Спочатку вихователь допомагає дітям зрозуміти смішне, показує на власному прикладі, як можна реагувати на смішне. Поступово педагог підводить дітей до свідомого елементарного використання засобів творення смішного, заохочує пожартувати, вчить застосовувати жарти у складних ситуаціях життя як один з найоптимальніших способів реагування на проблему.

Сміх – чудовий посередник між світом дітей і дорослих. Уміло користуючись казковою силою сміху і гумору, можна швидко впоратися з дитячими вередуваннями і впертістю. Чи можна краще описати дитяче вередування, як це зробив Г. Бойко у своєму вірші «Вереда», прочитавши його, проводимо з дошкільниками бесіду про поведінку хлопчика-одинця, запитуємо чи хотіли б вони мати такого друга.

Гумор - це могутня сила проти усіляких недоліків – похвальби, лінощів, брехні. Хвалькувату, ледачу людину можна не бити, не карати, з нею можна пожартувати. Тоді їй стане соромно і вона виправиться. Вірші «Хвалилася редька», «Як невдаха виступав» Г. Бойка, «Ніколи не хвались» П. Воронька, «Хто танцює гарно, дітки?...» І. Січовика розповідають про хвалькуватість. Дітям слід пояснити, що звичайно, хвалитися негарно, але зрідка – можна і якщо це дійсно правда. Пропонуємо вихованцям наступну вправу, похвалитися не собою, а своїми власними друзями, похвалити все, що діти гарного знають про свого товариша. Дошкільнята переконуються, що набагато приємніше говорити про когось добре.

Допоможуть розвинути почуття гумору кумедні та смішні ілюстрації, а ще можна запропонувати виготовити кожному вихованцю свою власну книжечку-смішинку та оформити її за власним бажанням.

Навчити дітей розуміти смішне та виявляти почуття гумору неможливо без участі мовлення, тому завдання виховання почуття гумору в дошкільному віці обов'язково включає мовленнєвий компонент.

Використання на заняттях та в повсякденному житті жартівливих віршів, казок, розповідей, прислів'їв та приказок, пропонування комічної тематики для зображувальної діяльності та музичних ігор - є чудовим доповненням до будь-яких занять, вони вносять пожвавлення у побутові моменти, роблять привабливими дитячі розваги, позитивно впливають на емоційну сферу дитини, сприяють вихованню добрих почуттів, запобігають виникненню негативних звичок.

*Бортнікова Наталія Юріївна,
музичний керівник дошкільного навчального
закладу (ясла-садок) №34 «Дніпряночка»
Черкаської міської ради Черкаської області*

МУЗИЧНА РОЗВАГА ЯК ОДИН З МЕТОДІВ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ УСПІШНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ГУМОРИСТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Літературні твори можуть сприйматися дітьми по-різному: як джерело інформації, забава, інтелектуальне завдання, витвір мистецтва, повчальна соціальна ситуація, моральне правило, виконання якого є обов'язком для всіх, ігровий сюжет, стимул до творчості,

передусім словесної та розвитку творчих здібностей, що є найкоротшим шляхом, за словами Василя Сухомлинського, до душі вихованців.

Організація сучасного освітнього процесу та робота з музичного виховання зокрема передбачає планування й проведення занять, розваг інтегрованого типу на основі чи із застосуванням літературних творів українських поетів у порівнянні з минулими методиками, коли дітей знайомили з літературою переважно на заняттях з розвитку мовлення.

Останнім часом домінує ідея доцільності забезпечення впливу різних видів мистецтв у художньо-естетичному вихованні малюків за провідною роллю художнього слова. У різних видах художньо-мовленнєвої творчості художнє слово є стрижнем, навколо якого чи за допомогою якого створюються різноманітні яскраві образи, втілені засобами образотворчої діяльності, музики, танцювально-ритмічних рухів, театралізованої гри тощо. Важливо допомогти дітям відчувати різні нюанси образу, сприйняти й усвідомити вжиті автором способи його створення та знайти власні. Дуже важливо забезпечити вплив різних видів мистецтв у художньо-естетичному вихованні малюків за провідною роллю художнього слова.

Відзначаючи надзвичайну роль літературного мистецтва у збагаченні емоційно-чуттєвого досвіду, загалом психічного життя дитини, яке під впливом художнього слова стає різноманітнішим та витонченішим, у стимулюванні їхніх творчих проявів, науковці пов'язують це зі здатністю дитини до емоційного сприйняття літературних творів, намаганням «примірювати» до себе різні за характером образи, типи, здатністю прийняти їхню позицію у проживанні різних ситуацій, відчувати переживання літературних героїв.

Літературні тексти незамінні як один з найкращих засобів створення, а потім і збереження в групі комфортного психологічного клімату, адже природний гумор, уміння розуміти й продукувати смішне - одна з найкращих рис українського народу. Жартівливі вірші, вірші-забавки допомагають розвивати виразність, точність, влучність мовлення дітей, а також сприяють формуванню поетичного смаку, виховують інтерес до краси українського художнього слова. Художньо-образна поетична форма цих віршів спонукає дітей до усвідомлення інтелектуального, логічного завдання через осмислення значення мовних образів. Але завдяки жартівливій, цікавій ситуації, діти сприймають їх залюбки, весело, як гру.

Використання жартівливих текстів сприяє створенню доброзичливої, невимушеної атмосфери, підтримці доброго настрою дітей, демонструванню їм багатих можливостей культурного прояву веселого настрою, зацікавленню логічними завданнями, заохоченню до активної розмови.

Гумористичні фрагменти, підкріплені жартівливими текстами, - чудове доповнення до будь-яких занять, вносять пожвавлення у побутові моменти, підносять настрій, роблять привабливішими дитячі розваги.

Прикладом цього була проведена літературно-музична композиція за мотивами віршів черкаських дитячих поетів «Котився по світу веселий візок, чимало малятам привіз загадок» для дітей старшого дошкільного віку. Це твори Миколи Борща, Олександра Прилуцького, Олени Свенціцької, Олексія Соломіцького, Михайла Василенко, Діани Бондар, Валентини Мандрик, Тамари Коломієць.

Діти з почуттям гумору зустріли яскраві образи бабусі, дівчат, близнюків Василька та Олега, Катерини, до якої залилися хлопці, сміхом зацінили смішинку про барабан; емоційно плескали Киці, яка почала комизиться, грибочкам, які заховалися.

Кульмінацією проведеної розваги стала зустріч з дитячим поетом М. Борщем.

*Габліані Марина Валентинівна,
вихователь-методист дошкільного
навчального закладу (ясла-садок)
комбінованого типу №7«Сонечко»
м. Канів Черкаської області*

ВИКОРИСТАННЯ ГУМОРИСТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

*«Гумор – це показник
морального здоров'я
колективу і особистості».*

В. Сухомлинський

Актуальним питанням на сучасному етапі демократизації та гуманізації суспільства стає залучення до педагогічної діяльності використання гумору, як впливу на підростаючу особистість та виховного процесу в дошкільних закладах. Адже позитивні емоції відіграють важливу роль у створенні конструктивних міжособистісних взаємин «батьки – діти», «вихователь – діти», «діти – діти». Актуальність формування почуття гумору у дошкільників зумовлена вимогами програми «Я у Світі» та положеннями теорії особистісно-зорієнтованого виховання, що сприяє формуванню своєчасного інтелектуально-морального розвитку дітей.

Аналізуючи сучасні психолого-педагогічні дослідження можна дійти висновку, що найбільш ефективним засобом розвитку взаємин між дітьми є спільна діяльність та спільні дії дітей. Художня діяльність є одним з доступнішим та цікавим дітям видом спільної діяльності малечі, вона безпосередньо пов'язана з різними видами мистецтва, які обожнює сучасна дитина це і театралізовані ігри, зображувальна діяльність, музична, художньо-словесна творчість, де прояву дитячій творчості немає меж. Взаємодія цих видів діяльності ще більше посилює та урізноманітнює впливи на дитину, розкриває перед нею життя в його різноманітності і красі, що завжди викликають позитивні емоції та посмішки у дітей.

Коли ми поєднаємо художньо-образну форму казок, віршів, розповідей саме жартівливого змісту з художньою діяльністю, то це допоможе дитині «входити в образ», «проживати» його та в подальшому відтворювати в різних видах діяльності. У них формується своє емоційне ставлення до художнього образу, який вони наслідують та відтворюють в першу чергу в іграх.

Для сприйняття уже більш глибокого засвоєння художнього образу, що дає дитині змогу виразити свої емоції, є театралізована діяльність, саме цей вид діяльності дозволяє розкритися дитині як найкраще. Міміка, жести, рухи дозволяють навчитися, розкомплексуватися дітям, навіть дуже сором'язливим, звичайно при постійній активній участі в цій діяльності. Задача педагогів навчити дітей «чути» художні твори, та вміти їх відтворювати на сцені. Багатьом дітям подобається і викликають захоплення ті дії, які подобаються глядачам і вони активно реагують на оплески та словесну похвалу. Театралізована діяльність в свою чергу, є одним з компонентів мовленнєвої діяльності, засобом розвитку образного, літературного мовлення, загалом мовлення в цілому. Коли мова йде про відтворення творів саме гумористичного змісту та вдале вміння використання на заняттях та інших видах діяльності жартівливих віршів, казок, розповідей, прислів'їв та приказок, то це вносить позбавлення у побутові моменти, робить привабливим дитячі

розваги, позитивно впливає на емоційну сферу дитини, сприяє вихованню добрих почуттів, формування почуття гумору.

Українські народні та літературні казки, гумористичні вірші, приказки, прислів'я, загадки, жарти, усмішки, гуморески, прозивалки, звуконаслідування, забавлянки належать до найдоступніших та найлегших для розуміння і відтворення дітям у різних видах творчості. Ми знаємо, що дітям подобається якісь кумедні історії про звіряток, або пригоди таких самих діток як вони самі, дехто впізнає себе або порівнює себе з певним персонажем. У гуморесках використовується багато слів, висловів, порівнянь жартівливого характеру, що й надає розповіді комічності. Такий прийом, як гіпербола, який часто використовується у прислів'ях та приказках допомагає ще дошкульніше висміяти негативне у художньому творі. Перебільшення, метафора, які часто використовуються у казках, подобається дітям тим, як вміло може персонаж видавати себе не за того, ким він є насправді. Саме використання цих прийомів робить це заняття захопливим і легким до сприйняття.

Психологи стверджують що, слухання та читання творів гумористичного характеру благотворно та позитивно впливає на емоційну сферу дитини, сприяє вихованню позитивно-емоційних почуттів, запобігає виникненню негативних емоцій, формує оптимістичне ставлення до життя. Гумор підносить настрій не тільки дітям а навіть дорослим, простому доповідачу, який разом з дітьми є активним слухачем якоїсь історії та вміє інтонацією, темпом голосу передавати певні емоції та події.

Під час занять, веселих хвилинок та просто в повсякденному житті використання творів гумористичного характеру, допомагає розвивати виразність, точність, влучність мовлення дітей, а також сприяє формуванню поетичного смаку, виховує інтерес до краси українського художнього слова; збагачує словник дітей новими словами. Завдяки жартівливій, цікавій ситуації діти сприймають їх залюбки, весело як гру, саме ці гумористичні рядки є чудовим доповненням до будь-яких організаційних форм роботи з дітьми, підносять настрій, вносять поживлення у звичні побутові моменти, роблять привабливішими різні дитячі розваги.

Деякі правила для організації діяльності з використанням гумористичних творів:

- налаштувати дітей та себе на доброзичливу, невимушену атмосферу;
- стимулювати та підтримувати свій добрий настрій та дітей;
- показати їм багаті можливості культурного прояву веселого настрою;
- зацікавити кумедним та логічним завданням;
- заохочувати до активної розмови, та бажання підтримати співрозмовника.

Основні методи і прийоми по ознайомленню дітей з гумористичними художніми творами:

- словесні методи (читання, розповідання художніх творів, заучування віршів, бесіди, розповіді дітей, переказ, розповідь вихователя, розповіді дітей);
- практичні методи (словесні дидактичні вправи, ігрові методи, елементарні досліди й моделювання);
- провокаційне твердження;
- метод суперечностей;
- метод спроб і помилок.

Ознайомлення дітей з гумористичними художніми творами ставить перед собою мету розвинути у дітей:

- логічне мислення, слухову увагу;
- фонематичний слух, почуття гумору;
- зв'язне пояснювальне мовлення;
- розумові операції (аналіз, синтез), увагу та уваження дітей;

- мислення, пам'ять, мовлення, довільну увагу, творчу уяву дітей;
- вчить дитину вмінню зосереджуватися;
- позитивну навчальну мотивацію;
- винахідницькі здібності;
- вміння до творчих роздумів та інше.

Проаналізувавши художню літературу українську і інші можна зробити висновки, що українська дитяча література достатньо збагачена творами гумористичного змісту з якими можна знайомити нашу малечу. Я пропоную орієнтовний план ознайомлення дітей з гумористичними творами різних письменників та гумористів.

Орієнтовний план організованих видів діяльності з використання гумористичних творів

Місяць	Назва	Форма проведення	Мета
Вересень	«Веселі розваги»	Читання віршів: «Зірочка», «Жива шапка», «Боровик», «Парасолька», «Весела каша», «Калюжа», «Черевички», «Про рукавичку», «Джип».	Познайомити з творчістю та творами Г. Машкової під час слухання віршів та декламування.
Жовтень	«Веселі пригоди тваринок»	Читання віршів: «Крокодил», «Ворони і горобець», «Бегемот», «У слона болить нога», «Лінивець», «Мавпочка», «Киця», «Собака та цуценята», «Кішка та кошенята»	Познайомити з творчістю та творами І. Сонечка під час розповідання цікавих історій та пригод тваринок.
Листопад	«Диво, диво – чудеса»	Читання віршів: «Їжачок», «Веселий маскарад», «Внучатко і курчатко»	Познайомити з творчістю та творами Г. Геращенко та І. Січовика
Грудень	«Новорічні жарти»	Читання віршів: «Про рукавичку», «Снігова баба», «Ой не жарти», «Лис», «Зайчикові вуха», «Зліпимо бабу снігову», «Веселий сніг», «Ялинка», «Про сніговика»	Познайомити з творчістю та творами О. Сенатовича, В. Камінчука, О. Орача, Л. Повх, Г. Демченка, В. Моруги, В. Заєць.
Січень	«Ой веселі в нас пісні»	Читання віршів: «Новорічний паровоз», «Нічка-новорічка», «Пісня-танок Усмішка», «Весела зарядка», «Цеглинки-веселинки», «В кого батько розумніший», «Де беруться діти?», «Пряник», «Допитливий син» та інші	Познайомити з жартівливими піснями усної народної творчості та гуморесками Павла Глазового
Лютий	«Веселі сценки-діалоги»	Читання віршів: «Каченятко-боягузик», «Веселий цуцик», «Розумниця Оля», «Веселий горобець», «Дурненька ворона», «Шумний дятел», «Козенятко-крадунець», «Лев і луна», «Плаксі́й», «Кіт Василь», «Жирафа»	Познайомити з творчістю та творами І. Сонечка

Березень	«Веселі ігри»	Ігри: «Хитрі запитання», «Переплутанка», «Я – не Я», «Виправ казку», «Незнайкові оповідки», «Знайди помилки в судженнях», «Порівняння», «Заборонене слово», «Плутанина», «Фантастичні гіпотези», «Ловилки», «Переплутаниця»	Познайомити з іграми усної народної творчості
Квітень	Гумористичний зорепад «Сміх та й годі»	Відкритий захід для дітей та їх батьків	Діти вдало продемонструють свої вміння розповідати декламувати вести діалог та жартівливі сценки для глядачів, а головне «зарядять» себе та іншим чудовим настроєм
Травень	Веселі скоромовки, прислів'я, приказки та загадки	Вечори «Клубу допитливих»	Познайомити дітей з кумедними скоромовками та смішними загадками

Зазвичай педагогами малу приділяється саме цьому напрямку в художній літературі. Сучасна малеча мало розуміє гумор у художніх творах, зазвичай діти починають сміятися тому що хтось засміявся першим. Ми, педагоги, повинні навчити дітей аналізувати, розуміти та робити певні висновки гумористичного твору. Вчити дітей сміятися не над кимось, а над подією чи результатом певної діяльності.

Тепер хотілося б розповісти про «сміхотерапевтів» твори яких не залишать байдужими нікого особливо наших дітлахів та з якими б я радила знайомити наших вихованців, їх дуже багато це: Г. Геращенко, І. Січовик, І. Сонечко, Г. Машкова, О. Сенатович, В. Камінчук, О. Орач, Л. Повх, Г. Демченко, В. Моруга, В. Заєць, та багато інших. Але особливою увагою хотілося б відзначити Павла Глазового – це мабуть один з найулюбленіших українських гумористів з творами якого ми знайомимо з малку. Творчість Павла Глазового – гірка й прекрасна водночас правда про нас самих. Поет справжній патріот своєї країни, зумів в своїх творах передати любов до рідної землі, до свого народу, українське мистецтво, вболівання за українську мову, донесені до людей в гумористичній формі, допомагають їм переосмислити своє буденне життя, робить людей веселішими, відкритішими, добрішими та оптимістичнішими. Також не можемо оминати увагою таких письменників, як Степан Гриценко, Грицько Бойко, Євген Бандуренко, вони написали безліч неперевершених творів для дітей, веселі веселинки, повчальні гумористичні віршики можуть бути використані:

- на заняттях;
- у виховних заходах;
- літературних вечорах;
- іграх;
- фізкультхвилинках;
- та під час різних режимних процесів.

Герої їх віршів та творів – дошкільнята і школярі – винахідливі й дотепні, веселі звірята – кумедні та яскраві в своїх образах.

Аналіз теми використання гумористичних художніх творів у формуванні комунікативної компетентності дошкільника дозволив зробити наступні висновки:

- гумористичні твори здійснюють величезний вплив на формування комунікативної компетентності дошкільника, розвивають в дитини відчуття гумору в цілому;
- розгляд гумористичних творів повинно супроводжуватися питаннями до дітей, бесідою, вільними висловлюваннями дошкільнят, виразною розповіддю вихователя, що стимулює розвиток комунікативних здібностей малят;
- важливо створити в групі таку атмосферу щоб діти могли проявляти ініціативу, не стримувати їхню активність, дати можливість щось зробити самостійно (придумати розповідь), робити вибір над яким гумористичним твором працювати;
- потрібно вчити доброзичливо ставитися до однолітків, поважати їхню думку і вибір.

Отже, використання художніх гумористичних творів в дошкільному навчальному закладі сприяє розвитку комунікативних здібностей у дошкільників, саме цей напрямок розвиває у дитини вміння передавати свої емоції та гарний настрій навколишнім, виступати на сцені, вмінню складно та логічно доносити свою розповідь до слухачів та глядачів, вмінню вдало вживатися в роль. Дитячий вік це той період, коли можемо пояснити та підготувати дітей до майбутнього життя, яке їм готує різні завдання, тому наша мета навчити сприймати світ в різних ракурсах та хвилях подій, бути не тільки серйозним, а інколи і смішним, веселим, вмінню радіти життю, та йти по життю з посмішкою.

*Оксана Галаєва, вчитель-логопед,
дошкільного навчального закладу (дитячий садок)
спеціального типу №35 «Горобинка»
Черкаської міської ради Черкаської області*

СИНТЕЗ ХУДОЖНІХ ЗАСОБІВ ТА КОЛЬОРІВ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЛІНГВОПОЕТИКИ

(на прикладі творчості Дмитра Чередниченка)

У сучасному літературознавстві останнім часом поживавився інтерес до вивчення творчості письменників, що пишуть для дітей. Відбуваються симпозіуми із літератури для дітей. Видається журнал «Література Час. Діти». Захищаються дисертації за творчістю, оголошуються літературні конкурси, такі як «Коронація слова для дітей», премія імені К. Чуковського.

Погляди науковців щодо вивчення творів для дітей дошкільного віку різноманітні. Та не так багато зустрічаємо розвідок щодо жанрової специфіки літератури. Тому доречно згадати статтю О. Січкара «Жанрово-стильові різновиди сучасної української літератури для дітей і про дітей», де дослідниця характеризує жанрово-стильовий розмаї сучасного літературного процесу, наголошує на відсутності чіткого розмежування жанрів для дітей. Науковець поділяє літературу на фантастичну прозу (твори Г. Пагутяк, М. та С. Дяченків, Л. Ворониної – орієнтована на підлітків), сучасна казка (З. Мензатюк, казкове фентезі – М.С. Дерманський), стилізація під народну казку – М. Павленко, О. Ільченко – «іронічна казка»). Твори ж І. Калинця відносять до пізнавальної літератури. Представниками пригодницької літератури є Л. Воронина, Л. Денисенко, оповідок – Г. Малик, детективної прози – О. Ільченко, А. Кокотюха, О. Недемлінський, М. та С. Дяченки. Поезія для дітей і про дітей (Т. Коломієць, І. Андрусак). Деякі науковці акцентують увагу на дефініціях «література для дітей». Так, О. Пелех, відзначає, що література для дітей є ширшою ніж

дитяча література, відзначаючи, що «дитячі видання можна поділити на художні, пізнавальні і навчальні».

В. Кизилова у статті «Дитяча література: стан. проблеми. Перспективи» робить акцент на педагогічному та психологічному аспектах, але підкреслює про відсутність методологічної бази.

Проаналізувавши дослідження творчості письменників творів для дітей, з'ясування специфічних ознак щодо жанрової проблематики, звертаємо увагу на доробок Н. Дзюбишиної-Мельник, де підкреслено і мовно-стильова специфіку творів для дітей, і запропоновано користуватися такими дефініціями «література для дітей дошкільного віку», «література для дітей молодшого шкільного віку», «література для дітей середнього шкільного віку», «література для дітей старшого шкільного віку». Т. Качак в основному досліджує літературу для дітей шкільного віку.

Не так багато досліджень про гумористичні твори.

Так, розробка С.С. Уніченко «Виховання почуття гумору у дітей дошкільного віку як науково-педагогічна проблема» дає теоретичні підґрунтя щодо розуміння термінів, О. Кретьова досліджує сміх, відзначає: «Сміх – це яскрава форма виразу радісних переживань», але автори запропоновані гумористичні твори.

І. Попова вважає «відомими майстрами дотепного художнього слова є С. Руданський, В. Симоненко, Остап Вишня, П. Глазовий, П. Воронько, Л. Костенко, Є. Гуцало, Г. Бойко, Б. Стельмах, О. Сенатович, П. Ребро, М. Петренко, Т. Коломієць та ін.»

Як бачимо, гумористичні твори письменників майже не дослідженні, за винятком декількох згадок в дисертаціях, наукових статтях у вісниках, тому для педагогів, науковців твори гумористичного спрямування є безмежним полем для відкриття.

Одним із улюбленим письменників малечі є Дмитро Чередниченко. Уже самі назви творів говорять самі за себе «Розмалювалася гусінь», Колискова для зайчика, що народився в люстерку», «У трактора ніжки болять», «Фіолетовий заєць».

У віршах письменника дієслова наділені метафоричним змістом, семантичне поле якого виражене за допомогою конструкцій: «дієслово – іменник», «прикметник+іменник+дієслово». Дієслово переважно виконує синтаксичну роль присудка, іменник – підмета чи додатка. Насичена образність та стильова спрямованість у віршовому тексті створюють картинку довершеності, цілісності.

Іменник-підмет представляє лексему «вода» (підмет або головний член речення в односкладних) «прийшов дощ» («Художники»), «золоті струмки розлилися» («Золоті струмки»), «Річка хлюпочеться», «Буде річка з нами гратись» («Ну й річка»), «Дощ! Дощ!» («У дощ»), «Біле-біле озеро, ... Як зима» («Біле-біле озеро»).

Іменник в ролі додатка (рідше – обставини): «Назбирають не води – росиці» («Ранок»), «Аж до моря чуть» («Золоті струмки»), «... коло... впало//У річку під гай» («Розбилося покотьюло»). «Сиві. І всі не від дощу...» («Сто парасольок»), «Зайчики-моргайчики//на воді, на воді,//не дають дивитися («Зайчики-моргайчики»).

Беззаперечно, символічного значення набуває образ води. У першу чергу – це символ очищення, життя, оновлення. Письменник використовує його вмотивовано.

Образ «дерево-ліс (іменник+дієслово)»: «Дерева самі собі ноги гриють листям» («Дерева самі»), «Одмолоділи дерева» («Коло брами»).

Лексема «дерево-ліс» не є підметом, а виступає додатком: «ранок//По лісі ходив», «Я по лісі піду» («Сині черевички»), «Ти набігався ... по травиці, по деревах» («Колискова для зайчика, що народився в люстерку»)

«Яблука допіли//На деревах білих». Малює «на березовій корі» («Невидимі художники»).

Дмитро Семенович вдається до авторських метафор, метонімії, зокрема останній троп, на мою думку, яскраво прослідковується саме в гумористичних творах. Що ж таке метонімія? Літературознавчий словник-довідник подає визначення метонімії: «різновид тропа, близького до метафори, в якому переноситься значення слів з певних явищ та предметів на інші за суміжністю».

Крім зазначених вище, доцільно навести приклади оригінальних авторських: «гусінь сидить собі//У травинки на шії» («Розмалювалася гусінь»), дерева... «колискову співають під акомпанемент вітру».

Не так часто у творах для дошкільнят ми можемо зустріти оксиморон. Оригінальним у цьому руслі є вірш «У трактора ніжки болять»: «...тиша така дзвінка».

У віршах митця не так багато вживається речень зі складносурядним та складнопідрядним зв'язком: «А травинка шукає очима пташку, бо тільки пташка знає мову трави».

Письменник щиро і розлого використовує у гумористичних творах епітети.

Досліджуючи образи-символи, не можна залишити поза увагою кольористику, яка представлена у творчості Дмитра Чередниченка багатогранно: білий («біле-біле озеро»), синій (ранок, черевички),

З'ясуємо, що ж символізують кольори. Так, синій і блакитний кольори, у першу чергу, це безкінечність, вірність, вічність, непорушність. Відомо, що він належить до спектра холодних кольорів.

Ліричний герой намагається передати врівноваженість та спокій природи малечі, щоб вони побачили хоч в уяві «синій ранок», відчули його прохолоду, і як – наслідок – чудовий початок – нового дня, пізнання. Як на мене, постає цілісна одухотворена картина, адже в образі природи змальовано позитивного казкового героя, якого кожний малюк бачить по-своєму. До того ж, опрацьовуючи твори класика, педагоги повинні дітям давати місце для власної інтерпретації, адже за кожний текст має безліч підтекстів. В іншому вірші «Біле-біле озеро» автор намагається відчути глибину і щиросердечність, зображуючи «синю» ополонку. Неочікуваним є повернення – чарівне люстерко. Образ весни зображено – як жива істота – дівчина «видивляється» в дзеркало. У поезій «Коли небо на лузі живе» простежуємо каскад кольорообразів: синій – білий – сірий: «Котик хотів і собі//По небі синьому походити». Та, урешті-решт, бажання маленького друга здійснюється. Завдяки градаційному прийому письменник зображує ті відчуття: «котик ступає по небу – умокає лапку – закипіло небо» (мов окріп). Як бачимо, поряд із градацією крізь призму кольоротерапії (науковцями доведено, що будь-який художній чи мистецький твір має терапевтичну дію) вжито порівняння, яке лише підсилює зміст сказаного. Твір «Котилося покотьюло» репрезентує гарний сонячний день: «котилося коло... По голубому столі». Лише справжній природолюб, спостерігач цікавого може у своїх творах відобразити потаємне, не завжди помітне звичайному споглядачу. Кольори модифікуються: «золоте – голубе – червоне».

Білий колір – є нейтральним, не несе ні негативного ні позитивного забарвлення. Беззаперечно, це чистота помислів, думок, надія на краще.

Поєднання кольорів «біле-біле озеро» із порівнянням як зима («Біле-біле озеро»). Білий колір – є нейтральним, не несе ні негативного ні позитивного забарвлення. Беззаперечно, це чистота помислів, думок, надія на краще. Репрезентативним є вірш «Ягоди на снігу»: «Ягоди допіли//На городі білім», «Яблука допіли//на деревах білих» - у цих рядках білий колір поєднано із теплими (найбільш, імовірно, із жовтим, червоним). Від жінки, ліричної героїні,

написано твір, адже вона «зірвати хотіла», а вони злетіли (снігурі). Така насичена система образів говорить життєвий досвід письменника, філософський погляд на життя, життєвську мудрість, чудову літературну школу.

Чи завжди сніг буває білий? На ці та інші питання дає відповідь вірш «Зимовий урок», де митець слова використовує словотвір прикметників: малинового (мовила малина), вишневого (вишня), бузкового бузок.

Золотий колір асоціюється із чимось утаємниченим, світлим. Твір «Золоті струмки» вибудований на поєднанні кольорів із метафоричним рефреном і неочікуваним кінцем: «Золоті струмки і//впадають у сонце». Якщо використати прийом аналогії; сонце, лани – за кольором – жовті. Відчутно, що це колір сонця, тепла, пшениці – добірного зерна, що має прорости в малечі, варіює, на перший погляд, із ледь помітного образу. Прихований золотий колір спостерігаємо навіть у назві самого твору «Золотар». Осінь – для мене найпотаємніша пора року, можливо тому, що народилася в жовтні, як на мене, вона привабила і Дмитра Семеновича, адже золотар вбрав у «тихе золото» дерев. Та перед майстром пензля стояло не таке й просте завдання: «Поший свитки золоті». Крізь кольори чітко пробивається рефрен «Мої вівці не прості//Поший свитки золоті».

Червоний колір піднімає настрій, асоціюється із любов'ю, а також попереджує про небезпеку. Тому не дивно, що «на червоні кола... розбилося покотьюло».

Зелений колір має заспокійливий ефект, приємний для зору, оживає природа, «коник зелений» промовляє, прохає, щоб трактор заспокоївся (у нього «ніжки болять»). Отже, трактор змальований як жива істота, навіть земля натомилась. Образ землі – матері, годувальниці.

Інколи письменник вдається до такого кольору – «темний»: на перший погляд, цей не яскравий, по-іншому звучить «дощ...//Звісив темне полотно». У вірші «До ясного світу» «сиділа ніч темна» автор не використовує чорного кольору, а його намагається завуалювати в «темний». Темна сила протиславлена – світлій – сонцю-золодонцю, яке втекло на гору і зацвіло маком. Якщо замислитися над змістом ми очікували жовте сонце, але із контексту його бачимо червоним (як і мак).

Фіолетовий колір поєднує в собі два кольори: червоний (енергія, запал) та синій (спокій, рівновага) співвідноситься із кулькою, м'ячем, а у Поета «фіолетовий заєць» жито сторожує.

Одним із ключових образів є «малювати» («Веселики Змалювали//Веселку» («Художники»). Навіть одне слово «веселка» містить в собі такі кольори: червоний, жовтогарячий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий. Таку чудову картину зобразили веселики (журавлі). Умотивовано використано гру слів: веселики – веселка. Більш насичену кольорову гаму відчуваємо у вірші «Розмалювалася гусінь» «усіма кольорами», але, безсумнівно, у поезії владарюють яскраві фарби, відтінки.

Досліджуючи творчість Дмитра Чередниченка, приходимо до висновку: багато із його напрацювань доцільно використовувати в дошкільному навчальному закладі. Творчість гумористичного спрямування є оригінальною, самобутньою, насичена епітетами, метафорами, метоніміями, зустрічаються і оксиморон, порівняння, асиндетон. І, звісно, потребує ретельнішого погляду дослідників сучасного літературного процесу.

КОЖНА БАЙКА ЧОГОСЬ НАВЧАЄ

Гумористична художня література виконує важливу роль в житті особистості, в її ставленні до світу. Вона містить в собі великий пізнавально-виховний потенціал, який необхідно засвоїти дошкільнику

Необхідно з дитинства зацікавити дітей книгою, викликати у них стійкий інтерес до читання. Книги дивують, захоплюють, радують дітей своїм змістом.

Одна зі специфічних особливостей дитячої гумористичної літератури полягає в тому, що твори письменників зорієнтовані на певний вік дитини. Важлива особливість дитячої гумористичної літератури - її зв'язок з педагогікою та психологією.

У дошкільному віці, як показав досвід видатних особистостей, виховання книгою найчастіше відбувається через наслідування. Дитина прагне бути хорошою і тому внутрішньо орієнтується на позитивних персонажів, хоче бути схожим на них. Діяти за зразком улюбленого героя, брати з нього приклад.

Байки для дітей кращі також тим, що вони зовсім невеликого розміру, читаються швидко незалежно від того, в віршах вони або прозі, тому і сприймаються краще. За один раз можна прочитати не одну дитячу байку, а відразу декілька, але і старатися також не варто – загубиться інтерес дитини і не буде сенсу читання.

Говорячи про виховні можливості гумористичної літератури, необхідно зупинитися на ролі негативних персонажів. На перший погляд здається, що вони діють на читача негативно. Деякі сумніваються в їх необхідності, вважаючи, що дитина стане їм наслідувати. Насправді, як це не парадоксально, вони, якщо створені великим талантом, діють позитивно. Це діалектичне перетворення відбувається в голові читача: адже він не пасивно сприймає персонаж, як певну даність, а дивиться на нього крізь призму гуманістичної позиції автора. Він внутрішньо протестує проти порушників законів моральності. Неприйняття негативного персонажа і визначає підсумковий позитивний ефект читання.

Але, як відомо, виховна сила книги залежить не тільки від неї самої. Вона не в меншій мірі залежить від читача, від його здатності до повноцінного читання. На читача, в кого розвинений навик вдумливого читання, книга може надати моральне вплив і сама по собі, без втручання дорослого. Повноцінна книга, тим більше та, що призначена дитині, завжди несе в собі педагогічний аспект. Як говорив про це В. Белінський: «Книги, які пишуться власне для дітей, повинні входити в план виховання, як одна з найважливіших його сторін».

Однак не кожна дитина здатна самотійно цією силою зарядитися. Вона впливає тільки на думаючого читача. Більшість дітей потребує того, щоб хтось ввів їх в світ книги, націлив сприйняття, звернув увагу на думки і почуття персонажів в конкретних життєвих ситуаціях, допоміг відчутти інтонацію автора. І тут на авансцену виходить педагогіка читання. У вирішенні проблеми виховання засобами художньої літератури автор намітив ряд пов'язаних між собою педагогічних завдань і дій. Провідною частиною в роботі з гумористичним літературним твором є проникнення у внутрішній світ персонажів, в мотиви їх дій, в їх думки і почуття. Для цієї мети він пропонував підводити дітей до вирішення таких питань:

- Чому цей персонаж діяв так, а не інакше?
- Чому він сказав якраз ці слова, а не інші?
- Чому у нього виникла саме така думка, така емоція, а не яка-небудь інша?

➤ До чого він прагне, чого хоче, чого домагається зараз?

Тільки в процесі вирішення таких питань, можна наблизитися до розуміння істинних глибинних мотивів поведінки персонажа, а отримавши відповідні навички - підійти до розуміння мотивів поведінки реального людини в подібній ситуації.

Складно уявити людину, яка не читала хоча б одну байку Леоніда Глібова. Він гідно вважається найкращим майстром цього жанру. В українській літературі байка займає особливе місце. Цей жанр дуже популярний. Для українського народу це не просто розповідь або байка, це ціла постановка, джерело сатири і драми.

Основоположником цього літературного напрямку вважається Шарль Баті, саме він узаконив байку як окрему літературну одиницю. А з'явилися байки ще в третьому столітті до нашої ери. Їх писали для дітей знатного роду і навіть для царських осіб. Здавалося звичайні сюжети, але вони наповнені глибоким змістом і вчать нас як правильно виходити з безвиході.

Джерелом теми цих творів є людські пороки. Їх в суспільстві достатньо в усі часи. Може тому події в байках сприймаються реалістично, а герої нагадують оточуючих людей, знайомих або колег. Жанр придуманий для виправлення моралі і коригування поведінки. Глібов своїми байками хотів змінити світ і зробити його краще. Ці маленькі комедії висміюють людські вади і споруджують на п'єдестал гідності. Така розповідь впливає на світогляд і ставлення до життя, до оточуючих і життєвих ситуацій.

Як правдоподібно письменник наділяє предмети характеристиками. Ніхто не бажає визнавати свої недоліки, простіше знайти їх у інших. Автор завжди закликає звертати увагу на себе і виправляти свої вади. Тільки змінивши себе можна змінити навколишній світ.

Байки Глібова дозволяють нам вивчити українську мову. Автор вміло використовує мовні звороти, красномовно описує життєві ситуації. Переносячи образи на тварин, він залишає шляхи відступу для читача. Таким чином, як би натякаючи на недоліки, але, в той же час, маскуючи сюжет і його героїв. Багато оборотів увійшло в наше життя як приказки та прислів'я. Ці афоризми давно стали народними.

Читаючи байки дітям, можна прищепити їм основи правильних життєвих принципів. Ці твори просякнуті добром і казкою. Вони дуже популярні серед дітей і на їх основі поставлено багато п'єс і дитячих історій. Герої байок давно пішли в народ.

*Горбатюк Наталія Платонівна,
вихователь Чигиринського навчально-виховного
комплексу «Дошкільний навчальний заклад-загальноосвітня
школа І-ІІІ ступенів №3» Чигиринської районної ради
Черкаської області*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ГУМОРИСТИЧНИХ ТВОРІВ

*Ми просимо вас, люди, всіх:
Любіть український сміх!*

Дошкільне дитинство – це радість, сміх, гра, це період розкриття творчих і пізнавальних сил, формування комунікативної компетентності дитини. Дошкільникам властиво веселитися, дивуватися, захоплюватися світом.

Ні для кого не секрет, що сучасна дитина отримує значний обсяг небажаної інформації з телебачення, комп'ютера, вулиці. Діти стали менше спілкуватися з друзями, а їх улюблені

заняття – комп'ютерні ігри або мультфільми-жахи. Завдання дорослих – допомогти розвинути пізнавальну активність, допитливість, не втратити гумору, прагнення до самостійного пізнання і міркування дошкільників, розвинути правильне мовлення.

*І в третє просимо усіх
Підтримуйте український сміх
І у Одесі, і в Полтаві,
І у Тюмені, і в Оттаві,
Бо кому він крім нас потрібен,
Цей сміх прекрасний, золото-срібен,
Сміх запорожців і стрільців,
І всіх ушавлених співців
Від Котляревського й Руданського
До Черногуза і Добрянського,
Від Вишні й ЕКА – Козака
До Глазового й Бенюка.
Живи ж, Весела Україно!
Твій сміх – Твоє від Бога віно.*

Але як це зробити, щоб не зашкодити дитині, не викликати відчуття неповноцінності, сором'язливості, щоб вона не втратити інтересу до навчання, а відчувала себе впевнено, комфортно, щасливо? Для розв'язання цього питання роботу спрямовуємо на виявлення в дітей почуття гумору, здатності до розуміння смішного і спроможності створювати смішне.

«Український гумор – з перчинкою, в ньому поряд з іронічними мотивами є й сороміцькі, він бадьорить, розганяє кров – як паприка».

Не в усіх дітей достатньо розвинене почуття гумору, вони розуміють і сприймають смішне, але не можуть самостійно створювати, хоча у роботі з дітьми використовуємо такі жанри як байка, анекдот, гумореска. Вони вміють жартувати, складати веселі розповіді.

На заняттях і в повсякденному житті для отримання бажаного результату, створюємо таку атмосферу та клімат в групі, яка допомагає удосконалювати емоційну чутливість малят, розвиває позитивне самопочуття, спокій рівновагу, задоволення, психічний комфорт навчає виражати найпростіші форми емоційного стану дітей, відобразити їх за допомогою міміки та жестів, розвиває здатність імпровізувати, виховує дружні стосунки з однолітками.

*Запитала в татуся
Донька-щебетуха:
– Чи слон хоботом скубе
Слоненя за вуха?
А навіщо це слону?
Так робить не гарно.
– Жаль: такі великі вуха
Пропадають марно!*

Емоції дитини – найперша узагальнена оцінка об'єктів і явищ оточуючого. «Емоційний місточок» допомагає засвоювати знання та переводити їх у сферу дій, які здійснюються самостійно і з пізнавальним інтересом. Приємні переживання спонукають дитину до активних дій. Сфера емоцій є регулятором життя і діяльності дошкільників. Відомий український учений Д. Чижевський вважав, що «безумовною психічною рисою психічного укладу українця» є емоціоналізм і сентименталізм, а одним з боків емоціоналізму є і своєрідний український гумор, що є одним із найбільш глибоких виявів «артистизму» української душі».

Щоб діти росли здоровими, веселими, життєрадісними упроваджуємо в освітньо-виховний процес гуморини, веселинки, забавлянки, дражнилки, веселі вправи, смішинки, фізкультхвилинки, що викликають позитивні емоції, приносять формуванню правильної вимови.

На допомогу дітям приходять веселі віршики:

*Ти прокинись рано-рано,
лиш над містом сонце встане,
привітайся з ластівками,
з кожним променем ласкавим.
Сам гарнесенько умийся,
сам швиденько одягнися,
підійди до тата й мами
і скажи їм: – Добрий ранок! –
Усміхнися всім навколо:
Небу, сонцю, квітам, людям.
І тоді обов'язково
День тобі – веселим буде!*

Будь-яка рухлива гра в дитячому садочку не обходиться без лічилок. Вона допомагає визначити роль учасників гри чи поділити їх на групи, без зайвих суперечок зможе визначити черговість ведучих під час проведення ігор, першість виступу тієї чи іншої команди в змаганнях. Діти знають багато лічилок і з задоволенням їх розучують. Це допомагає їм знайти спільну мову з однолітками й урізноманітнити дозвілля.

*Котилася торба
З високого горба,
А в тій торбі –
Книш, паляниця,
Кому припаде,
Тому і жмуриться.*

Усі люблять гратися: зайчики й лисички, котики й собачки. Та найбільше люблять гратися наші хлопчики й дівчатка. І так ведеться з давніх-давен, що в ігри теж любили гратися наші дідуся й бабусі, тата й мами. Гра не дає сумувати, нудьгувати, вона захопить всіх – і жвава, і весела, і вигадлива. Ігри допомагають зняти розумову перевтому, зміцнюють здоров'я, піднімають настрій, приносять емоційне задоволення, допомагають бути впевненішими, веселішими, креативними, сприяють формуванню діалогічного та монологічного мовлення.

*А до нори, мишко, до нори,
А до золотої комори.
Мишка у нірку,
А котик – за ніжку:
– Ходи сюди! –
А що ж то за мишка –
Не втече,
А що ж то за котик –
Не дожене!
Мишка – в нірку,
А котик – за ніжку:*

– Ходи сюди, ходи сюди!

Під час ранкового прийому для того, щоб полегшити адаптаційний період, підняти дітям настрій на весь день практикується проведення психогімнастики.

*Доброго ранку, доброго дня!
Одне до одного поверніться.
І лагідно посміхніться.
Доброго ранку, доброго дня!
Бажаю здоров'я Вам і добра!*

Щоб заспокоїти дитину, яка впала чи вдарилася, потрібно обняти її і прочитати віршик-утішку. Він допоможе відвернути увагу від болю або заспокоїти дитину, якщо вона плаче.

*Ішов кіт через сто воріт,
До кінця дійшов
І тебе знайшов.
Підійшов, пожалів,
Ніжно замуркотів*

Для відпочинку на занятті проводимо фізкультхвилинки. В ігровій формі діти зможуть відпочити, розслабити м'язи очей, спини, рук, пальців, що допоможе зберегти їхнє здоров'я, відверне виникнення сколіозу, вад зору. Дошкільнята люблять імітувати, наслідувати рухи птахів, тварин. Малюкам до вподоби такі фізкультхвилинки, під час яких вони рухаються під музику, одночасно виконують вправи, хором декламують вірші.

*Ми розминку починаєм,
про свою поставу дбаєм.
Дружно вгору потягнемось,
до підлоги доторкнемось.
Ми корисну робим справу –
п'ять разів повторим вправу.
Далі трішки пострибаєм,
До підлоги присідаєм.
Ще покрутимо руками
І потупаєм ногами.
Фізкультпаузі кінець.
Хто старався – молодець!*

Бувають такі ситуації, що дитина багато бігає, метушиться, тоді на допомогу приходять дражнилки. Вони допомагають позбавлятися від негативних рис характеру – заздрощів, ліні, хвалькуватості. Дражнилки не образливі, не злі, промовляють діти їх доброзичливо, з усмішкою. У малят поліпшується настрій, розвивається почуття гумору.

*Іван-барабан
Повів коні на баштан,
А з баштана в калину –
Порвав собі штанину.*

Чудовою формою спілкування дорослого з дитиною є забавлянки, потішки. Це свого роду ігри, дії і пісеньки. Читаючи такі твори вголос, діти супроводжують текст відповідними рухами і це активізує єдність слова та моторики дитини, розвиває її мовлення. Незважаючи на те, що забавлянки, потішки прості, вони сприяють жвавому спілкуванню з довірливими, вчать відчувати настрій, стимулюють загальний розвиток дитини, формують відчуття

прекрасного і мають практично – побутове призначення: заспокоюють і активізують дитину, викликають в неї позитивні емоції.

*Два півники, два півники
Горох молотили,
Дві курочки-чубарочки
До млина носили.
Цап меле, цап меле,
Коза засипає,
А маленьке козенятко
На скрипочці грає.
А вовчок-сірячок
З лісу виглядає,
Та на біле козенятко
Скоса поглядає.*

Дітей також легко розсмішити, давши завдання попрацювати над скоромовками. Але вони не тільки смішать, а й розвивають звукову культуру мовлення, навчають правильно говорити, чітко вимовляти звуки, з їх допомогою можна виправити дефекти мовлення. Це сприяє розвитку відчуття ритму, гумору, тренуванню мовленнєвого апарату і покращенню дикції. Підбираються кумедні скоромовки і промовляють їх разом з дітьми, поступово прискорюючи темп мовлення і піднімається настрій дітей.

*Жоржик-лежень, лежебока,
З лежебокою морока.
Женя каже: Не лежи,
Жито жати поможи, –
Лежень каже: – Може, жалко,
Жалко, Женечко, лежанки?
Що ж, як будете ви жати,
Зможу в житі я лежати!*

Дітям імпонує образ Царівни Несміяни, яку лікували сміхом за наполяганням батьків, а переможецю сміливо віддавали її в дружини з повною упевненістю, що їхнє сімейне життя буде щасливим. Вони люблять ходити в цирк, сміятися над різними атракціонами, де використані прийоми ексцентрики, буфонади, гротеску; із задоволенням дивитися кінокомедії, смішні мультики та сюжети дитячого гумористичного кіножурналу «Єралаш». Гумор покращує настрій і додає гарний заряд позитивних емоцій і свіжої енергії та залишиться у пам'яті надовго. Як підсумок перегляду виникають ігри: «Похід до цирку», «Веселі клоуни», «Як би я був артистом».

*От я вчора виступав!
Ви б почули, як співав!
Хоч не має слуху,
Я горлав щодуху!
До – ре – мі – фа – соль – ля – сі!
Голос мій почули всі.
А скінчив – що сталося! –
З місць усі зірвались,
А мене схопили –
Аж на вулицю несли*

І вже там ...набили.

Стільки радості, задоволення дітям приносять веснянки – народні обрядові пісні, пов’язані з початком весни. Вони подібні до закличок, бо теж мають на меті у цікавій дотепній формі прославлення весни, сонця, закликання до тепла, пробудження всього живого після зимового сну. Малята з радістю їх вивчають напам’ять, інсценують дії, про які в них співається і таким чином знайомляться з народною творчістю. Діти співають і танцюють разом, позитивно сприймають навколишню дійсність, радіють будь-якій погоді. Відчувається джерело веселощів, життєрадісність .

*Вийди, вийди сонечко,
На дідове полечко,
На бачене зіллячко,
На наше подвір’ячко,
На весняні квіточки,
На маленькі діточки.
Там вони граються,
Тебе дожидаються.*

Оскільки активними учасниками навчально-виховного процесу в дошкільному навчальному закладі є батьки, то вони мали змогу познайомитися з багатством мовленнєвої палітри гумористичних творів для формування комунікативної компетентності дошкільнят під час консультацій, бесід, через оформлення батьківських куточків, папок-пересувок. До відома батьків представлені форми, методи та прийоми використання гумористичних художніх творів з дітьми дошкільного віку. Показником роботи з батьками вихованців є їх участь у святах, розвагах, спільних заходах гумористичного циклу. Заслуговує на увагу фотовиставка «Гумор і сміх радує всіх», батьківські збори «Нам живеться краще всіх, тому що з нами завжди сміх». Батьки познайомилися з сміхотерапією – наукою про сміх, як позитивно він впливає на фізичний розвиток, на самопочуття малюка і його емоціональне благополуччя. Сміх – це свого роду ліки. Не дарма в народі кажуть: «Сміх – це здоров’я». Він розслабляє і оздоровлює організм, сприяє виробленню життєво необхідних гормонів радості, зниженню частоти ритму серця, очищенню верхніх дихальних шляхів, нормалізує артеріальний тиск, покращує кровотік, розряджає напружену обстановку, дозволяє дивитися на життєві обставини простіше. Батьки пригадували, як спілкуючись з онуками бабусі і дідуся забувають про свої болячки та проблеми і в усмішці сяють їхні обличчя. За допомогою різних вправ батьки вчилися сміятися, радіти життю, дарувати один одному свої усмішки. Батькам було запропоновано домашнє завдання: практикувати сміх у своїх будинках з метою створення здорового і радісного мікроклімату в сім’ї, зібрати скриньку сміху та відкривати її, коли це буде необхідно. Разом з дітьми відобразити це в своїх малюнках на тему «Подаруємо посмішку».

*Й усяку силу подолати в змозі,
Якщо народ всі біди переміг
То це тому, що мав здоровий сміх,
що сміючись живе на світі й досі.*

Багато на світі речей, над якими ми майже не замислюємося в повсякденному житті. Наприклад, сміх, веселощі, радощі. Вони є частиною нашого життя. Кожній людині необхідне веселе і безпосереднє спілкування. А простягнута вчасно рука і жартівливе зауваження, смішна гумореска чи сатира може надати величезну допомогу. Щоб хоч трохи зігріти нашу буденність ми її підбадьорюємо веселими жартами та гумором, яскравим і

лагідним сміхом. Згадайте, як весело і заразливо звучить дитячий сміх, він щирий, чистий, безтурботний. Ніхто так не може щиро або залиvisto сміятися як діти! Вони з радістю беруть участь у смішних змаганнях, КВК, гумористичних шоу, веселих конкурсах.

Гумор – велика сила, здатна змінити цей світ на краще!

*Григораши Валентина Петрівна,
вихователь, дошкільного навчального
закладу (ясла-садок) «Золота рибка»
Монастирищенської міської ради
Черкаської області*

СМІХ – ЦЕ ВЕЛИКА СИЛА, ЗДАТНА ЗМІНИТИ ЦЕЙ СВІТ НА КРАЩЕ

*«Яка нудьга для педагога займатися з дітьми,
що мають свідомість і поведінку дорослих.
Я спершу підбурих би таких дітей до витівок,
до невгамовності, а потім би приступив
до пошуків педагогіки особливості .»*

Ш.О. Амонашвілі

Багато в світі є речей над якими ми майже не замислюємося в повсякденному житті. Наприклад: сміх, біль, радість, туга. Це все є частина нашого життя. Ми сміємось коли нам весело, але сміх є різний: вульгарний і сором'язливий, розумний і недоречний, веселий і отруйний, іронічний і цинічний, радісний і сумний. І кожен з них впливає на нас позитивно. У народі кажуть, що одна хвилинка сміху додає один день життя. Так, він допомагає нам зняти стрес, підняти настрій, задіює наші м'язи обличчя. Навіть вчені кажуть про те, що веселий, здоровий сміх є дуже корисним. Він поліпшує настрій людини, добре впливає на здоров'я. Радісний сміх, відчуття емоційного комфорту, щастя – це важлива умова формування здатності помічати смішне, правильно його оцінювати та використовувати у власній діяльності та спілкуванні з іншими.

Здібність сміятися – одна із загадкових людських здібностей. З моменту, коли дитина починає сміятися – по Аристотелю, вона якби і стає людиною.

Втрата здатності сміятися – значить втратити важливу властивість душі. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки в Україні спостерігаємо деяке пожвавлення у дослідженні гумору як педагогічного засобу і навіть маємо перше наукове дослідження, присвячене цій проблемі. Н. Старовойтенко досліджує шляхи і засоби використання гумору у процесі навчання і виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. Авторка твердо переконала – навіть у малих дітей слід виховувати почуття. І з нею важко не погодитися. Але почуття гумору – це не лише здатність сприймати комізм, але також і здатність повідомляти його оточуючим. І саме тому виховання почуття гумору є одним із найважливіших педагогічних завдань. Адже коли дитина підрастає, ця дорогоцінна якість сприятиме збільшенню її опору у будь-якому несприятливому середовищі. Саме гумор допомагає людині вижити у повсякденному сповненому тривоги і негараздів житті. Тому із цих позицій виховання почуття гумору у підростаючого покоління за нинішніх умов може бути визначене як стратегічне завдання сучасної школи. Життєрадісний сміх є основою формування доброго, привітного відкритого характеру дитини. Вміння радіти сприяє веселій вдачі, доброму настрою. А це, як свідчить дослідження психологів, не лише робить дитину доброю, товариською, доброзичливою, але й забезпечує успішне протікання психічних процесів (відчуття, сприймання, пам'яті, мислення, уяви, мови). Великий Й. Гете вважав, що

ні в чому так не проявляється характер людей, як у тому, що вони знаходять смішним. Ось чому спостерігаючи з чого і як дитина сміється, педагоги і батьки мимоволі проникають у її внутрішній світ.

Педагоги нашого садочка – це єдиний колектив, у центрі уваги якого стоїть дитина, її емоційний та інтелектуальний розвиток.

На даний час ми плануємо освітньо-виховний процес з дітьми, використовуючи такі основні форми:

➤ заняття (де дитина не просто сидить й слухняно виконує завдання педагогів – а радість творчості, активна взаємодія педагога і дитини (педагогіка співробітництва) виводить дошкільника з позиції пасивного засвоєння знань, умінь та навичок на позицію творчої активності, ініціативи і самостійності. Тільки такий підхід допоможе розвинути творчий початок у кожного вихованця);

➤ ігри (які піднімають настрій будь-якому меланхолікові);

➤ СХД;

➤ індивідуальна робота;

➤ свята;

➤ розваги;

➤ хвилинки – розсмішинки. Наприклад, вірш Грицько Бойко «Не знала»

Пита бабуся у онуки:

Чи ти помила добре руки?

Аякже, – Милочка в одвіт, –

Помила з милом, так як слід.

– А де? – бабуся знов питає, –

Води ж у хаті в нас немає...

Немає? – здивувалася Мила, –

А я не знала і помила.

Не одне покоління української дитвори виросло на чудовій поезії неперевершеного майстра гумору Грицька Бойка (1923 – 1978). Поет, як ніхто інший, вмів не просто розважати молодих читачів, а й з теплим, добрим гумором дотепно й незлобливо показати найрізноманітніші вади дитячого характеру. Вереда, Замазура, Хвалько, Брехун, Ледар, Базіка, Невіглас, Недотепа, Боягуз, Підлабузник, Задавака, Ябеда, Роззява, Симулянт – ось «знамениті персонажі» його чудових віршів та поем.

Особливо полюбилися малечі «Билиці дяді Гриця», «Вереда», «Отакий у мене ніс», «Про дідуся Тараса», «Смішинки», «Хлопчик Ох», «Ніс у сметані», «Шпаргалка-виручалка», та інші.

Взагалі є багато дитячих поетів таких як:

➤ Тетяна Лисенко «Шкодєнятко», «Непосидючка», «Брехун», «Шоколадка»;

➤ Степан Олійник «Сам себе перехитрив», «У бабусинім буфеті»;

➤ Павло Глазовий «Важка роль», «Пряник»;

➤ Степан Руданський «Сто вовків», «Окуляри»;

➤ Степан Грищенко «Чому сміються кури», «Хто старший», «Подарунок»;

➤ Василь Сухомлинський «Школа радості» «Тетянка усміхається».

До речі, в цьому оповіданні описується сміх не гуморний, а щасливий, життєрадісний, тому що посміхнулась Тетянка і всі навкруги були щасливі і радісні, Тимко побіг на поле, де татко сів пшеницю, зупинив його і сказав що Тетянка усміхнулась, і в татка повеселішали очі, навіть люди, які працювали в полі з ним, теж посміхнулись. Отже, посмішка однієї людини робить багатьох людей щасливими.

Почуття гумору є однією найважливіших характерних особливостей українського менталітету. Йому притаманні якості, співзвучні з потребами маленьких дітей, їх життєлюбністю, бажання радіти разом, прагненням до нових, несподіваних граней буття.

З метою формування у вихованців почуття гумору, створення веселої атмосфери, формування навичок взаємодії дітей і дорослих, отримання задоволення власним успіхам та розвитку творчих здібностей, в нашому дошкільному навчальному закладі була організована та проведена гуморина.

З самого ранку малеча зустрічала один одного щирими посмішками, добрими вчинками і компліментами. Жартами та сміхом був наповнений день. Діти та дорослі стали активними учасниками дійства. Усі веселилися, влаштовували розіграші. Різноманітні веселі ігри, гуморески дарували дітям і батькам чудовий настрій та посмішки. Кажуть, що добрий сміх – найкращий вітамін росту та панацея усіх недуг. Ми поставили перед собою завдання: тим, хто прийшов до нас у поганому настрої – підняти його, а тим, хто прийшов у гуморі – його не зіпсувати.

І це нам повністю вдалося! Захід вийшов чудовим та веселим, з гарним настроєм, в позитивних емоціях та з незабутніми враженнями – тому що старалися усі: діти, їх батьки та весь колектив дитячого садка.

І на цьому ми не зупинились, написали багато гумористичних казок таких як:

«Казка про діда», за мотивами казки «Рукавичка»

*...Дід схопився і щодуху
До села погнав, як муха!
А за ним Маркіз погнався
Бо теж звірів налякався.
Рукавиці дід згубив,
Й більше до лісу не ходив.
В рукавицях звірі сплять,
Звірям тепло зимувать.
Та й буде їм що згадать..!*

«Баба–жаба» за мотивами казки «Про рибака та рибку»

*... Баба – модниця була,
То дарма, що із села.
Манікюр собі робила,
Зачіски – впізнать не сила.
Дідом вміла керувати,
Щось не так - репетувати...
– Хочу «Ауді» я нову,
Шубу норкову святкову,
Літак, яхту, лімузин,
Ювелірний магазин.
Ікру чорну принеси,
Йди до моря і проси!*

«Лисячий хвіст»

*В лиски сталася – біда
Ледь не позбулася хвоста.
Якось у зимову пору
Заховалась вона в нору.
Жарко стало для хвоста.*

*Хвостик виставила та,
А надворі – фурделяло,
Хвостик снігом замітало...*

В моєму вірші «Один день з життя Петрика», в гумористичній формі описується поведінка хлопчика-розбишаки протягом дня у дитячому садочку:

*«Дорога в дитсадок – цікава штука.
Я в різні сторони кручусь
Як лебідь, рак і щука.
І поки мама відпустила на хвилину руку –
Жбурнув в сусідського kota я камінюку.
Поміряв в трьох калюжах глибину
І вже у мокрих я штанах іду.
На вході в дитсадок мене батьки лишають
І швидко йдуть, з полегшенням зітхають.
Ну хай працюють на своїх роботах,
Бо далі виховательки я клопіт...»*

Не зважаючи на його витівки та пустотливий характер, головний герой Петрик до кінця дня починає всерйоз замислюватись над тим, як все ж-таки цікаво в дитячому садку і наскільки він важливий для дітей.

*«Як чудово що в дітей
Є садок чудовий цей.
Там нам весело й цікаво,
Там заняття і забави,
Там навчать і нагодують,
Там нас люблять і цінують.
Там мої найкращі друзі,
Там завжди нам раді дуже»...*

Діти з цікавістю сприймають цей вірш, тому що в ньому з гумором описаний буденний графік дитячого садка і щоденні для них звичайні речі – дорога в дитячий садок, зарядка, сніданок, заняття, прогулянка, обід, ігри та розваги, вечерея, очікування батьків та дорога додому. Насправді, вірш носить виховний характер – сміючись над витівками Петрика, діти чудово розуміють, що так поводитись не можна, а кінець вірша заставляє наших вихованців задуматись над роллю дитячого садка в їхньому житті та вихованні. Після прочитання вірша діти з цікавістю та задоволенням приймають участь в обговоренні поведінки Петрика, як не потрібно поводитись, що дає їм дитячий садок, тощо.

Дорослих цей вірш теж не залишає байдужими - батьки з гумором вбачають в деяких моментах своїх дітей, замислюючись над тим, що потрібно приділяти час вихованню дітей вдома і поважати працю вихователів. А у колег цей вірш викликає особливий сміх, тому що вони впізнають в ньому і свою важливу буденну працю і своїх улюблених вихованців.

Таким чином, подаючи ідею з гумором і у іронічній формі вдається зацікавити як дорослих, так і дітей. Інформація сприймається, особливо дітьми, значно краще і цікавіше, ніж подаючи, наприклад, у звичайній формі. Тому роль гумору у педагогічній діяльності – неоціненна.

То ж потрібно до всього ставитись з гумором у нашому житті, тому що чим більше сміху буде лунає з дорослих та дитячих вуст, тим більше радості і щастя буде навколо нас.

ВИКОРИСТАННЯ РІЗНОМАНІТНИХ ФОРМ ТА МЕТОДІВ РОБОТИ ДЛЯ ВИХОВАННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ ПОЧУТТЯ ГУМОРУ

Дошкільний вік – це важлива і відповідальна частина життя дитини. Світогляд дитини в цей період стрімко розширюються: межі родини збільшуються дитячим колективом, друзями, працівниками дошкільного закладу. Дошкільник бачить перед собою багатогранний світ людських взаємовідносин. Надзвичайно важливо, допомогти дитині в світі людей, знайти своє місце, де вона може себе комфортно почувати, розвивати свій потенціал і отримувати задоволення від цього.

Розвиток емоцій та виправлення недоліків емоційної сфери мають бути одним із найважливіших завдань дошкільного виховання. Сфера емоцій і почуттів сама по собі не розвивається, її треба починати розвивати ще в ранньому віці.

«Чи легко вам розсмішити свого малюка?». Це важливо знати кожному з батьків. Ми одразу бачимо по виразу очей дитини, яку легко або, навпаки, важко розсмішити. Почуття гумору, відчуття жартівливого, веселого є важливим показником загального психічного, розумового, творчого розвитку дитини. Його відсутність може означати небезпечну затримку цього розвитку. На жаль, вихованню почуття гумору приділяється не досить багато уваги. Психологи відзначають, що на Україні все частіше ми бачимо сумних, похмурих людей. Неусміхнені дорослі на зупинках, на базарі, в супермаркеті, в автобусі, дитина відчуває сум та тривогу. Але всім відомо, люди з почуттям гумору, яким притаманні сміх, посмішка, жарт завжди в центрі уваги. Їх люблять, до них тягнуться. Тому що людина з гумором – це, як правило, добра людина. Тому що така людина вміє жити в ладу в будь-якому дитячому, а потім дорослому колективі.

Виховання такої важливої якості має бути не тільки завданням дошкільного закладу, а й сім'ї. Формувати почуття гумору з дитинства – це підготовка дитини до життя, до гідної боротьби з випробуваннями і труднощами. Смішать дитину не тільки для веселоців. Смішать для того, щоб виховати в неї почуття гумору - дорогоцінну якість, яка, коли дитина підросте, «збільшить її опір будь-якого несприятливого середовища і поставить її високо над дрібницями і сварками. Справедливо вважають, що нерідко саме гумор є найкоротшою відстанню від ідеї вихователя до свідомості вихованця.

Для формування почуття гумору у своїх вихованців ми у своїй практичній діяльності використовуємо різні форми та методи роботи, як на заняттях, так і на протязі дня, під час проведення різних режимних моментів. Особливу увагу ми звертаємо на ознайомлення дітей з прозовими та поетичними гумористичними творами українських та зарубіжних поетів та письменників.

Неоціненна творчість таких поетів та письменників, як К.І. Чуковського, Б. Заходера, М.М. Носова, Остера, Е. Успенського, Ю. Моріца, Тіма Собакіна, Г. Бойка, П. Воронька, П. Глазового, О. Вишні, Г. Химича, М. Стельмаха та багатьох інших.

На сторінках книг змальовуються буденні події в житті дітей – поїздка на море, придбання нової ляльки, але всі вони, як правило, розказані самими свідками цих подій. На сторінках творів ми чуємо живий діалог, головний герой передає ставлення до того, що відбувається. Це проникнення в психологію героя, який оцінює все зі своєї, дитячої точки

зору, і створює в гумористичних оповіданнях не тільки комічну ситуацію, а й гумористично забарвлює логіку поведінки героя, яка часом суперечить логіці дорослих або логіці здорового глузду. Розповіді насичені ліризмом і гумором; розповідь, як правило, ведеться від першої особи, вони позбавлені прямої повчальності, дають можливість читачеві подивитися на себе з боку, побачити смішне у вчинках героїв. У талановитих дитячих письменників і поетів сумне, ліричне, героїчне, смішне часто стоять поруч, як стоять вони поруч і тісно переплітаються в житті дитини.

У нас в групі у бібліотечному осередку створено бібліотечку гумористичних творів, які ми читаємо дітям, є альбом портретів письменників та поетів – гумористів, демонстраційний матеріал «Ілюстрації до гумористичних творів», підбірка дидактичних ігор «З якої гуморески герой», «Оціни вчинок», «Що не так», тощо. Гумористична література дає нам можливість розвивати у дітей зв'язне мовлення, пам'ять, уяву, розширювати коло знань та інтересів, збільшувати особистий досвід, виховувати моральні якості, задовольняти естетичні потреби, зміцнювати почуття оптимізму.

В дитині природою закладена якість і потреба дзвінко сміятись, розвиваючись, діти мають навчитись розуміти і оцінювати гарний жарт, відчувати веселе звучання лічилки і ми, вихователі, маємо дати дитині великий матеріал для задоволення цієї потреби. У цьому нам допомагають малі фольклорні жанри (жартівливі лічилки, загадки – жарти, небилиці, потішки, приспівки. Серед дитячого фольклору також необхідно звернути увагу на такі жанри як примовки, дражнилки, частівки.

Саме зі знайомства з фольклором починається виховання почуття гумору. Малі фольклорні форми є першими художніми творами, які чує дитина. Ми, починаючи з раннього віку, стараємось тримати в пам'яті великий запас пісенок, потішок, приспівок і тактовно, з почуттям міри, з урахуванням доступності сприйняття включаємо їх в повсякденну роботу з дітьми. У нас на групі створено картотеки загадок – жартів, небилиць, потішок, лічилок.

Використання жартівливих малих фольклорних жанрів допомагає нашим дітям, розвиває інтелектуальні здібності, вчиться зіставляти та робити висновки, небилиці – перевертні загострюють почуття реального, дають можливість готувати дітей до засвоєння більш складних форм гумору.

Дражнилки, що відносяться до потішного жанру малих фольклорних жанрів, дають можливість дітям проявити своє почуття гумору. В дражнилках дуже точно підмічаються будь-які недоліки чи слабкості людей, які ми і висміюємо. В кожній дражнилці є емоційний заряд, а дитячі частівки, дотепні та мелодійні розвивають поетичний слух дитини, емоційні почуття та моральні якості.

Під час занять з розділу «Образотворча майстерня» для розвитку почуття гумору ми ознайомлюємо дошкільників з гумористичними творами образотворчого мистецтва: розглядаємо окремі репродукції картин або тематично підібрані серії картин, кольорових ілюстрацій, карикатур, шаржів, творів декоративно-прикладного мистецтва. Показ супроводжуємо запитаннями, бесідами, даємо можливість дітям самостійно висловити свою думку, розповіддю вихователя, читанням віршів і уривків з гумористичних творів. В своїй роботі вихователь має привернути увагу дитини до твору образотворчого мистецтва, дитина має ним зацікавитись. Щоб зацікавити дитину змістом картини ми пропонуємо їй уявити себе на місці тієї дитини, який є дійовою особою в картині. Малюк стає героєм цікавої для неї події і має можливість розповідати про самого себе. Надзвичайно рідко діти розглядають картини мовчки. Вихователь повинен підтримувати розмови дітей, вчити їх правильно

називати якості і деякі їх характерні ознаки, допомагаючи краще зрозуміти гумористичне зміст картини.

У фойє дошкільної установи, в музичному залі, в груповій роздягалці, а влітку надворі ми практикуємо влаштування виставок малюнків та картин на гумористичну тему, співпрацюємо з батьками у цьому питанні. Батьки охоче допомагають облаштувати виставки, разом з дітьми створюють жартівливі малюнки. Коли виставка готова, ми пропонуємо відвідати її. Діти вільно переходять від однієї картини до іншої і розглядають їх, діти старшої групи самі можуть брати на себе роль екскурсовода та проводити екскурсії для молодших дітей. Ми прислухається до думок дітей, перевіряємо, чи пам'ятають вони знайомі картини, чи помічають те, що для них є новим. Потім ми об'єднуємо дітей і оглядаємо з ними всю виставку. Діти розповідають, які картини вони більше люблять, які краще пам'ятають, більш уважно розглядають нові картини, висловлюють свої думки про їх гумористичному зміст. Підбираючи гумористичні твори для показу дітям в дошкільній установі, ми у своїй роботі опираємося на народну творчість, класику і сучасне мистецтво. Під час занять з образотворчої діяльності та гурткової роботи з обдарованими дітьми ми обираємо тематику робіт, яка б розвивала почуття гумору у дітей, їх уяву та фантазію. Дуже цікаво і насичено проходять заняття на тему «Чарівні і смішні фарби», «Усміхнені яблука на дереві», «Знайди кольори для веселки», «Веселі сніжинки», «Колаж з дитячих долоньок» та ін. Широко використовуємо в роботі цікаві нетрадиційні матеріали та техніки малювання (малювання на зім'ятому, вологому папері, малювання пальчиками, ватними паличками, колосками, малювання свічкою, штампи з овочів).

Під час таких занять у дітей розвивається почуття гумору до розглядання та створення картин. Діти вчаться помічати цікаві гумористичні зображення (картини, ілюстрації, рекламні зображення, афіші) поза дитячим садком, розповідають про побачене вихователю. Ця цікавість підтримується тим, що в дитячому садку діти мають можливість самостійно розглядати художні листівки і картинки жартівливого змісту. Під час проведення сюжетно – рольових ігор «Магазин», «Супермаркет», «Модельне агентство», «Рекламне агентство» та ігор за соціально – економічною програмою «Афлатот» ми використовуємо картинки, гроші з гумористичними зображеннями і діти самі вибирають їх, а також самі можуть їх створювати, це розвиває фантазію, творчі здібності та викликає покращення емоційного настрою дітей.

Під час проведення розваг та драматизацій ми використовуємо музично-гумористичні ігри. Ці веселі ігри всім покращують настрій. Вони корисні і дітям, і їх батькам, ми їх використовуємо під час проведення розваг та свят. Найулюбленішими музично – гумористичними іграми наших дітей є ігри «Вгадай мелодію», «Найкращий відеокліп», «Танцювальний номер», «Музиканти», «Музична комедія», «Кращий голос», «Музичний хоровод». У куточку ряження наші діти мають змогу переодягтись у одяг для виступу, вибрати перуку, мікрофон, є велика підбірка дисків сучасної та класичної музики.

Під час проведення занять з розділів «Дитина у соціумі», «Мовлення дитини», «Дитина у природному довкіллі» та ін. ми використовуємо жартівливі авторські фізкультхвилинки. У групі створено картотеку жартівливих фізкультхвилинок, підбираємо їх відповідно тематичних тижнів, діти з радістю та сміхом відтворюють віршовані рядки та різні рухи персонажів.

Щоб діти росли щасливими, веселими, ми впроваджуємо сміхотерапію, «хвилинки – смішинки». Елементи сміхотерапії ми використовуємо під час проведення фізкультхвилинок, фізкультпауз чи на перервах між заняттями тощо. Сміхотерапія – це спеціальні вправи, які покращують настрій дітей та їх самопочуття, розслабляють і оздоровлюють організм. Для

створення гарного настрою в групі ми використовуємо «хвилинки сміху». «Сміхові» вправи дозволяють виконувати всі задачі здоров'язберігаючих технологій, які впроваджуються в навчальних закладах.

Сміхотерапію ми поєднуємо із казкотерапією, прочитавши дітям розповідь із смішними пригодами, на заняттях з розвитку мовлення, працюючи над скоромовками, у театральних гуртках.

На майбутнє, працюючи над розвитком почуття гумору у дітей, ми маємо на меті:

- Продовжувати удосконалювати розвиваюче середовище, що сприяє розвитку почуття гумору через використання гумористичних художніх творів, поповнити бібліотеку гумористичних творів, ілюстрацій до них.
- Використовувати гумористичні твори образотворчого мистецтва і стимулювати самостійну художню діяльність дітей.
- Надавати максимальну свободу для прояву творчості та ініціативи в гумористичному плані.
- Використовувати в роботі велику кількість нетрадиційних матеріалів, засобів, технологій їх використання.

При плануванні роботи по розвитку почуття гумору у дітей дошкільного віку маємо використовувати гумористичні твори художньої літератури та образотворчого мистецтва, малі фольклорні жанри, жартівливі фізкультхвилинки, музично – гумористичні ігри, сміхотерапію. Завдяки цим засобам ми зможемо удосконалювати навички колективного спілкування, розвивати творчу активність дітей, почуття гумору, пізнавальні процеси, технічні уміння в образотворчій діяльності, виховувати життєрадісність, моральні якості, впевненість у собі, ширість.

Але це завдання не буде вирішене без співпраці педагогічного колективу з батьками. Виховуючи почуття гумору ми маємо орієнтуватися на особистий приклад батьків, атмосфера в сім'ї, де дорослі люблять і вміють жартувати, прислухаються до жартів дітей і можна виростити особистість серйозну і схильну до самоіронії, впевнену в собі і своїй цінності, переконану в любові батьків.

*Дихно Світлана Іванівна,
музичний керівник дошкільного
навчального закладу (ясла-садок)
комбінованого типу №41 «Дударик»
Черкаської міської ради Черкаської області*

БАГАТСТВО МОВЛЕННСВОЇ ПАЛІТРИ ГУМОРИСТИЧНИХ ТВОРІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

*Дошкільникам потрібен «гумор веселий,
але не перешаржований, гумор,
який підкреслює доступний сприйманню
дитини емоційний стан персонажів»
Р. Жуковська*

Саме дошкільний вік є найбагатішим ґрунтом для засівання багатства нашої рідної української мови.

Дошкільний вік – це час коли відбувається активний розвиток мови дитини. І тому для формування комунікативної компетентності є доцільним використання різних гумористичних творів.

Розвиток мовлення дітей дошкільного віку є однією із основних питань сучасної дошкільної освіти. Актуальність зумовлюється пріоритетними напрямками Національної стратегії розвитку освіти України до 2021 р., Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «комплексними заходами щодо всебічного розвитку і функціонування української мови», спрямованими на модернізацію дошкільної освіти, оновлення змісту, вдосконалення форм, методів і технології навчання дітей рідної мови, розвитку культури мовлення та мовленнєвого спілкування.

Базовий компонент дошкільної освіти визначає кінцевою метою мовленнєвого розвитку випускника дошкільного закладу сформованість у нього комунікативної компетенції. Мовленнєвий розвиток дитини є головним інструментом, за допомогою якого вона встановлює контакт із довкіллям і завдяки якому відбувається соціалізація дитини.

Розвиток мовлення дітей довготривалий, творчий процес, який потрібно започатковувати з раннього та дошкільного віку.

В нас час активного розвитку телебачення, комп'ютеризації, які доступні дітям дошкільного віку, є обмеженням у спілкуванні дітей один з одним та з дорослими, внаслідок чого збагачується їхня пізнавальна сфера і водночас гальмується мовленнєва.

Одним із ефективних засобів розвитку мовлення дітей є гумористичні твори, які сприяють збагаченню колоритного словникового запасу та допомагають дітям спілкуватися, як між собою так і з дорослими.

Учені (Н. Гавриш, С. Курінна) визначають, що діти дошкільного віку можуть сприймати та відтворювати такі види комічного, як гумор, іронія, усмішка. Без мовлення не можливе сприйняття дітьми смішного та проявлення власного почуття гумору. Тому при вихованні почуття гумору в дошкільному віці обов'язково введення мовленнєвого компоненту, через що в роботі з дошкільниками слід використовувати різноманітні твори сміхової літератури (гуморески, небувальщини, усмішки, примовки, приказки, байки, вірші «перевертні», тощо).

Добре жартувати легше людині начитаній, ерудованій, з багатим словниковим запасом і добре розвинутою мовою. Тому потрібно з дитиною багато читати, заучувати гумористичні твори, які зазвичай написані у віршованій формі легкою, доступною українською мовою.

Відомими поетами-гумористами Степан Руданський, Леонід Глібов, Степан Гриценко, Остап Вишня, Павло Глазовий, Грицько Бойко, Євген Бандуренко, тощо. Ними написано для дітей багато поетичних творів гумористичного забарвлення.

Малюки більше сприймають коли з ними граються в гру «ку-ку», або лоскочуть ніжку чи долоньку. В цей час у дитини активно розвивають мовні навички. Їм подобаються смішні для них нові веселі й кумедні слова. Іноді вони і самі утворюють нові слова, які навіть не знають що означають. Коли я запитувала свого сина що таке «кабе-кабе» він весело реготав але мені так і не сказав, що воно означає. І така поведінка дітей буде притаманне їм і в дошкільному віці.

Але не всі діти дошкільного віку сприймають та розуміють гумор. Я помітила, що деякі дошкільнята з першого разу не сприймають даний твір, вони просто «не чують» його.

Рівень сприйняття залежить від рівня розвитку поетичного слуху дитини. Від рівня сприймання залежить якість відтворення тексту, оскільки діти здатні передати тільки ті думки, які вони зрозуміли, виразити ті почуття, які вони пережили. Тому потрібно добирати такі твори, які доступні сприйманню дітьми даної вікової групи.

Якщо просто монотонно, невиразно, нецікаво прочитати гумористичний твір дітям, то вони навіть не тощо не зрозуміють, а навіть не почують про що розповідалось. Хоча деякі почують якесь смішне слово і почнуть сміятися. Що потрібно зробити щоб сприйняття дітьми творів гумористичного характеру було як найкраще? Всього на всього виразно з інтонацією, з мімікою та жестами виконати твір, чим самим зацікавити дошкільнят. І у кімнаті запанує тиша... А потім пролунають вдячні оплески від дітей, які знову і знову захочуть слухати твори. Це як приклад, виконання твору, але треба спонукати, щоб самі діти хотіли навчитися виразно розповідати його використовуючи вербальні (мовленнєві) і невербальні (експресивно-мімічні – посмішка, поза, жести, рухи, міміка) засоби.

Знайомлячи з гумористичними творами ми не тільки виховуємо, розвиваємо логіку, пізнавальні та розумові здібності дітей, здатність аналізувати, робити умовиводи, висувати припущення, обґрунтовувати власну думку, формулювати оцінні судження ще й збагачуємо новими або мало вживаними словами, які діти згодом використовують у спілкуванні.

Діти отримують зразки правильного, гарного, емоційного забарвлення зв'язного мовлення, насиченого влучними образними виразами, прислів'ями, приказками, фразеологізмами.

При розвитку мовленню дитини основне значення надаємо звуковимові, лексичному запасу, граматичній правильності, бо розглядаємо ці засоби як первинний етап до вдалого мовного досягнення між співрозмовниками у спілкуванні, що розвиває комунікативну компетентність.

Комунікативна компетентність – вміння людини застосувати знання мови при спілкуванні, способи взаємодії з знайомим та незнайомими людьми при різних ситуаціях, вміння спілкуватися у колективі, володіти різними соціальними ролями.

Які складові комунікативної компетентності:

- ознайомлення дитини старшого дошкільного віку зі способами та засобами мовленнєвої взаємодії (лінгвістичними та комунікативними);
- правильний вибір набутих навичок та вмінь, використання їх у мовленнєвій взаємодії;
- вміння спілкуватися з один з одним під час різних ситуацій, використовуючи мовленнєві та не мовленнєві засоби;
- різносторонній, творчий підхід під час використання мовленнєвих і не мовленнєвих засобів.

Набуття мовленнєвого досвіду відбувається з поступового оволодіння та відтворення почутого звуку, граматично правильного використання слова, та зв'язного мовлення, збагачення словникового запасу. Результатом всього є комунікативна компетентність – тобто здатність використовувати рідну мову як засіб мовленнєвої комунікації у суспільстві, подавати зрозумілу інформацію співрозмовнику та розуміти його, щоб погодити бажання, наміри, пропозиції, рішення учасників бесіди.

Саме ці особливості є основною невід'ємною часткою комунікативно-мовленнєвої компетентності основа якої починає закладатися в старшому дошкільному віці. Однією із складовою цієї компетентності є використання не мовленнєвих засобів, які допомагають при спілкуванні дошкільняти з однолітками та іншими людьми, які оточують. Прояви мовленнєвої активності кожної особистості виявляються по-різному: одна дитина мовчить та слухає, а інша балакуча, одна говорить тихо, монотонно, а інша – голосно при цьому занадто жестикулює. Тому необхідно розвивати в дітей вміння спілкуватися один з одним та з навколишнім світом тощо.

Мовленнєвий розвиток дошкільного віку окреслюється сформованими знаннями, уміннями та навичками. Вони є засобами, для втілення в життя соціальної та інтелектуальної активності серед інших дітей.

Формування комунікативної компетентності починається з набуття дитиною вміння встановлювати контакт із партнером у спілкуванні, дотримуючись усталених правил етикету. У повсякденному житті дитина спостерігає і наслідує приклади спілкування між собою дорослих, дітей тощо. Справжнім зразком комунікативної поведінки має бути притаманна широка палітра емоційно-інтонаційного забарвлення.

Дитина основний час знаходиться в дошкільному закладі, тому її співрозмовниками є однолітки та педагоги.

У моєї практиці був такий випадок. В одну групу прийшов новий хлопчик. Я підійшла і познайомилася з ним. Поспілкувавшись зрозуміла, що це розумний, спокійний хлопчик, який багато цікавого знає. Через деякий час я дізналась, що він майже не спілкується однолітками із групи, бо боявся, соромився, що скаже, щось не так і з нього будуть сміятися інші. Я замислилась, як йому допомогти навчити спілкуватися з однолітками. У цьому прийшла на допомогу гумореска, адже гумор здатний психологічно розрядити обстановку, пом'якшити відносини. Вивчивши з ним емоційно, виразно твір та налаштувавши малюка на позитив, на те, що це гумореска, діти будуть сміятися, не з нього, а з тих слів, що він буде говорити. І в нас все вийшло. Після вдало прочитаної гуморески у відповідь отримали оплески та посмішки від дошкільнят.

Маючи багаж знань не завжди дитина може скористатися ними. То ж потрібно вчити, допомагати дітям використовувати знання у спілкуванні з однолітками та дорослими.

Гумор є показником його емоційної зрілості, засобом активної психічної саморегуляції, знижує у старших дошкільників рівень тривоги, вчить їх підтримувати інтелектуальні та емоційно добрі відносини зі своїми однокласниками.

Почуття гумору, з одного боку, є «індикатором» стану дошкільника, з іншого – самі істотно впливають на його пізнавальні процеси і поведінку, визначаючи спрямованість його уваги, особливості сприйняття навколишнього світу, логіку суджень.

Смішні, жартівливі вірші, вірші-забавки сприяють розвитку виразності, використання колоритних українських слів дітьми, формуванню поетичного смаку, інтересу до мелодійної краси української мови.

Використання у роботі педагога гумористичних творів є вдалим доповненням до занять, розваг, свят тощо. Вони вносять емоційне піднесення, покращують настрій, роблять цікавими дитяче дозвілля. Під час використання жартівливих текстів можливо висвітлити різнобічні можливості культурного вияву веселого настрою, покращити настрій дітей, заохотити до прочитання твору чи активної розмови, але для цього потрібно створити невимушену, спокійну атмосферу, яка сприятиме засвоєнню матеріалу та розвинення здібностей дітей.

*Загородня Тамара Валентинівна,
вихователь дошкільного навчального
закладу №7 м. Умань Черкаської області*

ВИВЧАЄМО ТВОРИ ГУМОРИСТИЧНОГО ЗМІСТУ – ЗМАЛКУ

*Гумор він, як капітан корабля
– повинен покидати людину останнім.
П. Глазовий*

Роль художнього слова у всебічному розвитку та особистісному становленні дошкільнят неocenenna. Слухання, читання, розігрування, вивчення напам'ять, обговорення літературних творів – усе це сприяє розвитку в малят мовлення, мислення, уваги, пам'яті, креативності, вихованню кращих рис характеру. З раннього віку треба долучати маленьких українців до джерела літературної творчості, ознайомлювати з духовною та літературною спадщиною рідного народу, а також відомими байкарями, поетами, які їх творили.

Дошкільний вік – це період первинного становлення особистості. Втім, кому, як не нам, вихователям, добре відомо, що саме з самого раннього дитинства формуються основи особистості, а отже, й риси громадянина. Знаємо і те, що три чотири, п'ять років людині буває лише один раз у житті. І не має вона страждати від того, що найсензитивніший період її дитинства припав на час державних проблем і суспільної розгубленості. Діти мають бути щасливими, радіючи кожному новому дню.

Отже, одним із головних завдань нашого дошкільного закладу постає така організація навчально-виховного процесу, за якої лише зберігатиметься високий рівень розумової працездатності вихованців. Сьогодні серед усіх видів художньої творчості особливе місце посідає літературна, мовленнєва творчість, що зумовлено унікальною роллю мови і мовлення в життєдіяльності окремої людини, суспільства, людства взагалі.

Відомі байкарі України зробили значний внесок в жанр байки, ними пишається не тільки на теренах рідної країни, а й за кордоном вони писали за для свого задоволення а цим самим приносили насолоду і читачам.

Тому, сьогодні на мою думку, найефективнішим у формуванні особистості є залучення дітей до української класики, творів гумористичного змісту, адже незаперечною є роль книги у пробудженні національної самосвідомості юних громадян, формуванні потреби у поглибленні знань про свій народ, його традиції, звичаї, обряди.

Водночас мовленнєва творчість – складання казок, віршів, оповідань, сценаріїв, сюжетів, тощо – самостійний специфічний, унікальний вид художньої творчості, що втілюється саме у процесі мовлення та є яскравим показником мовленнєвої компетенції.

Художня література була й лишається одним з важливих засобів виховання особистості у дошкільному дитинстві.

Твори гумористичного змісту несуть дитині радість, захоплюють змістом, силою впливу художніх образів, виразністю мови, музикою віршів.

Чим більш глибоким буде сприймання дітьми змісту художнього твору, тим більший буде його виховний вплив на дитину.

Тому, художня література відіграє вагому роль у процесі формування цінностей, гуманних почуттів. Вона активно впливає на почуття і розум дитини, розвиває її емпатійність, емоційність. Забезпечує розуміння і прийняття моральних норм як єдиних правильних варіантів поведінки. Художнє слово призводить до великих змін в емоційній сфері дитини, сприяє появі живого відгуку, змінює відношення до речей, перебудовує суб'єктивний світогляд. Необмежені можливості формування моральних цінностей та емоційного розвитку мають такі перлини народної творчості, як казки, байки, гуморески, прислів'я, вірші та ін. У творах фольклору через його героїв яскраво постає ідеал українського виховання: здорова, гуманна, культурна, щаслива людина; вільна, оригінальна та неповторна особистість. Занурюючись у казковий світ, дитина занурюється у глибини своєї душі, вчиться оволодівати цим підсвідомим простором. Повернувшись до реального світу, вона почувається впевненіше, починає усвідомлювати власну спроможність упоратися з очікуваними труднощами. Байки тактовно висміюють негативні якості характеру, навчають

ставитись з гумором до життя, містять повчальний зміст. Поетичні твори мають велику силу впливу на емоційний розвиток, та засвоєння ціннісних орієнтації .

Безперечно, навчальні програми не спрямовують вихователя на ознайомлення дошкільнят з творами гумористичного змісту, а відсутність розробленої методики роботи над вивченням біографії письменника, байкаря у дошкільному закладі дає змогу вихователю використовувати окремі факти у довільній формі. Звісно, цей процес пропедевтичний, однак використання на заняттях яскравих подій з життя того чи іншого письменника, байкаря допоможе дітям глибше усвідомити зміст твору, зацікавить їх особистістю автора, на прикладі його життя формуватиме у дітей певні моральні якості.

І саме дитяча література, на основі уявлень про творчість українських байкарів, письменників і, повинна допомогти дитині опанувати мистецтво слова, розвивати творчі здібності, формувати пізнавальну самостійність.

Для вивчення творів гумористичного спрямування в садочку пропоную наступні форми організації навчально-виховної діяльності:

- ігрові заняття;
- комплексні заняття;
- самостійна ігрова діяльність дітей;
- музичні заняття;
- свята.

Я вважаю, що однією з найважливішим форм роботи з розвитку інтересу і формування уявлень дітей про творчість українських письменників, байкарів це є заняття з художньої літератури.

Заняття з художньої літератури спрямовані на:

- сприяння підвищенню загальнокультурного рівня розвитку дітей та збагаченню їх літературного кругозору;
- розвиток творчих можливостей дітей та їхні організаторські здібності;
- удосконалювання володіння рідною мовою.

Методи роботи з віршами, байками, гуморесками:

- читання віршів, байки, гуморесок;
- вивчення віршів, байки, гуморесок напам'ять;
- інсценування, розігрування.

У дошкільному віці для вивчення напам'ять використовують невеликі за обсягом твори П. Глазового, Л. Глібова.

Кращому запам'ятовуванню віршів, байки, гуморесок сприятимуть такі прийоми:

- виконання ігрових дій з предметами під час читання;
- доказування дітьми слів, які римуються;
- читання за ролями віршів, написаних у діалогічній формі;
- часткове відтворення тексту всією групою, якщо розповідь ведеться від імені колективу;
- драматизація.

Під час заучування віршів, байки треба, щоб дитина не тільки міцно запам'ятала твір, а й навчилась його виразно читати. На формування виразності спрямовані такі прийоми: зразок виразного читання дорослого, приклад виразного читання дитини, оцінювання читання, підказування потрібної інтонації.

Переказ творі гумористичного змісту є важливим засобом формування інтересу до книги. Прагнення до самостійного читання виникає у дитини лише за умови систематичного залучення її до роботи з книгою.

Ознайомлюючи дошкільників з творами гумористичного спрямування, доцільно використовувати різні прийоми формування повноцінного сприйняття твору дітьми:

- виразне читання вихователем;
- бесіда про прочитане;
- повторне читання;
- розглядання ілюстрацій;
- пояснення незнайомих слів;
- залучення дітей до інсценування та драматизації;
- стимулювання дітей до самостійної творчості на основі прочитаного тощо.

Отже, якщо дотримуватись методів і прийомів під час заняття з художньої літератури можна досягти таких результатів з дітьми дошкільного віку:

Я вважаю, що мовленнєву діяльність потрібно постійно розвивати ще з раннього дошкільного віку, а вдосконалювати протягом всього життя. Адже недаремно кажуть в народі: «Вік живи, вік учись».

*Здір Ольга Анатоліївна, вихователь
дошкільного навчального закладу (ясла-садок)
комбінованого типу №89 «Віночок»
Черкаської міської ради Черкаської області*

ОСОБЛИВОСТІ ГУМОРИСТИЧНИХ ТВОРІВ ДЛЯ МАЛЯТ

Дитинство дошкільника – важливий період в розвитку дитини. В цьому віці перебудовується все психічне життя дитини і його відношення до оточуючого світу. Суть цієї перебудови зводиться до того, що в дошкільника виникає внутрішня регуляція поведінки. І якщо у ранньому віці поведінка дитини коригується дорослим, то в дошкільному віці дитина починає вибудовувати власну лінію поведінки.

Індикатором стану поведінки є почуття гумору і особливості сприйняття ним оточуючого світу. Дитина діє під впливом почуттів і бажань, які виникають в даний момент. Вони змінюються навіть від найпростіших слів дорослого: «А що ми зараз побачимо!». Але втримати цікавість дітей до будь-якої справи на тривалий час важко. Бажання і почуття дитини дуже сильні, тому носять яскравий характер: сміх, крик, плач, визк, плескання в долоні, підстрибування – так дитина показує свої переживання.

В зв'язку з тим, що в дитини дуже малий життєвий досвід, вона не завжди правильно розуміє зміст того, що відбувається і часто бачить в цьому тільки зовнішню сторону події. Наприклад: діти можуть сміятися, коли хтось впаде. Перед дорослим стоїть завдання не лише розвивати в дитини радісні емоції, а й виховувати дитину так, щоб сором, смуток, і співчуття були притаманні їй під час спостереження чужого нещастя.

Гумористичні твори – сильний і незамінний засіб розвитку почуття гумору дошкільників. Вони змушують дитину уважно, яскраво і повністю відгукуватися на сатиричне і прекрасне в житті.

Слухаючи гумористичні твори діти жваво згадують, що і з ними відбувалися подібні події, вони бачили і чули все це в житті. Вибираючи гумористичні твори для здійснення навчально-виховного процесу, необхідно спиратись на народну творчість, вивчати класичні гумористичні твори та сучасне мистецтво.

З метою розвитку почуття гумору доцільно використовувати ілюстрації, важливий елемент книги для дітей, адже саме з ілюстрації починається процес вибору дитиною книги для читання. Розглядання ілюстрації – метод, який широко використовується в навчанні

дітей. Ознайомлення дітей не тільки із змістом, а й з художньо-виразними засобами книжкової графіки, значно підвищує рівень художнього сприймання дітей, сприяє виникненню інтересу і бажання розглядати ілюстрації, розвивати почуття гумору, викликати емоційний відгук на них.

Щоб зацікавити дітей змістом твору, можна запропонувати їм поставити себе на місце головного героя твору. За допомогою цього прийому дитина стає героєм цікавої для неї події і з задоволенням починає розповідати про саму себе.

Вихователь повинен уміти підтримувати діалог дітей, вчити їх правильно називати предмети і їх ознаки, допомагати зрозуміти гумористичний зміст твору.

Важливо практикувати повторне розглядання ілюстрацій і повторне читання творів, знайомий твір викликає бурхливі емоції і в ньому відмічаються ті сторони і деталі, які не були помічені спочатку. Повторне читання твору повинне бути образним, виразним, для того, щоб підтримати інтерес у дітей і створити певний настрій.

Вихователь підводить дітей до вміння порівнювати два гумористичні твори один з одним. Старші дошкільнята можуть вже зробити порівняльний аналіз. Бесіда починається з розповіді вихователя. Потім за допомогою запитань вихователь залучає дітей до активного вираження своїх гумористичних вражень. Коли в дітей розвинуте почуття гумору на достатньому рівні, то бесіду можна розпочати з запитань до дітей. Після бесіди, в підсумку, вихователь висловлює свої думки про твір, узагальнюючи відповіді дітей. Розглядання ілюстрацій до творів дозволяють підвести дітей до поглибленого сприймання гумористичного змісту тексту.

В результаті таких занять у дітей розвивається інтерес до гумористичних творів. Він підтримується тим, що в дитячому садку в дітей є можливість самостійно розглядати ілюстрації до художніх творів, розглядати малюнки за прочитаними творами.

Можна організувати гру в «Магазин», де продаються книги з гумористичними малюнками і малюки самостійно зможуть їх вибирати.

Класичними художніми гумористичними творами для дітей є твори Корнія Чуковського: «Крокодил», «Плутанина», «Мийдодир», «Федорине горе» та твори Самуїла Маршак: «Ось який Розсіяний», «Казка про дурне Мишеня» та інші. Я вважаю, що такі твори не повинні перекладатись на українську мову, оскільки більша частина дітей знає і любить ці твори мовою оригіналу.

У чому ж специфіка цих творів? У творі «Крокодил» автор описав побут великого міста. Познайомив читачів з Крокодиллом, який живе в незвичних для нього умовах. Автор вводить в твір образ хлопчика Вані, який сам опиняється в великому місті і стає справжнім героєм, рятуючи його жителів.

Корній Чуковський вводить Крокодила і в інші свої твори. У казці «Плутанина», він стає пожежником і гасить море, що палає. У «Мийдодирі» крокодил гуляє по Таврійському саду і погрожує проковтнути Бруднулю, ковтає сонце Крокодил у творі «Украдене сонце», у «Бармалей» - злого розбійника, в «Тарганищі» - жабу, а в «Телефоні» - ковтає калози, обідаючи в колі сім'ї.

Повчальними є казки «Мийдодір» і «Федорине Горе». Вони привчають малят до охайності. Розповідь у казці «Мийдодир» ведеться від імені маленького хлопчика Бруднулі, від якого втекли всі речі. Вони обурені неповагою і неухвагою до них їх господаря, деякі речі погрожують йому розправою, так сердитий Умивальник скликає своїх «солдат»: щітки, мило, мочалку і вони мийуть і безжалісно тнуть маленького Бруднулю. Неначе оса, кусає його мило, розгнівана мочалка женеться за ним по вулиці. Рятує хлопчика знову той же добрий Крокодил, він проковтнув мочалку, проте вимогливий і добрий він не може навіть

своєму другу, пробачити погану поведінку, неохайність, і побачивши його невмите обличчя проганяє його геть. Після доброї прочуханки, хлопчик повертається додому, тепер він почав стежити за собою і до нього акуратного і чистого повертаються всі речі і пропонують йому допомогти. Персонажі казки, які загрожували дитині розправою, стають йому друзями.

За своїм ідейно-художнім спрямуванням дуже близьким до казки «Мийдодір» є інша казка «Федорине горе». Від неохайної Федори теж тікають речі домашнього вжитку. Казка викликає в дошкільнят веселі емоції, повтори типу «Дзинь-ля-ля!» сприяють розвитку мови і служать матеріалом для гри. Адже діти грають не тільки речами, а й звуками, які вони вимовляють. У фіналі казки – коли бабуся Федора розкалялась у своїй недбайливості і неохайності – речі повертаються.

У казці «Лікар Айболить» в образі Айболитя втілено кращі риси людини. Автор знайомить читачів з діяльністю свого героя, і щоб підкреслити його доброту і гуманне ставлення цього чудового лікаря до хворих тварин і звірів, автор вживає епітет «добрий лікар». Він не просто виліковує звірів від різних ушкоджень і хвороб, а й виступає в ролі казкового чарівника. Автор казки подорожує разом з дітьми в далеку Африку. Розповідає їм цікаві історії і паралельно знайомить їх з рослинним і тваринним світом. У легкій і доступній формі, ніби граючись, подає і нові географічні поняття. Айболить безстрашний герой, він будь-що прагне добратись до своїх хворих звірят, навіть ризикуючи власним життям, про яке йому ніколи і думати, коли попереду скільки турбот. Твір пригодницький, але автор майстерно вплітає в нього мотиви народної казки. Так Айболитя везуть на собі вовки, він пливе на китові, як на великому кораблі, над високими горами його проносить могутній орел. Стомлені довгим чеканням, хворі звірята зустрічають свого друга з захопленням, і добрий лікар Айболить допомагає своїм друзям, забуваючи про сон і втому, виліковує їх «гоголем-моголем».

Корній Чуковський в своїх творах поєднав цікаву дитячу поезію з сміливими фантастичними подіями. Його твори сповнені бадьорості, оптимізму, піднесеного настою. Автор вдало використав поєднання навчання і виховання дітей в процесі гри.

Крім того, що Корній Чуковський був геніальним автором творів для дітей, він з задоволенням досліджував мовлення дітей і зробив висновок, що в дітей є бажання вигадувати нісенітницю (те, чого насправді бути не може). Це не тільки спосіб жартувати, а ще й спосіб тренування мізків. Наприклад: «У песика робота не проста, охороняє від мишей кота», «У Кирила випала пломба, а в пломбі – зуб». Попросіть дитину виправити помилку і заохочуйте її вигадувати власні небилиці.

На відміну від творів Корнія Чуковського «Федорине горе» і «Мийдодір» в творі Самуїла Маршака «Ось який Розсіяний» речі не тікають від головного героя, просто він їх постійно переплутує місцями. Він їде вже другу добу на потязі з Ленінграда в Москву, всю дорогу цікавиться на якій він станції, але оскільки він «розсіяний», то він умудрився сісти в відчеплений вагон і так і не виїхав з Ленінграда. Автор з гумором розповідає про те, як його герой збирався в дорогу, як різні предмети домашнього вжитку він одягає замість одягу. Все це виглядає дуже смішно і викликає у дітей сміх. Автор твору по-доброму висміює людські слабкості. Читання цього гумористичного твору допомагає виховувати у дітей терпимість до недоліків людини, а також побачити в образі головного героя себе і по-доброму посміятися над собою.

Драматично-гумористичним твором є казка Самуїла Маршака «Про дурне Мишеня». Вона схожа на байку і коліскову одночасно, яка вдало передає нюанси смішного. В казці постійно повторюється одна і та ж ситуація - запрошення чергової няньки для неслухняного,

дурного мишеняти. Ситуація повторюється, а змінюються голос няньки, інтонація прохання мами-мишки і відмова мишеняти. Іронія захована в даному творі «між стрічками твору».

На відміну від класиків Корнія Чуковського і Самуїла Маршака сучасна українська дитяча письменниця Тетяна Лисенко пише для дітей лише вірші та загадки. Автор спостерігає за поведінкою дітей, помічає недоліки, певні риси і розповідає про них в жартівливій формі. Багатьом дітям не подобається, коли дорослі сварять їх за не дуже добрі вчинки та погану поведінку. Тетяні Лисенко це теж не до вподоби, саме тому вона і почала писати твори для дітей, щоб допомогти їм показати, як потрібно поводитися, а чого не треба робити. Такі вірші розважають дітей і виховують одночасно:

*«Вчора зранку шоколадку
Закопав Тимко у грядку,
Бачив, як картопля садиться стара,
Потім виростає молода,
Як гадаєте, малята,
Довго буде він чекати?»*

Інший сучасний український дитячий письменник Олександр Виженко пише «Небилиці» для дітей в віршах та казочках. Специфіка їх полягає в тому, що в них немає справжнього, а все вигадано, сфантазовано:

*«Під землею птах літає,
Крім у хмароньці живе,
Океаном слон пливе.
Дайте відповідь мені,
Буває так, чи ні?»*

Необразливий, добрий гумор, веселий сміх, проста народна мова властиві байкам Павла Глазового, які можна використати під час святкових ранків для старших дошкільнят. У його байках зустрічаються невиховані «розумники», ледарі, інколи героями байок стають окремі речі. В своїх байках Павло Глазовий звертає увагу на негативні явища сучасного життя, часто закінчує свої байки повчальною мораллю, для того, щоб кожен читач чи слухач, обов'язково замислився і ніколи не повторив у власному житті такий самий або схожий вчинок.

*Лягай спати, вже онучку,
Дід говорить басом.
Я, як був таким маленьким,
Лягав з курми разом.
А онучок здивувався:
Як же ви там спали?
Як ви з сідала, дідуся,
Додолу не впали?*

Окрім класичних гумористичних творів українська мова багата на народні небилиці та плутанки, які дозволяють змінити елементарні уявлення дітей про навколишній світ, про логічний зв'язок між деякими об'єктами цього світу: між тваринами, їх способом життя, природою. З допомогою цієї методики виявляються вміння дітей мислити логічно і граматично правильно висловлювати свої думки. Дана методика розрахована на дітей дошкільного та молодшого шкільного віку:

*Крім улітку в лісі зміг,
Збудувать собі барліг,
А ведмідь заліз в дупло,*

Влаштував собі житло».

Такі віршики народ назвав плутанками, тому, що в них все заплутано. Треба прочитати їх дітям і запропонувати знайти невідповідності. Спочатку вірш читають повністю, а потім по одній стрічці, щоб діти відразу могли назвати, що переплутав автор. Такі плутанки розвивають в дітей слухову увагу, мовлення, логічне мислення.

Таким чином, аналізуючи класичні, сучасні гумористичні твори та народний гумор приходимо до висновку: читання та вивчення напам'ять цих творів розвивають в дітей пам'ять, логічне мислення, мовлення, вміння слухати, порівнювати та аналізувати прочитане, здатність робити висновки.

*Кияниця Наталія Вікторівна,
вихователь-методист дошкільного
навчального закладу (дитячий садок)
спеціального типу №29 «Ластівка»
Черкаської міської ради Черкаської області*

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У ГУМОРИСТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРАХ

В сучасних дошкільних навчальних закладах активно впроваджуються інноваційні технології, які істотно змінюють та вдосконалюють освітній процес, його зміст, організацію та навіть характер діяльності педагогів.

Однією з оригінальних інноваційних технологій, яка слугує гарним помічником в урізноманітненні процесу виховання, навчання і розвитку особистості є гумор.

«Використання жартів і гумористичних оповідок як ілюстративного матеріалу чи додаткових коментарів позитивно впливає на дітей, і помиляються ті, хто вважає, що «веселощі» на заняттях підривають авторитет серйозних думок». За спостереженнями Жана Гюйо, саме «великі думки – часто найбільш усміхнені».

Ш.А. Амонашвілі був переконаний, що «сміх не тільки спрямовує пізнавальний процес, а й сам є одним із засобів і результатів пізнання. Сміх – це яскрава форма вираження радісних переживань».

Використання творів гумористичного характеру батьками та педагогами допомагає розвивати виразність, точність, влучність мовлення дітей дошкільного віку, сприяє розвитку асоціативного мислення, формуванню поетичного смаку, виховує інтерес до краси українського художнього слова, розширює світогляд дитини.

Виховання почуття гумору у дошкільників починається зі знайомства з фольклором. Малі фольклорні твори є першими художніми творами, які чує дитина. Перша колискова пісня, потішка, забавлянка, перша зосередженість на людському обличчі, прояв інтересу до нього, «комплекс пожвавлення» у відповідь на погляд, посмішку, пестощі дорослого. Немовлята не розуміють гумору, але вони знають, коли ви посміхаєтеся і щасливі. З часом, дитина повторює за вами смішні для неї рухи, ховається та весело сміється у відповідь до гри «Де ти? Ку – ку». Навчаючи дитину розуміти комічне, ми розвиваємо, робимо тоншими її почуття.

«Розуміння жартів – основа для будівництва взаємин з іншими людьми, широти мислення і взагалі здатності радіти життю. А коли дитина грає, уявляючи себе і навколишній світ кимось або чимось іншим, це допомагає йому оволодіти новими навичками і взагалі навчитися чомусь новому, – підкреслила Хойцка. – Тому батьки повинні пам'ятати, що граючи з дитиною і зображуючи, наприклад, собачку або зайчика, вони тим самим вони допомагають малюкові розвинути в собі важливі для його подальшого життя вміння».

Чим частіше ми використовуємо гумор, тим чутливіше діти стають до нього, легше відгукуються на жарти. В.А. Сухомлинський вважав гумор сильним засобом впливу. Він стверджував, що здатність побачити в порушенні дисципліни смішне і присоромити смішним – в цьому полягає вміння проникнути розумом і серцем в духовний світ дитини: «Дитина жити без сміху не може. Коли діти сміються, не можна сердитися, непотрібний і не до місця сміх потрібно присоромити гумором, тобто сміхом ж».

Сміх служить не тільки засобом розваги, але і дозволяє вирішувати важливі завдання виховання. Влучне жартівливе слово допоможе зняти напругу, заспокоїти, змінити настрої, критично сприйняти дійсність, вийти зі складної життєвої ситуації. Недарма деякі педагоги стверджують, що сміх – це ліки від багатьох недуг.

Вихователь має необмежені можливості використання гумору під час освітньо-виховної роботи з дітьми. Чи не краще лікувати негативні риси характеру за допомогою народної мудрості, гумористичних творів, ніж за допомогою довгих, одноманітних, багаторазових повчань?

З цією метою добре використовувати твори відомих майстрів дотепного художнього слова як С. Руданський, В. Симоненко, Остап Вишня, П. Глазовий, П. Воронько, Л. Костенко, Є. Гуцало, Г. Бойко, Б. Стельмах, Т. Коломієць, Йосип Струцюк, І. Січовик та ін. Вміле застосування педагогом доступних для дошкільників гумористичних творів в освітньо – виховному процесі навчають дітей культури спілкування з дорослими та однолітками, прививають навички самообслуговування, безпеки життєдіяльності, розвивають вміння орієнтуватися в складних життєвих ситуаціях, виховують у малюків найкращі людські якості: любов, повагу, співчуття, доброзичливість, чуйність, взаємодопомогу, які є складовою морального виховання.

Ще з раннього віку ми привчаємо дітей дотримуватись правил гігієни, підтримувати у порядку місце, де дитина займається, грається чи працює, дотримуватись норм та правил спілкування з дорослими та однолітками. Завдання дорослих – зробити цей процес легким, цікавим та радісним. На допомогу нам і приходять гумористичні віршики, гуморески та анекдоти, завдяки яким процес виховання перетворюється на цікаву повчальну гру.

Прививати дітям навички особистої гігієни допоможуть педагогам та батькам гумористичні вірші П. Воронька «Є у мене киця Мурка», «Про бичка та їжачка», Г. Бойка «Цапок», «Не знала», «Гралася в долонечки», «Іншого немає», «Модна зачіска», «Вереда». Використання цих віршів настроюють дітей на веселий лад, ненав'язливо повчають і орієнтують на дотримання особистої гігієни:

Модна зачіска у Нати,

Дивна зачіска нова:

Розкуйовджене волосся

На всі боки піднялося,-

Мов копця, голова! Г. Бойко «Модна зачіска»

Доки дитина росте, майже у кожній сім'ї трапляються такі ситуації, коли синок «замочив черевики», «порвав штанці», «забруднив сорочку». Часто ми вирішуємо ситуацію тим, що сваримо малюка та повчаємо його шанувати працю інших людей, бережно відноситись до речей, слідкувати за своєю зовнішністю та ін..

Як уникнути неприємностей, виправдати себе, гнучко підійти до вирішення проблеми та з гумором прийняти ситуацію, що склалася, розкривають гуморески Г. Бойка «Кавуни та дині», «Де порвав штани», «Знайду», І. Січовика «Запасливий»:

– Знову мокрі черевики?! –

Сварить Вову мати.

*Ти, мабуть, в усіх калюжах
Встигнув побувати?
– Що ви, мамо, – каже Вова, –
Не хвилюйтесь дуже:
Ще й на завтра залишилось
Чотири калюжі!*

В цих гуморесках розкриваються і такі сімейні цінності, як повага та любов до мами, почуття провини, економія сімейних коштів.

*Став Микола на порозі:
– «Я ішов од бабці
І посередині рову
посковзнувсь на кладці».
– Як у рів та в нових штанях?
– до Миколи мати.
– Мамцю. Сталось все так швидко –
я не встиг їх зняти! **Йосип Струцюк***

У дошкільному віці педагоги та батьки поступово ознайомлюють дітей з правилами поведінки у громадських місцях, зокрема, у транспорті. Кожен малюк знає, що старших людей, дідуса і бабусю, потрібно поважати, допомагати їм, а в транспорті – надати місце для сидіння. Та, на жаль, ці норми культури поведінки останнім часом зустрічаються дуже рідко. Про таку поведінку і розповідають гуморески Павла Глазового «Справжній мужчина» та Г. Бойка «Сашко». Вони наштовхують малят на роздуми, спонукають аналізувати поведінку героїв та робити висновки, сприяють усвідомленню необхідності дотримання правил культури поведінки, поваги до старших.

Тож бачимо, що вмiле застосування доступних дітям гуморесок в освітньо – виховному процесі дошкільного закладу та в сім'ї дає змогу виховувати в дошкільнят такі складові культури поведінки як навички особистої гігієни, культури їжі, дбайливого ставлення до власних речей, підтримання порядку та чистоти в навколишньому середовищі, у дотриманні яких проявляється повага до оточуючих.

Гумористичні твори сприяють і вихованню таких базових якостей особистості як людяність, доброзичливість, працелюбність.

В жартівливій формі ініціює готовність допомагати старшим, виконувати елементарні трудові дії та самостійно займатися соціально корисною справою, долати труднощі на шляху до мети і гумореска Г. Бойка «Чому зупинився годинник?»:

*– Щось годинник, – каже тато, –
Раптом зупинився.
Треба в чистку віддавати,
запилвся ...
– Звідки взятись тому пилу? –
Мовила Галинка. –
Я ж годинник з милом мила:
Там нема й пилінки!*

Дохідливо, з гумором описує старанність малюка по відношенню до виконуваних трудових дій ще одна гумореска Г. Бойка «Чому Тимко подряпаний?»:

*– Чому це ти подряпаний? –
Юрко Тимка пита.
Тимко йому відказує:*

– Та я ж купав кота!
– А я от не подряпаний,
Хоч теж купав свого...
– Еге, ти ж не викручував
І не сушив його!

Описана автором пригода в ненав'язливій формі надає можливість дитині усвідомити важливість бережливого ставлення до об'єктів живої природи, вміння піклуватися про них; навчає правил пророрододоцільної та безпечної поведінки, сприяє розвитку спостережливості, кмітливості.

Під час виховання в дітей дошкільного віку компетентної поведінки в природному довкіллі доречно використати невеличкі усмішки Г. Бойка «Я тільки держу» та «Сусіда знає», завдяки яким дитина усвідомлює, що за свої помилкові дії слід відповідати:

*Де ти айстру взяв таку?
У сусідки в квітнику ...
А сусідка зна про це?
Зна, бо гналася з дубцем! Г. Бойко*

В цікавій, захопливій формі допомагає ознайомити малих читачів з поведінкою дорослих, яких так часто наслідують діти гумореска Павла Глазового «Буйні предки». Її зміст заставляє сміятися і, водночас, думати, адже в ній порушуються важливі питання гідності дитини.

*Вдарив батько спересердя
хлопчика малого.
Той поплакав, переплакав
та й питає в нього:
– Тебе, татку, бив твій татко?
– Бив, та ще й немало.
– Ну, а татка твого били? –
Теж перепадало.
І сказало хлопчеченятко,
заломивши ручки:
– Тепер ясно, звідки в тебе
Хуліганські штучки.*

З гумором підійти до ситуації, виявити кмітливості у конкретній життєвій ситуації, виховувати повагу до рідних повчає інша гумореска Г. Бойка «Додумався»:

*От як виросту, – кімнати
Буду круглі будувати.
Буде хата в нас така:
В ній – ні одного кутка!*

Формувати морально – етичні уявлення про взаємини з іншими людьми, дорослими та однолітками, виховувати людяність як базову якість особистості дитини допоможуть гуморески Г. Бойка «Допоміг», «Барабан», «Ділова розмова». Ці веселі вірші до вподоби малюкам, позитивно впливають на емоційний стан та настрій дітей, розвивають етичні уявлення дітей про позитивні риси характеру – чуйність, взаємодопомогу, повагу, доброзичливість; спонукають до здійснення добрих справ і вчинків.

*– Що в тебе болить?
– Нога.
– Драбину чекав?*

- Чекав.
- На поміч гукав?
- Гукав.
- То, кажеш, сидиш?
- Сиджу.
- Посидь... Я гуляти біжу. **Г. Бойко «Допоміг»**

Хорошим прикладом взаємовідносин з рідними та оточуючими людьми, який повчає враховувати інтереси своїх ближніх, мотивовано оцінювати власні вчинки не лише за їх наслідками, але і мотивами є гумореска В. Бондаренка «Хитрий Гриць».

Піклуючись про розвиток музичних здібностей свого онука, дідусь пропонує давати йому кожного дня кошти на кіно, аби лише той вчився грати на скрипці. Та кмітливий онук знає, як отримати гроші, не прикладаючи до цього ніяких зусиль:

*На кіно мені дадуть
Четверо сусідів.
Будуть також кожен день
На кіно давати
Із умовою: якщо
Я не буду грати!*

Гуморески «Як невдаха виступав», «Хвастунець», «Забув додати» Г. Бойка розширюють уявлення дітей про найрізноманітніші вади дитячого характеру (хвалькуватість) та показують наслідки такої хвалькуватості:

*А мене вхопили –
Аж на вулицю несли
І вже там... набили! «Як невдаха виступав»
Або:
З переляку, у тривозі
наш хвалько мерцій навтік.
Та спіткнувся на дорозі
й прикусив собі язик. «Хвастунець»*

Інша гумореска автора «Хто кричав?» навпаки висміює боягузтво:

*– Та то ж лікар заволав,
Бо я став брикаться,
Йому щипці ламав
І ... вкусив за пальця!*

Гумореска П. Глазового «Пряник» розширює поняття дошкільнят не тільки про сімейні стосунки, повагу до старших, а і навчає виявляти щедрість, висміює такі моральні якості як хитрість та жадібність:

*– У вас зуби є, дідусю? –
Онучок питає.
Дід журливо посміхнувся:
– Вже давно немає.
Це почувши, хлопчентятко
Зраділо без краю:
Тоді пряник потримайте,
А я пострибаю.*

Малюків третього року життя вже навчають проявляти доброзичливість до однолітків (пригостити, поділитись іграшкою). Культурі спілкування з однолітками повчає і вірш Л. Пшеничної «Жадібний Євгенко»:

*Євген горіхи роздає:
Оце моє, оце – твоє.
А це чие?
Це теж моє!..*

Виховувати в дітях самовладання як одну із базових якостей особистості, уміння регулювати свої бажання та потреби, виявляти стриманість допоможе гумористичний вірш Г. Бойка «Вереда». Письменник ніби надає дитині можливість поглянути на себе зі сторони, з теплим, добрим гумором дотепно й незлобливо вказуючи на найрізноманітніші вади дитячого характеру:

*Мамо, йди! Іди сюди!
Візьми на руки! –
Хлопець дригає ногами,
обливається сльозами
І подушку обійма...*

Діти уважно спостерігають за маленьким «вередою». Його поведінка викликає у малюків сміх, але водночас діти починають розуміти, що такі дії хлопчика неправильні і можуть привести до поганих наслідків:

*А йому відповіли малюки:
Ну нащо навіщо вереда нам такий?
Ні, не візьмемо тебе ми сюди:
В дитсадочок нам не треба вереди! ... Г. Бойко «Вереда»*

Такі гуморески викликають сміх, але, сміючись над тією чи іншою ситуацією, ми спонукаємо дошкільників замислитись не тільки над власною поведінкою, а й над поведінкою інших людей.

Застосування гумористичних поетичних творів в освітньо – виховному процесі дошкільників сприяє і реалізації завдань мовленнєвого розвитку дошкільників, адже розуміння дітьми смішного та прояви почуття гумору не можливі без участі мовлення.

В процесі щоденного спілкування з дитиною в різних видах діяльності вмілий педагог використає веселу потішку чи пісеньку, забавлянку чи примовку, доречний вірш чи швидкомовку; знайде для дитини потрібне слово для заохочення, схвалення, пояснення та порівняння, підтримки.

Вживання педагогами в освітньо – виховному процесі гумористичних творів сприяє збагаченню лексичного запасу: активізує словник дітей у різних мовленнєвих ситуаціях різними частинами мови, епітетами (наприклад, «У цапка Борідка сива, шолудива, некрасива» – Г. Бойко «Цапок»; зачіска – модна, дивна, нова – Г. Бойко «Модна зачіска», «згорблений, старенький дід» – Г. Бойко «Сашко»; «справжні, істинні мужчини» – П. Глазовий «Справжній мужчина» та ін.), антонімами, синонімами, порівняннями («реп'яшки, мов павучки» – Г. Бойко «Цапок»; «Мов копиця, голова!» – Г. Бойко «Модна зачіска»), сприяє поглибленому розумінню значення і смислових відтінків слів і словосполучень, засвоєнню їх багатозначності.

Гумористичні твори розвивають у дітей діалогічне та зв'язне мовлення, оскільки показують приклади звертання до співрозмовника (П. Глазовий «Пряник», Г. Бойко «Ділова розмова», П. Глазовий «Буйні предки»), побудови відповідей на запитання різного характеру (Г. Бойко «Іншого немає», «Я тільки держу», «Допоміг», «Не знала»), творчого застосування

вербальних та невербальних способів спілкування («Як невдаха виступав», «Хитрий Гриць», «Хто кричав» Г. Бойко).

Розглянуті нами гумористичні віршовані твори, пронизані дитячою безпосередністю та наївністю, близькою для дитини тематикою, викликають бажання запам'ятати їх, спонукають малюків до словесної творчості, відтворення змісту в самостійній ігровій чи театральній - мовленнєвій діяльності, у складних життєвих ситуаціях, стимулює прагнення дітей до самореалізації у режисерському задумі чи акторській імпровізації.

Отже, гумористичні твори мають великий виховний потенціал в освітньо – виховній роботі з дітьми дошкільного віку, оскільки вони не тільки створюють дружну, позитивно забарвлену атмосферу, а й привчають дітей цінувати жарт, сприяють формуванню оптимістичного ставлення до життя, спонукають дошкільнят до активного мислення, розвивають уяву, образне мислення й мовлення, естетичні почуття, творчу діяльність, виховують морально – етичні норми поведінки.

*Коваленко Алла Сергіївна,
завідувач дошкільного навчального
закладу №23 м. Сміли
Черкаської області*

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТВОРІВ ГУМОРИСТИЧНОГО ЗМІСТУ

Вітчизняні педагоги (І. Зязюн, О. Савченко, М. Стельмахович, В. Сухомлинський) дотримуються думки, що розвинене почуття гумору допомагає вирішувати нелегкі життєві, в тому числі виховні ситуації. Так І.Д. Бех наголошує: «...Від перших кроків надзвичайно важливо, щоб жила дитина радісним серцем, мала втіху від прагнень, притаманних для її віку». Ш.А. Амонашвілі був переконаний, що «...сміх не тільки спрямовує пізнавальний процес, а й сам є одним із засобів і результатів пізнання. Сміх – це яскрава форма вираження радісних переживань. Мені здається, що сміх незаслужено витіснений з уроків. Більшість педагогів замість того, щоб викликати сміх у дітей, переслідують його. Для мене ж він – важлива педагогічна проблема, і діти часто будуть сміятися на моїх уроках...». Сміх знімає психологічні травми, полегшує людині її важке життя, заспокоює, лікує. При цьому сміх виступає механізмом психологічного захисту. Сучасні психологи схиляються до думки, що сміх – найдешевші ліки, найкращий засіб у стресовій ситуації. Уміння вдало пожартувати – ознака душевного здоров'я, а відсутність почуття гумору – ознака тупості, обмеженості.

Спеціалісти стверджують, що посмішка з'являється у перші години життя і оформлюється до кінця третього тижня після народження. Посмішка і сміх, що з'являються у кінці 3-4 місяця життя, – перші ознаки соціалізації дитячих емоцій. За висловами дитячих психологів, це свідчить про пробудження радості життя. У 5-6 місяців малюк починає «загравати» з близькими, реготати, коли розуміє, що з ним грають, жартують. 10-11-місячна дитина вже має почуття гумору: вона починає веселитися і реготати, якщо помічає щось смішне або безглузде. До 1,5-2 років малюк починає розуміти прості жарти, активно підмічає нісенітниці. Трирічна дитина може вже зрозуміти, що над нею насміхаються.

З 3 до 7 років гумор все більше набуває соціальних функцій. Він закладає гарні основи для спілкування, яке, у свою чергу, зміцнює соціальну взаємодію дітей. Гумор сприяє тому, що співрозмовник виглядає більш привабливим і його швидше приймають у соціальну групу. Сміх викликає сильне відчуття спільності і долає агресивне ставлення.

Діти 5-7 років переходять на новий рівень сприйняття і розуміння гумору. Вони обговорюють між собою смішні випадки із свого життя та життя друзів і знайомих, наводять приклади смішних ситуацій із мультфільмів, дитячих фільмів та телепередач. У 5-6 років діти, які вміють оперувати конкретними поняттями (образами, символами і т. ін.), розуміють гумор, якщо у його основі є логічні невідповідності і парадокси. Наприклад, вони сміються над картинками або творами, які відображають нісенітницю, над плутанинами, небилицями.

*На ялинці сидить заєць,
Книжку він читає.
Прилетів до нього ведмідь,
Слухає, зітхає.
Півень з'їв каструлю сиру,
Потім випив глек кефіру
І співає:
– Кукуруку!
Дайте грушу ту велику!
Обізвався з даху кіт:
– Може луснути живіт.
Досить, півню, їсти й пити –
Краще йди мишею ловити! **В. Кленц**
Між небом і землею
Поросятко рилося
Ненавмисно хвостиком
До неба причепилося.
Смішними дітям видаються деякі лічилки:
Над землею гриб летить,
Він цвірінькає, свистить!
Ти – гірчиця, я – лимон,
Я закрився на ремонт.
Трікі – трілі, трілі – трон,
Сіли троє у вагон,
Поїхали у Китай
Пити там солодкий чай.
Ене, бене, раба,
Вінтер, квінтер, жаба,
Ене, бене, грець,
Вінтер, квінтер, кець.*

Крім того, діти 5-6 років здібні сприймати задачі – жарти («На дубі росло 5 яблук, два впало. Скільки яблук залишилося?», «Над річкою летіли птахи: голуб, щука, дві синиці, два лелеки й три карася. Скільки птахів?» і т. ін.).

Діти цього віку починають цінувати гумор та іронію у дитячих творах. Улюбленими гумористичними творами старших дошкільників є вірші дитячого поета Г. Бойка. Секрет їх успіху – в рідкісному дарі поета підмічати й поетично осмислювати кумедні ситуації, що трапляються з дітьми.

*Стоїть і гірко плаче Надя:
– Віддайте булку з маслом, дядю!
– Та я ж не брав, дівчатко миле...
– А ви на неї, дядю, сіли!*

– Як тебе звати?
– Так, як мого тата.
– Ну, а тата ж як?
– Тата звати так,
Як зовуть мене:
В нас ім'я одне!
Бабуся каже: – Глянь в гніздечко:
Курчатко клюнуло з яєчка.
Пита здивовано внуча:
– А влізло як туди курча?
– Сиди спокійно, – каже мама,
І перестань молоть ногами. –
Малий запитує тривожно:
– А язиком молоти можна?
– Чому це ти подряпаний?
Юрко Тимка пита.
Тимко йому відказує:
– Та я ж купав кота!
– А я от не подряпаний,
Хоч теж купав свого...
– Еге, ти ж не викручував
І не сушив його.

У більш пізньому віці з'являється рефлексія, яка збагачує здібність сприймати гумор, самому створювати смішні ситуації і тексти.

Педагог, який працює з дітьми дошкільного віку, сам має добре володіти тим мистецтвом, якому хоче навчити дітей, тобто у нього має бути добре розвинуте почуття гумору. Для такого педагога характерні соціальна сміливість і незалежність, образність і метафоричність мислення, творча інтуїція. В основі розвитку почуття гумору у дошкільників є розуміння педагогом того, що гумор поєднує у собі серйозне і смішне одночасно та характеризується перевагою позитивних моментів у смішному.

Ознайомлюючи дітей дошкільного віку з гумористичними творами, вихователю важливо слідкувати за тим, щоб при сприйнятті і розумінні закладеного у них гумору дитячий сміх не перейшов морально – етичних меж. При цьому вихователю важливо сміятися разом з дітьми, демонструючи відсутність страху перед тим, щоб видатися смішним, потім – щоб зберегти сміх на рівні доброго і світлого почуття, ніяк не пов'язаного з насмішками.

Формування почуття гумору з дитинства – це підготовка дитини до дорослого життя, до боротьби з випробуваннями і труднощами. Посмішка і гумор – завжди гарні помічники людини. Головне – не забувати про це і не запізнитися – тоді дитина буде адаптована до життя, більш впевнено долати тернисті шляхи і труднощі.

РОЛЬ ГУМОРИСТИЧНИХ ТВОРІВ У ФОРМУВАННІ ДОШКІЛЬНИКІВ ПОЗИТИВНОГО СПРИЙМАННЯ ДОВКІЛЛЯ

Так повелося в історії людства, що кожен народ від покоління до покоління передає свій суспільний та соціальний досвід, духовне багатство як спадок старшого покоління молодшому. Не дається дитині у спадок мораль – вона виховується.

Народна педагогіка наймудріша, бо в цьому усному підручнику, перевіреному досвідом багатьох українських родин, ви не знайдете прямих заборон, категоричних заперечень та правил поведінки.

Перлини виховної мудрості народу зберігаються в національних звичаях, традиціях, казках, небилицях, бувальщина, та інших жанрах українського фольклору.

Здавна українці любили пожартувати та посміятися.

Адже складні життєві проблеми може розв'язувати лише оптимістична, впевнена в собі, позитивно заряджена людина, яка з будь-якої негативної ситуації може зробити позитивну. Уміння поставитись з гумором з та іронією до труднощів і злиднів є ознакою оптимізму і морального здоров'я народу.

В наш нелегкий час, час нанотехнологій, коли все так швидко змінюється, маленькій людині дуже важко адаптуватися до нових для неї соціальних умов.

Психологи стверджують, що сміх – один з різновидів адаптації дитини до довкілля. Він допомагає перебороти страх, тому що сміх – це радісне здивування.

Життєрадісний сміх – один з видів позитивного стресу, який корисний для психічного та фізичного здоров'я дитини. Гумор спонукає її міркувати, зіставляти та порівнювати, думати та робити висновки. Гете говорив: «Ні в чому не проявляється характер людей так, як у тому, що вони вважають смішним». Почуття гумору саме та людська риса, яка має здатність бачити смішний бік ситуації, навіть дуже складної.

Вихователь завжди має пам'ятати, що говорити про слабкості, вади в поведінці людини потрібно так, щоб не поранити дитячої душі. Розвиток почуття гумору в дошкільників можливий тільки на основі морального виховання.

Діти люблять сміятися. Вчені підраховали, що вони сміються до 400 разів на день, а дорослі – лише до 15. Головне, щоб сміх цей був добрий. Благородність його в тому, що висміює людські слабкості він з жалістю та співчуттям. В ньому немає місця знущанню, глузуванню та приниженню.

Страшно, коли діти навчаються злом та жорстокому сміху. Страшно коли дорослі навчають дитину сміятися з людини, яка потрапила в неприємну ситуацію та потребує допомоги. Страшно, коли сльози болю в одній дитини в іншій викликають сміх. Багатьом доводилось бачити, як падіння однолітка викликає в інших сміх. Саме з цього починаються безсердечність, немилосердність.

Безглуздий сміх, як і жорстокий, травмує душу дитини. Це сміх байдужих людей. Він притаманний багатьом недалеким дорослим. Часто малюки шукають в нас захисту від глузувань товаришів, а ми вважаємо це не вартим уваги. В результаті такої байдужості, одні виростають пригноченими, а інші примітивними та обмеженими людьми, яких в народі прозвали дурносміхами.

Сміх або раниць душу, або зцілює. Про це завжди потрібно пам'ятати дорослим. Саме вони мають навчити дитину доброму, милосердному, цілющому сміху, розвинути почуття гумору.

Для виховання в дошкільняті почуття гумору вихователі використовують певні методи та прийоми. Природній оптимізм малят дозволяє їм сприймати гумор в найпростіших формах. Це різноманітні казки, пісні-небилиці, виселенки, скоромовки-спотиканки, лічилки, дражнили, бувальщини, мирилки. Читання, розповідання, розучування їх допомагає вихователю не тільки розсмішити дітлахів, а й розв'язує певні виховні завдання.

Народна казка – один з перших творів мистецтва слова, з яким зустрічається дитина. Казка виховує в малюкові кращі риси характеру, допомагає розібратися у складних людських почуттях, стосунках, правильно оцінити вчинки людей.

Найбільш близькі і зрозумілі дошкільникам казки про тварин. У них багато гумору, який розвиває в дітей почуття реального. Подобаються дітям й побутові казки. Народна сатира тут спрямована проти боягузів, хвальків, ледарів.

Основними художніми засобами в жартівливих та сатиричних казках є іронія, дотеп, карикатура, гротеск, прийоми зіставлення.

Гротеск у казці – це своєрідне художнє вираження людської фантазії.

Здавалося б, що за біда – випадково в діда й баби розбилося яйце, але ж стільки здійнялося галасу, пролилося сліз. Це викликає усмішку. Бо буденне явище, яке може трапитися в кожній сім'ї, викликало стільки пересудів та пліток, що згодом ця дрібниця розповідається на все село, як велична подія, новина дня.

Або, такий приклад. Загубив дід рукавичку. Така прикрість стається з кожними другим. Але навкруги такої дрібниці закручується ціла детективна історія.

Жартівливі народні казки нікого не залишають байдужим. Слухаючи їх, діти можуть переривати розповіді, втручатися в події, навіть, навіть придумувати свій сюжет.

Українські народні небилиці – це історія життя наших прадідів. Ситуації в них зумисне відхилені від норми, комічні, деталі перебільшені («танцювала риба з раком, а петрушка з пастернаком»), що викликає в дітей сміх. Використовуючи на заняттях цей жанр фольклору, вихователь створює особливий веселий настрій, учить розуміти комізм певних подій, народний гумор, цінувати правду, справедливість, добрі вчинки.

Образне слово приходиться до малюків у змісті літературних гумористичних творів. Дошкільникам подобаються веселі твори Грицька Бойка. Він мав рідкісний дар помічати і поетично осмислювати кумедні ситуації, що трапляються з дітьми. Гумор в його віршованих казках, спортивних веселиках, смішинках про малят та звірят, скоромовках-спотиканках, м'який та доброзичливий, покликаний допомогти, а не принизити дитину.

Самі ці терміни «веселики», «скоромовки-спотиканки» з'явилися саме у Г. Бойка. Простота і афористичність – обов'язкові ознаки саме цих гумористичних творів. Теми їх – різноманітні.

У маленьких скоромовках, завдання яких – навчати правильної вимови, діти зустрічаються з образами, які запам'ятовуються і залишаються у пам'яті на довгі роки. Це і лежень, який збирається в житті лежати, і без турботлива горличка. Несподівано і потішно з вуст шепелявих малюків звучить скоромовка про ворону – каркушу, допомагаючи навчитися чітко висловлювати неслухняні звуки.

Слухаючи про малого вереду, який хоче те, чого нема, і пиріжка їв би, такого, який без тіста, а начинка сама, і слоника випрошує собі не заводного, а живого, діти не лише проймаються здоровим сміхом. Сміх над цим героєм змушує дітей думати, чи не схожі й вони на того, над ким сміються.

А ще «познайомтесь – хлопчик Ох, охає за десятьох». Це він зупиняється біля калюжі і чекає, поки висохне вода, й засинає з вудкою на риболовлі. Віршик спонукає задуматись, чи не прокидається у декому з нас отой самий Ох, у хвилини, коли треба докласти зусиль до якогось діла?

Гумористична творчість Г. Бойка, як і Н. Забіли, М. Носова, В. Нестайка, П. Воронька, вчить дітей доброму сміху, формують культуру спілкування, здатність управляти своєю поведінкою.

Дітям подобаються дорослі, яким притаманне почуття гумору. Вони завжди уважно стежать за виразом обличчя, жестами, мімікою, вихователя. Коли педагог розповідає чи читає весело і смішно, цей твір діти обов'язково запам'ятають.

Вихователь з почуттям гумору краще та більш успішно вирішує проблеми і вихованні дітей, спокійно реагує на дитячі пустощі. Він розуміє, що з пустунів потім виростають життєрадісним, комунікабельні члени суспільства, які легше управлятимуться з життєвими труднощами. Головне, щоб вихователь вмів керувати пустотливістю дітей, щоб вона не перетворилася в агресивність.

Сміх завжди присутній в житті маленької людини. Важливо, аби дорослі навчили її сміятися добрим, милосердним, щирим сміхом.

*Кравченко Інна Борисівна, вихователь-методист,
Колбасюк Тетяна Василівна, вихователь
дошкільного навчального закладу
ясла-садок комбінованого типу №30,
м. Умань Черкаської області*

СМІХ – ЧУДОВА ШТУКА – І МИСТЕЦТВО І НАУКА

Спостерігаючи за людьми приходимо до висновку, що успішними й повноцінними особистостями є лише ті, які досягли успіху в міжособистісній взаємодії. Тобто люди комунікабельні, толерантні.

Ми, українці – народ, що має багаті мальовничі землі, співучу мову, багатівікову історію, на превеликий жаль з багатьма сумними сторінками. Але вистояти, вижити, рухатися далі завжди нам допомагав природній гумор, жарти. Гумор відображає духовний світ нашого народу, а фольклор, художнє слово містять багато дотепів, іронії, які несуть із собою функцію виховання.

Гумор – це форма емоційного вираження себе і світу, де ситуації з життя зображуються жартівливо, але доброзичливо. «...Оті простенькі байки, як дрібні тонкі корінчики, вкорінюють у нашій душі любов до рідного слова, його краси, простоти і чарівної милозвучності. Тисячі речей у житті забудете, а тих хвиль, коли люба мама чи бабуся оповідала байки, не забудете до смерті», – писав Іван Франко.

Відчутти гумор художнього твору означає сприйняти його спочатку усім серцем, а потім – розумом. Хто з нас із дитинства не знає пісеньку про «сороку-ворону», яка діткам кашку варила, всім дала крім одного. Спочатку слова підкріплені рухами викликали посмішку, а пізніше – обговорення (чому так сталося) та висновку (не можна бути лінивим і недбалим). Саме тому дієвим є наступний алгоритм роботи: спочатку необхідно знайомити дітей із змістом твору, потім обігрувати його і розучувати на пам'ять. Віршовані твори з жартівливим змістом невеликі, тому легко сприймаються дітьми, їм зрозумілі і цікаві.

Багато українських письменників пишуть гумористичні твори, які варто прочитати та обговорити з дітьми. Серед них можна назвати наступні імена: Грицько Бойко, Степан

Гриценко, Павло Глазовий, Соня Буре, Тетяна Лисенко та інші. Спектр тем, що охоплюють ці художні твори яскравий, різноплановий. У кожній такій байці, гуморесці, в кожному віршові є мораль, де висміюються певні людські вади, досить оригінально і легко подані життєві ситуації, в які попадають літературні герої. Їх твори виховують і розважають одночасно. Вони будуть доречними і під час проведення режимних процесів, і спеціально організованих занять, спостережень та бесід, розваг, театралізованих ігор, коли ми помічаємо в поведінці дітей певні риси і, навіть, недоліки і в жартівливій формі про них розповідаємо. Наведемо деякі приклади такого використання.

Декілька дітей ніяк не можуть самостійно правильно взутися. Пропонуємо їм послухати вірш:

*Цілий ранок наша Алла чобітки свої взувала.
А вони противляться – в різні боки дивляться.
І простують несміливо Лівий – вправо, Правий – вліво.*

Запитуємо: «На яку тваринку схожа дівчинка коли так взулася? (На качечку) Чи можна буде швидко бігати, ходити коли так взутися? Чим небезпечно так взуватися? Як зробити так, щоб чобітки дивились в один бік?»

Вихователь за проханням дитини допомагає підібрати костюм до драматизації. Дитина всі пропозиції педагога відхиляє. Тому дитині розповідають гумореску Соні Буре:

*Стара жаба у воді жабеня гойдала,
Все крутилась біля нього, щиро догоджала:
«Осьо мошка, черв'ячок, осьо жовта муха...»
Вередує той синок і жабу не слуха.
Утомилась жаба та, взяла і поплила
Є такі на світі діти, що вгодить не сила.*

Дитина з посмішкою відреагувала на художній твір, швидко обрала одяг. А після драматизації, коли примхливість проявилась у іншій дитині розповіла їй про жабку та попросила вихователя вивчити вірш напам'ять.

Одним із завдань інтегрованого заняття «Гості» було формування у дітей навиків етикету. Доречним став вірш Г. Бойка «Некультурні хазяї».

*У неділю із гостей
Хлопчики вертались,
А дружок у них пита:
– Як вам гостювалось?
– Та нічого, все як слід...
Тільки, бачиш, друже,
В тому домі хазяї
Некультурні дуже.
Некультурні хазяї,
Грубі, нехороші, –
З нас при вході не зняли
Шапки і калоші.
Навіть з наших кожушин
Снігу не струсили...
То ми так, як увійшли,
І до столу сіли.*

Обговорюючи вірш, діти вели діалог, самостійно знаходили помилки гостей та вивели для них правила етикету.

Вірш Г. Бойка «Поросята» став у пригоді після заняття з ліплення та приводом для розмови про те, що можна порадити таким «поросяткам» аби вони не бруднилися.

*Забруднились поросята,
Почали ми їх купати.
Мили, мили, мили, мили –
Аж вони почервоніли:
Мабуть, соромно зробилось,
Що були так забруднилися.*

Вмінню дітей зрозуміти різні ситуації спілкування допоміг вірш Степана Гриценка «Знайомі»:

*Йдуть бульваром внучка і бабуся.
Назустріч їм – з ковінкою старий.
Як тільки порівнявся, то Катруся
Вмить показала стрічному язик.
– Не можна з дідусем так жартувати!
Він же чужий, а ти – язик йому,
– Бабуся стала внучці дорікати,
– Чому ти так поводишся? Чому?
– Він любить це! – сміється внучка,
– То, бабцю, лікар наш, дідусь Лука.
У дитсадку бере мене на ручки
І просить: покажи-но язичка.*

Гумореска П. Глазового «Пряник» та вірш Г. Бойка «Бублики» змусили малят ніби збоку подивитись та посміятись над людською жадібністю, неухважністю; розповісти про подібні ситуації, звертаючись до власного досвіду.

*– У вас зуби є, дідусю? – онучок питає.
Дід журливо посміхнувся: – Вже давно немає.
– Це почувши, хлопчентко зраділо без краю:
Тоді пряник потримайте, а я пострибаю.
Ой смачні, ой смачні
Бублики у Тані!
Медяні, запашині,
З маком ще й рум'яні!
Медяні, запашині,
Танечка поїла.
А для нас і для вас
Дірочки лишила.*

Читання віршу Грицька Бойка «Перестаралась» викликало емоційне задоволення та дало поштовх до розмови про важливість розуміння міри у різних життєвих ситуаціях.

*Наша Алла, Наша Алла
Шар великий надувала.
Дула, дула –
Передула... Хлоп! –
Із великого такого
Не лишилося нічого.
Мама засміялась:
– Ти перестаралась!*

Попередженню конфліктів між дітьми слугує гумор вірша Грицька Бойка «У слона болить нога»:

У слона болить нога.

Слон сьогодні шкутильга:

Гостював комар у нього.

Наступив йому на ногу.

Звернутись до власного досвіду, розповісти веселу історію про себе, своїх рідних, друзів допоміг вірш Тетяни Лисенко «Шкодєнятко»:

Хто розбив сьогодні вазу,

З'їв цукерки всі відразу,

На стілець намазав клею,

Кицьку за хвоста приклеїв?

Хто насипав солі в цукор?

Хто м'ячем об стіни стукав?

Хто роздер нові штанці,

В люстру кидав камінці,

Вліз у мамину шухляду,

Відкусив шматок помади,

Скрізь розлив одеколон,

Розкрутив магнітофон?

Хто налив компоту в туплі

Розтрусив пионо по кухні?

Хто? Хлопчинка чи дівчатко –

Це маленьке шкодєнятко?

Діти легко розуміють повчальний зміст таких художніх творів, навчаються ставитись з гумором до себе, ровесників. У них формується позитивне світосприйняття, вміння самостійно придумувати жарти. Ось деякі із них:

Наша Юля така гарна, але часто плаче.

А скінчаються заняття – вище усіх скаче.

Стасік наш хитрун – чергують не хоче.

Коли діти усе зроблять – він тоді регоче.

Під час обігрування веселих віршиків між дітьми встановлюється тісний контакт, вони помічають позитивні і негативні якості персонажів, висловлюють свої враження, стають самокритичними, дорослішають.

Отже сміх – це засіб навчання, сама грізна зброя, хоча нею вміють користуватись далеко не всі. У своїй книзі «Здрастуйте, діти!» Ш.О. Амонашвілі пише: «Досвід переконав мене в тому, що сміх не лише спрямовує пізнавальний процес, а й сам є одним із способів і результатів пізнання. Сміх – це яскрава форма виразу радісних переживань. Мені здається, що сміх незаслужено витіснений з уроків. Більшість педагогів замість того, щоб викликати сміх у дітей, переслідують його. Для мене ж він – важлива педагогічна проблема, і діти часто будуть сміятися на моїх уроках, сміятися «серйозно». Їм слід буде скласти розповідь за смішними сюжетними картинками, і в класі пануватиме сміх. «Чому ви смієтесь, що тут смішного?» – запитаю я, і вони наввипередки стануть описувати ситуацію, пояснюючи, чому ж вона смішна. Ми будемо сміятися разом, і я попрошу їх дати таке ж задоволення рідним і близьким, словесно описати їм зміст ситуації. Якщо ви вмієте викликати сміх інших, значить ви вмієте добре і правильно розповідати!» – скажу я дітям».

Ця інноваційна знахідка видатного педагога та методика використання помилки дорослого під час освітнього процесу перегукується із постулатами «школи радості» В.О. Сухомлинського, коли за веселим сміхом починає працювати мислення, виникає нова думка якою хочеться поділитися з тими хто поряд. Навчання стає не примусовим, а радісним, відкритим, створює для дитини ситуацію успіху, можливість включитися в розмову на рівних партнерських засадах. Почуття гумору формує здатність не тільки сприймати комізм ситуацій, а й здатність повідомляти про нього та відношення до нього оточуючим. Емоційний фон і моральний зміст гумористичних творів мають виховну силу, бо сприяють розвитку таких рис характеру як щирість, скромність, відповідальність, формують вміння володіти своїми емоціями, розповідати про них.

Орієнтація на позитивні якості в іншій людині є важливою у спілкуванні, бо сприяє розкриттю власного потенціалу.

*Колеснікова Людмила Миколаївна, вихователь-методист
Кротик Ольга Олександрівна, вихователь
дошкільного навчального закладу
ясла-садок комбінованого типу №7 м. Умань
Черкаської області*

ВЕСЕЛИЙ СМІХ – НА УТІХУ ВСІМ – ДАРУЄ ПИСЬМЕННИК ГРИГОРІЙ ПИЛИПОВИЧ БОЙКО

*Сьогодні наша усмішка – це усмішка сили, здоров'я,
утвердження правди моралі. Посміхайтесь частіше,
жартуйте, смійтесь над лихим і будьте щасливі і здорові.
(народний вислів).*

Неперевершеним майстром сміху, талановитим, багатогранним письменником у дитячій літературі є Г.П. Бойко. Є багато книг, які потрібно читати вчасно в дитинстві. Запізнився і не наздоженеш. А прочитані в дитинстві вони назавжди зберігають чарівність і цікавість, і мають розвиваючий та виховний характер. Будь-який дорослий перейнявшись питанням пошуку творів про виховання, зверніться до творів Г. Бойка. У творах поета літературною мовою розкриваються тонкощі виховання. Художні твори допомагають зробити сприйняття більш яскравим і насиченим. Почуття гумору – дорогоцінна якість для майбутнього дитини. Сміх діло серйозне і має великий вплив на виховання. Переважна частина віршів, не тільки бавлять малечу а й несуть цікаві відомості про життя, природу, допомагають пізнати довкілля, кожний віршик - це маленький крок до дорослішання дитини. Старшим дошкільникам стають доступні гуморески, веселинки українських письменників, в алегоричних образах, яких засуджуються негативні вчинки людей. За допомогою слова, можна творити дива. Словом можна засмутити, а можна й звеселити. В тематичних добірках Г. Бойка – «Билиці діда Гриця», «Веселинки», «Скоромовки – спотиканки», «П'єсах – казках» в гумористичній формі змальовано тонкощі виховання. Через художній твір дитині передається думка про необхідність подолати негативні риси характеру і є трампліном для їх подолання. Знаючи життя дітей, їх звички, уподобання і вади Г. Бойко через веселинки змушував дітей замислюватись над своїми вчинками і виправляти їх. Діти герої не тільки віршів, ай жартівливих веселинках, спотиканок. Цікаві гуморески «Я і ти», «Ух і ох», «Хвастунець», «Ділові розмови». Варто пов'язувати те, що написано в гуморесках із власним досвідом дитини говорити про героїв, звертати увагу на окремі слова в тексті, пояснювати їх значення. Спонукаати дітей до спілкування за змістом почутого, цікавитися їх почуттями

настроєм після прослуханого, ставлення до героїв, стимулювати до самостійних роздумів, запитань, висновків.

Більшість творів мають яскраво виражену спрямованість і стають у пригоді дорослим і дітям, щоб дізнатися: як дружити?, як поводитись? Як досягти успіху в навчанні і житті? Г. Бойко розумів, що сміх – засіб виховання, а не покарання і писав свої художні твори за комедійними ситуаціями, які він підмічав з життя дітей. Сюжети дуже цікаві, описані точно і коротко «Ковзани-пустуни», «Внучатко і курчатко», «Булка з маслом», «Забув додати». Оригінальний вихід через гумористичні вірші, виховувати довіру, справедливість, доброту, працелюбність, допомагати дізнатися про щось нове, природу, шкільне дозвілля. Особливе місце серед художніх творів Г. Бойка, посідає вірш «Вереда» який є актуальним. Автор показує найбільш поширену ваду у дітей, вередування, і навчає дітей, як не можна робити того що будуть засуджувати оточуючі. Слухаючи повчальний вірш дитина відчуває дискомфорт і починає поводитись добре, припиняє вередувати, слухається своїх рідних і не хоче бути схожою на вереду. Відомий письменник В. Логоза писав: «Сум за сміхом по двору невідступно ходить, сміх лікує дівчурку, ну а ум їй шкодить. Як дитина вереда значить сталася біда сміх її покинув. Значить сум її насів з очей сльози точить і тому дитина всім голову морочить. На так дитину гріх гримати і цикаць. Подаруй дитині сміх – перестане хникать.»

Гумор – це не просто сміх – це сміхотерапія. Жарт дотепне слово часто впливає ефективніше, ніж будь – яке навчання. А як корисно і важливо посміятися з героїні твору. Ганнулі – дівчинки-бруднулі, яка завжди замурзана, брудна, неохайна. Автор стимулює дітей до висновку: «якщо зустрінете таке, то скажіть їй хором: – Сором, сором, сором.

Цікаві для дітей «Билиці діда Гриця», «Як Андрійко став умійком», «Смішинки», «Шпаргалка-виручалка», «Ніс у сметані», «Ділові розмови» у кожного героя повчання – не витрачай даремно час, успіх приходить до тих хто наполегливий, хто рухається вперед, хто накопичує знання і уміння змалку. Вірш «Чистописання», «Чи можна», «Гралися в долонечки», «Некультурні хазяї» – мають веселе повчання, навчають берегти здоров'я. Слухаючи твори «Мудрий Боря», «Внучатко і курчатко», «Знайду», «Вчотирьох від одного», «Чи можна» – формують у дітей правильні уявлення про життя, пробуджують бажання бути вихованими та привітними, виконувати правила етикету, повагу до людської гідності. Подібні за своєю моральною спрямованістю вірші. «Про Юру й фізкультуру», «Бруднулі», «Здоровим будь» – навчають, як зміцнити здоров'я, що необхідно знати, щоб уникнути хвороб, яке значення мають гігієнічні процедури. Моральна суть віршів дуже корисна для дошкільнят – байдужим залишитися просто неможливо. Повчальні вірші стимулюють розвиток малюка, навчають оцінювати поведінку героїв художніх творів навчають вірно використовувати слова: не можна, погано, потрібно добре, змушують робити висновки і задумуватись над своєю поведінкою. Невеличкі вірші на тему: «Говорять діти», – написані дотепно, влучно з почуттям, гумору і виховують важливу якість радіти і переживати, без яких людина не людина. Це сміх, що не ображає, а виліковує, – виховує людину. Художні гумористичні твори адресовані тим, хто цінує гостре влучне слово, любить і розуміє гумор, уміє посміятися не тільки з когось, а й з самого себе.

Роботу по ознайомленню дітей з творчістю письменника Грицька Бойка в дошкільному закладі проводимо на заняттях, літературних вікторинах, вечорах, розвагах, бесідах в повсякденному житті, де пробуджуємо в дітей пізнавальний інтерес до художніх творів, формуємо поняття про виховне значення віршів, гуморесок, веселинок. Бесіди, ігри, розваги викликають велике задоволення у малюків. Ознайомлюючи з творами Г. Бойка на заняттях з художньо – мовленнєвого розвитку Ознайомлюючи з творами Г. Бойка на заняттях з

художньо – мовленнєвого спілкування на тему: «Нам в пригоді стали гуморески», «Віршики-веселинки» – навчати дітей слухати художні твори, з допомогою дорослих навчали давати характеристику героям гуморесок.

Читаючи дітям вірш Г. Бойка «Отакий у мене ніс» – виховували у дітей дружні взаємини, цікавість до всього, що оточує дитину. Діти мали змогу дізнатися. – Чи справді насправді люди ніс кудись сують? Та зробити для себе висновок «Не сунь свій ніс не в свої справи».

Під час бесід «Чистота важлива справа». «Чому потрібно мити руки?» Запитували у дітей – чи знають вони, як потрібно стежити за чистотою своїх рук. Що треба робити для цього?

Прочитавши вірш «Гралися в долоньки» Г. Бойка, запитати у дітей якщо б вам зустрілася така дівчинка, замурзана, з брудними руками. Якби ви розказали їй про це.

Отже, художній твір «Гратися в долоньки» Г. Бойка, допоміг дітям зробити висновок, потрібно дотримуватись чистоти. Також цікаво пройшло заняття на тему: «Фізкультура добра справа». Читаючи та обговорюючи вірш Г. Бойка «Здоровим будь» – формували уявлення про те, що спорт і фізкультура приносять користь здоров'ю.

Під час бесіди, вихователь запитує дітей – чи подобається вам займатися фізкультурою в дитячому садку?

- Які вправи допомагають почуватися бадьоро?
- Як ми називаємо тих, хто займається фізкультурою?

Вихователь читає гумореску «Про Юру і фізкультуру» та вірш «Гантелі», дає запитання дітям.

- Чи можна назвати хлопчика добрим спортсменом?
- Чому?
- Що б ви порадили цьому хлопчику?

Справді той хто не любить фізкультуру, хто не робить ранкову зарядку, хто не вважає цікавим рухливі ігри, навряд чи виросте сильним і здоровим.

Під час зимової прогулянки – ознайомлювати дітей з особливостями зимової пори року, закріплювати назви предметів одягу, взуття, та запропонувати дітям послухати вірші Г. Бойка «Я морозу не боюсь» та Г. Бойка «Морозець». Підвели дітей до висновку, щоб не мерзнути на тріскучому морозі, потрібно одягатися і дорослим і дітям. А як подобаються вірші дітям Г. Бойка «Вереда», «Бруднуля» – на заняттях ознайомили дітей з художнім твором; учили розуміти зміст, та давати адекватні відповіді на запитання, учили емоційно сприймати зміст художнього твору, та давати етично – моральні оцінки та судження героям твору за їх учинки.

Діти відповідали на запитання: А чи сподобалась поведінка героїв? В яких ситуаціях вони вередували? Чи ніхто себе не впізнав ?

Цікаво пройшов літературний вечір для дітей «Смішинки-веселинки», «Конкурс гумористів» де діти виразно читали вірші Г. Бойка розвивали авторські здібності, декламували гуморески. Сміх викликав у дітей веселий настрій, позитивні емоції.

Можна не сумніватись, що читаючи художні твори Г. Бойка принесе велику користь дітям, які починають формуватись як особистість. Головна ідея віршів – дати уявлення про те, що в гумористичних творах є мудре повчання, як жити, як дружити, розумному бути. Розвивають комунікативні навички та формують правильні, точні уявлення про життя. «Від усмішки йде до всіх тепло. До слона і навіть для малої мишки, тож нехай, щоб добре всім було мов ліхтарики, вмикаються усмішки».

*Крупич Марія Миколаївна,
вихователь Великоканівецького
навчально-виховного комплексу
«Дошкільний навчальний заклад –
загальноосвітня школа I – III ступенів»
Чорнобаївської районної ради
Черкаської області*

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТВОРІВ ГУМОРИСТИЧНОГО ЗМІСТУ

Дуже важливо звернути увагу на формування у дошкільників мовленнєвих навичок, читацьких умінь і інтересів як передумову формування грамотного читача.

Процес сприйняття літератури можна розглядати як психічну діяльність, суть якої полягає у відтворенні художніх образів, придуманих автором.

Сприйняття художньої літератури розглядається як активний вольовий процес, що передбачає не пасивне споглядання, а діяльність, яка втілюється у внутрішньому сприйнятті, співчутті героям, уявному перенесенні на себе подій, внаслідок чого виникає ефект особистої присутності, особистої участі в події.

У роботах Л.С. Виготського, С.Л. Рубінштейна, Б.М. Теплова, А.В. Запорожця, О.В. Нікіфорової, Е.А. Флериної, Н.С. Карпінської, Л.М. Гурович та інших вчених досліджуються особливості сприйняття художньої літератури дитиною дошкільного віку.

О.В. Нікіфорова виділяє в розвитку сприйняття художнього твору три стадії: безпосереднє сприйняття, відтворення та переживання образів (в основі – робота уяви); розуміння ідейного змісту твору (в основі лежить мислення); вплив художньої літератури на особистість читача (через почуття та свідомість).

Інтерес до книги у дитини з'являється рано. Спочатку їй цікаво перегортати сторінки, слухати читання дорослого, розглядати ілюстрації. З появою інтересу до картинки починає виникати інтерес до тексту. Як показують дослідження, при відповідній роботі вже на третьому році життя дитини можна викликати у неї інтерес до долі героя оповідання, змусити малюка стежити за ходом події і переживати нові для нього почуття.

Особливості сприймання літератури у дітей на різних етапах дошкільного віку.

Художнє сприйняття дитини протягом дошкільного віку розвивається і вдосконалюється. Л.М. Гурович на основі узагальнення наукових даних і власного дослідження розглядає вікові особливості сприйняття дошкільниками літературного твору, виділяючи два періоди в їх естетичному розвитку: від двох до п'яти років, коли малюк недостатньо чітко відокремлює життя від мистецтва, і після п'яти років, коли мистецтво, в тому числі і мистецтво слова, стає для дитини самоцінним.

Коротко зупинимося на вікових особливостях сприйняття.

Молодша група. У цьому віці розуміння літературного твору тісно пов'язане з безпосереднім особистим досвідом. Сюжет діти сприймають фрагментарно, встановлюють найбільш прості зв'язки, насамперед послідовність подій. У центрі сприйняття літературного твору – герой. Вихованців молодшої групи цікавить, як він виглядає, його дії, вчинки, а переживань і прихованих мотивів вчинків вони ще не бачать. Відтворити образ героя в уяві самостійно дошкільнята цього віку не можуть, тому їм потрібні ілюстрації.

Активно співіснуючи з героєм, діти намагаються втрутитися в події (переривають читання, б'ють зображення і т. п.).

Середня група. Дошкільнята цього віку легко встановлюють прості, послідовні причинні зв'язки в сюжеті, бачать, так звані, приховані мотиви вчинків героя. Приховані ж мотиви, пов'язані з внутрішніми переживаннями, їм ще не зрозумілі. Характеризуючи персонаж, діти виділяють одну, найбільш яскраву рису. Наприклад, головну героїню оповідання В. Осеева «Добра господиня» вони оцінюють позитивно, тому що дівчинка любила своїх тварин, але не помічають при цьому ту легкість, з якою вона змінювала своїх вихованців на нових. Емоційне ставлення до героїв визначається перш за все оцінкою їхніх вчинків, яка більш стійка і об'єктивна, ніж раніше.

Старша група. У цьому віці дошкільнята в якійсь мірі втрачають яскраву, зовні виражену емоційність, у них виникає інтерес до змісту твору. Вони здатні зрозуміти і такі події, яких не було в їх власному житті. У зв'язку з цим виникає можливість знайомити дітей з пізнавальними творами.

У вихованців старшої групи з'являється свідоме ставлення до авторського слова. Сприймаючи літературні твори в єдності змісту і форми, дитина може усвідомити словесний образ і поставитися до нього як до авторського прийому.

Діти продовжують сприймати головним чином дії і вчинки, але починають бачити і деякі найбільш прості і яскраво виражені переживання героїв: страх, горе, радість. Тепер дитина не тільки співіснує з героєм, а й співпереживає йому, що допомагає усвідомлювати більш складні мотиви вчинків.

Емоційне ставлення до персонажів перестає бути чисто суб'єктивним і залежить від того, як дитина оцінює вчинки героя, стає більш адекватною до авторського задуму.

У поведінці літературного героя діти бачать різноманітні, іноді суперечливі вчинки, а в його переживаннях виділяють більш складні почуття (сором, збентеження, страх та інше). Усвідомлюють приховані мотиви вчинків.

У зв'язку з цим ускладнюється емоційне ставлення до персонажів, воно вже не залежить від окремого, навіть найбільш яскравого вчинку, що передбачає здатність розглядати події з авторської точки зору.

Таким чином, вивчення особливостей сприйняття літературного твору на різних етапах дошкільного віку дозволяє визначити форми роботи і відібрати засоби ознайомлення з літературою.

Для ефективного сприйняття дітьми художньої літератури педагогу необхідно провести аналіз твору, який включає:

- аналіз мови твору (пояснення незрозумілих слів, робота над образністю мови автора, над засобами виразності);
- аналіз структури і змісту.

Алгоритм роботи з ознайомлення з художньою літературою дітей дошкільного віку.

Підготовка до сприйняття художнього твору.

Щоб викликати у дітей інтерес до змісту, пробудити асоціації з аналогічними подіями, в яких вони самі брали участь, вихователь проводить вступну бесіду (не більше 2-3 хвилин).

Дуже важливо на самому початку привернути увагу яскравою картинкою, невеликим віршем, пісенькою, загадкою і т.п. Але іноді дітям просто повідомляють назву твору, ім'я автора, тему.

Первинне читання.

При читанні вихователю обов'язково потрібно час від часу поглядати на дітей. Найкраще робити це між реченнями або абзацами. Цей візуальний контакт має величезне значення для розуміння дітьми думок і почуттів вихователя.

У процесі читання або розповідання не слід задавати питання або робити зауваження – це відволікає дошкільнят. Якщо вони недостатньо уважні, читець повинен посилити емоційність виконання.

Емоційний аналіз тексту.

Можна поставити запитання: «Чи сподобалася розповідь?» Або «Хто з героїв сподобався?». Далі провести аналіз мови твору (пояснення незрозумілих слів, робота над образністю мови автора, над засобами виразності). Потім дається установка: «Я прочитаю вам розповідь ще раз, а ви уважно слухайте».

Вторинне читання.

Перед тим як прочитати твір вдруге, слід задати дітям питання, наприклад: «Чому розповідь називається саме так?»

Повний аналіз художнього твору.

Перш за все, це аналіз структури і змісту. У цій частині заняття можна провести бесіду, а так само використовувати різноманітні прийоми, що полегшують сприйняття художнього твору.

Заключна частина.

Не повинна займати більше 1-2 хвилин. Це підведення підсумків: педагог ще раз звертає увагу дітей на назву твору, його жанрові особливості, згадує, що сподобалося дітям. Крім того, зазначає активність дітей, їх увагу, прояв доброзичливого ставлення до висловлювань однолітків.

Л.М. Гурович, Л.Б. Берегова, В.І. Логінова, Н.С. Карпінська виділили такі категорії питань для бесід з дітьми на теми літературних творів:

- питання, що дозволяють дізнатися емоційне ставлення до подій і героїв («Хто вам більше сподобався? Чому?»).
- питання, спрямовані на виявлення змісту твору, його проблематики.
- питання, спрямовані на з'ясування мотиву вчинків («Чому Маша не дозволила ведмедю відпочивати?» – Казка «Маша і ведмідь»).
- питання, що звертають увагу на мовні засоби виразності.
- питання, спрямовані на відтворення змісту.
- питання, що підводять до висновків («Чому письменник так назвав свою розповідь? Навіщо він розповів нам цю історію?»).
- питання, що зв'язують зміст історії з особистим досвідом дітей.

Прийоми аналізу тексту дуже різні, вибір у кожному конкретному випадку пояснюється специфікою художнього твору і зачатками літературного розвитку. Для повноцінного сприйняття тексту і оволодіння читацькими вміннями М.П. Вьюшіна пропонує частково-пошукові прийоми:

Словесне малювання. Це опис картин, які виникли в уяві читача під час читання літературного твору. Створюючи словесний опис, дитина конкретизує, деталізує образи, придумані письменником. По словесній картині педагог може зрозуміти, наскільки образ, описаний дитиною, відповідає авторському задуму, і направити її уяву. Обов'язково слід пояснити відміну словесного малювання від переказу.

Графічне малювання. Дітям пропонується домалювати ілюстрацію, зробити замальовки з прочитаного в альбомах або розфарбувати готову ілюстрацію. Коли малюнок буде закінчено, можна попросити дитину проаналізувати, чи відповідає намальоване змісту тексту. Цей прийом дає можливість висловити своє ставлення до прочитаного, відчувати твір.

Складання плану тексту. Являє собою композиційний аналіз тексту. Дозволяє зрозуміти логіку розвитку авторської думки. Є різні варіанти складання планів.

Картинний план. Вихователь показує перевернуті «обличчям» вниз картинки. Потрібно відповісти на питання: «Як ви думаєте, що зображено на першій картинці?», «Яка картинка наступна?». Після відповідей дітей вихователь перевертає картинки відповідно до логіки твору.

Можливий і інший варіант. Вихователь по порядку вибудовує картинки, одна з яких перегорнуто. «Яка картинка повинна бути тут? Який картинки не вистачає?».

Картинний план тексту по порядку. Картинки розкладаються в довільному порядку. Дітям пропонується викласти картинки по порядку; знайти помилку; вибрати яка картинка перша, друга і т. д.

Модельний план. План представлений у вигляді моделей-схем. Цей прийом більше підходить для старшого дошкільного віку.

Розповідь за ролями. Прийом схожий з драматизацією, відмінність полягає в можливості програвати як усі твори, так і окремих фрагмент, наприклад конкретний діалог між героями. Вихователь визначає дійових осіб і обговорює з дітьми, як вони повинні говорити: «Яким голосом ти будеш говорити? Чому? Який характер у героя? Який настрій?» Важливо звернути увагу на те, що герой говорить, про що він думає, що відчуває і якої чекає відповіді.

Розповідь від імені героя. Завдання дітей – розповісти про те, що відбувається в творі від імені обраного героя. Судить про все не автор, а герої оповідання – зі своєї точки зору.

Візьмемо наприклад, «Казку про рибака і рибку» О.С. Пушкіна. Вихователь пропонує: «Діти, зараз ми пограємо і представимо себе в ролі героїв казки». Вибирає дітей для ролі старого, старої, золотої рибки і звертається до кожного по черзі: «Розкажи, що ж насправді сталося».

Розповідання за ролями і розповідь від імені героя розвивають комунікативні якості, творчі здібності, формують образ Я, самооцінку. Дитина має можливість «приміряти» на себе різні ролі і визначити своє ставлення до них.

Стилістичний аналіз тексту. Розмірковуючи над тим, чому письменник обрав саме це слово, чому саме так побудував пропозицію і розділив текст на абзаци, чому використовував приказки та прислів'я і т. д., Діти приходять до розуміння художньої ідеї твору. Не слід думати над кожним словом, потрібно звертати увагу на найвиразніші характеристики персонажів, опису обстановки і т. д. В результаті стилістичного аналізу виявляється ідея твору.

Наприклад, в роботі за оповіданням М. Носова «Огірки» можна поставити запитання: Як ви думаєте, в яких словах розповіді проявилася позиція автора, його ставлення до вчинку хлопчаків?

Після прочитання розповіді М. Носова «Винахідливість» можна запропонувати подумати над наступним. Чому розповідь така весела? Які слова роблять її такою? Як, за допомогою чого автор зробив розповідь смішною? Які вирази особливо смішні? Чому автор так назвав розповідь? У чому проявилася винахідливість хлопчаків? Якими словами Н. Носов передав, що пришивати латочку – справа важка?

У роботі над розповіддю М. Носова «Метро»: Чому тітка Оля назвала хлопчаків пошехонцями? Як ви розумієте це слово? Як ви розумієте вираження: «шукали рукавиці, а вони за поясом», «в трьох соснах заблукали»?

Одним з варіантів аналізу тексту є його спотворення: давайте пофантазуємо, як ще могла би закінчитися розповідь? Що було б, якби ...

Синтезуючий прийом. Дозволяють розвивати творчі здібності дітей, навички оцінювання.

Із синтезуючих прийомів можна назвати створення діафільму, кіносценарію, відеокліпу. За основу береться складання плану художнього твору. Вихователь розподіляє між дітьми епізоди, а потім з'єднує їх в єдине ціле. Епізоди малюють або викладають на фланелеграфі.

Ще один прийом – створення пластилінового мультфільму за оповіданням. Діти працюють в групах, попередньо розподіливши з вихователем, хто що ліпить.

Можна так само створювати сценарій по прочитаних творах (цей метод запропонувала Т.О. Ладигенська) або використовувати такий цікавий прийом аналізу художнього твору, як «уявний діалог юного читача з літературним героєм» (запропонований Л.А. Таллер), наприклад написати літературному персонажу лист, в який кожна дитина додасть щось своє. Вихователь записує, а потім зачитує, що вийшло.

Таким чином, використання частково – пошукових прийомів роботи з художньою літературою дозволяє зробити заняття різноманітними і цікавими для дітей.

*Кужіль Надія Григорівна,
заступник директора з дошкільного
виховання Голоківського НВК
«Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня
школа I-III ступенів» Чигиринської районної ради
Черкаської області*

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ГУМОРИСТИЧНОГО ЗМІСТУ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Серед пріоритетних завдань сучасної освіти є особистісно-орієнтована взаємодія педагога з дитиною, основою яких є підтримка її індивідуальності, врахування її інтересів і потреб, розвиток творчих здібностей та забезпечення емоційної стабілізації. Одним із напрямів забезпечення перелічених завдань є формування почуття гумору. Тому в педагогічних колах зростає актуалізація вивчення проблеми формування гумору та використання його як педагогічного засобу впливу на дітей дошкільного віку. Вагому роль у формуванні гумору в дітей дошкільного віку відіграють художні твори. До всього цього вони є засобом навчання та розвитку морально-етичного та естетичного виховання.

Для початку звернемо увагу на визначенні сутності поняття «гумор». Енциклопедичні словники, розкривають поняття «гумор» як особливий вид комічного, в якому поєднуються насмішки із співчуттям, відчувається причетність до смішного. Науковці визначають «гумор» як елемент комічного, веселого, того, що легко запам'ятовується, приносить радість та розслаблення, а також вміння сприймати і створювати смішне.

Проблема сприймання художніх творів гумористичного змісту дітьми дошкільного віку також не залишилися поза увагою дослідників. Вона до того ж є досить дискусійною. Наприклад, Н. Старовойтенко вивчає шляхи і засоби використання гумору і виховання, досліджує актуальність виховання гумору в дітей молодшого дошкільного віку. Оскільки вже в такому віці, на думку науковця, дошкільнята здатні сприймати комічне. Актуальність сприймання художніх творів гумористичного змісту дітьми дошкільного віку підкреслює Р. Жуковська. На її думку, дошкільнята здатні сприймати емоційний стан персонажів. Р. Садикова встановила залежність сприймання художніх творів від гумористичного змісту. Однак цей процес сприймання, на думку дослідниці, залежить від розумового розвитку. Н. Гавриш та С. Курінна зазначають, що діти дошкільного віку здатні сприймати та відтворювати «різні види комічного», наприклад гумор.

На нашу думку, сприймання гумору тісно взаємопов'язане із мовленням. Відтак, формування та виховання почуття гумору в дошкільному віці повинно обов'язково включати мовленнєвий компонент. Тут у нагоді стануть художні твори. Для того, щоб діти шкільного віку сприймали художні твори, цей процес потрібно запустити ще в дошкільному віці. Діти, яких вихователі в дошкільному віці навчилися сприймати художні твори приходять до школи із певним рівнем знань, мають розвинуту мову та виявляють підвищений інтерес до навчання, краще засвоюють новий матеріал тощо.

На реалізацію формування та розвитку сприймання художніх творів гумористичного змісту мають вплив такі чинники:

- накопичення вражень про навколишній світ (дитині необхідно накопичити якнайбільше вражень про навколишній світ для того, щоб вона мала змогу зіставити реальність із «вигадкою» у художньому творі);
- формування інтересу до діяльності з вихователем над художнім твором гумористичного змісту (сформувавши інтерес вихователеві вдасться заволодіти увагою, що є забезпеченням позитивного результату);
- створення сприятливого середовища (вихователь повинен створити в дитячому садку сприятливі умови для задоволення природного прагнення дошкільника до креативності. До них можна віднести такі умови: правильна оцінка досягнень дошкільників, утримання від негативних оцінок під час роботи над художніми творами гумористичного змісту, ситуації вільного спілкування, відповіді на всі дитячі запитання тощо);
- креативність та емоційність вихователя;
- робота з сім'єю (вихователь повинен інформувати батьків про все, що відбувається в дошкільному навчальному закладі для того, щоб батьки працювали з дошкільнятами вдома).

На своїх завданнях, у процесі розвитку та формування сприймання художніх творів гумористичного змісту із дошкільнятами, ми ставимо багатовекторні завдання:

- пізнавальний розвиток – полягає в розвитку пізнавальної активності дітей, спонукання їх до запам'ятовування невеликих творів гумористичного змісту, їх відтворення, розуміння та вирізнення кумедних ситуацій, розвиток уваги та образного мислення;
- соціально-моральний розвиток – формування уявлень про уважність, чуйність, бажання допомогти;
- емоційно-ціннісний розвиток – полягає в розвитку в дошкільників позитивних емоцій від художніх творів гумористичного змісту, викликанні бажання посміхатися, жартувати тощо;
- художньо-естетичний розвиток – створення сприятливих умов для розуміння художніх творів гумористичного змісту; вирізнення в ньому невідповідностей;
- мовленнєвий розвиток – формування умінь володіння лексикою, учіння висловлювати свою думку тощо;
- фізичний розвиток – сприяти формуванню позитивних емоцій, що сприятливо впливають на фізичний розвиток дитини;
- креативний розвиток – проявляти набутий досвід у різних формах, наприклад, інсценізація, малювання, створення власних творчих доробків.

Розуміння дошкільнятами художніх творів гумористичного змісту опирається на емоційне ставлення до подій та героїв. Сприймання виникає у процесі активного співпереживання героям. Вихователь повинен створити дошкільникам такі умови, завдяки яким вони вникнуть у сюжет, завдяки яким зможуть проникнути всередину твору. Лише за таких умов, на нашу думку, відбудеться оптимальне сприймання дошкільнятами художніх

творів гумористичного змісту. Ці умови забезпечуються правильно підібраними методами, формами та етапами роботи.

Із власного досвіду проведення занять спрямованих на сприймання художніх творів гумористичного змісту дошкільниками, потрібно визначити, що правильно підібрана поетапність роботи із художнім твором гумористичного змісту є запорукою успіху. Виокремимо їх:

- підбір образних слів, образних виразів із художніх творів гумористичного змісту;
- залучення дітей до аналізу художніх творів гумористичного характеру;
- пояснення дошкільникам образних слів, виразів для усвідомлення ними їх функціонального призначення;
- робота в напрямі активізації словникового запасу дітей дошкільного віку шляхом використання гумористичних художніх творів;
- заохочення дітей до використання образних слів і виразів із художніх творів гумористичного змісту у зв'язному мовленні;
- закріплення набутих навичок у процесі виконання різних завдань.

Беззаперечним є факт розвитку образності мови дошкільників шляхом роботи направленої на сприймання ними художніх творів гумористичного змісту. Гумор є досить не простим для розуміння його дітьми дошкільного віку. Хоча саме його розуміння є показником розвитку не лише творчого мислення, але й обдарованості. Передумовою почуття гумору виступає здібність бачити речі під іншим кутом зору. Із власних спостережень, можемо констатувати, що сприймання художніх творів гумористичного змісту дошкільниками з'являється тоді, коли дитиною засвоєні певні правила і норми поведінки. Тому, на нашу думку, цей процес активно та продуктивно проходить у дітей старшого дошкільного віку. Це, зокрема, пояснюється і вищим показником їх розумового розвитку.

У контексті формування та розвитку сприймання художніх творів гумористичного змісту основними формами роботи є заняття таких типів:

- заняття з читання одного твору;
- читання одного твору, що поєднані спільною темою;
- читання із використанням ілюстративного матеріалу;
- поєднання читання та інсценізацією;
- переказ прочитаного.

У своїй роботі із розвитку сприймання дошкільниками художніх творів гумористичного змісту ми практикуємо досвід С. Курінної. Його сутність полягає у проведенні так званих «веселих хвилинок». Упродовж «веселих хвилинок» дітям читаються жартівливі художні твори. Обов'язковим є закріплюючий етап. Він полягає в обговоренні прочитаного. Вихователь повинен переконатися, що діти правильно зрозуміли суть прочитаного. Досить популярним методом серед дітей розвитку та формування сприймання художніх творів гумористичного змісту є розігрування сенок та інсценізація. Діти легко йдуть на контакт, пасивні дошкільнята проявляють активність, відстаючі роблять успіху. У дітей покращується настрій, вони проявляють інтерес до художнього слова. Такі «жартівливі хвилинки» доречно також проводити на початку занять. Окрім перерахованих позитивних наслідків, можна додати створення доброзичливої, невимушеної атмосфери, зацікавлення заняттям, заохочення до активізації подальшої діяльності.

Результативною є така форма роботи як малювання. Після роботи із художнім твором гумористичного змісту ми пропонуємо дітям намалювати виконати завдання – намалювати

малюнок за результатами опрацьованого твору. Такі малюнки дозволять зрозуміти вихователеві наскільки правильно дошкільнята зрозуміли художній твір гумористичного змісту, сприяти розвитку його творчого та логічного мислення тощо.

У своїй оцінці сприймання дошкільнятами художніх творів гумористичного змісту, ми послуговуємося такими критеріями:

➤ мотиваційно-творча активність (допитливість, творчий інтерес, почуття захопленості, емоційний сплеск, радість відкриття; прагнення до лідерства в роботі над художнім твором гумористичного змісту; почуття обов'язку, відповідальності; особиста значущість творчої діяльності; прагнення до самоосвіти, самовиховання);

➤ інтелектуально-логічний критерій (здібність аналізувати, порівнювати; здібність виділяти головне, відкидати другорядне; здібність описувати явища, процеси; здібність давати визначення; здібність пояснювати; здібність доводити, обґрунтовувати);

➤ інтелектуально-евристичний критерій (здатність до генерування ідей, висунення гіпотез; здатність фантазувати; асоціативність мислення; здатність бачити суперечність; здатність переносити знання та вміння у нові ситуації; здатність подолати інертність мислення; незалежність суджень; критичність мислення, здатність оцінково характеризувати);

➤ самоорганізаційний критерій (здатність до об'єктивного самооцінювання; старанність; здатність до рефлексії та корекції; здатність до вольових зусиль);

➤ комунікативний критерій (здатність акумулювати та використовувати творчий досвід інших; здатність до співпраці; здатність відстоювати свою думку та переконувати інших) тощо.

Отже, особливості сприймання дошкільнятами художніх творів гумористичного змісту полягає у правильно підібраними формами, методами та етапами роботи. Розвиток почуття гумору – досить цілеспрямований процес формування здатності дошкільника до повноцінного сприймання і розуміння гумору в художніх творах. Сприймання художніх творів гумористичного змісту дошкільниками є дієвим та активним процесом. Активність сприймання полягає у тому, що діти дошкільного віку приймають позицію героя, подумки проходить шлях разом із ним, повністю приймає сторону героя. Цей процес сприймання передбачає розуміння художнього твору гумористичного змісту. А розуміння викликає емоційні переживання. Виховання сприймання дошкільниками художніх творів гумористичного змісту у єдності із почуттями рівноцінно вихованню в майбутньому талановитого читача.

*Кужіль Оксана Василівна,
вихователь дошкільного навчального
закладу «Світанок» Медведівської
сільської ради Чигиринського району
Черкаської області*

ОСОБЛИВОСТІ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ГУМОРИСТИЧНОГО ЗМІСТУ НА ЕТАПІ ДОШКІЛЬНОГО ДИТИНСТВА

У сучасному суспільстві спостерігаються нові тенденції в освіті. Вона переходить на рамки демократизації та гуманізації, зокрема і в дошкільних закладах. Така тенденція спонукає до пошуку нових педагогічних засобів впливу на дошкільника. Актуальному в цьому процесі також є розвиток у дітей дошкільного віку почуття гумору. На нашу думку,

його виховання повинно опиратися на природну основу позитивних емоцій. Своєчасне звернення вихователя до розвитку почуття гумору в дітей дошкільного віку є запорукою здатності дошкільника в майбутньому протистояти труднощам. За допомогою цього виховання педагог формує та розвиває звички та навички поведінки, які визначають характер взаємовідносин, а точніше позитивних взаємовідносин дітей з іншими людьми.

Почуття гумору вважають одним із важливих критерієм високого рівня інтелекту. Всім відомий австрійський психоаналітик Зігмунд Фройд стверджував, що це захисний механізм психіки, який допомагає пережити травмуючі події. А от американський психолог та засновник гуманістичної психології Абрахам Маслоу, навпаки, був упевнений, що гумор є складовою рисою людини вищого порядку, яка реалізувала свій потенціал.

Важливо працювати над вихованням почуття гумору в дітей протягом всього періоду дошкільного дитинства. Позитивним стане дотримання певних правил у роботі над вихованням почуття гумору в дошкільнят:

- бути прикладом гумору. Вихователь повинен бути прикладом гумору для дитини. Демонструвати свої почуття, жартувати, розповідати смішні історії, сміятися вголос;
- ставитися до гумору дитини серйозно. Вихователь повинен заохочувати дитину жартувати, читати вголос художні твори гумористичного змісту. Будь-які прояви гумору або виявлення зацікавлення художніми творами гумористичного змісту заохочувати;
- ввести гумор у повсякденне життя. Виховання почуття гумору повинно відбуватися природньо. Дитина не повинна відчувати тиску;
- забезпечення гумором навколишнього середовища. Дитина в дошкільному закладі із раннього дитинства повинна бути оточена творами гумористичного змісту. Для дітей раннього віку найкраще, щоб художні твори супроводжувалися ілюстраціями, малюнками. Для дітей старшого дошкільного віку як супровідний матеріал, можна додати перегляд фільмів, веб-сайтів гумористичного змісту тощо.

Художні твори є одним із найефективнішим засобом розвитку взаємовідносин між людьми. Вони спонукають дітей до усвідомлення реального через осмислення мовних образів.

У своїй практиці ми використовуємо театралізацію як форму розвитку та формування гумору використання художніх творів гумористичного змісту. Театралізована діяльність є складовим компонентом мовленнєвої, засобом розвитку образного, літературного мовлення.

Театр є тим демократичним видом мистецтва, який дозволяє вирішити актуальні проблеми сучасного суспільства, сприяти формуванню естетичного смаку, моральному вихованню, розвивати комунікативні якості особистості, пам'ять, уяву, фантазію, мову, створювати позитивний настрій, вирішувати конфліктні ситуації через гру. Театр виступає для дитини формою пізнання реальної дійсності, навколишнього світу через художні твори гумористичного змісту. Як бачимо, театралізація художніх творів гумористичного змісту містить потенційно великі можливості для всебічного розвитку особистості. Однак театралізація художніх творів гумористичного змісту матиме позитивні зрушення у вихованні дітей дошкільного віку за умови позитивної налаштованості дошкільників та відчуття задоволення від процесу. Театралізація художніх творів гумористичного змісту можлива також за активності дошкільника, вияві його співпраці з іншими дітьми та дорослими.

На нашу думку, у процесі театралізації художніх творів гумористичного змісту одним із найважливіших етапів є етап репетицій. Оскільки саме на етапі репетиції відбувається усвідомлення художнього твору гумористичного змісту дошкільником, розвивається мислення, розвивається особистість загалом. І тому кінцевий результат не такий важливий як

процес, що йому передує. Дошкільнята переймаються долею літературних героїв, входять в образи, усвідомлюють суть художніх творів гумористичного змісту зокрема, та розвитку почуття гумору загалом.

Театралізація художніх творів гумористичного змісту дозволяє використати всю гаму яскравих можливостей театру. Оскільки за допомогою звернення до такої діяльності вихователь має змогу впливати на дошкільника різними засобами. До «засобу» слова додається дія, зображувальне мистецтво та музика.

У своїй практиці, у розвитку почуття гумору шляхом театралізації художніх творів гумористичного змісту, ми використовуємо такі принципи:

- принцип гуманізації. Його суть полягає у вмінні вихователя перейняти позицію дошкільника, враховувати його думку, почуття, емоції тощо у процесі театралізації художніх творів гумористичного змісту, ставити за мету формування загальнолюдських цінностей;

- принцип диференціації. За допомогою звернення до цього принципу вихователь має змогу забезпечити умови самореалізації кожної дитини, враховуючи вікові, фізіологічні та психологічні особливості дітей;

- принцип інтегративності. Забезпечення емоційного благополуччя дитини в дошкільному навчальному закладі є однією із найважливіших умов її гармонійного розвитку, становлення індивідуальності тощо.

- принцип змістовності. Принцип зумовлює дотримання різноманітності тематики, методів роботи та забезпечення змістовності занять.

- принцип систематичності. Включення театралізованих занять гумористичного змісту стає з часом необхідною дошкільнятам, як і дидактичні заняття;

- принцип дитячої активності. Вихователь повинен сприяти максимальній активності дошкільнят. Це можливе за тільки за їх зацікавленості. Коли дошкільнята самостійно активізуються, вони менше втомлюються, інтенсивніше працюють, а очікуваний результат перевершує сподівання;

- принцип співпраці. Вихователь повинен сприяти співпраці дітей один з одним та з дорослими. Це не лише полегшує процес діяльності, але й забезпечує комунікацію дошкільників та їх відкритість, а отже формуванню та розвитку почуття гумору в дошкільників;

- принцип професійної компетентності. Вихователь повинен бути професійно підготовленим до діяльності, передбачити всі труднощі, вдало підібрати вправи тощо.

Ми практикуємо театралізовані ігри для розвитку та формування почуття гумору шляхом звернення до вивчення художніх творів гумористичного змісту. На нашу думку, театралізовані ігри відкривають ширші можливості для дошкільнят у прояві художньої діяльності, сприяють розвитку художніх здібностей, збагаченню мислення, формування почуття гумору тощо.

Звернемося до розкриття змісту поняття «театралізована гра». Після аналізу наукової літератури, можемо визначити, що театралізована гра – це розігрування художнього твору в особах, та відтворення його за допомогою різних виражальних засобів. Наприклад, жестів, пози, ходи, інтонації, міміки тощо.

Театралізовані ігри охоплюють:

- дії дітей з ляльковими персонажами або дії за ролями;
- літературну діяльність (вибір теми, складання, інсценування своїх творів тощо);

- образотворчу діяльність (одяг персонажів, малювання декорацій, виготовлення атрибутів);

- музичну діяльність (виконання пісеньок, інсценування музичних творів тощо).

Театралізація художніх творів гумористичного змісту повинна пройти кілька етапів:

- організаційно-процесуальне забезпечення (розробка ідеї, теми, сценарію, загальної драматургії заняття з художньо-ігровим – конструктивним, театральним тощо компонентом, організацій процес ігрового навчання, форми й методи оцінювання освітніх результатів);

- емоційно-психологічне забезпечення (створення сприятливого психологічного клімату, творчої атмосфери);

- матеріально-предметне забезпечення (підготовка художньо-дидактичних матеріалів, створення відповідного художньо-естетичного середовища, наприклад організація простору групи для рухливої гри, оформлення уявної сцени).

Дитина отримує роль одного з її героїв, прилучається до культури свого народу, мимоволі вбирає то ставлення до світу, яке дає силу і стійкість в майбутньому житті.

Якщо необхідно ввести проблемні ігрові ситуації, то театралізовані ігри можуть проводитися у двох варіантах: зі зміною сюжету, зберігши образи твору чи з заміною героїв, зберігши зміст казки.

У процесі роботи над роллю ми рекомендуємо:

- працювати з дітьми над портретом героя;
- забезпечити дітям розуміння його будинку, якими були його стосунки з іншими героями художнього твору гумористичного змісту;
- проаналізувати вчинки героя;
- робота над виразністю дошкільника, його рухами, жестами, мімкою, інтонацією тощо;
- підготовка підготовка театрального костюма;
- використання гриму для створення образу.

Можна виокремити декілька напрямів педагогічного керівництва процесу театралізації художніх творів гумористичного змісту:

- пізнавальний. На цьому напрямі вихователь піклується про розширення в дошкільнят знань про театр, розвиток художнього сприйняття, естетичного смаку дітей у процесі перегляду театральних вистав;

- ігровий. На даному напрямі відбувається відтворення художнього твору дошкільнятами самостійно або за допомогою вихователя, виявлення вихователем ставлення дошкільника до тих чи інших героїв художнього твору;

- сценічний. Цей напрям передбачає процес підготовки та показу театральної вистави глядачам після проведеної роботи по підготовці, репетиціям тощо.

Отже, розвиток та виховання в дошкільнят почуття гумору шляхом театралізацією художніх творів гумористичного змісту є досить перспективним та актуальним у стінах дошкільного навчального закладу. Вихователі все частіше звертаються до нього за його багаточисленні переваги у використанні. Театралізація ж художніх творів гумористичного змісту сприяє вихованню у дошкільнят почуття гумору в майбутньому зокрема та формуванню у дошкільнят високих духовних потреб, широкого кола захоплень загалом.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГУМОРИСТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ У РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

Для кожної людини досить приємно спостерігати посмішку дитини – таку щирю, відкритую, яка йде, ніби, від самого серця, яка зачаровує, всилає віру в те, що в нас не все так погано в житті.

Досвід багаторічної роботи з дітьми дає можливість зробити висновок про те, що, все ж таки, проблеми існують, а більше за все вони проявляються в емоційній сфері дітей. У дітей, у більшій мірі, проявляються агресивність, тривожність, їм не завжди вдається контролювати свої вчинки, емоційні прояви, почуття, дітям важко встановлювати контакт з дорослими і однолітками, вирішувати конфліктні ситуації в дитячому середовищі.

Наше завдання, педагогів і батьків, навчити дітей емоційно сприймати навколишній світ в тому вигляді, у якому він є, вчитися жити, діяти в ньому.

Питання нових підходів до формування особистості, починаючи з раннього віку, досить актуальне в наш час. Щоб його вирішити потрібні нові підходи, шляхи, форми і методи організації навчально-виховного процесу в дошкільному закладі.

Цьому може допомогти використання художніх гумористичних творів, а саме це необхідно під час формування комунікативної компетентності дошкільників. Ці твори здатні підняти настрій і викликати позитивні емоції в дітей, «погасити» конфліктні ситуації, які діти ще не навчилися вирішувати самостійно.

У психологічній та педагогічній практиці час від часу можна зустріти матеріали про формування почуття гумору як у дорослих, так і дітей. Науковці намагаються розкривати це питання різносторонньо. Багато дослідників схиляються до думки, визначаючи термін «почуття гумору»:

- як здатність людини бачити смішне в оповіданнях, оточуючому;
- як розрядку напруги, стресу, пошук шляхів виходу з не комфортних ситуацій;
- як захисна реакція на не комфортні психологічні умови.

У своїх поглядах на зміни підходів до використання сучасних технологій в роботі з літературними творами в освітньому процесі дошкільного закладу Н. Гавриш відстоює думку про могутній вплив на моральну і естетичну сферу особистості, радість відкриттів людських взаємин і високості духу, адже літературні тексти незамінні як один з найкращих засобів створення, а потім і збереження в групі комфортного мікроклімату, адже природний гумор, уміння розуміти й продукувати смішне – одна з головних рис українського народу. Жартівливі вірші, вірші-забавлянки допомагають розвивати виразність, точність мовлення, а також сприяють формуванню поетичного смаку. художньо-образна поетична форма цих віршів спонукає дітей до усвідомлення інтелектуального, логічного завдання через осмислення значення мовних образів. Але завдяки жартівливій, цікавій ситуації діти сприймають їх залюбки. Як наголошує вчена, жартівливі тексти, – чудове доповнення до занять, вони вносять позитив в побутові моменти, підносять настрій будь-коли, роблять привабливішими дитячі розваги. Вони є задатками сприймання та усвідомлення народної сміхової культури, невимушеної атмосфери, підтримці доброго настрою дітей. Використовували в своїй педагогічній діяльності гумор такі педагоги як А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський.

На мою думку, у наш час залишилося поза увагою дослідників та педагогів-практиків вивчення почуття гумору в дошкільників, можливості його формування, засоби впливу на цей процес. Питання використання гумористичних художніх творів в роботі з дошкільниками майже зовсім не розкрито в педагогічній та психологічній методичній літературі. Недостатньо відведено місця використанню цих творів у Базовому компоненті дошкільної освіти, навчальній програмі для дітей дошкільного навчального закладу «Дитина» (освітня програма для дітей від 2 до 7 років). Ці завдання, в основному, передбачені для дітей 6-7 року життя. Серед завдань, які пропонують до впровадження в практику роботи з дітьми є вчити уважно слухати, усвідомлювати ідею та зміст складніших за обсягом художніх творів різних жанрів (казка, оповідання, вірш, байка). Ознайомлювати дітей з байкою, учити розуміти її мораль.

Українці – народ, який розуміє жарти, гумор, вони завжди були в пошані, адже гумор – це щось смішне, комічне. Він розкривається в художніх творах різних жанрів: гумористичних віршах, оповіданнях, гуморесках, байках, прислів'ях, приказках. Я переконана, що дошкільників слід знайомити з гумористичним світом, у якому досить лояльно висміюються вади людського характеру, взаємини чи явища, передбачаючи при цьому посмішку, доброзичливий жарт.

Діти люблять художню літературу, їм подобається слухати оповідання, казки, вивчати вірші, розповідати про почуте, ділитися враженнями. Вони з задоволенням сприймають дитячий фольклор, його малі літературні форми: прислів'я, приказки, гумор, жарти. Аналізуючи зміст цих творів, змогла оцінити їх з погляду ефективного використання в різних сферах життєдіяльності дітей. На мою думку, діти повинні не тільки усвідомити зміст цих творів, а й відшукати прихований моральний зміст, відчутти, що добре, а що погано.

Роботу по використанню гумористичних творів у роботі з дітьми дошкільного віку розпочала з аналізу творів художньої літератури для дітей дошкільного віку. Хотілося б відмітити досить корисною в цій справі була для мене збірка веселих і жартівливих віршів Г. Бойка; книга для читання в дошкільному закладі та в родинному колі «Українська мозаїка» Київ, «АВДІ»; хрестоматія для читання дітям дошкільного віку «Барвисте життя». Мені вдалося виокремити з них твори гумористичного спрямування, які можна використовувати в різних випадках життя дітей, що допомагало мені впливати опосередковано на вчинки і їх дії, виходити з складних ситуацій розв'язання дитячих конфліктів, закріплювати, уточнювати знання з різних розділів програми, використовуючи гумор, жарти. Це в переважній більшості навчально-гумористичні твори, які допомагають емоційно сприймати навколишнє і самих себе: І. Січовик «Грамотій» (як навчився читати баранчик), В. Ладиженець «Хитрий зуб» (перебірливість у їжі), Б. Чепурко «Наваримо смакоти» (для тих хто не хоче їсти), П. Воронько «Кошеня» (не бажання вчитися в школі), Д. Чередніченко «Зіпсований телефон» (знання характерних ознак птахів), М. Вінграновський «Вві сні наш заєць знову задрімав» (прояви ліні, сонливості).

Також включила в цей перелік веселі загадки, обзивалки, мирилки, прислів'я, приказки, жартівливі казки, провела їх обговорення, зробивши акцент на формування знань про норми співжиття, вміння спілкуватися, проявляти співпереживання, співчуття. Завжди намагалася з'ясувати зміст цих творів, приховану комічність у них, підводила дітей до розуміння того, коли і де можна використати їх, як при допомозі гумору можна вийти з конфліктної ситуації, спілкуватися між собою з гумором.

У роботі з дітьми дотримуюся вимоги – щоб сформувати в дітей почуття гумору, вихователь сам повинен володіти ним, щоб реагувати на різні конфліктні ситуації, заохотити, підбадьорити, схвалити, зробити оцінку діям дітей.

Постійно пам'ятаю про зовнішні прояви почуття гумору – посмішку, сміх, але не допускаю жартів в тій мірі, щоб образити когось.

Спостерігаючи за дітьми більш молодшого дошкільного віку, я зробила висновок про те, що діти цього віку не завжди розуміють гумор, але досить добре відчують настрій людини, з яким були сказані до них слова, передано зміст художнього твору. Вони сміються, бачачи щось незвичне в оточуючому (собачка, яка танцює на задніх лапках, тато досить смішний, коли одягнув на голову мамину шляпку, дідусь, який чомусь стрибає по кімнаті). Вони бачать лише зовнішні прояви смішного, комічного, можуть зовсім легко вийти з цього стану.

Діти завжди залишаються дітьми зі своїми радощами і проблемами, які часто вони намагаються вирішити самотійно. Вони не завжди можуть вирішити мирно конфлікти. У більшості випадків вони проявляють агресивні дії по відношенню до кривдника, дехто з них використовує для цього прозивалки, дражнилки, щоб дошкулити кривднику, ствердитися, викрикуючи образливі порівняння (ненажера, боягуз, хвалько, грязнуля), додаючи до цих слів інші слова та словосполучення, щоб досягти рими. У таких випадках намагаюся познайомити з прозивалками, дражнилками, які зустрічаються в літературі для дітей, допомагаю дітям придумувати їх самотійно, підвожу до розуміння доцільності і тривалості їх використання.

Казки-забавлянки – безкінечні казки, іноді їх називають надокучливими, стають у нагоді тоді, коли слід дитину відволікти від негативних вчинків, проявів агресії в жартівливій формі. Найбільш часто діти використовують казки «Був собі журавель та журавочка», «Чи хороша моя казочка?», «Кажу казку про бабу Палажку».

Казки-небилиці використовую в роботі тоді, коли діти вчать співставляти зміст і явища, які відбуваються в навколишньому. Це їх веселить, розважає. Ось така казка-небилиця як «Ой у полі мужик комарами орав, комарами орав, дубиною поганяв» спонукає дітей до співставлення трудових дій героїв казки, вміння робити висновки – чи може таке бути, чи ні?

У роботі з дітьми, мені стали в нагоді гуморески Степана Гриценка з його збірки «Гуморески для дітей і про дітей». Так гумореска «Чому сміються кури» допомогла розкрити небажання хлопчика Кліма митися; дітям смішно від того, як порівняв себе Юрко з котом у гуморесці «Хто старший?»; зміст гуморески «Міський хлопець» показав те, що міський хлопець Сашко не знає хто дає молоко, де воно береться. Гумореска Павла Глазового «Про пряник» викликає в дітей посмішку від дотепності хлопчика, який піклується про схоронність свого бублика. Віршовані гуморески досить цінні тим, що головний герой у них зображується у комічному вигляді. Діти досить добре розуміють комічність, вони відчують, що такі герої не є героями для наслідування, що себе потрібно вести по-іншому (бути добрими, працьовитими, не намагатися хитрувати у взаєминах з іншими).

Програмові завдання з художньої літератури для дошкільників передбачають ознайомлення з байками Глібова «Синиця», «Билина», «Коник-стрибунець». Працюючи з байкою, особливу увагу звертала на розкриття її змісту, усвідомлення почуттів, які виникали під час слухання, встановлення взаємин між героями, їх поведінку в різних життєвих ситуаціях, розкриття алегорії, повчальності змісту. Повчальність змісту – це як підказка дитині, що робити, кого шанувати, поважати, як вести себе в тому, чи іншому випадку.

Підводячи підсумок, хотілося б зробити висновок, що не слід обмежуватися в роботі з гумористичними творами для дітей, передбаченими базовими програмами. Гумористичні твори можна відшукати в збірках творів для дітей, дитячих книжечках, в Інтернеті. Використовуючи засоби гумористичного зображення в творах, які пропонувала дітям,

намагалася розкрити їх зміст, показати відповідність зображеного до дійсного. Переконана, що дітей слід знайомити з тими гумористичними творами художньої літератури, які є актуальними в певний період і коли вони несуть в собі емоційні відгуки. Результат використання гумористичних творів у формуванні комунікативної компетентності дошкільників буде лише тоді, коли в групі пануватиме позитивний настрій, робота з дітьми буде проводитися на гуманістичній основі, враховуючи індивідуальний і диференційований підхід, коли буде забезпечено педагогічний такт, включення творів гумористичного характеру в навчально-виховну роботу, використання гумору як методу виховання. Проведена робота з дітьми не пройшла марно, вона допомогла зменшити кількість конфліктів і конфліктних ситуацій, які виникають між дітьми. Діти вже можуть самостійно переключати суперечки на жарти, намагаються вирішувати конфліктні ситуації не при допомозі сили, а слова. Вони користуються в повсякденній діяльності жартівливими прислів'ями, приказками, знають доцільність використання надокучливих казок.

*Лавріненко Тетяна Василівна,
вихователь дошкільного навчального закладу
(ясла-садок) комбінованого типу N 41 «Дударик»
Черкаської міської ради Черкаської області*

ВИХОВАННЯ ПОЧУТТЯ ГУМОРУ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЧЕРЕЗ ХУДОЖНІ ТВОРИ

*Людина, позбавлена почуття
гумору, позбавлена набагато більшого,
ніж просто почуття гумору
Марк Твен*

Людина вчиться сміятися раніше, ніж розмовляти. На початку життя дитина сміється, коли їй добре фізично, коли задоволені її основні інстинкти: вона сита, поруч усміхнена мама і цікаві іграшки. Потім поступово, разом з розвитком рефлексивно-логічного мислення у дитини розвивається здатність до сміху більш дорослого, оціночного. До речі, дитина сміється в середньому 400 разів на день, а доросла всього 15.

Ні для кого не є таємницею, що сміхом можна лікувати багато захворювань та негативних проявів, емоцій. Непогане почуття гумору – це гарний інструмент, який допомагає всім нам протягом усього життя. Не важко помітити, що діти, які розуміють жарти, мають вигляд щасливих та більш упевнених в собі особистостей.

Маленька людина, здатна зрозуміти та оцінити жарт, має більше друзів, користується популярністю серед однолітків, часто стає лідером, швидше долає різні труднощі. Людина з розвиненим почуттям гумору – це добра людина, вона ще й дотепна, винахідлива, поступлива, вміє ладити будь з ким у дитячому, а потім і у дорослому колективі. У процесі формування почуття комічного у дітей поступово скорочується кількість агресивних спалахів, збільшується число позитивних емоцій і проявів доброзичливості по відношенню до інших. Дошкільники починають прогнозувати наслідки своєї конфліктної поведінки, порівнюючи її з поведінкою комічних героїв, які виявили агресію і потрапили з-за цього в безглузде, смішне становище.

Гумор пов'язаний зі складною розумовою діяльністю, аналізом і оцінкою нестандартних ситуацій – адже, часто смішне не відповідає нормі. Отже, люди з добре розвинутою схильністю до жартів володіють більш високим інтелектуальним коефіцієнтом.

«У дитини завжди є величезна потреба сміятися. Дати їй добротний матеріал для задоволення цієї потреби – одна з останніх завдань виховання. А це, – каже К.І. Чуковський, – завдання чимале: виховати в дитині гумор – дорогоцінна якість, яка, коли дитина підрастає, збільшує її опір будь-якому несприятливому середовищу, і поставить його високо над дрібницями і чварами».

Гумор є багатостороннім і сильним засобом виховання, що дозволяє засвоїти соціальні норми і цінності. Це своєрідний «вітамін зростання, чудовий спосіб осягнення світу через гру, вірні ліки проти багатьох дитячих хвороб, зброя боротьби проти відсталого й чужого». Поет Михайло Светлов говорив: «Я глибоко переконаний, що перший і головний помічник вихователя – гумор. Недоліки першим ділом треба не засуджувати, а висміювати. Коли я кажу про виховання гумором, я кажу про гумор з підтекстом, про радісне та добре ставлення до життя».

У своїй роботі як педагога, я, розвиваючи почуття гумору у малюків, одночасно розвиваю їх особу, їх правильний погляд на життя, їх цілісне сприйняття навколишньої дійсності, модель поведінки в різних ситуаціях, а також вміння будувати суспільні відносини. Твори гумористичного змісту мають неабияку роль у вихованні, та є одним із ефективних засобів збагачення мовлення у дошкільників. Перед дитячим закладом стоїть завдання – закласти в дітях завдатки любові і поваги до художнього слова, фольклору. У дошкільні роки ми повинні ввести дитину в прекрасний світ народної творчості, познайомити з безсмертними творами класиків та кращими книгами дитячих письменників, поетів та творами інших народів. Художня література відкриває і пояснює дитині життя суспільства та природи. Через літературу дітям стає ближче і зрозуміліше те, що їм найважче збагнути: внутрішній світ людини, його почуття, мотиви вчинків, його ставлення до інших людей і природи. Художня література розкриває дитині дійсність різними засобами: через реалістичне оповідання або ліричні вірші, через казку та гумор.

Застосовуючи в роботі з дошкільниками різноманітні твори гумористичної літератури – гуморески, анекдоти, «докучні», жартівливі казки, вірші-жарти, образні прислів'я та приказки, зміст яких надає дитині зразки багатомістової народної сміхової культури, здорового людського глузду, пошуку та знаходження внутрішньої особистісної сили для подолання незгод, я виховую повноцінну, розвинену особу. Адже, складні життєві проблеми може розв'язувати лише оптимістична, впевнена в собі, позитивно налаштована людина, яка у будь-якій негативній ситуації може бачити позитив. Уміння поставитися з гумором та іронією до труднощів є ознакою оптимізму й морального здоров'я народу.

Сміхова традиція нашого народу доводить, що почуття гумору є однією з найважливіших характерних особливостей українського менталітету. В народному гуморі виявляється та величезна, невичерпна сила, яка дає право дивитись і на дрібне, і на велике певною мірою згори вниз, пом'якшувати ненависть презирством, захоплення і схилення – іронією, горе-надією.

Один із засобів виховання почуття гумору – художня література. Весела віршована книжка – метод виховання почуттів, серед яких почуття гумору займає далеко не останнє місце. Це чудовий спосіб розуміння вірша, ритму, форми, краси та гнучкості рідного слова. Читаючи іронічні твори, дитина отримує задоволення, відмінне від задоволення при читанні серйозних літературних творів, вони змушують її більш пильно вдивлятися у все навколишнє, уважніше, яскравіше і повніше відгукуватися на сатиричне і прекрасне в житті. Це можна досягти жартами, віршами – перевертнями, небилицями. Мова веселого вірша, влучна гра слів вчать дитину тонкошам рідної мови. Поступово формується здатність сатиричного сприйняття. Формуючи почуття гумору у дітей, слід спрямувати їхню увагу не

тільки на зміст тексту, але й на мовні засоби, з допомогою яких образ робиться виразним. У старшому дошкільному віці дитина помічає комічні несподіванки у розвитку сюжету, у вчинках і висловлюваннях героїв, невідповідності, частенько сміється над поєднанням непоєднаних явищ, предметів, ознак. У цьому віці дітлахи з великим задоволенням та цікавістю слухають комічні історії, казки, веселі оповідання, вірші, гуморески, намагаються самі придумувати смішні ситуації. Прочитавши гумористичну розповідь, діти згадують випадки зі свого життя, із життя друзів, знайомих, з якими траплялися подібні події, тому такий цінний гумор та іронія в дитячих творах. У старшому віці дітям подобаються оповідання, вірші Е. Успенського, С. Драгунського, Р. Остера, М. Носова та багатьох інших авторів.

Значення художньої літератури у формуванні почуття гумору є важливим у дошкільному вихованні. Для дошкільнят гумористичні твори – це особливий вид художнього слова, який завдяки образним виразам жартівливого напрямку викликає у вихованців певні іронічні образи, події, стимулює емоційний, позитивний світогляд, доброзичливий гумор. Якщо дотепний твір адресувати особливій дитині, у якої більш розвинена мова, почуття, світосприйняття, цікавість до всього, розширене коло знань, то цей твір повинен відповідати запитам такої дитини і бути високоморальним. У дитячій літературі є одна властивість, без якої вона не була б собою. Ця властивість - гумор, що обумовлено натурою дитини, у якої, за висловом Чуковського, є велика потреба сміятися». Гумор у дитячому читанні має бути передусім джерелом добрих почуттів, але не служити прикладом примирення зі злом.

Дитячі твори мають враховувати інтереси, уподобання, приносити задоволення, відповідати естетичним нормам, збільшувати цікавість до літератури взагалі. В дошкільні роки діти повинні навчитися розрізняти та правильно оцінювати дотепний гумор, веселий зміст малих фольклорних творів.

Саме із знайомства з народними творами і починається виховання гумором. Вони є першою художньою літературою, яку чує дитина з перших місяців життя. Найпростіша іронія цих творів підводить малюків до сприймання більш складного гумору, допомагає розібратися у величезному розмаїтті вражень і почуттів. Основа дотепного дитячого фольклору є пізнавальна, це ніби гра інтелектуального напрямку.

Дитина отримує задоволення в тих випадках, коли відновлює у своїй свідомості порушені взаємодії між природними речами, предметами, об'єктами в забавлянках, потішках, жартах-перевертнях, гуморесках.

Дражнилки, що відносяться до дитячого фольклору, є проявом сатири і гумору. В них тонко підмічаються та висміюються які-небудь вади, слабкості людини, які точно й дотепно показують зовнішні та внутрішні недоліки предметів і явищ.

Багатюща скарбниця рідної мови – доброзичливий гумор потішок, дражнілок, лічилок – ефективний засіб педагогічного впливу, хороші «ліки» проти ліні, боягузтва, впертості, егоїзму. Влучно дібране слово не тільки створює дружню, позитивну атмосферу, знімає напруження, а й привчає дітей цінувати жарт, сприяє формуванню оптимістичного ставлення до життя. Така література збагачує емоції дітей. Гумористичний жанр для дітей складає великий пласт української дитячої літератури – вірші, оповідання, казки Є. Гребінки, Б. Грінченка, Б. Лепкого, О. Маковея, В. Нестайка О. Олеся, О. Пчілки, Л. Українки, І. Франка, М. Черемшини, О. Павленко.

Досі не визначено, до якого почуття відноситься гумор: морального, естетичного чи інтелектуального. І навіть у програмово-методичних документах дитячих садків не закладено формування такої потрібної якості.

Тому, моє завдання, як педагога – допомогти дітям зрозуміти гумор, показати як можна реагувати на іронію на власному прикладі. Потрібно підводити вихованців до вміння самостійно створювати комічні ситуації, придумувати смішні історії, захочувати жартувати, застосовувати гумор у складних життєвих ситуаціях, як найоптимальніший спосіб реагування на проблему.

Використання протягом дня гумористичних творів: віршів, казок, прислів'їв та приказок, оповідань, загадок, коломийок, народних пісень робить привабливим перебування дитини у дитячому закладі. Пропонуючи дитині жартівливу тематику, педагог робить заняття, розваги, режимні моменти яскравими та цікавими. Все це правильно формує емоційні почуття дитини, розвиває доброзичливість, вміння позитивно реагувати на негативні прояви в повсякденному житті, не дає можливості розвиватися поганим якостям.

Недаремно говорять про те, що нерідко саме гумор є найкоротшою відстанню від ідеї вихователя до свідомості вихованця.

Почуття комічного виникає, коли малюк стикається з чимось безглуздим, несподіваним. Молодші та середні дошкільнята бачать комізм у зовнішності, одязі, жестах персонажа, у незвичайності ситуації при сприйнятті веселих оповідань, смішних картинок. Старші дошкільники відзначають невідповідність у поведінці людей, недоліки в їх знаннях. Сміх у них викликають моральні вади, пороки (богизтво, жадібність, лінь, хвастоці), нелогічність дій і вчинків дорослих, уособлення знайомих предметів. Добре розуміючи значення слів, діти сміються не тільки над незвичайністю звучання, химерним складним словом, але і над граматичною помилкою в промові, реченням, де заміна одного слова іншим змінює або спотворює зміст усього речення.

Якщо ми хочемо виростити мислячих людей, а не виконавців чужих розпоряджень, то ми ніяк не повинні позбавляти дітей такого «вітаміну зростання», як гумор у художніх творах, парадоксами, небувальщиною.

Отже, завдяки веселим дитячим книгам, та взагалі – дитячій літературі і відбувається розвиток різних розумових процесів дитини (мислення, пам'яті, уваги, фантазії, спостережливості). У малюків формується мовлення, розширюється світогляд, виховуються загальнолюдські та духовні цінності, відбувається соціалізація, адаптація дитини до такого важкого світу дорослих.

*Слонська Світлана Василівна, вихователь
Левченко Оксана Володимирівна, вихователь
дошкільного навчального закладу ясла-садок
комбінованого типу № 25 м. Умань Черкаської області*

ГУМОР ТА ГУМОРИСТИЧНІ ТВОРИ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Основне завдання виховання дошкільнят – гармонійний розвиток особистості дитини, яке відбувається у процесі залучення дітей до багатства людської культури, до досвіду, накопиченого попередніми поколіннями.

Одним з ефективних засобів розвитку особистості з античних часів і до теперішнього часу вважається комічне. Арістотель називав комічне протиріччя їжею для розуму, а Гегель пов'язував виникнення сміху з інтелектуальним процесом виявлення цього протиріччя; про значення комічного в розвитку мислення писали відомі педагоги і психологи (Я.А. Коменський, С.Л. Рубінштейн та ін.), багато естетики (Ю.Б. Борев, А.П. Московський та ін.), а також соціологи (М. Абрамов, А.Н. Лук і ін.). Більшість з них схиляється до

твердження, що для сприйняття комічного необхідно перш за все таке якість розуму, як критичність, а точніше асоціативний розум, схильний до різноманітних естетичних зіставлень.

Як зазначається в літературі, комічне виконує не тільки інтелектуальну, а й моральну функцію «чистилища недоліків» – гуманістичний характер сміху виражається в його спрямованості проти пороків і недоліків та його ефективному характері, тому що «ніщо так не бентежить порок, як свідомість, що він вгаданий, і що з цього приводу вже пролунав сміх» (М.Є. Салтиков-Шчедрін).

Є також отримані психологами та педагогами експериментальні дані про прямий зв'язок між здатністю дітей зрозуміти смішне і їх інтелектуальним розвитком (Д.Ф. Ніколенко, Р.А. Садикова), про вплив веселою книги на розвиток творчих здібностей дітей (М.М. Кони́на), ролі гумористичних картинок в розвитку їх мови (Р.І. Жуковська), благотворний вплив почуття гумору, що виявляється дорослими, на поведінку дітей в дитячій групі (І.С. Дементьева) і ін.

В рамках моделі міжособистісної взаємодії комічному приписується набір цілющих засобів, якому міг би позаздрити будь-який фармацевт (А.Г. Дмитрієв). Експериментальні дослідження, присвячені проблемам почуття комічного (Р. Берон, І.С. Дементьева, А.А. Осипова, А.А. Романов), свідчать про значне психотерапевтичному потенціалі комічного матеріалу як засобу корекції відхилень у поведінці - процедури, що змінює негативний досвід дитини, пов'язаний з попередньою фрустрацією і тривогою (М. Волкенштейн), однією з найефективніших технологій «приєднання до клієнта» (Б.А. Ананьєв). Експериментально доведено, що знайомство дитини з гумористичними творами надає коригуючий вплив на його емоційну сферу (А.А. Осипова), сприяє поліпшенню загального психофізіологічного стану (К. Щепина) і налагодженню відносин у дитячій групі (І.С. Дементьева).

У літературних джерелах розглядаються не тільки функції почуття комічного, а й особливості розвитку окремих його компонентів, хоча ці відомості надзвичайно фрагментарні і розрізнені; дослідження почуття комічного у дітей дошкільного віку, як правило, мають відношення до окремих його компонентів: до сприйняття і конструювання комічного, а також до супроводжуючих ці процеси емоційних реакцій; відсутнє цілісне уявлення про розвиток і формування у дітей почуття комічного і взаємозв'язку його з негативними емоційними станами.

У віковій психології наявні дані про сприйняття окремих жанрів: байки (О.М. Кінцева), комедії (Леруа-Буссон), серій гумористичних картинок (Е. Герцфельд, Ф. Прагер); видів комічного: сатири (І.М. Назимов), жарти (Є.І. Бондаренко); про таких формах продукування комічного, як нелицемірна жарти, невідповідні назви для позначення об'єктів і подій, римування безглузких слів (П.Є. Мак-Гі, К.І. Чуковський), рухові історії, історії з персонажами, що носять смішні імена і т. п. (Дж. Родарі), твір перевертнів (Н.А. Менчинська, К.І. Чуковський), іронічних реплік (В.С. Мухіна); є відомості про динаміку мотивів комічного у дітей різного віку (Д.Ф. Ніколенко), про особливості диференціювання понять «смішний» і «веселий», про фактори, що детермінують сприйняття комічного у дітей дошкільного віку.

Слід зазначити, що при всіх незаперечних переваги зазначених робіт в них не отримали відображення характерні для віку психологічні особливості, закономірності, фактори і умови адекватного сприйняття і самостійного конструювання дітьми дошкільного віку різних видів, жанрів і окремих структурних одиниць комічного, питання специфічного співвідношення сенсорного і афективного компонентів почуття комічного, різних типів зв'язків між цими

компонентами; можливості підвищення рівня почуття комічного при спеціальному навчанні; можливості його використання в корекційно-профілактичній роботі з дошкільнятами, зокрема, в нівелюванні у них негативних форм поведінки і негативних емоційних станів: агресії, тривожності, страхів і ін.

Тим часом, відомо, що висока тривожність є деструктивною рисою і несприятливо позначається на життєдіяльності людини (У. Морган та ін.), Ускладнює інтелектуальну діяльність в напружених ситуаціях, знижує рівень розумової працездатності, викликає невпевненість у власних силах, сприяє становленню негативного соціального статусу особистості. Дітей з підвищеною тривожністю, адиктивною поведінкою, емоційних порушень відносять до групи ризику (К. Изгард, О.Б. Конєва, А.М. Прихожан, М.Є. Проселкова, А.А. Романов та ін.).

Що стосується дитячої агресії, то слід зазначити, що в останні роки значно збільшилася кількість робіт, присвячених дослідженню агресії як за кордоном (А. Бандура, А. Басс, Л. Берковіц, Р. Берон, Е. Фромм та ін.), Так і у вітчизняній психології (Е.Ш. Бубнова, Ю.В. Єгошкін, О.Н. Истратова, Е.Е. Копченова і ін.). Дослідники відзначають зростання різних відхилень в особистісному розвитку і поведінці в дитячому середовищі як відображення нестійкою, соціальної, економічної, ідеологічної обстановки, що склалася в сучасному суспільстві. Найбільшу тривогу викликають жорстокість, агресивність в поведінці дітей дошкільного віку, так як саме в цей період відбувається початкове формування особистості дитини.

Аналіз наукової літератури та практики морального і естетичного розвитку дітей в дошкільних установах дозволив виявити ряд протиріч, наявність яких ускладнює, а іноді робить неможливим реалізацію завдань даного розділу. До числа найбільш істотних, на наш погляд, можна віднести суперечності між:

- Соціальної потребою суспільства в розвитку у дітей вже з раннього дитинства творчої активності, ініціативи, суб'єктності і відсутністю технологій підвищення рівня почуття комічного – захисного механізму особистості, «еліксиру молодості», властивості особистості, здатної забезпечити їй позитивне емоційне світовідчуття і впевненість у власних силах;
- Об'єктивно існуючими віковими передумовами художньо-естетичного та морального розвитку дітей дошкільного віку і недостатньою орієнтацією на них в навчально-виховному процесі в закладах дошкільної освіти;
- Потребами психолого-педагогічних наук в знаннях про стратегічні напрямки і диференціації методів використання гумористичного матеріалу в дидактичних цілях і обмеженим обсягом матеріалу про розвиток сприйняття і конструювання дітьми різних видів, жанрів і засобів вираження комічного;
- Наявністю уявлень про необхідність психологічного обґрунтування методів і прийомів морального виховання дітей ненасильницькими засобами і відсутністю технологій, які передбачають моральне регулювання агресивної поведінки, а також негативних характерологічних рис дошкільнят на основі використання однієї з різновидів цих цінностей – сміхокорекції;
- Усвідомленням великих потенційних можливостей комічного матеріалу як засобу нівелювання агресії, тривожності і страхів дітей дошкільного віку і недостатньою розробленістю теоретичних і практичних аспектів цієї проблеми;
- Нагальною потребою мати цілісне уявлення про формування у дітей дошкільного віку почуття комічного як засобу їх творчого і емоційно-морального розвитку та фрагментарністю і розрізненістю знань про зазначеному процесі.

Для вирішення проблеми соціалізації дошкільнят в своїй практиці ми використовуємо художні твори гумористичного характеру.

*Луценко Лариса Олексіївна,
вихователь Кліщинського навчально-виховного
комплексу «Дошкільний навчальний заклад
– загальноосвітня школа I-III ступенів
імені М.П. Старицького» Чорнобаївської районної ради
Черкаської області*

ФОРМИ, МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ ГУМОРУ У ДОШКІЛЬНЯТ

Важливу роль у формуванні особистості дошкільників відіграє рідна мова. Слово виховує, навчає і розвиває дитину. Серед розмаїття художніх творів, що вивчаються в дошкільному закладі, належну увагу потрібно віддати гумористичним, зміст яких надають зразки багатомістової народної сміхової культури. Гумористичні твори формують у вихованців позитивне сприйняття довкілля та самого себе, інтерес до художнього слова, сприяють морально-етичному вихованню дітей, позитивно впливають на емоційну сферу, містять повчальні життєві ситуації, викликають естетичне задоволення.

Знайомство з жанрами сміхової культури у нашому дошкільному закладі відбувається під час організованої дитячої діяльності, в ході режимних моментів та самостійної діяльності дітей відповідно до вимог комплексної освітньої програми «Світ дитинства». Формування уявлень про малі поетичні фольклорні твори, народні казки гумористичного змісту вже відбувається у молодшій групі. У старшій групі дітей знайомимо з жартівливо – гумористичним жанром віршованих творів – небилицями, творами – жартами, небувальщинами, перевертнями. Діти вчать розрізняти жанр твору (жарт, небилиця, казка). Вихованці старшого віку, володіючи навичками гумористичного зображення образу персонажа, використовують свій досвід у театралізації, життєвих ситуаціях, сюжетно-рольових іграх, під час розваг, свят.

Пропоную форми та методи роботи, які забезпечать створення позитивної атмосфери в дитячому колективі, зняттю напруги, вмінню цінувати жарти, оптимістично ставитися до життя.

Форми:

Традиційні: заняття фронтальні, індивідуальні; розгляд гумористичних картин, ілюстрацій; малювання, ліпка героїв гумористичних творів; театралізація, свята, розваги.

Нетрадиційні: складання жартів-небилиць, казок на новий лад, дражнилок, лічилок; виготовлення міні-книжечок «Смішні історії»; орігамі «Іграшки-забави»; фотовиставки «Найкраща посмішка»; тематичні дні, тижні гумору; проекти; перегляд мультфільмів, відеороликів.

Методи:

Наочні (спостереження, розгляд гумористичних образотворчого мистецтва, об'єктів навколишнього середовища і явищ природи).

Словесні (бесіда, читання гумористичної художньої літератури, пояснення, складання розповідей, небилиць, дражнилок).

Практичні (театралізовані, словесні ігри, продуктивна діяльність)

Формування почуття гумору у дошкільнят неможливе без тісної співпраці дитячого садка і батьків. Пропоную такі форми роботи з батьками: консультації, тренінги, анкетування, залучення батьків до проведення свят, розваг, проектів.

Психологи стверджують і практика роботи в дошкільному закладі доводить, що з року в рік діти приходять до садочка з пригніченою емоційною сферою. Тому виникають проблеми у спілкуванні з ровесниками і дорослими. Для того, щоб виправити ситуацію потрібно більше уваги приділяти вивченню художньої літератури, а саме надавати перевагу творам гумористичного змісту, адже вони впливають на формування почуттів та емоцій дітей дошкільного віку. Виходячи з цього ми створили комплекс занять, ігор, вправ по ознайомленню з сміховою культурою. Діти із задоволенням знайомляться з кумедними героями, їх переживаннями, емоціями. Малюють фарбами, ліплять із пластиліну персонажів, легко включаються в ігрові ситуації.

Основним джерелом навчання дітей умінню розрізняти і розуміти гумор є народний фольклор. Чим частіше використовувати твори жартівливого змісту, тим краще діти їх будуть сприймати. Ще відомий зарубіжний поет К. Чуковський писав, що у дитини «є велика потреба сміятися». Тому важливо дати їй хороший матеріал для задоволення цієї потреби. Виховання почуття гумору починаємо із знайомства з фольклором уже в молодшій групі. Малі фольклорні форми є першими художніми творами, які чує дитина. Вихователь молодшої групи повинен знати багато дитячих пісеньок, потішок, приспівок і тактовно з почуттям міри, з урахуванням доступності сприйняття, включати їх в повсякденні розмови з дітьми.

Серед дитячого фольклору необхідно звернути увагу на такі жанри як небилиці, дражники, частівки. У книжці К. Чуковського «Від 2 до 5» письменник обґрунтував психологічну, педагогічну і естетичну доцільність небилиці. Основа небилиці – пізнавальна. Вони допомагають розібратися дитині в хаосі вражень. Дитина шляхом аналізу і порівняння усвідомлює порушені природні відносини речей і від цього отримує задоволення:

«Плутанина» К. Чуковський

Занявчали кошенята:

Нам набридло нявкати,

Хочемо як цуценята, гавкати!

А за ними й каченята:

Ми не будем крякати,

Хочемо, як жабенята, квакати!

Веселі вірші підводять дітей до думки, що сміх – могутня сила проти усіляких недоліків – вихвалення, брехні, лінощів. Хвалькувату, ледачу людину можна не бити, не карати. З неї можна лише пожартувати:

Хто танцює гарно, дітки?

Я! – Мишко озвався швидко.

А найкраще, хто співає

Я! – знов руку піднімає.

А найбільший хто хвалько?

Діти крикнули: «Мишко!»

Дуже цікаві ігри-жартівливі діалоги, що побудовані як ланцюжок питань та відповідей, витриманих у межах одного логічного ряду:

Чого діду плачеш?

Мишка укусила.

А де ж тая мишка?

Під пічку побігла.

А де ж та пічка?

Водою залило.

А де ж та вода?

Воли витили. ....

Дражнилки – форма виявлення дитячої сатири і гумору. У них чітко підмічається будь-який недолік чи слабкість людини, які висміюються. У кожній дражнилці заряд емоційної сили. Уже на 5 році життя вчимо дітей римувати – дражнили складати, способом добирання римованих слів і словосполучень. При цьому потрібно дотримуватися певних правил:

➤ Дражнилка не повинна бути образливою.

➤ Складатися з двох частин.

У першій частині ми говоримо про те, що не можна робити предметом, у другій – маємо виділити, назвати основне призначення предмета. А щоб було весело, ми кожному ознаку будемо називати лагідно. Наприклад дражнила про книжку може бути такою: «Книжка не гралка, не кидала, не падалка, а читалка».

Веселі скоромовки використовуємо не лише для чіткої і правильної вимови звуків, а й для отримання доброї порції сміху:

Клава котика катала

На калиновім візку.

Колотилось, калатало

Криве колесо в піску.

У сестрички Люби

Випадають зуби.

І говорить Люба:

Я тепер бежжуба!

Під час проведення свят, розваг можна використовувати частівки. По ритму і динаміці вони нагадують народні дитячі пісеньки. Частівки тішать слухачів тим, що в них присвоюють людям непритаманну їм поведінку та дії.

Художня література є найважливішим джерелом розвитку дитячого мовлення, могутнім чинником її виховання. Вона здатна викликати яскраві уявлення про довкілля, впливати на почуття та свідомість. Тому дітей треба знайомити як і з вітчизняними письменниками Г. Бойко «У слона болить нога», А. Камінчук «Сміхота», «Русак і біляк», Т. Лисенко «Непосидючка», «Домовик», О. Виженко «Живиця – Чудовиця» (дитячі веселі жартівливі вірші) так і з закордонними – К Чуковським, С. Маршаком. Після знайомства з казкою К. Чуковського «Муха-Цокотуха» можна запропонувати дітям зліпити героїв казки, а потім взяти участь у театралізації уривку до цього твору. На прикладі вірша С. Маршака «Ось який розгублений» доцільно пограти в гру «Одягни ляльку правильно». Цей вірш вчить дітей сприймати невдачі позитивно, з почуттям гумору. Можна провести бесіду «Шкідливі і корисні поради». Запропонувати намалювати героя з вірша.

Цікавою формою розвитку у дітей почуття гумору є створення жартівливих ситуацій. Діти сприймають їх як гру і вони прекрасно доповнюють заняття чи будь-яку діяльність, піднімають настрій, прикрашають дитячі розваги.

Важливо застосовувати в роботі різноманітні твори сміхової літератури – анекдоти, жартівливі казки, вірші-жарти, образні прислів'я та приказки:

Злетів півень на хлівець,

Зніс чотири купи яєць.

Накрився крильцем,

І на завтра з яйцем.

Казка на новий лад. Для цього потрібно переробити відому дітям казку і доповнити її подіями та персонажами з інших казок. Така плутанина дуже подобається дітям, вони отримують велике емоційне задоволення від того, як герої потрапляють у кумедні історії, наприклад:

Казкарка: добрий день, мої любі. Розкажу вам казку не просту, а яку? Вірно золоту. Жили були дід і баба. І в них була курочка Ряба. От одного разу посадив дід ріпку, і говорить, спечи мені бабо Колобка, а баба відповідає: іди проси колобка у золотої рибки. Прийшов дідусь до синього моря і просить: «Сивко – Бурко, стань переді мною, як листок перед травою». Налетіли тут гуси-лебеді, підхопили старого, понесли. Опустилися вони в дрімучому лісі. Бачить старий, стоїть хатинка на курячих ніжках. Каже старий: «За щучим велінням, за моїм хотінням, стань хатинка до мене передом, а до лісу задом». А Баба Яга з хатинки відповідає: «Смикни за мотузочок, дитино моя, двері і відчиняться». Смикнув старий за мотузочок, а лисиця його гам і з'їла.

Веселі ігри: «Мавпенята і дзеркало» (діти стають один навпроти одного. «Мавпочки» починають кривлятися перед дзеркалом, а дзеркало повторює їх кривляння. У кого вийде смішніше.)

«Хто найуважніший?» (діти уважно слухають вірш і знаходять те, чого не може бути насправді).

«Карнавал тварин» (імітація руху тварин)

На заняттях з математики доцільно використовувати **задачі-жарти:**

Курка, що стоїть на одній нозі, важить 2 кг. Скільки важить курка, яка стоїть на двох ногах? (2 кг)

У бабусі Даші внучка Маша, кіт Пушок, собака Дружок. Скільки у бабусі онуків?

Загадки-жарти:

Хто це ?

Щось на кухню залетіло

І на стіл відразу сіло,

Дозволу не запитало,

Над тарілками кружляло,

Впало в чашку із кефіром,

Повзало у мисці з сиром,

Куштувало пиріжки,

Цукор, каву та вершки.

Скажеш: «Киш!» Воно не слуха

Це нахабна чорна ... (муха).

Під час ознайомлення дітей з гумористичними творами рекомендую використовувати ілюстративний матеріал, спрямовувати увагу не тільки на зміст зображеного, але і на форму і засоби виразності. Після того як діти розглянуть картину, перерахують все, що вони бачать кумедного в ній, вихователь повинен звернути увагу на недостовірність ситуації, незвичайні пози і рухи героїв, невідповідність кольорової гамми. Книжкова ілюстрація дозволяє підвести вихованців до більш глибокого сприйняття гумористичного змісту тексту. Велику роль при цьому відіграють запитання вихователя, які встановлюють зв'язок між змістом картини і прослуханим текстом.

Одним із прийомів, за допомогою якого можна зацікавити дітей – запропонувати поставити себе на місце головного героя. Дитина стає героєм цікавої для неї події і починає розповідати про себе .

Важливо практикувати повторне розглядання гумористичної картини. Воно дає змогу більш жваво висловлюватися, звернути увагу на ті сторони і деталі, які були не помічені перший раз. Доцільно провести бесіду направлену на більш глибокий зміст розуміння подій, зображених на картині. Діти розповідають не тільки що зображено, але і як.

Далі можна порівняти одну гумористичну картину з іншою. У результаті таких занять у дітей розвивається гумористичний інтерес до розгляду картин. Вони починають помічати жарти на картинах за межами дитячого садка, розповідати про них вихователю. Цікавим елементом заняття може бути малювання гумористичної картини з дітьми 5-6 років «Найсмійніший малюнок». Наприклад: пропоную намалювати дітям черепаху, яка летить у вирій, і комаху, що ковтає крокодила. Після завершення роботи провести бесіду за малюнком:

Розкажи, що смішного у твоєму малюнку? Чому так вважаєш?

Для дітей дошкільного віку засобом виховання є мультфільми. Вони не тільки розширюють уявлення про навколишній світ, знайомлять з новими словами, явищами, ситуаціями, показують приклади поведінки, розвивають естетичний смак, почуття гумору. Перегляд відеороликів гумористичного змісту як власного виробництва так і користувачів Інтернету.

Пропоную такі види роботи під час планування днів та тижнів гумору:

- Одягти одяг задом наперед, взуття навпаки, рукавиці на ноги тощо.
- Читання небилиць.
- Складання «жартів-небилиць»
- Малювання, ліплення жартівливих сюжетів, героїв.
- Малювання на повітряній кульці «Мій друг повітряна кулька»
- Задачі-жарти
- Фотовиставки «Найкраща посмішка», «Ось такі ми смійні»
- Читання і обговорення дитячих анекдотів
- Виготовлення міні-книжечок на тему «Смійні історії»
- Читання віршів, казок гумористичного змісту
- Театралізована вистава (разом з батьками) «Веселі історії»
- Ігри з люстерком «Сонячні зайчики»
- Ігри з повітряними кульками та мильними бульбашками.
- Орігамі «Іграшки-забави»
- Конкурс юних перукарів «Сама смійна зачіска»
- Консультації для батьків «Сміх замість пігулки», «Використання ігрових жартів»
- Складання батьками та дітьми веселого меню до Дня Сміху.

Використовуючи дані методи і прийоми у своїй роботі вихователі зможуть розвинути у дітей добре почуття гумору. Адже саме ті діти, які володіють цим почуттям вважаються більш щасливішими і оптимістичнішими, мають добре розвинуте почуття власної гідності, здатні долати стихійні ситуації з дитинства. Сміх – це зворотний бік мислення. Розвивати в дитині здатність смійтися, стверджувати почуття гумору – значить зміцнювати його розумові сили і здібності, вчити тонко думати і мудро бачити світ.

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У ГУМОРИСТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРАХ

Одним із неоднозначних почуттів у людській природі є почуття гумору. І формування його закладається ще в дошкільному дитинстві. Почуття гумору пов'язане із душевним здоров'ям, емоціями, надає здатності протистояти труднощам і негараздам, на його основі формується оптимізм людини. Навчаючи дитину розуміти та адекватно сприймати гумор, ми розвиваємо, робимо тоншими її почуття.

Слухання та читання творів гумористичного характеру благотворно впливає на емоційну сферу дитини, сприяє вихованню позитивно-емоційних почуттів, запобігає виникненню негативних емоцій, формує оптимістичне ставлення до життя, розвиває логічне мислення та мову малюка

До найдоступніших дітям видів гумористичної творчості належать українські народні та літературні казки, гумористичні вірші, приказки, прислів'я, загадки, жарти, усмішки, гуморески, а також небилиці та перевертні. У гуморесках використовується багато слів, висловів, порівнянь жартівливого характеру, що й надає розповіді комічності. У казках, загадках використовуються такі засоби творення комічного, як намагання персонажа видавати себе не за того, ким він є насправді (перебільшення, метафора). Комічне у прислів'ях та приказках часто передається через гіперболу, що є художнім прийомом, який допомагає ще дошкульніше висміяти негативне.

Використання на заняттях та в повсякденному житті творів гумористичного характеру допомагає розвивати виразність, точність, влучність мовлення дітей, а також сприяє формуванню поетичного смаку, виховує інтерес до краси художнього слова. Художньо-образна поетична форма цих віршів спонукає дитину до усвідомлення інтелектуального, логічного завдання через осмислення значення мовних образів. Але завдяки жартівливій, цікавій ситуації діти сприймають їх залюбки, весело, як гру.

Використання жартівливих текстів сприяє створенню доброзичливої, невимушеної атмосфери, підтримці доброго настрою дітей, демонструванню їм багатих можливостей культурного прояву веселого настрою, зацікавленню логічними завданнями, заохоченню до активної розмови.

І короткі небилиці для дітей тут можуть виявитися вельми до речі. Перш за все, це спосіб розвитку логічного мислення та активного мовлення. Вельми цікавий і захоплюючий. Небилиці є невеликими розповідями або потішними віршиками, де все навпаки. Наприклад, kota ловлять миші, а заєць живе на дереві. Логічно розмірковуючи, малюк відразу помітить, в чому ж криється невідповідність, і обов'язково поправить оповідача. Існує маса небилиць, які були написані досить давно. Ось одна з них:

*На березі сидить заєць,
Книжку вголос читає.
Прилетів до нього ведмідь,
Слухає, зітхає.*

Такі короткі небилиці для дітей дійсно допомагають розвинути логічне мислення. По-перше, зайці на березах не сидять, а скачуть по травичці. По-друге, книг вони теж не читають. По-третє, ведмеді не вміють літати. Навіть дворічний малюк швидко зможе зрозуміти, в чому полягає підступ в такому віршику.

На жаль, сучасні діти дуже багато часу проводять за переглядом мультфільмів і

мультсеріалів. Це істотно позначається на їх світосприйнятті. Так, деякі малюки абсолютно не відрізняють реальність від віртуальності. Тому варто не тільки відмовитися від такого роду дозвілля, а й вивчити народні небилиці для дітей. Вони допоможуть визначити, наскільки ж реально ту чи іншу подію. Наприклад:

*Між небом і землею
Поросятко рилося
І ненавмисно хвостом
До неба причепилося.*

Малюкові варто розповісти про те, що свині водяться в хліві або на спеціальних фермах, а не на хмарах. А за небо причепитися хвостиком не можна. Ще краще, якщо під рукою опиняться картинки з реальним станом справ: ось мама-хрюша, ось поросята, ось хлів, ось той, хто годує тварин. Такі невігадливі короткі небилиці для дітей будуть набагато краще за будь-які мультфільми і комікси про супергероїв, яких не існує в природі.

Взагалі спочатку такий жанр був придуманий нашими предками, які складали вірші і пісні за принципом «що хочу, те й кажу». Приблизно звідти ж з'явилися відомі вірші-небилиці для дітей типу:

*Гавкає кішка з кошика,
На сосні росте картопля,
Море по небу летить,
Вовки з'їли апетит.*

Їх придумали давно, але користуються попитом вони і зараз. По-перше, це смішно, розвивається почуття гумору. По-друге, розмірковуючи на тему, задану віршем, дитина включає логіку.

Такі відомі автори, як Самуїл Маршак, Корній Чуковський, були майстрами по твору веселої нісенітничі. Адже небилиці-перевертні для дітей – це не що інше, як вигадка, нісенітниця, те, чого бути не може в природі. Наприклад:

*Сидить їжачок на сосні –
Нова сорочка,
На голові чобіток,
На нозі кашкет.*

Такого не буває в цьому світі, зате це весело і смішно. Такі перевертні (коли все перевернуто з ніг на голову) можуть зацікавити навіть самого непосидючого малюка. Особливо якщо задати правильний тон розповіді, робити паузи в потрібних місцях, смислові наголоси і посилення, щоб було цікавіше слухати і сприймати.

Доцільно згадати жартівливий вірш сучасного автора Сергія Пантюка «Пан Перевертас», який носить легкий і водночас повчальний характер та може стати в пригоді батькам непосидючих малюків.

*Коли удома все гаразд,
Приходить пан Перевертас,
І тільки поруч він з'являється,
Одразу все перевертається:
Жене до нірки кішку мишка,
Мене читає зранку книжка,
Блукає братик по оселі,
Збирає іграшки на стелі...*

Багато батьків задаються питанням про те, самим їм придумувати історії або ж брати ті, які вже були написані раніше. Все залежить від того, наскільки добре працює фантазія у

дорослих, наскільки добре дитина сприймає на слух інформацію. Є ціла категорія малюків, які не люблять слухати, коли їм читають. А ось розповіді сприймаються ними «на ура». У цьому випадку потрібно або заучувати вірші, або складати їх. Останнє не так вже й складно, як здається. Рима необов'язково має бути присутня у всіх рядках. Наприклад:

*Кіт в лісі знайшов кавун,
Проміняв його на сало,
Ведмідь ховає в лапі туз,
Йому меду мало.*

Такий ось маячний вірш можна скласти на ходу, буквально за пару секунд. Малюкові ж залишиться лише розібратися в тому, що в ньому правда, а що вигадка. Наприклад, ведмедик і правда любить мед, його завжди мало, але ховати туз він в лапі не може, оскільки він все-таки тварина, а не людина.

Звичайно, і вихователі і батьки просто не в змозі кожен раз придумувати самостійно нові віршики діткам. Тому розумніше звернутися до вже написаних творам. Так, наприклад, в дитячій дошкільній і шкільній (молодшого віку) хрестоматії дуже багато прикладів народних небилиць і тих, що були написані відомими авторами. Для малюків, які ще ходять в дитячий сад, буде цікава віршована небилиця Корнія Івановича Чуковського «Плутанина», де мова йде про те, як тварини перестали бути собою. Це простий, легкий і кумедний твір, який вчить тому, що кожному своє місце в світі, у кожного своє призначення, а якщо все переплутати, то жити стане набагато складніше.

Вибираючи твір, варто спочатку звернути увагу на те, що саме малюкові цікавіше слухати, а також на вік, адже далеко не всі віршики можна зрозуміти в два-три роки і навіть в п'ять років. Для використання гумористичних творів у групі вихователю треба створити доброзичливу, невимушену атмосферу, підтримувати добрий настрій дітей, показати їм багаті можливості культурного прояву веселою настрою, зацікавити логічними завданнями, заохотити до активної розмови.

*Мельник Тетяна Олександрівна, вихователь
дошкільного навчального закладу ясла-садок
комбінованого типу №33 м. Умань Черкаської області*

ГУМОРИСТИЧНІ ХУДОЖНІ ТВОРИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ВИХОВАННЯ СВІДОМОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Вважається, що почуття гумору дається нам з народження, але починає розвиватися та проявлятися у дітей під впливом навколишньої дійсності, реакції та поведінки близьких на ті чи інші комічні ситуації.

Здатність людини бачити смішне в ситуації, в оточуючому, в художньому творі визначається наявністю у неї почуття гумору. А вміння людини робити гумористичні коментарі або вести себе смішно в якихось ситуаціях означає, що вона здатна жартувати.

Дитина, ознайомлюючись з навколишнім життям, має ще не достатньо життєвого досвіду, тому багато відповідей на свої запитання вона отримує через таке джерело, як книга. Не знаючи літер, не вмюючи читати дошкільник отримує знання через спілкування з батьками, вихователями, переглядаючи ілюстрації в книгах, відтворюючи в власній уяві зміст прочитаного дорослим та знаходячи в тому приклади з власного життя. За допомогою художніх творів, усну народну творчість дитина отримує найперші й найважливіші уроки суспільного життя, сприймає людську мудрість.

Як зазначав В. Сухомлинський «Гумор – це показник морального здоров'я колективу і особистості».

В молодшому дошкільному віці діти вчаться розуміти прості гумористичні тексти, невідповідності у веселих віршах, жартівливих казках, гуморесках, нісенітницях, жваво реагують на смішне, одержують задоволення від веселоців і забав, які вихователь організовує за змістом літературних творів.

Н. Гавриш та С. Курінна зазначають, що дошкільники здатні сприймати та відтворювати гумор, іронію, усмішку. Тому в роботі з дошкільниками слід застосовувати різноманітні гумористичні твори (гуморески, вірші-перевертні, бувальщини).

Проведення занять з використанням жартівливих віршів, віршів-забавок, гумористичних творів сприяє розвитку виразності, точності мовлення дітей, формуванню поетичного смаку.

Гумор, підкріплений жартівливими текстами, – чудово доповнює будь-які заняття, він вносить позитив у побутові моменти, підносить настрій, робить цікавішими дитячі розваги.

За допомогою жартівливих текстів створюється невимушена, доброзичлива атмосфера, у дітей створюється добрий, веселий настрій.

А допомагають вихователям ознайомлювати дошкільників з різними жанрами гумористичних поетичних творів майстри дотепного художнього слова.

Одним із них є Павло Глазовий. Його гуморески цікаві і смішні, в них можна знайти відповіді на безліч дитячих питань. Наприклад у гуморесці «Чудний школяр» хлопчина дивується, як це його старенький дідусь ходив до школи, а в «Онучок», як дідусь міг спати разом з курми.

В гуморесці «Лелека» хлопчика більше цікавить звідки взимку з'явилась лелека, ніж маленька сестричка, а в «Де беруться діти» малюки так і не отримали зрозумілу відповідь від бабусі.

Ще Павло Глазовий висміював соціально-побутові ситуації дорослих, в яких вони проявляли свої не кращі людські якості. Такими є гуморески: «Допитливий син», «Хитра макітра», «Неправда».

В творах «Пряник», «Саша» з гумором писав він про дітей, які були хитрунами.

Микола Сингаївський подарував дітям багато гумористичних віршів, байок, веселинок, смішних скоромовок. В них він знайомив з рослинним та тваринним світом, кумедними історіями про них: «Кіт і мишенята», «Про що говорили птахи і звірі», «Хата під водою», «Гостини у їжака», «Мармелад з перцю».

Любив поет писати веселі байки та небилиці, в яких заплутував читача неправдивістю подій: «Що воно за диво», «Якби», «Гостювання», «Все спочатку». Також описував у своїх жартівливих віршах нехороші якості дітей: «Марічка і звичка», «Батько й син» – лінощі, «Казала Маківка», «Зайчєня» – хвастощі, «Тріснула гілка» – страх.

Степан Олійник писав гуморески здебільшого для дорослих та школярів, але й малюків не забував. Для них він написав про смішні випадки в повсякденному житті дітей: «Вовина хвороба», «Про Іринку», «У бабусинім буфеті». Веселі вірші гумориста змушують задуматися над своїми вчинками.

Не одне покоління дівчорі виріс на чудовій поезії неперевершеного майстра гумору Грицька Бойка. Його смішні вірші про малят і звірят, веселі гуморески, скоромовки-спотиканки, загадки адресовані тим, хто любить і розуміє гумор, уміє покепкувати не тільки з когось, а й із себе самого.

В своїх творах поет в добродушній гумористичній манері висміював вади дитячого характеру: лінощі – «Гантелі», «Хатинка для Рябка», «Зламаний стілець», балакучість – «Подружки-говорущки», хвастощі – «Виступайченко», неохайність – «Не знала», «Іншого немає», «Хвастунець», брехливість – «Як невдаха виступав», гордощі – «Загордилась». Слухаючи смішинки й вдумуючись в дії, поведінку та настрої персонажів, дитина вчиться сама робити висновки, яким слід бути, а в деяких випадках і ототожнюючи себе з героями творів. Ще важливим є те, що гуморист писав про звичайне, повсякденне життя яким живе кожна дитина.

Сучасний дитячий поет-гуморист Віктор Насипаний написав безліч гуморесок для дітей та про дітей. В своїх творах він описує дітей, яких цікавить світ навколо них, які потребують отримати безліч відповідей на безліч питань, та ще трохи хитрують. Це гуморески «Добра дитина», «Кенгуру», «Не те», «Майже вгадала», «Не там», «Добрі ліки», «Черевики або сюрприз», «Половина».

Цікавими є гуморески про навчання дорослими куховарити: «На око», забивати гвіздки: «Будь мудрішим», та про речі, без яких діти не уявляють сучасний світ: «Петрик і килимок», «Вдався в татка».

Повчальними для більшості дітей є віршики Платона Воронька, в яких він лагідно ототожнює дітей з тваринками: кізочкою, баранцем, котиком, їх вчинками: «Ніколи не хвались», «Кучерявий баранець», «Не будь козою», «Голівка, як долівка».

Веселими, гумористичними, цікавими для дітей є повчальні вірші відомого поета Петра Ребро, в яких він вчить дітей ділитися, товаришувати, бути правдивими, не лінуватися, гарно навчатися: «Яблучко не витримало», «Що таке роса», «Чудний молоток», «Радість», «Провчила», «Забрехався», «В зоопарку», «Вередливі санчата».

Для більш старших дошкільників доступними стануть твори Платона Воронька «Нехо – Него», Василя Симоненка «Подорож у країну Навпаки», Степана Руданського «Переслів'я», в яких поети знайомлять дітей з такими жанрами гумористичної поезії, як небувальщина, вірші-перевертні. Це розповіді або потішні вірші, де все навпаки.

Наприклад у творі «Подорож у країну Навпаки» діти

« ...стомлені й щасливі,

Спали, висячи на сливі.

Одіспавшись, ласуни

Рвали з дуба кавуни

І з куців серед левад

Смакували шоколад...»

Слухаючи небувальщину, діти розуміють, що цього не може бути, або може, тільки навпаки. Логічно розмірковуючи, дитина зразу ж помітить в чому ж захована невідповідність. Такі твори допомагають розвинути логічне мислення та почуття гумору, а ще вплинути на розвиток світосприйняття дитини.

В наш час, на жаль, діти проводять багато часу за переглядом мультфільмів, комп'ютерними іграми. Це, звичайно, позначається на їх сприйнятті світу. Деякі малюки абсолютно не відрізняють реальність від віртуальності, тому важливим буде ознайомлення їх з віршами – перевертнями. Одним з них є вірш Корнія Чуковського «Плутанина». В ньому мова йде про те, як тварини перестали бути собою. Це кумедний та веселий твір, який вчить тому, що у кожного є своє місце в світі, своє призначення. А якщо все переплутати – то чи краще стане жити?

Розуміння дітьми смішного та прояви почуття гумору не можливі без втручання в цей процес дорослого, який навчить позитивно ставитися до себе і до оточуючих. Вихователь

повинен показати, як за допомоги гумору можна вирішити проблемну ситуацію: помирити дітей, що посварилися, заспокоїти неслухняного, розкапризованого малюка, відволікти дитину від страху над чимось.

Тож в організації будь – яких занять доцільним буде використання гумору. Це буде створювати доброзичливу, приємну атмосферу в групі, підтримувати веселий, добрий настрій у дітей. Адже коли весело, цікаво, то є і натхнення, і творчість і приємно навчатись.

Під час занять з розвитку мови активізується словник дітей образними словами і виразами. Підніме чудовий настрій складання розповіді за смішними картинками, опис кумедного персонажу, або опис звичайного в смішній, жартівливій формі. А завдання знайти смішні слова в творі розвиватиме увагу, мислення, вміння вирізняти смішне та комічне.

Закріпити знання дітей про природу допоможуть гуморески та веселі вірші про природу в різні пори року, про тваринний та рослинний світ.

При вивченні веселих віршиків про цифри, величини, кумедних лічилок у дітей формуються математичні уявлення: «Веселі цифри» О. Коваленко, «Від одного до десяти» С. Маршак.

Також розвивається почуття гумору засобами образотворчої та музичної діяльності. Так, на заняттях з малювання, дітей можна ознайомлювати з веселими ілюстраціями до гуморесок, карикатурами на певних персонажів, а на музичних вивчати жартівливі пісеньки, частівки, пародії, каламбури, спотиканки, веселі танцювальні пісні та пісні – драматизації.

Та найкраще навчити наших дошкільнят розуміти гумористичне слово допоможе театралізована діяльність, завдяки якій діти отримають зразок вірного, чіткого, емоційно забарвленого зв'язного мовлення, насиченого влучними образними виразами, приказками, прислів'ями, фразеологізмами. Під час театралізації та занять з художньої літератури дошкільнята вчаться розігрувати комічні сценки, декламувати гуморески та вивчають жартівливі вірші. Вміння створювати позитивний емоційний настрій, вільне володіння мімікою та жестами під час театральних постановок гумористичного спрямування говоритиме про щоденну роботу вихователя з дітьми.

Потрібно не забувати підтримувати настрій і в повсякденному житті дошкільника: на прогулянці, під час спостереження за різними об'єктами, під час ігрової та індивідуальної діяльності.

Необхідно навчити дитину дивитися з гумором на свої незначні невдачі, користуватися сміхом, як зброєю у формуванні своїх поглядів, переконань. Почуття гумору відіграє вирішальну роль в розвитку оптимізму та життєрадісності дитини.

*Дідюра Любов Олексіївна, завідувач,
Міняйло Олена Володимирівна, вихователь-методист
дошкільного навчального закладу
ясла-садок комбінованого типу № 25 м. Умань
Черкаської області*

СТВОРЕННЯ ЖИТТЄРАДІСНОЇ АТМОСФЕРИ В ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ, ЩО СПРИЯЄ РОЗВИТКУ ПОЧУТТЯ ГУМОРУ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

*«Здоровій усмішці потрібно вчити
з дитинства, розвивати здатність
сміятися, розвивати почуття гумору.»
В. Сухомлинський*

Досвід роботи з дошкільниками доводить, що діти приходять в дитячий садок з пригнобленою емоційною сферою. Вони не можуть висловити свої почуття, а якщо і висловлюють їх, то це відбувається в різкій формі, що викликає проблеми в спілкуванні з однолітками і дорослими.

Дошкільний вік – час активного входження дитини в широкий соціальний світ. Вона, починаючи активне життя в людському суспільстві, стикається з безліччю проблем і труднощів.

Дитину необхідно навчати нормам і правилам поведінки, емоційного реагування на різні ситуації, розвивати почуття, в тому числі і почуття гумору. Почуття гумору – це емоційна реакція, що перетворює потенційно негативну емоцію в її протилежність, в джерело позитивної емоції.

Але наявні програми, за якими в даний час здійснюється навчально-виховна діяльність у дошкільних закладах, не відводять належну роль розвитку почуття гумору своїх вихованців. Тож, так як практичного матеріалу щодо формування почуття гумору майже немає, багато вихователів в дошкільних закладах самі займаються цим.

Проблемі формування почуття гумору у дошкільнят в нашому дошкільному закладі приділяється особлива увага. Проте, педагоги нерідко зазнають труднощів в тому, щоб у доступній формі донести до свідомості дітей, що гумор і жарт несуть в собі усвідомлене почуття емоційного благополуччя, оптимізму і радості. Розуміючи важливість і актуальність даної проблеми, перед нами була поставлена мета - створення в закладі умов, тобто середовища, для формування почуття гумору у дошкільників.

«Середовище» – дане поняття може розглядатися в широкому і вузькому сенсі. В широкому сенсі середовище – це кліматичні, природні умови, в яких росте дитина.

Також існує і вузький підхід до розуміння середовища і його впливу на становлення особистості людини. Згідно з таким підходом середовище - це безпосереднє предметне оточення. У сучасній педагогіці існує поняття «розвиваюче середовище» (особливим чином вибудоване, щоб найбільш ефективно впливати на дитину). У педагогіці, коли мова йде про середовище як чинник виховання, маються на увазі ще й людське оточення, прийняті в ньому норми взаємин і діяльності.

Вихователі, працюючи з дітьми, не раз помічали, що з жартом працюється легше і веселіше, настрої у дітей піднімається, і тоді можна досягти будь-яких вершин.

Дошкільний вік – найкращий час для розвитку образного мислення, уяви, психічних процесів, що становлять основу творчої діяльності. В. Сухомлинський називав гумор зворотнім боком мислення, а його прояв – радісне здивування, яке стимулює творчість, незвичайне бачення навколишнього світу. Потреба дитини в сміхові він бачив в існуванні гумору, який активізує розумові здібності дитини. Вихователю гумор дає змогу формувати ті звички та навички поведінки у дитини, які окреслюють характер взаємовідносин з іншими людьми, та таким чином створює передумови розвитку позитивних стосунків між ними. Перед тим як розпочати створювати відповідне середовище перед нами постали завдання:

- Створити сприятливі умови для достатньої свободи дій, прояву ініціативи та творчості в гумористичному плані;
- Сприяти розумінню старшими дошкільниками власного емоційного стану, допомогти їм виявляти власне почуття гумору та розпізнавати почуття гумору інших людей через творчу діяльність та художню літературу;
- Формувати у дітей старшого дошкільного віку здібність до повноцінного сприйняття і правильного розуміння гумору в дійсності.

Тому педагоги, вивчивши особливості формування почуття гумору та емоцій у дітей дошкільного віку, прийшли висновку, що необхідно збагатити в групах дошкільного закладу відповідне предметно-ігрове середовище найрізноманітнішими, новими для дітей предметами і стимулами.

Навколишнє середовище в нашому закладі створювалося з урахуванням наступних завдань:

- забезпечення умов для розвитку пізнавальних і творчих здібностей дітей;
- підтримання пізнавальної активності дітей і забезпечення їх подальшого зростання;
- створення умов для реалізації засвоєних ними на заняттях способів дії, набутих знань;
- створення умов для емоційного проживання різних ситуацій з метою осмислення пережитих змістів.

Як ми знаємо, всім дітям з перших днів перебування в дитячому садку потрібна радісна атмосфера.

В усіх вікових групах педагогами створені фізкультурно-оздоровчі осередки, в яких розроблені картотеки фізхвилинок сміху, вправ психогімнастики, комплекси ранкових гімнастик з цікавими іграми-вправами (їхні назви носять гумористичний характер, з дитячою «смішною» мовою: «Пуф», «Двоніжка», «Солодка парочка», «Вертихвостики», «Товстопузики». Такі назви викликають у дітей усмішку, розважають їх, заряджають малят світлою енергією радості).

Важливе місце в практичній діяльності відводиться психокорекції. Серед всіх інших нами широко використовується сміхотерапія. Серед основних педагогічних порад щодо використання сміхотерапії у роботі з дітьми можна виділити такі:

- використання хвилинок сміху (за аналогією із фізкультхвилинками, «Хвилинки веселої пантоміми», психогімнастичні вправи);
- запровадження прийомів «розкріпачення» аудиторії шляхом цікавих, смішних розповідей.

В бібліотечному осередку нами було зібрано народні гумористичні твори для дітей, веселі загадки, прислів'я, ілюстровані книги з веселими розповідями, збірники анекдотів і коміксів, небилиці, жартівливі казки, віршики і пісні, мовчанки, мирилки, скоромовки, лічилки, народні усмішки, різні види ігор з фольклорними компонентами – ігровими приспівками та піснями – примовлянками. Малі фольклорні форми є першими художніми творами, які чує дитина. Саме зі знайомства з фольклором починається виховання почуття гумору.

Під час розгляду гумористичних картинок, діти цікавляться, що зображено, впізнають знайомі явища і предмети, знайомляться з тими, яких раніше не знали. Коли ми розвиваємо почуття гумору у дітей – направляємо їхню увагу не тільки на зміст зображеного, а й на форму образу, на засоби зображення, які роблять образ виразним.

Крім того, педагоги цікавляться та зробили підбірку дитячих гумористичних серіалів, фільмів та веб-сайтів для всіх вікових груп, які допомагають дитині зробити правильний вибір.

Організація театралізованої діяльності в нашому дошкільному закладі проводиться за двома напрямками:

- до творчості через гумор та почуття;
- до творчості через навчання.

Театралізована діяльність є важливим засобом сприяння глибшого засвоєння художнього образу, що дає дитині змогу виразити свої емоції. Більше того, театралізація є одним з компонентів мовленнєвої діяльності, засобом розвитку образного, літературного мовлення.

Перш за все вихователі поповнили театралізований осередок фольклорними елементами, театральними костюмами, комічними масками, веселими пальчиковими іграшками, смішними ілюстраціями. Різноманітність матеріалу сприяло розвитку гумору у дітей, їх винахідливості, спостережливості, оригінальності умовиводів.

Часто в своїй роботі ми використовуємо гуморески Павла Глазового, які для дітей цікаві, смішні, в них можна знайти відповіді на дитячі питання. («Допитливий син», «Пряник», «Неправда», «Саша»...)

Водночас, театралізована діяльність є провідним засобом сприяння більш глибокого засвоєння гумористичного образу, а це дає дитині можливість виразити свої емоції, жарти. Діти дістають зразки правильного, емоційного забарвлення зв'язного мовлення, насиченого вдалимими жартівливими виразами, фразеологізмами.

Створений художній осередок також сприяє розвитку почуття гумору через використання гумористичних творів образотворчого мистецтва та стимулюючи самостійну художню діяльність дітей. Тут відбувається знайомство дітей з новими жанрами образотворчого мистецтва - карикатурою і шаржем.

Карикатура – гумористичне зображення, в якому комічний ефект створюється перебільшенням і загостренням характерних рис. Шарж – добродушно-гумористичне зображення (зазвичай портрет), в якому при дотриманні зовнішньої схожості змінені і виділені найбільш характерні риси моделі. Діти вчать малювати забавні пейзажі, використовуючи різні техніки, тому в даному осередку підібраний нетрадиційний матеріал для малювання за допомогою: свічки, воскової крейди, акварелі, губки, графітних олівців різної твердості. У дітей закладається вміння реагувати на ситуацію, знаходити в ній комічне, не ображатися на жарти.

Великого значення для розвитку почуття гумору у дітей приділяють і музичні керівники закладу. Загальновідомо, музика – це вид мистецтва, який визначально впливає на становлення особистості. Щасливий, радісний, настрій дитини є основою її фізичного і психологічного здоров'я, чуйного ставлення до навколишнього світу.

Навіть вже на другому році життя діти слухають невеличкі музичні твори і не просто радіють, а й виявляють свій емоційний стан – задерикуватий, жартівливий, під час слухання пісні О. Тимчивої «Конячка». Для зацікавлення дітей в міні методкабінеті музичними керівниками підібраний жартівливий фольклор – примовки, небилиці, дражнилки; підібрані сценарії розваг («Жартівливі посиденьки», «Пустунчики», «Жартівливі куплети для бабусь», «Як Дід і Баба новий стрічали»). Музкерівники використовують багато частушок, які, забавляють дітей тим, що приписують людям невластиві їм вчинки і дії. Призначення їх – розвеселити, потішити, розсмішити однолітків.

Свідоме сприймання настрою музичного твору, форми та інших засобів виразності допомагає дітям у правильній передачі музичного образу в русі, пісні, грі тощо. Поступове урізноманітнювання почуттів веде до того, що діти в старшій групі ознайомлюються з гумором у музиці («Клоуни» Д. Кабалевського); з танцювальним жанром при чому вже з відомими відмінностями та відтінками у ньому («Вальс-жарт» Д. Шостаковича, веселий, швидкий «Гопак» Мусоргського).

Отже, почуття гумору передбачає вміння розрізняти серйозний і жартівливий стиль спілкування; знання прийомів і правил застосування гумору, реагування на жарти інших;

вміння передавати гумористичну інформацію за допомогою вербальних і невербальних засобів спілкування; вміння взаємодіяти з оточуючими, встановлюючи, підтримуючи контакти засобами гумору; виявляти ініціативу у застосуванні гумору, виходити із складних чи конфліктних ситуацій за допомогою гумору.

Як видно, педагоги закладу, створивши відповідне ігрове середовище, та проводячи різні форми роботи з дітьми, підкреслили їх цінність в розвитку уяви, творчості, почуття гумору. Діти легко стали включатися в процес створення образу, розуміння гумору в різних видах мистецтва (музиці, образотворчому мистецтві, художньому слові) і бажання самому включитися у створення смішних історій, в інсценування.

Багато хороших здобутків маємо з даної проблеми, та ще більше треба зробити. В період фінансової нестабільності, постійних нововведень, реформ в освіті (іноді складно за ними навіть услідкувати) педагогічний колектив нашого закладу все ж таки намагається працювати творчо. Інтеграційні процеси тривають, вони різноманітні, але мета їх одна – розвинена, креативна особистість, здібна до творчого пошуку та адаптована до сьогоденного життя. Тож, бажаємо успіхів у досягненні цієї мети усім своїм колегам!

*Ободзінська Лариса Петрівна,
вихователь дошкільного навчального закладу
ясла-садок комбінованого типу №33
м. Умані Черкаської області*

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У ГУМОРИСТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРАХ

Дошкільний вік – найважливіший етап людського життя, це не підготовка до майбутнього життя, а самобутнє, неповторне, яскраве життя. І від того, яке було виховання дошкільника, залежить якою саме людиною вона виросте.

І щоб відродити втрачені у минулому моральні та духовні народні цінності, настала необхідність звернутися до народних витоків, на яких виховувалися не одне покоління українців, саме таких як: Любов (до людей, Батьківщини, до Бога), Віра, Надія, Чесність, Шанобливе ставлення до людини, Гуманізм, Справедливість, Милосердя.

І тому в народній українській творчості велике місце посідає гумор та сатира. З творами гумористичного характеру ми уже зустрічаємося в дитячому фольклорі. Наприклад, пісенька «Журавель», яка не має кінця, бо постійно повторює те саме з чого починалася; а ось пісенька про «Сороку-білобоку», яка варила діткам кашку, і давала кожному, крім лінивого та недбайливого сороченяті та ін. Також набув поширення в дитячому фольклорі такий жанр, як небилиці, яких описуються вигадані історії, і це в дітей зміцнює розуміння того, що вигадане в житті, а що справжнє. Ось, наприклад, візьмемо для розгляду одну із небилиць: «Пішов я трусить груші на вербах. Струсив, попадали карасі, понесли на базар, продали десяток меду, набрав на свиту, пошив чоботи та й досі ношу їх». На мою думку, вона сприяє у дошкільників формуванню щирості та правдомовності.

Н. Гавриш закликає в дошкільних навчальних закладах активно проводити заняття, та інші види діяльності з використанням жартівливих пісень, віршів, віршів-забавок, які допомагають розвинути точність, виразність, влучність мовлення дітей, а також сприяти формуванню в них поетичного смаку, та виховання інтересу до чарівної краси художнього українського слова.

Вчена зазначила, що підкріплені жартівливими текстами гумористичні фрагменти, – є чудовим підґрунтям до будь-якого заняття, підносять настрій, вносять позитив у побутові моменти, також роблять привабливішими дитячі розваги. Однією з порад до

організації таких занять є те, що для використання гумористичних художніх творів потрібна приємна, доброзичлива атмосфера в групі, та вихователь, який підтримує такий чудовий настрій, зацікавлює їх логічними завданнями, та заохочує до активної розмови. Ось наприклад, можливий варіант, коли можна використати вірш-забаву, чи вірш-жарт. Поезію Г. Бойка «У слона болить нога» можна застосувати тоді, коли виникла суперечка між дітьми, та якщо знайомлять дітей або закріплюють поняття «величини»; чи для усвідомлення зіставлень. А ось результати дослідження І. Попової показали, що художні твори гумористичного характеру можна використати із метою розвитку у дітей старшого дошкільного віку образного мислення. Але коли проводиться така робота, то потрібно дотримуватися таких етапів: чіткий відбір образних виразів та слів гумористичного спрямування, з гумористичних художніх творів; ознайомлювати з різними жанрами сатиричних творів, таких як: небувальщина, гумореска, примовки, перевертні, приказки, прислів'я; залучення дітей до художнього, та змістового аналізу цих творів; пояснення образних виразів та слів, усвідомлення їхнього призначення; активізація словника словами, виразами гумористичного спрямування, розігрування гумористичних ситуацій; самостійне складання розповідей з використання слів і виразів гумористичного спрямування з опорою на наочність (ілюстрації, малюнки).

Старших дошкільників знайомлять з таким складним жанром в літературі, як байка – невеликий, частіше віршований твір повчально-гумористичного, та сатиричного характеру. Так, у освітній програмі для дітей від 2-7 років рекомендованими в використанні є байки Л. Глібова «Лебідь, щука й рак», «Чиж та голуб», «Зозуля та півень»...

Головною заповіддю байкаря є – «кохайте щиро правдоньку», і з цим лозунгом він мало не в кожній байці підкреслює, доводить усіма сторонами потребу в правдивому житті. Бути завжди чесним, і ніколи не потрібно вихвалити одне одного та лестити. В творах засуджує лицемірних, брехливих та нещирих людей.

Взяти наприклад байку «Чиж і голуб», де автор ставиться до Чижика доброзичливо, а до Голуба – глузливо. До цього твору можна підібрати прислів'я: «Не смійся з другого, щоб тобі не було того». І в самій байці є слова «...Чужому лихові не смійся, бо ї з тобою те є саме може статися», які відповідають цьому прислів'ю. Автор засуджує в творі самохвальство, самовпевненість, недружелюбність, зазнайство і тим самим вчить дітей ні в якому разі не бути схожими на Голуба.

А в байці Глібова «Зозуля і півень» головні герої нещиро вихваляли один одного. Тож цією байкою автор вчить маленьких слухачів не бути нещирими, говорити неправду, хитрими, брехливими, лицемірними, а бути чесними, не лестити і без потреби вихвалити один одного.

В байці «Лебідь, щука, рак» автор описує непорозуміння між героями, тому що вони були зовсім всі різні, і тому в них була повна відсутність погоджених дій. І тому байкар висміює влучно цей підхід, та засуджує. І в цій байці є ключові слова: «І діло, як на гріх, не діло – тільки сміх» які вчать бути товариськими, вміти домовлятися любій ситуації, і вміти прислухатися до інших, шукати спільний компроміс в злагоджених діях.

Хочу зупинитися на байках Олени Пчілки, які мають різні виховні спрямування. Одні байки – виховують працелюбство, наполегливість у навчанні, а інші – дають зрозуміти те, якими повинні бути правильні людські стосунки, які слід розвинути духовні якості і з чим потрібно своєчасно боротися.

В її байках звірі та інші персонажі, уособлюють ті риси та людські якості, які ми вже звикли спостерігати, наприклад, в котів, свині, собаці, лисиці, але кожен має свій неповторний характер, висловлюється, мислить оригінально, по-своєму.

Питанням людських стосунків, етики присвячені такі байки, як «Снігур та Щиглик», «Микола і Лиска», «Баєчка про Цуцика та про його пані».

А от в байці «Метелик» розповідається про жорстокість світу. Тут розповідається про те, як маленький Метелик дуже хотів побачити цей великий світ, але йому зовсім не пощастило – люди спіймали його заради забави і по необережності зламали його тоненькі лапки. І лежачи на стежці, всіма забутий, Метелик приходиться до такого сумного висновку:

Правда, мовив нещасний, – Світ хороший, та – зрадливий!...

Справі вихованню та освіті українських дітей, байкарка Олена Пчілка віддала багато таланту та енергії. Виховне спрямування мають і такі байки «Миша – городянка і миша – хуторянка», «Гнідко та Сірко», «Котик та кухар», «Орел на визволі», «Котова наука», тощо... Ці байки вчать дітей тому, що не слід глузувати над чужим горем, здобуваючи життєвий досвід - ображати слабших; засуджує неробство, обман, зраду.

А ось, наприклад, байки найвидатного письменника-педагога Бориса Грінченка виховують у дітей вірність у дружбі: «Журавель та горобець» наголошуючи: «Правдивих друзів лиш в біді пізнати», виховує бажання постійно творити добро, прагнути краси та боротися за правду в байці «Жайворонок та Свиня».

Ще хочу звернути вашу увагу на байки Є. Гребінки, які мають чіткий характер, направлені проти неправди життя в суспільстві «Будяк і Коноплянка», проти несправедливості суддів «Ведмежий суд», проти наклепу «Сонце і хмари». Частина байок «Лебідь і шука», «Маківка» присвятив осміюванню таких людських вад, як скупість, хвалькуватість. Ці байки написані в гумористично-повчальному плані, які пройняті іскристим народним сміхом.

Тож варто зазначити, що усі твори поетичного характеру, які рекомендовані Базовою програмою, для вивчення напам'ять та ознайомлення, вони спрямовані в першу чергу на те, щоб виховати, прищепити та розвинути чудовий художній смак у дітей. Це ніби своєрідні вузлики на пам'ять, що підказують дитині, як поважати, кого і що любити, кого берегти, цінувати, та насамперед, як самому шануватися.

*Опалко Галина Петрівна, вихователь-методист
дошкільного навчального закладу № 8,
м. Умань Черкаської області*

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГУМОРИСТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Оті простенькі сільські байки, як дрібні,
тонкі корінчики, вкорінюють у нашій душі
любов до рідного слова, його краси, простоти
і чарівної милозвучності.*

Іван Франко

Художня література займає важливе місце в роботі з дітьми дошкільного віку. Це основний засіб розумового, морального та етичного виховання дітей, засіб розвитку та становлення мовленнєво-культурної особистості. Для гармонійного розвитку особистості велике значення має пошук і залучення у навчально-виховний процес засобів комплексного формування пізнавальної і особистісної активності, починаючи з дошкільного віку. Саме для раннього дошкільного дитинства характерні унікальні можливості, які в подальшому не повторюються і те, що було «недобране», надзвичайно важко або зовсім неможливо надолужити в майбутньому. Одним з ефективних засобів розвитку, виховання особистості з

античних часів і до тепер вважається комічне. Давньогрецький вчений-енциклопедист Арістотель називав комічне протиріччя їжею для розуму, а німецький філософ 19 століття Георг Гегель пов'язував виникнення сміху з інтелектуальним процесом виявлення цього протиріччя; про значення комічного в розвитку мислення писали відомі педагоги і психологи різних поколінь (Я.А. Коменський, С.Л. Рубінштейн, Л. Виготський, Д. Ельконін та ін.). Відомо, що комічне виконує не лише інтелектуальну, а й моральну функцію надзвичайно ефективного «чистилища вад». Гумористичний характер сміху підсилює спрямованість виховання проти різних людських пороків.

Серед різних засобів виховання маленьких громадян України одне з основних місць посідає художня література саме гумористичного спрямування. Почуття гумору в звичайному слововживанні – це здатність помічати в явищах комічні сторони, емоційно відгукуючись на них і це почуття слід розвивати з дитячих років. Гумор викликає позитивний настрій, гарні емоції, веселий сміх та сприяє формуванню життєстверджуючого характеру; гумор, сміх, приносять користь як здоров'ю, так і взаєминам дітей з однолітками й дорослими.

Враховуючи значення гумористичних творів у навчально-виховному процесі, педагогічний колектив дошкільного навчального закладу №8 працює над залученням різноманітних гумористичних творів для використання їх у різних режимних моментах та підготовкою методичних рекомендацій про особливості художніх творів гумористичного спрямування в роботі з дошкільниками. Педагоги розробляють навчально-дидактичні матеріали. Працюють над визначенням тематики творів гумористичного характеру, удосконаленням методів і прийомів використання їх на заняттях, прогулянках, режимних моментах, розвагах, літературних ранках, вечорах гумору, спрямованих на активізацію емоційного відчуття, сприймання змісту, виразних мовних та інтонаційних засобів художнього твору.

Починаючи з раннього віку в роботі з дошкільниками застосовуються різноманітні твори сміхової літератури (гуморески, небувальщини, вірші-плутанини, казки, прислів'я, примовки, забавлянки тощо). З дітьми регулярно проводяться такі заняття як «Весела вікторина», «Знайди смішні слова», «Маленькі гумористи», «Розкажи про кумедного персонажа», «Придумай смішну історію», «Смішні історії про смішні малюнки» та ін.

При використанні художньої літератури основним методом у роботі з дітьми є читання гумористичних творів та бесіди за їх змістом, читання, інсценування й заучування віршів, ігрові лексичні і мовленнєві вправи, розігрування гумористичних ситуацій, малювання за змістом гумористичних віршів. які допомагають розвивати виразність, точність, мовлення дітей, а також виховують інтерес до українського художнього слова. Гумористичні фрагменти, навіть найкоротші, що підкріплюються жартівливими текстами – це доповнення до будь-яких занять, що вносять позбавлення у побутові моменти, підносять настрій, роблять привабливішими дитячі заняття, розваги, мотивують зацікавленість і стимулюють запам'ятовування. Наприклад такі:

А у цю торбинку

Заховались жарти і смішинки.

Чуєте – вони там сміхом заливаються?

Подивіться – сміхунці у мішку штовхаються!

Як відкрию я торбинку – повискакують смішинки.

Черевички

Черевички доглядаю,

Щіткою їх натираю.

– Лоскiтно! – вони гукають

І вiд мене утiкають. Г. Машкова

Жартiвливi тексти сприяють створенню доброзичливої, невимушеної атмосфери, пiдтримцi доброгo веселого настрою дiтей, зацiкавленню логiчними завданнями, заохоченню до пiзнавальної, активної розмови. Судити про наявнiсть чи вiдсутнiсть почуття гумору можна по тому, як дитина розумiє жарту, вловлює комiзм ситуацiї, здатна смiятися не тiльки над iншими, а й тодi, коли сама стає об'єктом жарту. Вiдсутнiсть або недостатньо виражене почуття гумору свiдчать як про знижений емоцiйний рiвень так i про недостатнiй iнтелектуальний розвиток. Враховуючи це визначення, питання використання гумористичних художнiх творiв з виховною метою в роботi з дiтьми дошкiльного вiку досить актуальне. Твори з гумором, виховують певнi цiнностi, якостi характеру в дитини. Гумористичнi вiршi вiдображають смiшнi ситуацiї, в якi потрапляють примхливi, неслухнянi та лiнiвi дiти. I дiти, яким адресуються твори, вже не просто хочуть бути хорошими, але не бажають бути схожими саме на негативних комiчних героїв таких творiв. Дитина розумiє, що герой твору не є прикладом для наслiдування, що слiд поводитись по-iншому: бути добрим, трудитися, не вередувати, слухатися батькiв i т.д. Таким чином гумор i виховує дитину – незалежно вiд того, чи їй пропонуються художнi твори чи народна творчiсть.

Гумористичнi твори, крiм власне повчання, також виконують й iншу важливу функцiю – такi твори у формi жарту пропонують дитинi найпершi уявлення про людську природу, психологiю взаємин мiж рiзними людьми. В дитячих творах використовується жива дитяча мова, яка повторює iнтонацiю – то вперту, то пустотливу, то примхливу, то глузливу. Добираючи гумористичнi твори для дiтей, вихователi звертають увагу на те, чому вони можуть навчити, якi цiнностi пропагують, наскiльки вiдповiдають дитячому сприйняттю.

У роботi з молодшими дошкiльниками використовуються твори усної народної творчостi: пiсеньки, потiшки, жартiвливi вiршi, загадки, забавлянки, скоромовки. Дiтей приваблює iгровий емоцiйний характер художнiх творiв, подобаються жарту своєю незвичайнiстю i вiдповiдають оптимiстичному свiтосприйманню малюкiв. Тому, педагоги багато читають дiтям, обов'язково вчать переказувати прочитанi розповiдi або подiї з життя, почутий художнiй твiр чи вiршик. У дiтей розвивається спостережливiсть, увага, пам'ять. Сатиричнi твори спрямованi проти ледарiв, боягузiв, хвалькiв, недотеп. Шануються розумнi, чеснi, працьовитi, смiливи, добрi люди. Важливо, що в гумористичних художнiх творах йде боротьба за перемогу найкращих людських iдеалiв, пошуки справедливостi, добра й успiху i дiти вчать аналізувати вчинки, подiї, розрiзняти добро i зло, хороше i погане. Педагог обов'язково знаходить в будь-якiй подiї, комiчнiй ситуацiї щось позитивне, використовує для виховання моральних якостей дiтей. Якщо вчасно зумiти знайти щось смiшне в негараздах i конфлiктах, то можна запобiгти їм розвитку. Умiння посмiятися над собою i з гумором ставитися до життя – дуже цiнна якiсть. Справжнє ж почуття гумору з'являється, коли дитина спроможна свiдомо розсмишити iнших людей.

Найбiльшi популярностi, педагогiчної цiнностi в роботi з дiтьми набули твори С. Васильченка «Золота дiжа», С.Я. Маршак «Кидин дiм», «Теремок», «Дванадцять мiсяцiв»; К.І. Чуковський подарував дошкiльникам казки: «Айболить», «Мийдодiр», «Муха Цокотуха», «Федорине горе», «Бармалей», «Плутанина», «Їжачки смiються». Дiти проявляють iнтерес до смiшних хоча i повчальних вчинкiв героїв, їм дiї. Нiкому не хочеться чути натяк на неохайнiсть, неввiчливiсть.

Як засiб морального й естетичного виховання дiтей українськi народнi казки про тварин «Рукавичка», «Колосок», «Пан Коцький», «Лисичка-сестричка й вовчик-братик», «Коза-дереза», «Лисиця та журавель» та iншi казки розвивають почуття гумору, викликають

піднесений настрій та здоровий сміх. Мова цих творів проста, виразна, лаконічна і є одним із засобів характеристики героїв.

Лірика М. Підгірянки: вірші, загадки, пісні; збірка «Безконечні казочки», «Грай, бджілко», «Ростить великі», цикли віршів про Ясю і Маринку Н. Забіли, поезія М. Познанської; веселі, легкі вірші А. Барто, М. Павленко постійно використовуються в роботі з дошкільниками.

Український поет Г. Бойко з глибоким розумінням виховного значення сміху виставляє на осуд дітей найрізноманітніші вади дитячого характеру. Вереда, замазура, задавака, ледар, роззява, – такими образами населені гумористичні вірші Г. Бойка. У нього жарти не жорсткі, а покликані допомогти, а не принизити. Твори його проганяють сум, а натомість дарують сміх, веселощі, хороший настрій і емоційно, з задоволенням сприймаються дітьми.

Де Іванко?

*– Де Іванко? – запитав
наш учитель Тому.
– Та він ногу поламав
і побіг додому!*

Чи можна

*– Сиди спокійно, – каже мама.
– І перестань молоть ногами.
Малий запитує тривожно:
– А язиком молоти можна?*

Дітям читають вірші для сприймання на слух та роботи за їх змістом, працюючи над виразністю мовлення, звуковимовою вивчають вірші напам'ять, драматизують, інсценують, розігрують їх зміст. Гумористичні та сатиричні віршовані оповідання Г. Бойка «Вереда», Д. Білоуса, Р. Скиби «Кожному по скібці», «Баламутники» та інші дуже повчальні твори, бо з них дитина дізнається про особливості поведінки і вчинків дорослих у різних життєвих ситуаціях, над чимось замислюється, робить висновки. Так і формуються смак, характер, світогляд людини, тобто особистість.

Одним із способів розподілу в дитячих іграх стала лічилка. Більшість лічилок у дитячому виконанні звучать як вірші, тільки «смішні». Діти так і ставляться до них, як до веселих віршів, часто змішуючи зі скоромовками, утішками тощо. Впливають на дітей і доречно сказані жарти, загадки, примовки. Діти їх добре запам'ятовують і самі часто вживають їх. Примовка пропонує дітям побачити смішне в житті і навчитися смішне передавати в слові. Але примовка зберігає серйозну інтонацію, надаючи можливість слухачеві самому розібратися, смішно йому чи ні. Веселі оповідки знають і переказують практично всі діти.

Переплутанка

*От так диво-дивина –
Виріс ріг у кабана.
Льоха вбралася у пір'я,
Пси порили все подвір'я.
А цаписько в курнику
Заспівав: «Кукуріку!»
Лізуть горобці під квочку,
Щоб сховатись в холодочку.
А ягнята, мов коти,
Геть обсіли всі плоти.*

*Віл на яворі пасеться,
Кіт у кошику несеться,
А індики на воді
Плавають, мов лебеді.
А тепер скажіть мені:*

Де тут правда, а де ні. А. Григорчук

Навіть інколи не розуміючи суті жарту, діти прагнуть осмислити і відтворити в своєму середовищі картини навколишнього життя. Діти із задоволенням розповідають між собою анекдоти, хороші оповідачі користуються популярністю серед друзів. Цьому сприяє активне спілкування дітей.

При організації режимних моментів використовуються знайомі потішки, забавлянки, частівки, влучні порівняння з художніх творів, а також в процесі емоційного змістовного спілкування дорослого з дитиною на заняттях ігрової, художньої, пізнавальної, образотворчої, музичної, театралізованої діяльності. Літературний матеріал гумористичного спрямування незамінний при реалізації виховних завдань, оскільки дітям легше оцінювати поведінку і вчинки інших, ніж свої власні. Відбираючи для освітнього процесу в дитячому садку гумористичні твори, педагоги спираються на народну творчість, класику і сучасне мистецтво. Діти дуже уважні до дій і слів оточуючих дорослих. Те, що вони спостерігають у поведінці дорослих, стає частиною їхнього особистого досвіду. І коли малюки починають навмисне веселити дорослих, самі роблять необхідні висновки – це дуже важливий і значний крок для розвитку почуття гумору. Для дитини важливо, якщо близькі дорослі заохочують його веселощі, сміються разом з ним.

Отже, гумористичні художні твори крім виховання, виконують й іншу важливу функцію – у формі жарту пропонують дитині найперші уявлення про людську природу, психологію стосунків між різними людьми. При ознайомленні дітей з гумористичними художніми творами дорослий створює ситуацію коли сама дитина знаходить відповідь, адже тонкий гумор і надзвичайна мудрість несуть щедрий виховний потенціал, вчать головного: як зрозуміти себе та інших. Основними методами подачі гумористичних художніх творів є розповідання та читання, де встановлюється безпосередній контакт дорослого з дітьми.

«Ми обсипаємо дітей подарунками, але найцінніший для них подарунок – радість спілкування» Марк Твен.

*Пастушенко Алла Дмитрівна, вихователь,
Паламарчук Оксана Миколаївна, вихователь
Уманського навчально-виховного комплексу № 17
«Загальноосвітня школа I-III ступенів –
дошкільний навчальний заклад»
Уманської міської ради Черкаської області*

ЗНАЧЕННЯ ГУМОРУ В ЖИТТІ ДІТЕЙ

Гумор – це велика сила, здатна на багато чого. Часто можна почути, що сміх подовжує життя.

В роботі з дошкільниками ми використовуємо різноманітні твори сміхової літератури – жарти, анекдоти, надокучливі казки, жартівливі казки, вірші-жарти, образні прислів'я та приказки.

Є такі жартівливі вірші, які ми використовуємо при різних ситуаціях, наведених нижче.

Часто, в спілкуванні між дітьми, виникають суперечки, які ми залагоджуємо перевірши увагу дітей на жартівливий вірш та обговоривши його зміст.

*У слона болить нога
Слон сьогодні шкутильга
Гостював комар у нього
Наступив йому на ногу.*

Коли дитина пригнічена, та почувається самотньою, переживає через щось, гумор просто необхідний. Вдалий жарт здатний підбадьорити, примусити по-іншому подивитися на речі, додати сил та оптимізму.

Не встиг

*Став Микола на порозі:
Я ішов од бабці
і посередині рову
посковзнувсь на кладці...
Як? У рів та в нових танцях? –
до Миколи мати
Мамусю, сталося все так швидко –
Я не встиг їх зняти. (І. Січовик)*

Запасливий

*Знову мокрі черевики?! –
Сварить Вову мати.
Ти, мабуть, в усіх калюжах
Встигнув побувати?
Що ви, мамо, – каже Вова,
Не хвилюйтесь дуже:
Ще й на завтра залишилось
Чотири калюжі. (Й. Струцюк)*

Усмішки-смішинки

*– Чому півень на одній нозі стоїть?
– Тому, що коли підніме й другу, то впаде.
– Ти був сьогодні в зубного лікаря?
– Був.
– Ну й що? Зуб більше не болить?
– Не знаю. Лікар залишив його в себе.*

Під час проведення свят, розваг, музичних занять для підняття настрою дітей ми часто використовуємо різноманітні частівки. Деякі з них пропонуємо розглянути. Вони прості, невеличкі за обсягом, дивують оригінальною будовою, широким використанням виразних мовних засобів.

Частівки

*У синьому небі ходять хмарки,
Буде дощик або град.
Оля проситься на ручки
По дорозі у дитсад!
За столом сиділа Алла,
За тарілкою гадала,
Та до неї котик сів,
Весь компот і кашу з їв.
Саша з Машею пограли
Всі іграшки порозкидали,*

*Стали думати й гадати
Кому іграшки збирати!
Петя спритно ловить рибу
Може плотик змайструвати,
Тільки «добрий день» й «спасибі»
Він не може нам сказати!*

Малі жанри сміхової культури народу доречно застосовувати не тільки на заняттях, а в різних буденних ситуаціях, що створює дружну, позитивну атмосферу, знімає напруження, привчає дітей цінувати жарт. Наведемо приклади жартів та веселих літературних і фольклорних текстів, які ми застосовуємо в роботі з дошкільниками.

Весела каша

*Каша мовила Марині:
Вже їси мене годину!
Я оце мовчу-мовчу,
А візьму – і утечу! (Г. Машикова)*

Гралася в долонечки

*Де ти завозилася?
Де ти забруднилася?
Я в калюжі з сонечком
Гралася в долонечки (Г. Бойко)*

Я тільки держу

*Не тягни за хвіст кота!
Ну кому кажу?
Та тож тягне він хвоста, –
Я тільки держу... (Г. Бойко)*

Сусіда знає

*Де ти айстру взяв таку?
У сусідки в квітнику...
А сусідка зна про це?
Зна, бо гналася з дубцем! (Г. Бойко)*

Підріс

*Щось на мене вже малі
Стали черевики.
Мабуть, я за ніч підріс
І тепер великий!
Та усміхнено хита
Головою мати:
– Подивися, ти ж узув
Черевики брата!*

Прислів'я та приказки невід'ємні від життя людини як і її мова. Вони свідчать про гострий розум народу, високу мораль, уміння посміятися над своїми вадами. До розгляду пропонуємо добірку прислів'їв та приказок з гумористичним змістом, які ми використовуємо в навчально – виховній роботі з дошкільниками.

Прислів'я та приказки:

➤ «Знає кішка, чиє м'ясо з'їла» - про того, хто почувается винним в заподіянні шкоди.

- «Дав, як кіт наплакав», «У нього не розживешся і серед зими льоду» - про того, хто жадібний.
- «І сам не дам і другому не дам» - про того, хто нізачо не поділиться ні з ким.
- «Як їв, то аж упрів, а як працював, то аж замерз» - про когось, хто дуже повільно працює.
- «Хоч три дні не їсти, аби з печі не злізти» - кажуть про ледачого.
- «У страху очі великі»
- «Ляклива ворона куца боїться» - кажуть, коли насправді небезпека не така велика.
- «От вам і Лука, рукавиця в кишені, а він її шука» - приказка про неухважного забуваку.
- «Стукотить, гуркотить, - комар з дуба летить» – жартують про слабкого, тихого, який прагне привернути до себе увагу.
- «Всіх би перегнав, та бігти боюся» – так кажуть про ледаря чи боягуза, який тільки язиком «працює».
- «На городі бузина, а в Києві дядько» – ці слова доцільно казати тому, хто говорить дурниці, верзе хто знає що.
- «Сама баба сметану злизала, а на kota сказала» – кажуть про того, хто свою вину на інших перекладає.

Діти дуже люблять ігри, особливо коли вони з «веселинкою». Ми намагаємось частіше проводити з дітьми ті ігри, які не тільки навчають, але ще й розвеселяють. Наприклад, гру «Помилка», ми використали на занятті з розділу «Літературна скринька», а гру «Переплутаниця» під час прогулянки.

Освітні завдання гри – удосконалювати у дітей вміння спілкуватись одне з одним під час гри, висловлювати власну думку, дотримуватись норм та етикету спілкування.

Гра «Помилка». Цю гру доцільно проводити тоді, коли діти вже мають певний літературний досвід. Вихователь пропонує підтвердити думку (якщо діти не помічають помилки, педагог навмисно звертає на неї увагу).

- Колобок з`їв дідуся.
- Ріпку витяг Заєць.
- Сидить Жабка в рукавичці, бачить – біжить Слоненя.
- Ганна – панна була лінива та некрасива.
- Зміївна допомогла Івасику – Телесику на явір залізти.
- Лисичка вкрала Котика.
- Зайчик перелякав Пана Коцького.

Гра «Переплутаниця»

Дітям зачитують коротенькі фрази, та пропонують визначити правдивість судження. Хто що переплутав?

- Корова мукає: «Ко-ко-ко! Дам всім дітям молоко!»
- Киця каже: «Гав-гав-гав! Я ганяла з ранку гав!»
- Лоша каже: «Мур-мур-мур! Їсти я піду до кур!»
- Ну, а песик каже: «Бе! Курки клонуть там мене».

Надокучливі казки. Для урізноманітнення дозвілля дітей, ми використовуємо надокучливі казки – твори з часто повторюваними словами, вони нескінченні. Діти часто, і самі їх вже використовують під час самостійної ігрової діяльності. Ось деякі приклади цих казок:

– *Розповісти тобі казочку про білого гусака?*

– Розкажи.
– Ось вона і вся.
Їдемо далі.
Бачимо міст,
На мосту ворона сохне.
Хватъ її за хвіст,
Шусть під міст –
Нехай вона помокне!
Їдемо далі.
Бачимо міст ...
– Ми з тобою йшли?
– Йшли.
– Кожух знайшли?
– Знайшли.
– Я тобі його дав?
– Дав.
– Ти його взяв?
– Взяв.
– То де ж він?
– Хто?
– Так, кожух!
– Який?
– Ми з тобою йшли? ..

Великим польотом фантазії віє від дотепно складених «небилиць» і «нісенітниць». Буйна фантазія в них в'яжеться з реалізмом. Надзвичайно цікаві такі твори маленьким слухачам.

Ось деякі з них, які наші діти люблять слухати:

*Крім улітку в лісі зміг
Збудувати собі барліг.
А ведмідь заліз в дупло,
Влаштував собі житло.
Білка теж знайшла містечко –
На куці звила гніздечко.
Вирив нірку горобець –
Нісенітниці кінець.
В ліс Незнайко увійшов –
Під кущем йоржів знайшов.
Біля річки посидів –
Наловив собі грибів.
До городу завітав –
Стиглих яблук накопав.
А по саду походив –
Моркву з яблуні струсив.*

А також, дітям дуже подобається не тільки їх слухати, але і бути самими авторами різних небилиць і нісенітниць.

ГУМОРИСТИЧНІ ХУДОЖНІ ТВОРИ – СКАРБНИЦЯ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ

Особливе значення для старших дошкільників має читання та художня комунікація гумористичних художніх творів. Але дитині недостатньо просто прочитати, важливо обговорювати кожен прослуханий твір. Дитиною має бути усвідомлений зміст кожного прочитаного гумористичного художнього твору. Розмовляти за змістом твору, придумувати альтернативні кінцівки діє найефективніше. Те, що зображено й написано на сторінках книги, варто пов'язувати з власним досвідом дитини, обговорювати героїв твору, звертати увагу на окремі слова в тексті, пояснювати їх значення, певні поняття виокремлювати. Можна запропонувати шукати ключові слова в тексті, переказувати гумористичний художній твір, складати речення за змістом твору, придумувати власні розповіді чи закінчення до твору, казки, виконувати ігрові завдання тощо.

Помітити цікаві художні образи, означення, порівняння, інші засоби виразності мови й мовлення має допомогти дитині дорослий.

Важливо спілкуватися з дитиною за змістом почутого, цікавитися її настроєм, після прослуханого чи прочитаного гумористичного твору, почуттям, ставленням до героїв, стимулювати до запитань, висновків, самостійних роздумів.

Види організованої роботи з дітьми використовуючи гумористичні художні твори:

- читання гумористичних художніх творів;
- театралізація розігрування та показ вихователем і дітьми;
- драматизація – розігрування в ролях знайомого дітям твору;
- відтворення характерних рис героїв твору;
- інсценізація – точне й послідовне відтворення змісту твору дітьми за допомогою костюмів, різних атрибутів, декорацій;
- ігри за сюжетами знайомих творів;
- перегляд творів у телепередачах, кінофільмах;
- узагальнювальні бесіди;
- тематичні розважальні заняття;
- дидактичні ігри;
- переказування знайомих гумористичних художніх творів дітьми;
- бесіди на морально - етичні теми за змістом гумористичних художніх творів;
- свято гумористичних художніх творів у дошкільному закладі.

В своїй практиці я використовую на заняттях гумористичні твори тому, що гумористичні художні твори є незаперечною скарбницею для використання у роботі з дітьми. За допомогою художнього слова у мене є можливість доторкнутись до найтонших струн душ малят, зародити в них любов до прекрасного. У роботі з дошкільниками враховую, що основу виховання мають становити загальнолюдські цінності – добро, совість, честь, обов'язок, гідність. Я пов'язую в роботі з дітьми не лише реальне життя та його відображення свідомістю дитини, а й її емоційне ставлення до природи, предметів, людей, самої себе, життя в цілому.

Слухаючи, роздумуючи над текстами казок, віршів діти активізують та збагачують свій словник; у них активізуються морально-ціннісні, світоглядні уявлення, поняття, діти вчаться висловлювати свою думку.

Літературна спадщина позитивно впливає на формування ціннісного ставлення до природи, духовно-морального світогляду дітей, а також впливає на рівень їх знань і допомагає сформуванню позитивне, оптимістичне світобачення.

*Жежер Наталія Олексіївна, вихователь,
Лисенко Наталія Семенівна, вихователь,
Плужник Наталія Вікторівна, вихователь
Орловецького дошкільного навчального
закладу (дитячий садок) «Сонечко»
Городищенської районної ради
Черкаської області*

БАГАТСТВО МОВЛЕННЄВОЇ ПАЛІТРИ ГУМОРИСТИЧНИХ ТВОРІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

*Сміх людський – чудесна штука.
Він – мистецтво і наука.
Він – в житті і для життя,
Із потворного й дурного
Посміятися не гріх.
Добрий сміх не б'є, не мучить,
Він на світі жити учить.
Павло Глазовий*

Відколи існує світ, життєвою стежкою поруч з людиною крокує гумор. Ми сміємося, щоб жити, щоб радіти, щоб викривати недоліки людини, засуджувати її слабкі сторони, сприяти оновленню суспільства. Народна мудрість говорить: «Частіше смієшся – довше живеш».

Одним із основних завдань виховання почуття гумору в дошкільників - навчати дітей розуміти смішне та виявляти почуття гумору, що є неможливим без комунікативного мовлення.

Формуючи в дошкільника комунікативну компетентність, позитивне сприймання навколишнього світу та самого себе, педагог використовує гумористичні літературні та фольклорні твори, зміст яких надає дитині зразки багатоговікової народної сміхової культури, здорового людського глузду, пошуку та знаходження внутрішньої особистісної сили для подолання незгод.

Оскільки «компетентність» дитини в мові є результатом її застосування (мовленнєвої активності), то в процесі розвитку дитячого мовлення дійсно розвивається, за О.О. Леонтьєвим, не мова (у традиційному розумінні), а характер взаємодії мовних засобів, що у розпорядженні дитини, і характер функціонування цих засобів, тобто спосіб використання мови для цілей пізнання і спілкування.

Вже з раннього дитинства потрібно навчати дітей комунікативній компетенції. Ще в дошкільному віці дитина повинна засвоїти відповідні мовленнєві знання, вміння та навички, необхідні їй для спілкування. Тому для цього потрібно дібрати різні доцільні і методи та прийоми розвитку мовлення та навчання дітей рідної мови. Ситуації спілкування та соціально-побутові ситуації складаються в нашому житті кожен день. По дорозі з дому до

дитсадка, зустрічаючи сусідів, знайомих, ми вітаємось, запитуємо про їх справи, здоров'я їх та близьких, заходимо в магазин – спілкуємось з продавцями тощо. Дитина не повинна проходити мовчки біля дорослих, потрібно звернути її увагу на прийоми вітання, звертання, методи і правильність спілкування, підказати та навчити нових слів привітання, подяки і т.п., а ще важливо вчити дошкільника використовувати дотепні вислови, влучні жартівливі слова, які доцільні в певному оточенні чи ситуації.

На найкращому літературному матеріалі ще з часів Я.А. Коменського вихователі та батьки прагнуть комплексно розвивати мовлення дітей: під впливом художнього слова збагачується словник, розвивається образність мовлення, поетичний слух, мовленнєво-творча діяльність, формуються естетичні та моральні поняття.

Вихователю, плануючи проведення освітньої роботи з використанням поетичного слова, не слід обмежуватися переліком художніх творів, визначеного Базовою програмою. Він може обрати поетичні твори певного автора чи народнопоетичний матеріал, що буде відповідати індивідуальним та віковим особливостям дітей.

Педагогічний досвід роботи доводить – правильно сформульовані завдання розвитку мовлення дошкільників за допомогою літературних та фольклорних творів сприятимуть кращому формуванню культури мовлення, спілкуванню з однолітками та дорослими, що не можливе без виховання в дітей інтересу та любові до художнього слова.

Дитинство - радісна пора в житті людини, коли весь світ начебто посміхається тобі назустріч. Гумору притаманні якості, співзвучні з емоційними потребами маленьких дітей, їх життєлюбністю, бажанням порадіти разом, прагненням до відкриття нових, несподіваних граней буття.

Мовленнєва палітра гумористичних творів багата і різноманітна. Вона включає в себе і народний фольклор, і літературні твори, і авторські гумористичні твори.

В своїй роботі з дошкільниками вихователі нашого садочка використовують різноманітні твори сміхової літератури - жарти, анекдоти, надокучливі казки, жартівливі казки, вірші-жарти, образні прислів'я та приказки, веселі потішки-забавлянки, мирилочки, дражнилки.

Спочатку ми допомагаємо дітям зрозуміти смішне, показуємо на власному прикладі, як можна реагувати на смішне. Поступово підводимо дітей до свідомого елементарного використання засобів створення смішного, заохочуємо пожартувати, вчимо застосовувати жарт при спілкуванні, у складних ситуаціях буття як один з найоптимальніших способів реагування на проблему. Малі жанри сміхової культури народу застосовуємо не тільки на заняттях, а в різних буденних ситуаціях, причому влучно дібране слово не тільки створює дружну, позитивно забарвлену атмосферу, знімає напруження, а й привчає дітей цінувати жарт, сприяє формуванню оптимістичного ставлення до життя.

Розвиваючи комунікативну компетентність дошкільнят ми у своїй роботі широко використовуємо твори таких авторів, як Н. Забіла, П. Воронько, В. Шаройко, П. Глазовий, О. Вишня, Г. Бойко, В. Тузлов, М. Сингаївський, В. Лучук, В. Ладижець, Л. Повх, Д. Чередниченко, В. Нестайко. Їхні твори дуже подобаються дітям, тому що вони доступні, зрозумілі за змістом і формою, наділені ігровими моментами і легко сприймаються ними.

У слона болить нога,

Слон сьогодні шкутильга:

Гостював комар у нього,

Наступив йому на ногу. (Г. Бойко)

«Не плач, киця принесе калач, на хвостик по зеленім мостику» - кажемо ми малюку, що плаче вранці, прийшовши в садочок або капризує, хоче до мами. У хвилини, коли між

дошкільнятами виникають сварки, а частіше це буває тоді, як діти граються, або щось не поділили між собою (на прогулянці, під час самостійної ігрової діяльності), ми їм пропонуємо добру мирилочку-дружилочку:

*Не штовхайся і не бийся,
А зі мною подружися.
Мир миром, пироги з сиром,
Вареники в маслі.
Ми – подружки красні!
Поцілуймося!*

Провідною діяльністю в дошкільньому віці є дитяча гра. Протягом дня дітки в садочку весь час граються. Це і дидактичні ігри, і сюжетно-рольові, рухливі та народні ігри. А щоб без образ і суперечок вибрати ведучого у грі ми вивчаємо і використовуємо веселі та жартівливі лічилки.

*Сидір, Мидір і Каленик
Збудували тут куреник,
У куренику сидять,
По варенику їдять.
Сидить жаба коло граба,
Меч тримає золотий, -
А на кого меч упав,
Той повинен геть іти! (Г. Лібш)*

В нашій роботі часто трапляється, що діти виявляють злість, егоїзм, жадібність та інші негативні риси, тоді на допомогу нам приходять прислів'я, приказки, вірші-жарти.

➤ *Хотів зробити спішно, а вийшло смішно.*

➤ *Надувся, як півтора нещастя.*

➤ *Полохливий заєць і пенька боїться.*

➤ *Вова любить битись дуже,*

З ним тому ніхто не друже.

➤ *Жадний пес дров приніс,*

Води наносив, тісто замісив,

Випік пиріжечок, сховався у куточок

І з'їв сам – гам, гам, гам.

➤ *Ой болить у мене зуб,*

Бо не хоче їсти суп.

Хоче меду, хоче грушки,

Хоче теплої пампушки.

А як ще дасте сметани –

Вмить боліти перестане. (В. Ладижець)

Бесіда є одним із засобів спілкування. Разом з дітьми розглядаючи різні життєві ситуації ми використовуємо гумористичні твори («Таємниця мозку» Павла Глазового, «Як Василько «відпочився»» Г. Бойка, «Дуже хочуть тишини» Є. Бондуренка).

Неодноразово в нашому садочку проводилися розваги на різну тематику («А ми хлопці-риболовці», «Подорож до країни веселих жартів», «Посиденьки з Омельком»), день гумору, вечори-дозвілля «Посміємось, пожартуємо - одне одного здивуємо», малювання смішних малюнків до загадок, які загадує педагог, і з подальшою виставкою малюнків-жартів, конкурс «Смішинки-веселинки», конкурс з батьками «Ми родом з дитинства», на яких

нашими помічниками є народне, художнє, поетичне слово, як один із засобів не лише виховання, а й комунікативного розвитку мовлення дітей.

Важливим напрямком роботи нашого дошкільного закладу є робота з батьками. Для них ми проводимо засідання «Сімейного ліцею». Однією з тем наших засідань була «Розвиток комунікативної компетентності старших дошкільників засобами художнього слова», де ми мали за мету показати батькам наскільки для дітей є важливе спілкування. Під час роботи засідання батьки мали можливість не тільки послухати наші поради, а й поділитися досвідом, посперечатися, практично по вправлятися і просто відпочити. У заключному етапі засідання дорослі театралізували казку «Язиката Хвеська», разом з дітками змагалися у конкурсі «Найсмішніша гумореска».

Аналізуючи проведену роботу, ми бачимо, що використання художніх гумористичних творів відіграє не аби яку роль у формуванні комунікативного мовлення дошкільників. Адже діти граючись спілкуються між собою, і ми помічаємо, що вони самостійно використовують і потішки (коли хтось із діток засмутився або грається із лялькою), і прислів'я та приказки (коли з ними трапляються якісь життєві негаразди), при ігровій діяльності – лічилки та мирилки, і навіть інколи віршовані дражнилки. Діти активніше долучаються до лексичного багатства рідної мови, мовної культури, духовно зростають і одночасно навчаються спостерігати, порівнювати, аналізувати, співпереживати, ділитися враженнями, дивуватися, радіти, захоплюватися, сумувати, обурюватися, оцінювати себе, оточуючий світ та своє місце в ньому.

*Приходченко Ольга Іванівна,
вихователь дошкільного навчального
закладу ясла-садок комбінованого типу №7
м. Умані Черкаської області*

ЧОГО НАВЧАЮТЬ БАЙКИ?

Байки вчать бути добрими, розумними, чесними. Хоча в байках діють птахи, тварини, предмети, ми розуміємо, що мова йде про людей.

Мною прочитано багато байок, у яких під маскою тварин вдало передається побут, поведінка, спосіб життя, характер людей. З байок можна взяти для себе дуже багато мудрого і повчального.

Ось, наприклад, байка «Бабка і Мураха». На перший погляд, здається, що вона дитяча. Та ми розуміємо, що під комахами маються на увазі люди. Але, ось чи хто-небудь з нас замислювався чи такий вже страшний злочин скоїла Бабка. Ну співала, ну танцювала, але ж нікому від цього не було шкоди. А Мураха розважливий, працьовитий - позитивний герой у всіх відносинах, але виявляється по відношенню до Бабки жорстоким!

Таким чином, байкар в образі Бабки втілює не просто легковажність і безтурботність пустунки, а висловив протест проти тих людей, які, не хочуть працювати, а хочуть лише веселитися і відпочивати.

Хочу, проаналізувати байку «Ворона і Лисиця».

Від улесливих похвал Лисиці «закрутилась голова», «від радості сперло», «Ворона вирішила заспівати», тобто «каркнула». Сир, звичайно, випав - Лисиця домоглася результату. «З ним була шахрайка така».

Дана байка говорить про те, що не варто піддаватися улесливим словам, тому що за ними завжди стоїть бажання домогтися будь-якої вигоди на користь підлесника. Лисиця добре розуміє, що сир їй силою не відняти і тому вона намагається виманити його у Ворони і

хитро говорить, «так солодко, трохи дихаючи». Ворона, зовсім дурна птиця, попадається на ці лестоці!

Автор засуджує не тільки того, хто лестить, але і того, хто піддається на лестоці, того у кого закрутилась голова і від радості сперло.

Не можна піддаватися на лестоці, переоцінюючи свої сили. Лисиця просто знущується над Вороною.

Особливість байкаря в тому, що він не повчає, а спостерігає за своїми героями і виносить на суд нам, читачам, свої спостереження.

Мене приваблює творчість байкаря тим, що автор – оповідач завжди знаходиться поряд зі своїми персонажами, а не над нами. Навіть коли його герої роблю явні дурниці, автор прямо не засуджує їх, а лише показує безглуздість їхньої поведінки. Але це не означає, що він співчуває всім своїм героям. Він підтримує простих людей, що живуть в світі природних цінностей. Співчуває своїм персонажам, не прикрашає їх. Я б порадила почитати байки, якщо ви хочете стати розумнішими і мудрішими. Байкарів можна вважати нашими наставниками і вчителями.

Байка кожному дає свій урок. Адже кожен розуміє її по своєму. Байка висміює підлість, боягузтво, гордість. Вона зберігає в собі мудрість, вихваляння позитивних рис. Байка об'єднує людей різних часів і вчить їх одному. Боріться в собі з боягузством, зарозумілістю, хвастощами, будьте хоробрими, мудрими, добрими. Байка вчить нас бути людьми!

Про байки ми знаємо з дитинства. Зрозумілі, легкі, мудрі вірші западають в душу. Мораль – а вона в байці обов'язково присутня – потроху засвоюється, і сила її впливу – величезна. Байки вчать бути чесним, любити Батьківщину, працювати для блага людей, допомагати слабким, не брехати, не заздрити. Байки застерігають від поганих вчинків і підказують хороші. Звірі в байках – вовки, вівці, ведмеді, зайці, лисиці, собаки, леви, білки і миші – розмовляють між собою і служать дійовими особами в сценках і п'єсах, що розігрує в байках автор перед своїми читачами. Ми шкодуємо Ягня, що попався голодному Вовкові, зневажаємо Свиню за те, що вона підриває коріння Дуба, сміємося над Ослом, над Щукою. Дітям читаю байку «Гребінь», привчаючи щодня розчісувати волосся. Однак головна думка цієї байки викладена в другій її частині. І виявляється, що байку «Гребінь» можна читати як твір, викриває тих, хто працює погано і кривить душею, не терпить, коли інші намагаються привести в порядок їх справи.

*Муравська Світлана Анатоліївна, вихователь,
Прокапало Лариса Петрівна, вихователь-методист
дошкільного навчального закладу №2 «Зірочка»
м. Кам'янка Черкаська область*

ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ ГУМОРУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Формування почуття гумору актуальне для дітей дошкільного віку і тому воно зумовлено вимогами програми. Коли людина народжується, їй вже притаманне почуття гумору і під впливом навколишнього середовища проявляється і розвивається ще в ранньому дитинстві.

Гумор має важливу роль для створення системи людських почуттів. Почуття гумору – один із найдивовижніших проявів людської природи, що тісно пов'язане з емоціями та душевним здоров'ям. Також гумор надає можливості протидіяти негараздам, труднощам і у зв'язку з цим на його основі починається формування оптимізму дитини.

Твори гумористичного характеру посідають важливе місце в роботі дошкільного навчального закладу.

Гумористичні твори – це засіб морального, розумового та естетичного виховання дітей дошкільного віку.

Також гумористичні твори сприяють розвитку і становленню дитини як мовленнєво-культурної особистості. Вихователь, навчаючи дітей розуміти комічне, розвиває їх почуття. Твори гумористичного характеру надають вихователям можливість формувати у дошкільників звички поведінки та навички, які і визначають їх характер при взаємовідносинах з іншими дітьми і створюють передумови для розвитку позитивних взаємовідносин.

Дітям дошкільного віку найдоступніші такі види гумористичної творчості: гумористичні вірші, жарти, гуморески, українські та літературні казки, усмішки, загадки, прислів'я, приказки.

Сатира і гумор посідають важливе місце в українській народній творчості. В дитячому фольклорі зустрічаються гумористичні твори. Дітей ознайомлюють з пісенькою про «Сороку-білобоку», яка варила і давала кашу своїм діткам, а також пісеньку про журавля, що немає кінця, бо повторюється те саме, чим починається.

Завдяки впливу художнього слова гумористичного характеру у дітей розвивається образність мовлення.

Н. Гавриш пропонує і рекомендує використовувати на заняттях та також і у повсякденному житті різноманітні жартівливі вірші, розповіді, приказки, прислів'я, казки. Все це є гарним доповненням до занять різного типу, музичних ігор, розваг. Гумористичні твори сприяють піднесенню настрою, роблять цікавими дитячі розваги, вносять пожвавлення у побудові процеси.

Використання гумористичних текстів є засобом виховання гумору у дітей і викликає в них особливий інтерес.

Під час читання гумористичних творів, потрібно, щоб атмосфера була невимушеною та доброзичливою.

Читаючи вірші гумористичного характеру, вихователь зацікавлює дітей логічними завданнями, заохочує їх до розмови, обговорення. Так, читаючи казку про рукавичку можна використати наступний вірш.

Про рукавичку

Вчора Галочка – сестричка

Книжку прочитала.

Як у лісі рукавичка

Звіря домом стала.

Я залишив рукавичку

За городом, там, де ліс.

Та ні зайчик, ні лисичка

Й вовк у неї не заліз.

Я подумав – замала

В мене рукавичка.

Більші в мамі зі стола

Взяв та й сестрички.

В ліс відніс – у ці, мабуть,

Звірі влізуть, поживуть.

Хтозна як їм спалося.

А мені не пощастило –

Від усіх дісталося.

П. Воронько.

Використання творів гумористичного характеру сприяє розвитку виразного, влучного мовлення, формує поетичний смак, також виховує цікавість та інтерес до красивого українського слова. Діти сприймають їх весело, залюбки, як гру, завдяки цікавій, жартівливій ситуації.

Весела каша

Каша мовила Марині:

– Вже їси мене годину!

Я оце мовчу – мовчу,

А візьму – і утечу!

Г. Машкова

Вірш – жарт Г. Бойка «У слона болить нога» можна використовувати на дидактичних заняттях з логіко-математичного розвитку при ознайомленні чи закріпленні поняття величини, усвідомлення поняття зіставлення.

У слона болить нога

Слон сьогодні шкутильга!

Гостював комар у нього,

Наступив йому на ногу.

Сприймання літературного твору гумористичного характеру є повноцінним, при умові, що дошкільники до нього підготовлені. Тому потрібно звертати увагу не тільки на зміст такого твору, а і на виразні засоби мови.

В своїх дослідженнях І. Попова показала, що гумористичні поетичні твори доцільно використовувати щоб розвивати образне мовлення в старших дошкільників. І тому дітей слід ознайомлювати з різними жанрами гумористичних творів: прислів'я, небувальщина, перевертні, примовки, гуморески, приказки. Такі твори як «Бруднуля», «Вереда» Г. Бойка, «Ой болить у мене зуб» В. Ладижця, перевертні А. М'ясківського, М. Вінграновського впливають на поповнення лексичного запасу слів у дітей, починаючи з дошкільного віку. Під час читання нісенітниць, гуморесок у дітей розширюється світогляд, можливість і бажання спілкуватися.

Під час читання вірша «Переплутанка» А. Григорука діти імітують жестами дії, звертаються із запитаннями та намагаються допомогти героям. Діти розуміють, що в цьому вірші все сплуталося, і що всі тварини займаються не своєю справою. Все це виглядає дуже дивно, бо навіть сам поет написав, що це диво-дивина і дивується з того.

Переплутанка

От так диво-дивина –

Виріс ріг у кабана.

Льоха вбралася у пір'я,

Пси порили все подвір'я.

А цаписько в курнику

Заспівав: «Кукуріку!»

Лізуть горобці під квочку,

Щоб сховалась в холодочку,

А ягнята, мов коти,

Геть обсіли всі плоти.

Віл на яворі пасеться,

*Кіт у кошику несеться,
А індики на воді
Плавають, лебеді.
А тепер скажіть мені:
Де тут правда, а де ні
А. Григорук*

Під час бесіди про святкування новорічних свят дітям подобаються новорічні плутанини, сценки – діалоги, «новорічні жарти».

*Діда Мороза діти
На свято чекали,
Берізку зелену
Вони прикрашали (не берізку, а ялинку)
Їхав – їхав Дід Мороз
Через поле, через ліс,
І картоплю у мішку
Діточкам малим привіз (не картоплю, а подарунки)*

Жартівливі вірші також сприяють вихованню у дошкільників добрих почуттів, запобігають виникненню негативних звичок. Діти люблять слухати гуморески.

Гуморески – це такий гумористичний вірш, який викликає у дітей сміх і ще й чомусь вчить.

Так, читаючи дітям гумореску «Чому сміються кури» діти відповідають на запитання: Чому з Кліма сміються не тільки діти, а й кури? А також роблять висновки чому саме навчає нас ця гумореска.

Чому сміються кури?
*– Чому такі бруднючі
Руки в тебе, Кліме?
– А тому, що нині
Я вмивався ними...
Знов не мивши ноги
Ти вмотився спати!
Як тобі не сором? –
Докіряє мати.
Клим же рота кривить,
Пхинькає із ліжка:
Нащо ноги мити,
Я ж лежу в панчіжках.
Дуже Клим лінивий
Митися не хоче
– Ой ти, за-мур-зур-ра !
Кіт йому муркоче
І сміються кури –
Геть усі сміються
З Кліма-замазури*

Читаючи дітям жартівливі тексти, дошкільники з'ясовують, що їм було смішного. Так у жартівливому вірші М. Петренка «Бігла полем ковбаса» здається смішним те, що продукти ведуть себе як живі істоти. Вихователь пояснює дітям, що такими живими їх роблять саме слова-живинки.

Бігла полем ковбаса

Бігла полем ковбаса –
Ковбаса шукала пса.
Сир шукав свою ворону –
Заглядав під кожну крону.
До ведмедя у барліг
Вулик з медом сам прибіг.
Он капуста – цілий ряд! –
Поспішає до зайчат.
А до мене через двір
Отакенний біг пломбір,
За пломбіром – ескімо,
Ми з Оленкою з'їмо.
М. Петренко

Дошкільники із задоволенням приймають участь у театральній діяльності, розігрують жартівливі інсценівки за змістом гумористичних художніх творів. Під час розігрування гумористичних ситуацій вихователю можна запропонувати обговорення, де добираючи образні мовні вислови з цих творів.

С. Курінна використовувала гумористичні твори у своєму дослідженні, як засіб формування дошкільників соціально-чуттєво досвіду, а він у свою чергу є передумовою для розвитку почуття гумору.

У дитячому фольклорі є такий жанр, як небилиці. У них йде розповідь про неправдоподібні історії, і діти розуміють, що насправді може бути в житті, а що є вигаданим. Пісні-небилиці швидко запам'ятовуються дітьми, розвивають творчу фантазію, вчать самостійно мислити.

Гра «Переплутанка»

Котики загавкали: гав-гав-гав,
Качечки занякали: няв-няв-няв,
Курочки закрикали: кря-кря-кря,
Песики заквакали: кав-ква-ква,
Ну а жабкам скрекотушкам
Захотілось мукати.
Що тут так, а може ні,
Дайте відповідь самі.

Гра «трапляється – не трапляється!»

Вовк блукає ліском
Вовк на дереві сидить
Човен по небу пливе
Дівчинка малює дім
Кіт курив ковбасу
У курки дві ноги
Вночі веселка грає
Дідусь навчається у школі
На лузі крокодил пасеться
Цап дає молоко
Собака їсть траву
Кролик їсть траву

Вночі йде дощ.

Скоромовки – це невеликий гумористичний твір, що побудований на чергуванні певних звуків, які чергуючись, ускладнюють швидко вимову слів. Скоромовки цікаві для дошкільників ритмікою, змістом. Але слід зауважити, що скоромовки не вивчаються з дітьми у яких є вади мови.

*Ти, малий, скажи малому,
Хай малий малому скаже,
Хай малий теля прив'яже.*

Ніс сміхунчик,

Сміху міх,

Сміх розсипався на сніг. Ю. Кругляк

В ямі не спитьсья вусатому сому,

Сому вусатому сумно самому. В. Бойко

Після того, як діти вивчать скоромовку, доцільно запропонувати проказати її, змінюючи темп мовлення (швидко, середньо та повільно), а також силу голосу (пошепки – тихо – голосно).

Також широко використовуються на заняттях, також і у повсякденному житті різні ігри.

Гра «Весела хустинка»

На горі росте калина,

В небі сонечко пливе,

У кого в руках хустина –

Веселе слово хай назве.

(Діти стають колом і починають передають один одному хустку. У кого хустка «зупиняється», повинен сказати жартівливе слово).

Гра «Хитрі запитання»

Ця гра розвиває логічне мислення, слухову уяву

У кімнаті сиділо дві кішки

Скільки лап у них разом?

Що посеред землі стоїть? (звук [м])

Скільки чобітків Оля купила,

Щоб киця ніжки не замочила?

Гра «Виправ казку»

Мета: розвиток уваги, фонематичного слуху, почуття гумору

(Вихователь, читаючи казку, навмисне робить помилку у словах. Діти повинні знайти помилки та виправити їх)

Логічна гра «Що наплутала сорока?»

Мета : розвиток фантазії, уваги, почуття гумору.

(Вихователь показує іграшкову сороку і розповідає, що сорока літає, багато чого помічає, та ось тільки застрекоче – усім голову морочить. Дітям пропонується відгадати – що тут правда, а що вигадка, плітки.)

Наприклад: «Ту-ту!» - загудів мотоцикл і поїхав по рельсах.

Конячка була голодною, їй дуже хотілося бензину.

Отже використання «веселих хвилинок» в дошкільному віці сприяє формуванню поетичного смаку, розвиває мовлення дітей, логічне мислення; виховує інтерес до краси українського художнього слова.

ГУМОРИСТИЧНІ ТВОРИ ЯК ЗАСІБ НЕВИМУШЕНОГО ВИХОВНОГО ВПЛИВУ НА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

«Гумор розвиває точність розуму. Думка, висловлена в гумористичній формі, дуже тонка, лаконічна. Над чим сміється людина, за її манерою сміятися і відтінком її сміху, можна досить точно судити про характер, про її переваги і недоліки. Ця здатність проявляється і формується з дитинства. Вона є свідченням обдарованості і разом з тим ефективним механізмом психологічного захисту». (А.І. Савенков).

Дошкільне дитинство – це важливий період життя дитини. Це період оволодіння соціальним простором людських відносин через спілкування з оточуючими, а також через реальні відносини з однолітками та дорослими. Саме цей період – вік дитинства, найсприятливіший на виховання і навчання дитини. Період до 6 років має життєво важливе значення для усього майбутнього життя дитини. Лише внаслідок безпосереднього та планомірного розвитку у період дошкільного віку виникає можливість гармонійного становлення особистості.

Протягом усього свого життя кожна людина весь час контактує, спілкується з іншими людьми. Потреба людини у спілкуванні зумовлена необхідністю взаємодіяти в процесі навчання, спільної діяльності, розв'язанні повсякденних питань. Важко переоцінити значення спілкування для дітей. Адже мова є не тільки засобом набуття знань, а і джерелом отримання емоцій, відчуттів. Художня література займає неабияке значення у формуванні комунікативної діяльності дітей дошкільного віку. Умінню слухати художній твір дитина вчиться з малих років. Відтоді, як дитина стає спроможною розуміти значення слів і сама оволодіває мовленням, відбуваються значні зрушення в її інтелектуальному розвитку. Вона починає пізнавати дійсність не тільки шляхом наочно-дійового мислення, зовнішніх операцій з предметами, а й за допомогою внутрішніх інтелектуальних операцій, цілісно пов'язаних із зовнішніми

Мистецтво слова відображає дійсність через художні образи, показує найбільш типове, осмислюючи й узагальнюючи реальні життєві факти. Це допомагає дитині пізнавати життя, формує її ставлення до навколишнього. Художні твори, розкриваючи внутрішній світ героїв, змушують дітей хвилюватися, переживати, як свої, радіти й жаліти героїв.

Гумористична література є невичерпним джерелом виховання і засобом налагодження позитивної взаємодії між дітьми. Серед величезного багатства художньої літератури в роботі з дітьми раннього віку використовують гумористичні твори такі як потішки, забавлянки. Мова цього виду гумористичних творів барвиста, емоційна, сюжети прості й зрозумілі навіть наймолодшим дітям, насичені яскравими образами. Потішки і забавлянки дозволяють розважити дитину. Вони розвивають мовленнєві центри мозку дитини, дрібну моторику і сприяють емоційному розвитку малюків, спонукають до повторення дій, які їх супроводжують. Дитині вони доставляють радість, формують у неї почуття гумору.

Потішки, забавлянки, пестушки супроводжують перші рухи дитини. Це найпростіші рухові ігри дітей з пальчиками, ручками, ніжками, різними предметами. Вони виконують такі важливу функцію – розвиток дрібних м'язів дитини, розвиток мовного апарату, розвиток комунікативних здібностей.

З дітьми навіть наймолодшого віку ми використовуємо такі форми роботи з забавлянками, потішками як: розігрування змісту, заучування, прослуховування. Потішки ми розігруємо переважно з двома чи трьома дітьми починаючи з молодшої групи. Слід відмітити, що роботу над опрацюванням потішок чи забавлянок слід проводити в супроводі наочності та за умови активної участі та зацікавленості дітей. Розігрування одного твору слід повторювати декілька разів. Спочатку вихователь сам демонструє рухи та читає потішку, потім поступово залучає дітей. Інсценування та драматизація потішок можна проводити і в старших групах дошкільного закладу під час проведення розваг у другій половині дня. Також, забавлянки інсценують у формі діалогу. Наприклад, потішка «Лелека», де розігрується діалог між лелекою і дитиною.

Гумористичні твори являють собою ефективний і незамінний засіб розвитку почуття гумору дошкільнят. Радуючи дитину, вони змушують її уважніше придивлятися до оточуючого світу, помічати позитивні моменти там, де раніше їх не було помітно. Цьому сприяють гумористичні авторські твори, які ми використовуємо для дітей середнього та старшого дошкільного віку.

Твори Павла Глазового – зацікавлюють своєю простотою, і в той же час глибиною як найменших слухачів, так і дорослих людей. Його невибагливі на перший погляд гуморески сприяють зміні настрою на позитив, веселощі, доброту та оптимістичність. В гуморесках Павла Глазового відчувається любов до рідної землі, до свого народу, вболівання за українську мову, українське мистецтво, але все це доноситься до дітей в гумористичній та доступній формі.

Діти починають розуміти жарти дуже рано, їх смішить порушення установлених норм і правил. Взагалі, гуморески Павла Глазового в доступній формі допомагають зрозуміти мотиви вчинків героїв, а значить, і знайти більш тонкі способи впливу на саму дитину. І непомітно дитина виховується сміхом.

У гуморесках Павла Глазового для дітей дошкільного віку, смішне – не в обставинах, а в характері головного героя, в основному хлопчика. Веселі гуморески розповідають про серйозні речі, які сприймаються та характеризуються головним героєм під кутом власне дитячого мислення. Наприклад в гуморесці «Буйні предки», де хлопчик з гумором аналізував відношення між поколіннями в родині.

Ще одним неперевершеним, талановитим письменником, що творив для дітей в гумористичному напрямі є Грицько Бойко. Його гумористичні твори для дітей швидко полюбилися маленьким читачам. Лише в Україні за життя поета вийшло понад п'ятдесят книжок.

Грицька Бойка справедливо можна назвати неперевершеним майстром сміху в поезії для дітей. Він, як ніхто інший, вмів не просто розважати молодших слухачів, а й з теплим, добрим гумором дотепно й незлобливо показати найрізноманітніші вади дитячого характеру. Вереда, замазура, хвалько, брехун, ледар, базіка, невіглас, недотепа, боягуз, підлабузник, задавака, ябеда, роззява, симулянт – ось «знамениті» персонажі його чудових віршів та поем.

Секрет успіху творів Грицька Бойка – в рідкісному умінні підмічати й поетично осмислювати кумедні пригоди, що трапляються з героями творів. Найулюбленішими творами маленьких слухачів є смішинки про малят і звірят, спортивні веселинки, скоромовки - спотиканки, загадки. Твори Грицька Бойка досить легко використовувати в практиці навіть з найменшими дітьми дошкільного віку під час розваг, занять, та власне, над опрацюванням художнього твору завдяки своїй доступності для дитячого сприймання, невимушеності та жартівливості.

Із захопленням Грицько Бойко працював для дошкільнят. Для них він написав коротенькі веселинки та мініатюри. Вони не тільки бавлять малечу, а й несуть цікаві відомості про життя, природу, допомагають пізнавати довкілля. Автор вчить маленьких дітей думати не тільки про себе, а й про товаришів. Разом з героями ми відчуваємо душевне полегшення, величезне задоволення. У творах Грицька Бойка повчальна думка прикрита, не показна, складається таке враження, що автор прагне писати так, щоб маленький читач сам зробив висновок, як наприклад у творі «Некультурні хазяї», де діти цілком серйозно, але по-смішному не правильно аналізують цілком зрозумілі для всіх правила поведінки.

Грицько Бойко - талановитий дитячий письменник. І талант його проявляється не тільки в тому, що діти отримують заряд надзвичайної життєрадісності, бадьорості, припливу сил, а й дорослі відразу ж занурюються в атмосферу дитинства, згадуючи і свої «нелегкі» дитячі проблеми.

Варто відмітити, що художнє слово завжди емоційніше відкриває проблеми, з якими стикаються діти у своєму житті. Художнє слово набагато ефективніше впливає на дитину, ніж пояснення, повчання, вказівки. Знайомством з творами Грицька Бойка – це не тільки захоплююча подорож разом з героями по країні дитинства, це ще і накопичення життєвого досвіду, такого важливого для малюків, невимушене прищеплювання моральних понять, що таке «добре», що таке «погано», як вчинити правильно в тій чи іншій ситуації, як навчитися бути чесним, добрим та справедливим. В цьому і висвітлюється морально – естетичний вплив таких, на перший погляд, простих творів, але таких дієвих.

В практиці роботи ми знайомимо дітей з творами гумористичного жанру на протязі дня під час різних форм роботи. Це можуть бути як просто «Хвилинки-смішинки», під час яких діти розповідають уже завчені гуморески та потішки, так і організуємо розваги, «Вечори гумору» за змістом гумористичних творів українських письменників. Слід відмітити, що використання творів гумористичного жанру під час організованої діяльності дає можливість активізувати дітей, включити їх в роботу за рахунок невимушеної та веселої атмосфери.

Роботу над новим гумористичним твором для його успішного сприйняття дітьми у своїй практиці ми проводимо поступово. Спочатку зацікавлюємо дітей, проводимо вступну бесіду, ознайомлюємо з творчістю автора твору.

Після першого ознайомлення з гумористичним твором завжди проводимо бесіду:

- на відтворення прочитаного (запитання на послідовність розгортання подій у творі);
- морально-оцінювального характеру (бесіда, під час якої діти аналізують і оцінюють вчинки героїв, мотивують власне ставлення, порівнюють із власними вчинками, поведінкою);
- на розуміння дітьми жанру твору.

Органічно з бесідою поєднуємо і різноманітні творчі завдання, які допомагають дітям краще зрозуміти художній твір, активізують мовленнєву активність, наприклад: фантазуємо на тему «А що б зробив ти в цій ситуації?...»), проводимо уявлюваний діалог з героєм твору, що можна порадити головному герою та ін. Після читання творів моральної спрямованості вводимо прислів'я або приказки цієї ж тематики. Важливою умовою ознайомлення дітей з гумористичними художніми творами є використання ілюстрацій адже вони допомагають дітям легше сприймати гумористичний твір і творчість письменника в цілому.

Роль дитячої літератури, зокрема гумористичної, у розвитку дитини дошкільного віку дуже велика. Читання, розповідання та заучування гуморесок чи віршиків для дітей-дошкільників має великий вплив на інтелектуальний, розумовий, творчий, психологічний і психофізіологічний розвиток.

Робота над творами гумористичного змісту розвиває мовні навички, формує моральну і культурну сторону дитини, передає уявлення про життя, спілкування з оточуючими.

*Симоненко Галина Григорівна,
вихователь дошкільного навчального
закладу №18 «Чебурашка»
Смілянської міської ради
Черкаської області*

ГУМОРИСТИЧНІ ТВОРИ – ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СПРИЙНЯТТЯ ДОВКІЛЛЯ

*«Дорослим ви стаєте того дня,
коли ви вперше по-справжньому
посміялися над самим собою!»
Етель Баррімор*

Почуття гумору – це один з проявів людської природи, який пов'язаний із душевним здоров'ям, емоціями, надає здатність протистояти труднощам і негараздам. Людина з почуттям гумору – оптиміст. Переконана в тому, що навчаючи дитину розуміти комічне, ми розвиваємо її почуття. Народне прислів'я говорить: «Сміх - краще лікує, ніж усі ліки». Ш.А. Амонашвілі був переконаний, що сміх не тільки спрямовує пізнавальний процес, а й сам є одним із засобів і результатів пізнання.

Розвинути в дітях уміння бачити й чути смішне, здатність жартувати й відповідати на нього, посміятися самому і розсмішити інших, виховати в них таку цінну якість, яка, коли вони підростуть, збільшить їхній опір будь-якому несприятливому середовищу й піднесе високо над дрібницями життя – завдання першочергове. Д. Ніколенко, досліджуючи генезис почуття комічного, вказує, що дошкільники, особливо старші, не тільки сміються над комічним, виявленим дорослим, але й самі намагаються створити комічну ситуацію, і це надзвичайно важливо, оскільки почуття комічного пов'язане з моральним та інтелектуальним розвитком дитини.

До найдоступніших для дітей видів гумористичної творчості належать прислів'я, приказки, гумористичні вірші, загадки, жарти, усмішки, гуморески, українські народні та літературні казки, небилиці, потішки.

Комічне у прислів'ях та приказках часто передається через гіперболу, що є художнім прийомом, який допомагає ще дошкульніше висміяти негативне. Намагаюся використовувати прислів'я на заняттях з розвитку мовлення; ознайомлення з українськими народними традиціями, обрядами, побутом, рідною природою. При нагоді упродовж дня, разом з дітьми пригадуємо прислів'я та приказки раніше вивчені. Важливо навчити дітей використовувати їх влучно, і звичайно, ні в якому разі не висміювати інших.

Перечитуючи прислів'я та приказки, звернула увагу на те, що використовуючи їх, можна скласти пам'ятку щодо розвитку почуття гумору:

- сміятися тоді, коли розумієш, над чим смієшся; сміх має бути доречним в тій чи іншій ситуації («Сміх без причини – признак дурачини»);
- не насміхатися над іншими («Хто сміється, тому не минеться»);
- знати з ким можна пожартувати («Не смійся зі старого – сам таким будеш»);
- в усьому повинна бути міра («Вмій пожартувати, та знай, коли перестати»);
- треба вчитися бачити комічне у собі («Сміх, як батька б'ють, а як мене, то і плач»).

Лічилки – один із жанрів дитячого фольклору. Вони часто мають гумористичний зміст. Такі лічилки з нотками гумору дуже люблять діти і часто їх використовують під час визначення ролей у грі, визначення ведучої або провідної ролі у грі.

Забавлянки і потішки – віршовані твори, які допомагають налагодити ніжний, доброзичливий контакт дорослого з дитиною, створити для малечі веселий настрій, заспокоїти її, потішити.

Варто згадати ще один із жанрів народної творчості – небилиці. В цих творах з гумором спеціально підкреслюються нереальні, нелогічні, непослідовні події. Все це активізують увагу, сприяють розвитку логічного мислення, стимулює дитячу думку, а саме головне – бурхливий запал дитячого сміху, веселий настрій та позитивні емоції.

Жартівливі вірші допомагають розвинути виразність, точність, влучність мовлення дітей, а також сприяють становленню поетичного смаку, виховують інтерес художнього слова. Художньо-образна поетична форма цих віршів спонукає дитину усвідомлення інтелектуального, логічного завдання через осмислення значення мовних образів. Завдяки жартівливій цікавій ситуації діти сприймають їх залюбки, весело, як гру, поетичні жарти. Ці фрагменти чудово доповнюють різноманітні колективні заняття з будь-якої діяльності, оживляють побутові моменти, піднімають настрій, прикрашають дитячі розваги. Діти завжди з особливим задоволенням виконують частівки, жартівливі вірші. Але, іноді трапляються і такі моменти, коли активні діти на прохання проспівати жартівливу пісню чи виконати роль негативного героя у гумористичній сценці, навідріз відмовляються, замикаються у собі, хоча мають при цьому прекрасні акторські здібності. Ці діти, ніби не хочуть приміряти на себе маску негативного героя. Я вважаю, що в цьому випадку не слід чинити тиску на дитину, бо це не принесе бажаного результату, а саме головне, важливо не вразити таку чутливу дитячу душу, не «зачепити» її тонкі струни душі. Педагогу в такому випадку необхідно вміти навчити дитину розуміти гумор, не переносити негативні вчинки на себе, вчити знаходити в цьому позитив. Впевнена в тому, якщо вихователь має почуття гумору, емоційний, життєрадісний, то і вихованці швидко стають схожими на свого наставника.

Неперевершеним майстром-гумористом, «сміхотерапевтом» був Павло Глазовий. Діти завжди із задоволенням слухають його твори, які запалюють серця маленьких слухачів, підбадьорюють і живлять цілющим джерелом гумору. Одним із них є гумореска «Про Сергійка-Нежалійка та клоуна Бобу». Вперше почувши цей літературний твір, діти дуже активно реагують, задоволенню від почутого немає меж. Одразу у всіх підіймається настрій і панує атмосфера веселоців і бурхливого сміху. Якщо діти з розвиненим мовленням, пам'яттю, вміють гарно переказувати, мають акторські здібності, то цей твір навіть можна обіграти в групі.

А як дотепно, з легким добрим гумором створював свої твори Грицько Бойко. Він показував різноманітні вади дитячого характеру. Хвальки, брехуни, базіки, ябеди, підлабузники мають значний виховний вплив на дитячу душу. Адже, особливо діти сприймають все те, що відбувається із героями, безперечно повчальний ефект дають саме такі твори. Смішинки-веселинки, скоромовки, загадки створені для тих, хто цінує гострий гумор, дотепне слово, вміє відчутти і зрозуміти те, що хотів сказати автор.

Твори Миколи Сингаївського легко сприймаються дітьми. Вони із захопленням слухають вірші, в яких висміюються лінощі, хвалькуватість, а прославляє працьовитість, розум, щирість, доброту. А твір «Сміх для всіх» можна використовувати для вивчення слів-антонімів:

*«...В цій сатиновій торбинці,
Всім малятам – по смішинці.*

*Є слухняним, роботящим,
І неробам, і ледащим.
До лукавих та упертих
Буду я також відвертим.*

Твори Ольги Петрівни Павленко – це подорож у світ слова, розкриття його первісного змісту і краси. Це актуалізація загальнолюдських цінностей, зіткнення сил добра і зла, любові й ненависті, зв'язок дитини й природи, переплетення фантастики з дійсністю, подорож у світ слова, розкриття його первісного змісту й вічної краси. У літературних творах письменниці вжито чимало фразеологічних зворотів, прислів'їв, приказок як засобів гумору: «підпирає стелю головою», «пече рака», «белькоче», «гепнувся», «дуріє з жиру». Її вірші свідчать про наявність в них справді потужних традицій, на яких базуються нова якість, нові твори:

Смачні загадки
*Покидаючи город,
В казанок біжить народ:
Спершу – купка близнят,
Що росли собі в ряд.
За ними – опецьок-тато
Хвостом висмикує з грядки,
Струсивши з боків землячку,
Прибравши із лоба гичку.
За татом – і мама-птиця,
Що тільки в землі гніздиться.*

У гуморесках використовується багато слів, висловів, порівнянь жартівливого характеру, що й надає розповіді комічності.

Звичайно ж, розуміння, осмислення, сприйняття гумористичного твору залежить від сприйняття і розуміння його вихователем, умінням донести до дітей, те що хотів сказати автор. Одним із дивовижних надбань усної народної творчості нашого народу є казки. У казках використовуються такі засоби творення комічного, як намагання персонажа видавати себе не за того, ким він є насправді (перебільшення, метафора). Народні казки мають повчальний характер, і досить часто з гумором висміюються негативні вчинки героїв. Але дуже важливо уміти все це донести нашим дітям. Прикладом неперевершеного виконання казок для мене є Сашко Лірник. Його дотепний коментар допомагає відчувати казку по-новому на втіху і дорослим, і малечі. В своїй практиці намагаюся дітям не читати, а розповідати казки, і звичайно ж, не змінюючи сюжетної лінії, інколи додаю свої окремі слова, фрази, коментарі, які містять невеличкі краплинки гумору. Окрім того, важливо, щоб вихователь розповідав казку артистично, виразно, інтонаційно, так, щоб діти відчували, коли треба посміятися над вчинками героїв, а коли співпереживати, пожаліти. Ось тоді ефект подачі казки досить вдалий. Діти знову і знову просять розповісти казку. Зовсім інше сприйняття літературних творів, якщо вихователь монотонно, невиразно, «сухо» читає. В таких випадках діти можуть навіть і не зрозуміти змісту твору. З прикрістю зазначу те, що в більшості випадків, малята знайомляться з казками тільки у дошкільному навчальному закладі. Сучасні батьки не читають своїм дітям книги, не співають колискові пісні, їм просто ніколи з ними спілкуватися.

Можливо, і від недостатнього спілкування батьків з дітьми, дошкільнята не завжди розпізнають комічне. Треба вчити їх, коли можна посміятися і з ким можна це зробити. Не завжди діти розуміють, в який випадках смішно, а коли і буває сумно. Досить часто буваю

свідком того, що діти сміються із своїх однолітків у зовсім не комічних випадках: коли хтось спіткнувся і упав, щось розлив чи перекинув. І тут важливо, не дати можливості висміювати когось, пояснити дітям, коли це смішно, а коли треба пожаліти друга, поспівчувати, тому, хто потрапив у таку ситуацію. Переконана, що в цьому випадку, як себе поведе дорослий, такою і буде поведінка дітей. А якщо вихователь засміявся там, де треба було стриматися, то дітей вже спинити неможливо, і потім переконувати, що це не смішно, марна справа.

Знайомлячись з гумористичними творами, діти вчать оцінювати жарт, співпереживати героям, аналізувати, оцінювати їхню поведінку, вчинки, а з часом, проявляють самостійні спроби жартів.

В своїй практиці використовую:

- хвилинки сміху;
- читання гуморесок;
- цікаві, жваві ігри для створення позитивних емоцій;
- конкурси на крашу вигадану історію;
- свято «День сміху»;
- конкурс читців гуморесок.

Гумористичні твори формують у дітей креативне мислення відбувається гармонійний розвиток дитини. Тонкий гумор, доброзичливі жарти – ефективний засіб проти лінії, упертості, примхи, боягузтва, брехні.

Слухання та читання творів гумористичного характеру сприятливо впливає на емоційну сферу дитини, розвиває позитивно-емоційні почуття, запобігає виникненню негативних емоцій, формує оптимістичне ставлення до життя.

Розвиваючи почуття гумору пам'ятайте:

- треба вміти жартувати самому, в цьому допоможе література (вірші, гуморески, жарти, небилиці, скоромовки, казки);
- серйозно ставитися до спроб дитячого жарту; підтримуйте, якщо щось не виходить;
- гумор повинен стати частиною спілкування.

Впевнена в тому, що тільки той вихователь, який сам любить гумор, вміє відчутти його, майстерно донести до дітей, має вразливі до сприйняття гумору струни свого серця, і, звичайно, в душі – артист, той зможе вдало використовувати гумористичні твори у своїй діяльності, розвивати почуття гумору у малечі, створювати веселий настрій, позитивну доброзичливу атмосферу для своїх вихованців.

*Люта Надія Петрівна, вихователь,
Сідельова Лариса Анатоліївна, вихователь
дошкільного навчального закладу
(ясла – садок) №65 «Котигорошко»
Черкаської міської ради*

ГУМОРИСТИЧНІ ТВОРИ, ЯК ЗАСІБ ЖИВОГО СПІЛКУВАННЯ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

Дошкільне дитинство – найсприятливіший час для розвитку творчих здібностей дітей. Постійно в своїй щоденній роботі ми розвиваємо здатність малюків дивуватися і пізнавати, вміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, сприймати, глибоко усвідомлювати та враховувати досвід інших. Завдяки цьому у малят розвивається уява, мислення, комунікативні навички, вміння розуміти іншого тощо.

Формування творчих здібностей у дошкільників, як правило пов'язане з грою. Адже давно відомо, що гра є провідною діяльністю дитини дошкільного віку. Дошкільнята малюють, танцюють, конструюють, граючись при цьому. Граючись, вони вигадують нові слова, історії, граються навіть тоді, коли займають серйозною справою. У грі дитина робить спроби знайти своє місце у житті. Через гру, дослідницьку діяльність, творчість іде пізнання дитиною навколишнього світу.

Але дитині також властивий потяг до казок, віршів, пісень, картин. Музика, художнє слово, зображувальне мистецтво, театр стають для дитини джерелом переживання радощів, відкривають дитині мистецтво.

Однією з характерних рис дитини раннього та дошкільного віку є відчуття прекрасного, прагнення до красивого. З народження дитину приваблюють ритмічні рухи, музичні звуки, яскраві кольори, виразна міміка, голоси дорослих та дітей. Поступово у неї формується естетичне сприйняття, яке стає основою, «матеріалом» для творчої діяльності, забезпечують багатство вражень.

Стимулюють розвиток творчих здібностей у дошкільників художні літературні твори, які допомагають дитині сприймати оточуючий світ по-новому: в барвах палітри художнього слова. Особливу увагу варто приділити саме гумористичним літературним творам. Їх непередбачуваність, спонтанність дозволяють розвинути швидкість та гнучкість думки. Тобто швидко та без внутрішніх зусиль переключатися з однієї ідеї на іншу. А які парадоксальні, несподівані та оригінальні ідеї можна дізнатися з казок та оповідань! Вони викликають допитливість (здатність дивуватися, бути відкритими до усього нового) та сміливість (здатність приймати рішення в ситуаціях невизначеності, не лякатися власних висновків і доводити їх до кінця, ризикуючи особистим успіхом та репутацією).

Творчі здібності вимагають наявності креативності, відсутності заборон, стримувань, створення певних умов, за яких дитина відчувається вільною від впливу дорослого.

В щоденній роботі зі своїми старшими дошкільниками приділяємо увагу формуванню позитивного настрою, умінню висловлювати власну думку, здатності оцінювати поведінку героїв, цитуючи малятам влучні вислови та уривки з літературних творів про таких же дошкільнят.

Особливе цінним є знайомство вихованців з дитячою гумористичною поезією.

Гумор – одна із різновидностей сміху. У гуморі під маскою смішного криється серйозне ставлення до предмету сміху.

Почуття гумору – один з дивовижних проявів людської природи, який безумовно пов'язаний з душевним здоров'ям, здатністю протистояти труднощам і негараздам. Звісно, що почуття гумору не у всіх дорослих людей розвинене в рівній мірі. Передумовою відповідного сприйняття гумору, жартівливих художніх творів є певні вроджені риси характеру, манера спілкування в родині, тощо. Першу усмішку дитини можна побачити вже в перші дні її життя. Таку посмішку називають «спонтанною», «фізіологічною», вона ще не має психологічного змісту, з'являється у відповідь на мамин дотик, голос, ласкаве слово, емоційний контакт з дорослим. Сміх немовляти буде викликати обличчя рідних, що ховається за долонями, а потім виглядає, промовляючи «Ку-ку!»; гойдання на колінах з падінням «в ямку»; лоскотання, підкидання.

Зазвичай в цьому віці діти ще не розуміють жартів батьків, але вони сміються тоді, коли весело мамі чи татові. І дитина зчитує це з обличчя дорослого. При цьому вона намагається зрозуміти, що ж тут є смішним, а що ні.

Першими художніми творами для дітей раннього віку є малі форми фольклору: потішки, забавлянки - коротесенькі пісеньки чи віршики гумористично-жартівливого змісту,

що супроводжуються відповідними рухами, активізують єдність слова та моторики дитини, розвивають її мовлення. Незважаючи на свою простоту, забавлянки сприяють жвавому спілкуванню з довірливим, формують відчуття прекрасного.

Наприкінці 3-го року життя змінюється розуміння дітьми комічного - в цей період у них починає проявлятися почуття гумору. Відбувається це в результаті виникнення незвичайної комбінації знайомих дитині предметів і явищ. Наприклад, дитина голосно сміється, побачивши танцюючу дресировану собачку в сукні або зображення кішки з капелюхом на голові. Малюк такого віку дивиться на світ ніби через «рожеві окуляри», він має природню здатність радіти, захоплюватися. Завдання дорослих підтримувати, розвивати ці вміння.

Дитячий письменник Микола Носов, людина яскравого гумористичного таланту, вважав, що діти починають розуміти гумор ще до двох років. Він помічав, що малюків смішить порушення порядку речей, які вони тільки-но засвоїли. Носов виховував дітей сміхом, бо вважав, що саме сміх є кращим вихователем.

Ось, наприклад, відомий всім ще з дитинства твір:

Корній Чуковський «Плутанина»

Занявчали кошенята:

«Нам набридло нявкати!

Хочемо, як цуценята,

Гавкати!»

А за ними каченята:

«Ми не будем крякати!

Хочемо, як жабенята,

Квакати!»

Цуцики занявкали:

Няв-няв-няв!

Кишеньки загавкали:

Гав-гав-гав!

Качечки заквакали:

Ква-ква-ква!

Курочки закрякали:

Кря-кря-кря!

Імітація, перевтілення - це улюблене заняття дітей раннього та молодшого дошкільного віку, тому такий веселий сюжет сприймається дітьми з легкістю.

Особливо цінним у діяльності дитячих поетів є їх вміння уважно вдивлятися в життя підростаючої людини, починаючи від першого її кроку, перших іграшок (цикл віршів Агнії Барто «Іграшки») і перших психологічних проблем.

Гумористична поезія призначена для малюків середнього і старшого дошкільного віку. Вона, як і більшість інших жанрів дитячої літератури, виховує в дитині певні цінності, якості характеру, але вже не безпосередньо, а завуальовано. Дитячі вірші мають бути веселі, лаконічні і точні. Повні гумору, близькі до народної мови. Тому для прочитання дітям та сприйняття ними літературного твору слід підбирати вірші, в яких прослідковується радість праці, благородність і відвага, дивні властивості речей, гра, справи дітей, праця дорослих.

На зразках літературних гумористичних творів навчаємо дошкільнят вирізняти веселе, комічне та самим жартувати. В центрі дитячих творів – діти-фантазери, непосиди, видумщики, котрим і дістається за їх видумки.

У дітей старшого дошкільного віку вже є зачатки почуття гумору. Вони з задоволенням можуть слухати та сприймати самі звичайні життєві ситуації, які перетворюються в дитячих віршах у смішні та повчальні історії. Дітей потрібно вчити розуміти дружні жарти однолітків чи дорослих та адекватно на них реагувати: посміхатися, робити відповідні гримаси..

Словесна творчість дошкільнят має включати в себе завдання: розповідати небилиці та нісенітниці, складати слова – «перевертні» та усвідомлювати, що «перевертні» це не страшно. А навпаки: «перевертати» оточуючу дійсність за своїм бажанням дуже весело. Вигадування будь яких невідповідностей – це своєрідні дитячі розумові ігри. Діти здатні усвідомлювати і розуміти, що і як буває в реальному житті, а що є вигадкою автора. Але цьому теж потрібно постійно вправлятися. Цю роботу потрібно бережно спрямовувати та корегувати, щоб не надломити особистість дитини.

Розвитку творчих здібностей, нестандартного мислення під час ознайомлення з художніми творами допомагає теорія розвитку винахідницьких завдань. Літературних героїв можемо уявно перенести в інший твір, іншу пору року, наділити певними властивостями. Застосування цих засобів стимулює розумовий процес, виховує наполегливість, самостійність мислення. Діти вчать «оживлювати» предмети та явища, вирішувати казкові завдання, складати нові історії. Вправи ТРВЗ «Добре – погано» вчать знаходити в негативних моментах щось позитивне, а гра «Навпаки» стимулює увагу, творчість. Все це розвиває вміння знаходити вихід з будь-якої життєвої ситуації, використовуючи нестандартні, оригінальні рішення.

Ось приклад вправи «Що переплутав поет?»:

Небилиця Олександр Виженко

Небилиця є така:

Під землею птах літає;

Крім у хмароньці живе;

Океаном слон пливе;

А всі тигри, леви й барси –

Подалися аж до Марса;

Люди в джунглі почвалали,

Сніг голками трамбували;

Джунглі – казка, диво-царство,

Щоб займатись ковзанярством.

У міста зійшлися сови;

Позлітались всі корови;

Підприємці з них чудові,

До роботи край готові.

Вже й товари експортують,

А кальмари їх купують...

Як же ловко жити в світі!..

Ви зі мною згодні, діти?

Якщо скажете мені: – «ні», –

Я скажу, що ваше «ні» – «Так!».

Адже наша небилиця –

Пречудова хихітниця

Особливістю почуття гумору в дошкільнят є те, що вони сприймають тільки зовнішнє в смішному (голос, жести, бутафорія), а в гумористичних літературних творах вони знаходять смішне в зовнішніх ситуаціях (зображення зовнішності персонажів).

Грицько Бойко «Модна зачіска»

*Нашу Нату не впізнати, –
Модна зачіска у Нати,
Дивна зачіска нова:
Розкуйовджене волосся
На всі боки піднялося, –
Мов копиця голова!
Ната в класі йде до парти,
А навколо смішки-жарти:
– Звідки зачіски нові? –
Боря хитро:
– Це, мабуть, від того вітру,
Що у неї в голові*

Тому гумористичні вірші повинні мати і виховний характер. Треба, щоб в них відображались смішні ситуації, куди потрапляють примхливі, неслухняні та ліниві діти. Головний герой тут має постати в комічному вигляді. Дитина розуміє, що він не є прикладом для наслідування, що потрібно вести себе по-іншому, прямо протилежно: бути добрим, трудитися, не вередувати, слухатися батьків і т.д. Маленькі слухачі, яким адресуються твори, вже не просто хочуть бути хорошими, вони не бажають бути схожими саме на героїв таких віршів.

Такий вплив мають вірші Грицька Бойко – саме дитячого поета. Він з глибоким розумінням виховного значення сміху виставляє на осуд дітей найрізноманітніші вади дитячого характеру. Вереда, замазура, хвалько, брехун базіка, невіглас, недотепа, боягуз, підлабузник, ябеда, задавака, ледар, роззява, симулянт – ось про кого його гумористичні вірші. У Бойка сміх не жорстокий, не бездушний, а м'який і доброзичливий, покликаний допомогти, а не принизити.

Хвастунець

*Хлопчик Толя – молодець,
тільки трішки хвастунець.
Якось ми пішли на став.
Він мені таке сказав:
– Слово честі, не хвалюся,
я ні-чо-го не боюся!.. –
Враз на слові цім з дороги –
Толі ящірка під ноги.
З переляку, у тривозі
наш хвалько мерщій навтік.
Та спіткнувся на дорозі
й прикусив собі язик*

Таким чином читання гумористичних віршів має на дитину благотворний вплив, вчить її хорошему і виховує.

Є художні твори, читаючи які діти дивляться на себе, ніби зі сторони. Це зіставлення себе зі своїм однолітком – літературним героєм – допомагає малюкам, замислитися: «Який

я?»), а дорослим висловити свої педагогічні вимоги в образній, художній формі, яка більше зрозуміла і близька дітям, ніж пряме повчання.

Однак у дитини дуже малий життєвий досвід, вона не завжди правильно розуміє зміст що відбувається й часто бачить у всьому тільки зовнішню сторону – ситуація викликає у дитини недоречний сміх, там де є потреба у співпереживанні, та прояві жалості. Наприклад, діти можуть сміятися з людини, що впала та опинилася в незручному положенні. Завдання дорослих повинно полягати не тільки в тому, щоб розвивати у малюка радісні емоції. Крім цього, необхідно так виховувати дитину, щоб їй були доступні і такі емоції, як співчуття і засмучення при вигляді чужого горя, невдачі, почуття сорому і провини за свій поганий вчинок.

Застосування жартів та гумору в житті і в роботі дає змогу вихователю формувати ті навички та звички поведінки, які визначають характер взаємовідносин дитини з іншими людьми, і тим самим створює передумови розвитку позитивних взаємовідносин.

Маленькі дошкільнята часто знаходяться «в полоні емоцій», оскільки ще не можуть управляти своїми почуттями, що може призводити до імпульсивності поведінки, ускладнень в спілкуванні з однолітками і дорослими. Лише в міру особистісного розвитку у них поступово формується здатність усвідомлювати і контролювати свої переживання, розуміти емоційний стан інших людей, розвивається довільність поведінки, почуття стають більш стійкими та глибокими.

Тому батькам, педагогам дуже важливо навчити дитину розуміти, чи варто жартувати, піддавати висміюванню іншого, кому сумно, боляче, прикро. Не можна висміювати людські почуття. Слід проговорити дії, програти в емоціях, дати дитині зрозуміти психологічний стан героя. То ж саме дошкільний вік є сензитивним періодом для розвитку емоційної чутливості та емпатії.

Варто пам'ятати, що не можна висміювати дитину за те, що в неї щось не виходить. Деякі батьки користуються такими методами, щоб викликати бажання зробити щось ще краще. Кожен педагог знає, що це велика помилка – результат досягається лише за рахунок страху бути приниженим іншим. Потрібно самим дорослим навчитися ставитися з гумором до себе і своїх недоліків, тоді, більш за все, дитина буде мати хороший зразок для наслідування.

Найкраща перевірка почуття гумору людини – це здатність сміятися над собою, а не над іншими. Уміння ставитися до життя з гумором – дуже цінна якість. Це не легко, тому що нема зразка для наслідування. Педагог сам повинен мати позитивний заряд, бути оптимістом (хоча б перед дітьми). Є чудова інноваційна педтехнологія «Створення ситуації успіху», впроваджуючи яку вихователь має виховувати впевненість у собі, своїх діях, вчить долати труднощі, з гумором ставитися до тимчасових невдач. Це не разова акція, а стиль життя дорослого, девіз педагога, напрямок діяльності, що стала стилем життя дітей.

В роботі з дошкільнятами ми використовуємо програмові гумористичні твори таких відомих авторів, як Грицько Бойко, Павло Глазовий, Анатолій Костецький, Юрій Федькович, Микола Сингаївський та інших. Це класики дитячої української поезії. Їх творами зачитувалися ще старше покоління.

Хоча, на перший погляд, зміст таких гуморесок зрозумілий дошкільнятам, та дорослі все ж мають проілюструвати, пояснити, прокоментувати сюжет і головну ідею вірша. Діти без певних навичок, як зазначалось вище, не можуть точно відреагувати, відчути стержень, головну ідею твору. Тому особливо цінною є обов'язкова попередня аналітична робота з будь-яким літературним твором та майстерність вихователя в прочитанні вірша чи

оповідання. І дуже добре, коли педагог вміє відчувати та передати емоційне забарвлення кожної строфи вірша.

Крім знайомства з дитячою гумористичною літературою нашим вихованцям по справжньому пощастило поспілкуватися зі справжнім поетом, який сам вміє весело жартувати. Незабутньою стала зустріч в нашому «Котигорошку» з поетом, членом спілки письменників України, Дубініним Іваном Івановичем, який живе і працює в Черкасах. Літературна зустріч з такою цікавою, неординарною особистістю була спрямована на підняття престижу дитячої книги, підвищення загальної культури вихованців.

З нетерпінням чекаючи на цю зустріч, діти вивчили декілька поетичних творів Івана Івановича. Особлива поету сподобалося прочитання уривку з нашого улюбленого вірша у виконанні веселої дівчинки Єви

День народження зуба

Ми сиділи, мовчки їли.

Ох, смачний у мами суп.

Залітає тьотя Ніла

І кричить: – У Вовки Зуб!

Зразу їсти перестали,

Загорланили: – Ура!

Зуба ми давно чекали,

Вже прийти йому пора.

Вовка – наш сусід навпроти.

Незбаром хлопцю – рік.

А в його рожевім роті

Лиш виблискував язик.

Раді ми за цю дитину,

Що зубів почався ріст.

Можна схрумкати морквину

Й гризнуть kota за хвіст.

Ми в саду квіток нарвали

І бігцем – поздоровлять.

І сусіду побажали

Ще зубів хоча б із п'ять

Було помітно, що Івану Івановичу дуже сподобався наш «сюрприз». Він був задоволений тим, що його твори знають, люблять, ними цікавляться.

Іван Іванович подарував нам збірки своїх віршів «День народження зуба» (2007р.), «Небо в калюжі» (2012р.). В них автор розповідає реальні історії, які викликають посмішку, позитивні емоції. Книги проілюстровані малюнками, що ще більше зацікавлює читачів, допомагає зрозуміти їх зміст.

Штучний дощик

Небо чисте, сонце блиска,

А на мене дощик бризка.

Друг з балкона робить шкоду:

Лле на мене з лійки воду!

Під час цієї зустрічі автор розповідав про своє дитинство, свою творчість, читав захоплюючі твори малюкам, відповідав на питання малюків. Малюки весело сприйняли новину, що поет Дубінін – справжній «Айболит», бо ж вчився на лікаря-стоматолога. Діти

теж цитували гумористичні вірші поета, адже мова їх чітка та конкретна, гумор влучний, легкий та доступний.

Вихованці слухали «живе» читання поезії від самого автора. Вони живо реагували, дивлячись на його емоції, міміку, прислухались до інтонацій, зміни тембру голосу.

Діти отримали колосальний заряд дуже позитивної енергії, адже сміх подовжує життя.

Ця зустріч з поетом надовго запам'яталась малюкам. Сподіваємось, що таке спілкування з творчими людьми стане традиційним в нашому садку.

Дошкільнята - це особливі читачі та слухачі, їм цікаво все! Допитливість - мотор їхнього розвитку. Завдання дитячої різножанрової літератури дуже схожі з основними завданнями педагогічної роботи :

- розширювати кругозір дитини;
- викликати інтерес до навколишнього світу;
- засвоювати моральні цінності;
- навчати самостійно знаходити відповіді на свої запитання (здійснювати пошук істини) і т.п.

Твори гумористичної поезії завжди мають навчальну мету. Вони допомагають дітям зрозуміти взаємовідносини між людьми. В своїй щоденній роботі за допомогою таких творів ми вчимо малих читачів найголовнішому: дружити і творити добро. Кожен з педагогів може відмітити, що в наш час дітям так не вистачає тепла, доброти, а дитяча книжка має гріти душу, бути світлою, веселою та цікавою.

*Субота Людмила Олександрівна, заступник директора
Уманського навчально – виховного комплексу №24
«Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній
навчальний заклад I ступеня» Черкаської області*

ВЕЧОРИ ТВОРЧОСТІ, ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА РОБОТИ ПО ОЗНАЙОМЛЕННЮ ДІТЕЙ З АВТОРСЬКОЮ КАЗКОЮ ТА ХУДОЖНІМИ ТВОРАМИ САТИРИЧНОГО ЗМІСТУ

Казки, байки, вірші милі і дорослим і дітям, але дитина сприймає їх зміст як реальну дійсність, так, як безмежна довірливість художніх творів повністю співпадає з щирою довірливістю дитячої душі. Літературні твори розсувають для малюків рамки реальності, вводять у світ складних явищ і почуттів, які загадково та таємниче звучать для дитини, які цікавлять, лякають та хвилюють своєю таємничою природою. В доступній та зрозумілій формі, вони вводять дитину в світ дорослих переживань, дають перші зразки аналізу внутрішнього стану людини – емоційних переживань, навчають умінню регулювати свої емоції, адекватно реагувати на прояв їх у оточуючих. І особливого змісту набувають для особистості, що формується, твори сатиричного та гумористичного змісту.

Особливий вплив має дитяча література на творчі, емоційні, тонкі натури, які назавжди залишаються прихильниками чарівного звучання рідної мови. Для дітей так само цінні, як народні, так і авторські твори. Авторський твір – це передача дитячої захопленості та фантазії з погляду свідомого розуміння життя і життєвої мудрості дорослого. Мало знайдеться видатних поетів та письменників, які б не зверталися в своїй творчості до дитячих сердець. М. Коцюбинський, І. Франко, В. Симоненко, Л. Українка, В. Сухомлинський, Г. Бойко та багато інших поетів та письменників різного жанру та спрямування вважали казку, байку та дитячі вірші одним з найбільш вдалих жанрів письменницької майстерності. Щира та милозвучна українська мова виростила цілу плеяду

літераторів, які присвятили всю свою творчість цій чарівній улюблениці дітей та й більшості дорослих. Дитячі твори просякнуті великою любов'ю до своїх читачів, розумінням їхніх проблем, бажанням допомогти вирішити ці проблеми з найменшими затратами сил та енергії. В їх творах дійсність тісно переплітається з вигадкою, фантастичні події виховують реальні почуття, чарівні перетворення формують основи соціальної адаптації.

Авторська художній твір відрізняється від народної творчості переосмисленням змісту і особливою, притаманною тільки автору, будовою твору. Твори для дітей Григорія Бойка відрізняються від інших оригінальністю сюжетів, формою їх написання, насиченістю подій, яскравістю образів, багатством лексики, сучасністю тематики. Об'єднує їх спільна мета: розкриття соціальних явищ та подій в такій формі, яка найбільш доступна дитячому сприйманню. Дуже цінна властивість цих творів – присутність гумору. Опора на гумор та сатиру сприяє створенню ситуації, яка однозначно вказує на моральні та етичні засади вчинків та дій героїв, сприяє виробленню стереотипів моральності та правильної орієнтації в соціальному середовищі. Поети та дитячі письменники, як ніхто інший, вміють не просто розважити найменших читачів, а і теплим, добрим словом дотепно й незлобливо, жартома показати найрізноманітніші вади дитячого характеру та поведінки. Вереда, замазура, хвалько, брехунець, ледар, базіка, недотепа, боягуз, задавака, ябеда, роззява, симулянт – ось основні персонажі авторських казок, віршів та поем. Розповіді просто про найскладніше – це і є основним завданням сатири та гумору.

У дошкільному навчальному закладі можливі різні види роботи з авторськими художніми творами. Але драматизація та інсценізація найбільш ефективні тим, що поєднують в собі різні цілі, методи та прийоми досягнення цих цілей. Перша цінність драматизації в високій ступені творчості дитини, можливості для самовираження та саморозкриття. При проведенні драматизації, їх вплив розповсюджується в однаковій мірі як на виконавців ролей, так і на глядачів, що має неоціненне значення для педагогічної роботи в плані широти кола вихованців, та опосередкованості такого впливу. В таких видах дитячої діяльності, реальність переплітається з фантазуванням та видумкою, що особливо привабливо для дітей будь – якого віку.

Дуже доцільно проводити у закладах освіти тематичні розваги по творчості окремих письменників та поетів з поєднанням творів різного характеру та жанру у одне ціле. Проведення вечорів творчості сприяє:

- ширшому ознайомленню з творчим доробком майстра художнього слова;
- можливості об'єднання в одному заході декілька творів різного змісту та спрямування;
- кращому розумінню та порівнянню засобів виразності використаних автором;
- осмисленню підтексту кожного твору;
- навчанню емоційного сприймання художнього слова, умінню розуміти гумор та робити позитивні висновки з почутого.

Така насиченість розваги сприяє глибокому зануренні дитини у творчий світ, вчить умінню відрізнити твори одного майстра художнього слова від інших і роблять його надбання неповторним та захоплюючим для читача та глядача. Адже основа таких вечорів – вивчення дітьми якомога ширшого кола творів автора, ознайомлення з героями цих творів, аналіз їх характерів, вчинків зовнішньої і внутрішньої привабливості.

До проведення таких розваг є необхідні умови та вимоги:

- правильний підбір високохудожніх творів відповідно теми;
- відповідність віку аудиторії та її інтересам;
- доступність розуміння змісту дітьми;

- попереднє ознайомлення з творами;
- словникова робота;
- ознайомлення дітей із словами – засобами художньої виразності;
- ознайомлення із приказками та прислів'ями на теми моралі;
- ознайомлення з значенням гумору та сатири у житті людини
- формування інтересу до художнього слова;
- моніторинг зацікавленості і активності вихованців.

Організація та проведення таких заходів потребує великої підготовки з боку як дорослих, так і дітей:

- детальний аналіз творів;
- підбір тих, що легко драматизуються, поєднуються у один сценарій;
- складання сценарію із врахуванням вимог до проведення розваг (доступність матеріалу, цікавість для дітей, тривалість, поєднанні пасивних та активних форм діяльності, сучасність, виховна та патріотична цінність тощо);
- визначення місця проведення, інтер'єру, декорацій, костюмів;
- розподіл ролей між дорослими та дітьми;
- підбір динамічних хвилинок та атрибутів для них;
- підбір музичного супроводу (відповідність вимогам специфіки гумористичного жанру);
- підбір виконавців ролей;
- вивчення текстів та реплік;
- репетиції (часткові, 1 загальна).

Вечори творчості підпорядковуються одній цілі – використання впливу художнього слова, гумору і сатири для педагогічного впливу на особистість з метою збагачення її духовності, вироблення правильної життєвої позиції, виховання моральності та патріотизму.

*Суворова Валентина Василівна,
вихователь дошкільного навчального
закладу №12, м. Умань
Черкаської області*

ВИКОРИСТАННЯ ГУМОРИСТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Турбота про емоції дитини, прийняття її, врахування її кругозору і запитів, розвиток креативності є пріоритетною у сучасній діяльності педагога. Щодня дитина вирішує нові нестандартні завдання, що дає можливість її - розвинути пізнавальну активність, гнучкість мислення, швидкість орієнтування, ініціативність, позитивність. Позитивність світогляд на життя допомагає дитині подолати труднощі, зберегти здоров'я, сформуванати веселість та продукувати її. Саме в такому аспекті, виховання розуміння жартів дитини стає механізмом само ідентифікації і усвідомлення своєї успішності. В умовах необхідності формування почуття гумору у дітей дошкільного віку актуалізується проблема пошуку сучасних методів, засобів, що спомагають зростанню сприйняття веселого у гумористичних художніх творах.

Дитина від народження під впливом дорослих, а також в ході ігор, праці, активно засвоює правила і приклади суспільства, в якому живе, що призводить до гармонійного формування ключових компетенцій, необхідних для гармонійного розвитку особистості.

На теперішньому етапі розвитку педагогічної науки в Україні також спостерігається активізація інтересу до вивчення проблеми формування почуття гумору та використання гумору як педагогічного засобу впливу на дітей.

У Базовому компоненті дошкільної освіти одним із завдань є формування загальної культури особистості дітей, розвиток їх соціальних, моральних якостей, ініціативності, самостійності та відповідальності.

Особливості формування у дітей гумору вивчали вітчизняні і зарубіжні науковці в наступних напрямках: психофізіологічні механізми гумору (Ю. Боров, П. Блонський, Ф. Лімантов, А. Лук, Маслоу, С. Меткалф, А. Петровський, В. Пропп, С. Рубінштейн, Р. Садикова, Р. Фелібл, З. Фрейд), виховання почуття гумору у дошкільнят (Н. Гавриш, І. Дементьева, М. Коніна, Е. Короткова, Н. Менчінська, В. Мухіна, Д. Ніколенко, О. Попова, Т. Рєпіна, Р. Садикова, М. Сагарда, Н. Самсонюк, Н. Старовойтенко, Е. Фльоріна), сприйняття гумору в художніх творах (Н. Ваганова, Н. Гавриш, Л. Гайцохі, І. Дементьева, Е. Фльорі). Педагогами досліджені мотиви сприйняття комічного у дітей різного віку (Н. Менчінська, В. Мухіна, Д. Ніколенко), залежність сприйняття комічного від ставлення до дійових осіб казок, гумористичних картинок, співвідношення рівнів сприйняття дітьми комічного і рівнів їх розумового розвитку (А. Лук, Д. Родарі), механізм розуміння комічних суперечностей в комічних деталях і ситуаціях, залежність сприйняття комічного від ступеня сформованості уявлень дітей про норми поведінки (О. Попова).

Так А. Сухомлинський вважав гумор сильним засобом впливу. «Дитина без сміху жити не може, коли діти сміються, не можна сердитися, непотрібний і не до місця сміх потрібно присоромити гумором, тобто сміхом же ».

О. Сергєєва визначає гумор як педагогічний засіб, в основі якого лежить усвідомлення учасниками комунікацій різного виду невідповідностей, пов'язане з комічним ефектом, знімає психологічну напругу і сприяє створенню доброзичливих взаємин. Здібність сміятися - це людська якість, сприйнятливість до смішного. Сміх - це протилежний бік мислення. Розвивати в дитині здатність сміятися, стверджувати почуття гумору - значить зміцнювати його розумові сили і здібності, вчити тонко думати і мудро бачити світ ».

Н. Гавриш зазначає, що дошкільнята здатні сприймати і «виробляти» такі види комічного, як гумор, іронія. Дошкільнятам легше сприймати комічне в гумористичному прояві, ніж в іронічному. Однак досвід показує, що діти здатні розуміти іронію під час спілкування з дорослими або сприймаючи художнє слово. Н. Гавриш також зазначає, що особливості розуміння дітьми смішного і прояви почуття гумору неможливі без участі мови. Отже, завдання виховання почуття гумору у дошкільному віці обов'язково включає мовний компонент. Ряд вчених дають рекомендації по використанню в роботі з дошкільнятами гумористичних творів і картин. Так, І. Дементьева вважає, що для послідовного засвоєння дошкільнятами комічного добре включати в педагогічний процес художні твори ігрового характеру. Е. Короткова доводить, що розповіді дітей по картинках жартівливого змісту поглиблюють почуття гумору, дозволяють їм зрозуміти комедійність образів, їх дій, поз, міміки, жестів. У роботі з дітьми доцільно використовувати, як довели Н. Самсонюк і М. Сагарда, казки, оповідання, байки, в яких тварини зображуються в неприродних умовах і станах, коли головні персонажі не знають простих істин; гіперболізуються риси характеру казкових героїв; предмети оживають, їм приписуються невластиві якості; розкриваються винахідливість, допитливість дійових осіб.

Н. Ваганова, досліджуючи процес розуміння старшими дошкільниками гумористичних малюнків, визначила, що «смішне» діти бачать у невідповідності того, що зображено, з тим, що «має бути», що «правильно». Дослідниця встановила, що гумор дітей старшого

дошкільного віку «найбільше пов'язаний з гіперболізацією об'єктів, експресивністю рухів, парадоксами в комбінуванні окремих компонентів, на які спрямована увага дітей».

Таким чином, аналіз психолого – педагогічної літератури, наукових досліджень показав, що сприйняття дошкільниками художніх гумористичних творів є діяльним перебігом. Протягом дошкільного дитинства таке сприйняття розширюється і активізується в напрямку розвитку естетичного, емоційного сприйняття художнього твору в єдності його змісту і форми.

Розуміння гумору, усвідомлення комічного є важливим показником загального психічного, розумового, творчого розвитку дитини. Його відсутність може означати небезпечну затримку в цьому розвитку. Почуття гумору - це емоційна реакція, що перетворює потенційно негативну емоцію в її протилежність, в джерело позитивної емоції: «Все жорстоке пом'якшується, все наше роздратування і досада випаровуються, і приходять відчуття сонячної радості» (М. Твен).

Використання гумору в педагогічному процесі допомагає зняти напруженість, спонукає до пошуку нових ідей, правил поведінки в ситуації, що склалася.

Для педагога розвинути у собі та у вихованців почуття гумору означає сприяти збільшенню творчого потенціалу себе та особистості дітей, адже гумор є ефективною системою подолання напруженості.

Визначаючи гумор як виховний засіб, потрібно, передусім, визначити виховні завдання, які вирішуються у процесі використання гумору.

Виховні завдання гумору у педагогічній діяльності:

1. Інформаційне завдання. Педагог, використовує гумор для передачі певної інформації про об'єкт, пропонує особисту позицію до фактів, і навіть розкриває здатність зважати на особисті властивості дітей.

2. Емоційне завдання. Гумор задовольняє потреби улюблених ситуацій та є засобом для зняття напруги, створення особливого самопочуття і як висновок, сприяє можливості взаємної предметної діяльності. З другої сторони, за сприяння гумору можна керувати груповим настроєм, створювати умови для колективної діяльності.

3. Мотиваційне завдання. Гумор постає як заохочення самовиховання і стає рушійною силою для вирішення завдань та досягнення цілей.

Гумор – це прийом висловлювання особистості як педагога, так і вихованців. Вихователю з почуттям гумору легко знаходити оригінальне вирішення педагогічної ситуації. До такого педагога прислухаються діти.

4. Регулююче завдання. Гумор систематизує взаємини людей. Іноді, аби досягнути результативності спілкування, педагог розпочинає розмову з переказу веселої історії. Змусити дитину засміятися – отже ввійти із ним почуттєвий контакт, викликати до себе довіру.

Гумор допомагає вирішити конфліктні ситуації, які зрештою призведуть до вичерпання конфлікту.

Зазначимо, загальновідомі моральні вимоги до використання гумору як своєрідного прийому виховного впливу:

- не можна сміятися над дитиною, можна сміятися лише над окремою рисою його характеру або конкретним вчинком;
- висміювати можна лише те, що дитина може виправити, змінити;
- грубі жарти є свідченням низької внутрішньої культури людини;
- ніякий жарт не має принижувати гідність людини;

- не можна глузувати над випадковістю, висміювати мимовільний промах дитини;
- не можна сердитися на прояв гумору дітей, потрібно завжди приймати та підтримувати їх жарти, вміти посміятися з себе.

Значне місце в досягненні безумовно важливого завдання – формування почуття гумору в дитини, виступають засоби, що використовуються в процесі педагогічного впливу на формування у вихованця здатності сприймати та вирішувати неприємності за допомогою гумору. Моніторинг доводить, що емоційне виховання сучасних дітей на низькому рівні. Це пов'язано не тільки із умовами дитячого виховання, з рівнем культури найближчого оточення дітей – батьків та педагогів, а й з проблемами в сучасному культурному процесі.

Майстерність слова показує реальність через естетичні відображення, показує найбільш типове, усвідомлюючи і узагальнюючи реальні життєві приклади.

Це допомагає дитині осягнути життя, формує його ставлення до всесвіту. Художні твори, розкриваючи внутрішній світ героїв, спонукають дітей хвилюватися, переживати, як свої, радощі й прикрощі героїв. Дошкільний навчальний заклад ознайомлює дошкільнят з кращими гумористичним творами для дітей та на цій основі вирішує цілий комплекс взаємопов'язаних завдань морального, розумового, естетичного виховання.

Дитячій літературі притаманна властивість - це гумор. Важливо дати дитині матеріал для задоволення потреби використання гумору. Якщо твір направлений дитині, то і дитяча література повинна бути відповідною: цікавою, динамічною і, звичайно ж, глибоко моральною.

До арсеналу вихователя можна віднести велику низку художніх та літературних засобів: казки, небилиці, жартівливі віршики і пісні, гумористичні оповідання, скоромовки, лічилки, промовки, загадки, народні і рольові ігри, ігри-забави, ігри-завдання, мультфільми, дитячі комедійні фільми, комікси, фокуси. Єдине, що повинен враховувати вихователь – це виховне значення використаного психологічного та педагогічного методу, адже, книга, звернена до дітей, повинна враховувати їхні інтереси, пристрасті, захоплення, задовольняти естетичні потреби, доставляти радість та зміцнювати почуття оптимізму.

Виховуючи оптимістичного українця вдалим є використання фольклорного гумору націленого на українського слухача. Гумористичний жанр складає великий пласт української дитячої літератури – вірші, оповідання, казки Є. Гребінки, Б. Грінченка, Б. Лепкого, О. Маковея, В. Нестайка, О. Олеся, О. Пчілки, Л. Українки, І. Франка, М. Черемшини.

Використання художньої літератури гумористичного та комічного змісту є найбільш вдалим та адаптованим до педагогічного процесу за умов сучасної освіти. Почуття гумору передбачає вміння розпізнавати стилі спілкування; знання прийомів і правил використання гумору, вміння реагувати на жарти інших; здатність передавати жартівливу інформацію за допомогою вербальних і невербальних прийомів спілкування; майстерність взаємодіяти з оточуючими, встановлюючи, підтримуючи контакти засобами гумору; виявляти ініціативу у застосуванні гумору, виходити із складних, конфліктних ситуацій за допомогою гумору.

Саме ці властивості гумору в подальшому слугуватимуть дитині помічником у подоланні кризових та стресових ситуацій, налагодженні міжособистісних зв'язків та в спілкуванні в цілому.

Висновок. Формувати гумор з дитинства – це не гра, це підготовка дитини до життя. Веселять дитину не тільки для сміху. Веселять для того, щоб виховати в ньому почуття гумору – дорогоцінну властивість, яка, коли дитина виросте – збільшить її опір будь-якому несприятливому середовищу і поставить її високо над дрібницями і негараздами. Посмішка і сміх – завжди хороші помічники людині. Потрібно не забути про гумор і не запізнитися – і

тоді дитина буде адаптована до життя, подолання труднощів. З почуттям гумору пов'язана і повноцінність інтелектуального життя людини. «Сміх – один з каналів пізнання, - пише В. Сухомлинський, - одна з точок зору, з якої перед людиною відкривається світ у його різноманітті. І якщо цей канал закритий, думка не розвивається повноцінно». Вірно кажуть про те, що нерідко саме гумор є найкоротшою відстанню від ідеї педагога до свідомості дитини.

*Тарабцева Алла Євгенівна,
вихователь дошкільного навчального
закладу №3 «Малятко» м. Звенигородка
Черкаської області*

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У ГУМОРИСТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРАХ

Велику педагогічну цінність несе в собі гумор і його природне вираження - сміх. Використання гумористичних творів може стати дуже ефективним у розвитку комунікативної компетентності та вихованні дошкільників .

Роль гумору у житті людини присвятили багато філософів: Арістотель, Кант, Ф. Ніцше, педагогів: Ш. Амонашвілі, Я. Коменський, В. Сухомлинський та інші.

Якщо людина має почуття гумору їй легше спілкуватися, розрізнити серйозний і жартівливий стиль спілкування, встановлювати контакти з іншими, адекватно реагувати на жарти інших, виходити із складних чи конфліктних ситуацій за допомогою гумору, тобто отримувати менше стресових ситуацій.

Гумористичні твори допомагають дошкільникам критично, творчо та нестандартно мислити, виділяти головне і смішне в змісті твору, робити узагальнення, в багатьох явищах чи ситуаціях знаходити смішне. Діти навчаються орієнтуватися і обирати оптимальний варіант у вирішенні проблеми. Емпатія - необхідна риса для успішного спілкування людей. Гумор, який притаманний художнім творам, розвиває вміння емпатійно розуміти співрозмовника.

Метою використання гумористичних творів для дошкільників є виховання життєрадісності, гуманності, товаришкості, доброзичливості, тактовності, комунікабельності. Гумористичні твори викликають бажання радіти життю. Використовувати гумор в різних життєвих ситуаціях, розвиватися інтелектуально і емоційно.

Для дітей дошкільного віку можна використовувати такі гумористичні твори: небилиці, жартівливі віршики, пісні, гумористичні оповідання, казки, скоромовки, лічилки, загадки, народні ігри.

Для того, щоб ці твори мали виховну роль, про яку було сказано вище, потрібно вихователю при використанні гумористичного твору створювати проблемний підхід, використовувати творчі завдання при обговоренні, вправляти дітей у двох типах відповідей: серйозному і жартівливому, а також не забувати про приклад педагогів і батьків.

При використанні гумористичних творів у вихованні дітей, у них з'являється моральний критерій, який дозволяє дошкільникам судити про вчинки оточуючих. Також ці твори допомагають оволодіти правилами поведінки, взаємостосунками людей і регулювати їх не використовуючи агресивність, а замінити її гумором.

Казки займають велике місце серед гумористичних творів, які слід використовувати в дошкільному закладі. Звернемо увагу на казки В. Сухомлинського. Невеликі за розміром їх налічується понад тисяча. Лаконічні, з гумором, повчальні. Діти сприймають їх легко і із

задоволенням переказують і програють в повсякденному житті. Це і «Квітка сонця», «Велике і маленьке», «Як здивувався Мурко», «Вранці на пасіці», «Півень».

Казки В. Сухомлинського мають великий виховний потенціал, адже допомагають сформувати і розвинути у дітей:

- Духовні цінності
- Гуманістичні почуття
- Родинні цінності
- Естетичні почуття
- Почуття гумору
- Бережне ставлення до оточуючого світу.

Василь Олександрович стверджував, що фантастичні казкові образи відкривають дитині не тільки красу, а ще і істину життя бо примушують співпереживати, думати, посміхатися, шукати вихід із ситуацій що склалися, радіти життю. Гумор - це зворотній бік мислення. А розвивати у дитини здатність посміхатися - означає зміцнювати її розумовий потенціал, комунікативну компетентність, вчити тонко думати і мудро бачити світ.

Отже, використання гумористичних творів у вихованні дітей є важливим, адже вони навчають дошкільників спілкуватися, наповнюють життя малюків моральними критеріями, дозволяють сприймати навколишній через призму своїх переживань та з гумором, насолоджуватися, радіти і переживати разом з героями творів, засмучуватися і сміятися разом з ними. Тобто жити повноцінним життям.

Вихователям можна використати такі гумористичні вірші:

Запасливий

*Знову мокрі черевики? –
Сварить Вову мати
Ти, мабуть, в усіх калюжах
Встигнув побувати?
Що ти, мамо, – каже Вова, –
Не хвилюйся дуже:
Ще й на завтра залишилось
Чотири калюжі! (І. Січовик)*

Не встиг

*Став Микола на порозі:
Я ішов од бабці
І посередині рову
Послизнувся на кладці....
Як? У рів та в нових штанях? –
До Миколки мати.
Мамцю, сталося все так швидко –
Я й не встиг їх зняти! (Й. Струцюк)*

Булка з маслом

*Стоїть і гірко плаче Надя:
Віддайте булку з маслом, дядю!
Та я ж не брав, дівчатко, миле....
А ви на неї, дядю, сіли! (Г. Бойко)*

Де Іванко?

*Де Іванко – запитав
Наш учитель, Тому*

*Та, він ногу поламав
І побіг додому! (Г. Бойко)
Знайду!
Нащо калози ти взуваєш?
Я в них на вулицю піду!
Але ж грязюки там немає...
Нічого, – я її знайду! (Г. Бойко)*

*Тельнова Наталія Григорівна,
вихователь дошкільного навчального закладу
ясла – садок комунального типу №30, м. Умань
Черкаської області*

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНЯТ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ФОЛЬКЛОРУ

Сучасне життя занадто складне, швидке, насичене подіями, які часто мають негативний вплив і на людське суспільство в цілому, і на окремих його членів, незважаючи на вікові особливості. Стрімкі соціальні зміни підвищують вимоги до людської особистості як до такої, що має успішно діяти в будь – яких, іноді, вкрай, важких життєвих умовах. Кожна людина, незалежно від віку, має бути не лише розумною, порядною, високоморальною, а й мати неабиякі здібності до взаємодії з іншими, до співробітництва, до спільного вирішення побутових, соціальних, професійних проблем. Можливо, саме й тому в сучасній педагогіці розвитку творчого мислення, креативності, комунікативним здібностям приділяється багато уваги вже з самого раннього дитинства. Зрозуміло, що вирішення таких складних завдань не можливо здійснювати в дитячому колективі, де не підтримується позитивна, доброзичлива атмосфера, в якій кожен малюк відчуває себе не лише у фізичному, а й і в емоційному комфорті. Холодні вимоги до дітей, емоційна відчуженість дорослих не є гарантом забезпечення духовного та емоційного здоров'я підростаючого покоління, а швидше навпаки, є грубою помилкою виховання. Висока мораль та загально – людські цінності у вигляді сухих повчань часто ігноруються дітьми, викликають у них негативізм, бажання вчинити навпаки переконанням, що відкрито нав'язуються, і якби не було прикро дорослим, все ж не закріплюються в дитячій свідомості як нормальні норми поведінки.

Ні для кого не є секретом, що український народ століттями зазнавав гноблення, перебував і перебуває у постійній боротьбі проти зовнішніх та внутрішніх ворогів. Та в усі історичні часи українці не втрачали оптимізму, віри у перемогу та світле майбутнє, жартами намагалися перемогти важкі життєві обставини, сміхом покарати зневагу. Потреба в гуморі, талант до нього передавались з покоління в покоління і до жартів дитина залучалась з самого раннього дитинства. Народне прислів'я зазначає: «Виховуй дитину доки вона поперек лавки лежить, бо потім буде пізно». Виховання розпочиналось вже у перших народних поетичних мініатюрах, що чула дитина – колискових, пестушках та забавлянках. У них в м'якій жартівливій формі висміювались негативні риси характеру, такі як: жадібність, лінощі, жорстокість, лукавість, хвалькуватість. І навпаки, підтримувались порядність, чуйність, щирість, чесність, працьовитість – риси притаманні високоморальній людині, справжньому українцеві.

Перші побажання, повчання, зауваження ніжно та лагідно висловлює у своїх колискових мама немовляті. Ці ненав'язливі мамині уроки дитина ніколи не забуде, пронесе

крізь усі життєві негаразди. Більшість колискових пісень мають у собі м'яку пестливу лексику, смішні, жартівливі слова та вміщують у собі добрі побажання дитині, що позитивно сприймається нею у будь – якому віці, адже, як зазначає народне прислів'я: «Мене мати цілий вік дурила: казала «Битиму», та й не біла», мама ніколи всерйоз не сварить, не лає, по доброму «вміє» гніватися, тобто ще з пелюшок проектує у дитини не агресію, а спокій та врівноваженість, що допоможе під час спілкування в усіх соціальних інститутах. Ці перші мамині уроки діти залюбки засвоюють та в подальшому відтворюють у сюжетно – рольових іграх, коли беруть на себе роль дорослих батьків, тоді присипаючи улюблену ляльку – донечку, дівчинка лагідно наспівує:

*«Ой щоб спало, щастя знало,
Ой щоб росло, не боліло,
На серденько не кволіло.
Соньки – дрімки в колисоньки,
Добрый розум в головоньки,
А рісточки у кісточки,
Здоров'ячко у сердечко,
А в роточок говорушки,
А в ніженьки ходусеньки,
А в рученьки ладусеньки»*

Хоча в реальному житті мати, що наспівує колискову, може припускати і негативний розвиток подій у вихованні сина чи доньки та, наприклад, одразу м'яко засуджує ледарство і неповагу до найстарших членів родини:

*«Мати сина колихала
Дня і ночі не доспала
Та думала – добрий буде,
Що він мене не забуде.
Мати сина годувала,
Всю неділю покладала,
Може мені хоч на старість
Буду з нього мати радість...
А він ледащиченько,
Свою неньку зневажає,
З двору її виганяє»*

Іноді прихований, жартівливий зміст народної колискової чи забавлянки так завуальовано, що сучасній дитині важко знайти вірний підтекст і тоді на допомогу приходять дорослий, який вміло та ненав'язливо, чи то поясненням незрозумілих слів, фраз, чи то емоційним інтонаційним забарвленням підводить малят до правильного розуміння тексту. Як наприклад у колисковій де змальовані комедійні образи пихатих ледарів – баби й діда:

*«Колисала баба діда
З вечора до обіда,
Поки стало в торбі хліба.
Як не стало в торбі хліба –
Покинула баба діда.
- Ой ти, діду бородатий,
Чом ти й досі нежонатий?
Бо ти, діду, язика не маєш!»*

Жартівливий, казковий, фантастичний зміст з моральним підтекстом несуть у собі і забавлянки, потішки із «спрощеною», ніби дитячою лексикою. Малята добре розуміють призначення цих мініатюр (забава, розвага, гра з малою дитиною, яка часто супроводжується безпосереднім контактом з пальчиками, долоньками, ніжками маляти) та легко вивчають тексти даних творів. В подальшому залюбки використовують їх задля налагодження контактів з меншими за віком дітьми чи в повсякденному спілкуванні під час спільної ігрової діяльності з однолітками:

*«Сорока – ворона
На припічку сиділа,
Діткам кашку варила.
Цьому дам і цьому дам,
Цьому дам і цьому дам.
А цьому не дам, бо цей буцман
Води не носив, дров не рубав,
Пічку не топив.
Гулі полетіли, кашку поїли,
На Даринчину голівку сіли»
«– Коточку, де ти був?
– У комірці.
– Що там робив?
– Молочко пив.
– А мені залишив?
– Забувся!»
«Гопа, гопа, гопа – чуки,
Наварила мама щуки,
Та не знала, де подіти,
Та кинула межі діти.
– А ви, діти, не сваріться,
Та рибкою поділіться.
А ви, діти, пам'ятайте,
Свою матір споминайте.»
«– Киця Мура, де ти була?
– У бабусі!
– Що робила?
– Горщик мила!
Два помила, два розбила,
А бабуся насварила»*

Варто згадати також пісні-небилиці та безкінечні жартівливі (кумулятивні) пісеньки – гумористичні твори, в яких усе переплутано, зміщено у просторі та часі, перебуває у «світі навпаки». Вони веселять, розважають дитвору, навчають «гратися зі словом», фантазувати шляхом незвичного поєднання образів та слів. Ці художні твори навчають дітей критично ставитися до отриманої інформації, порівнювати її з реальним станом речей, спонукають до діалогу із співрозмовником:

*«Що там в лісі за комедія була?
Що курочка поросяток навела,
Поросята та й волів навели,
А ті воли та й яєчок нанесли.*

Яєчка на хмарі поклали.
А безрукі ті яєчка покрали.
І голому за пазуху поклали.
А сліпенький придивляється,
А глухенький прислухається.
А німенький «Караул!» закричав,
А безногий доганяєть побіжав»
«Як забили комара,
Напекли печені,
А приїхав пан Волянський,
Забрав у кишеню.
А сорока – білобока
На цю штуку ласа,
Біжить, кричить, вигукує:
– Дайте, пане, м'яса.»
«Послухайте, люди
Дивна байка буде!
Був собі раз горобець,
Бабі збив новий горнець.
Прилетіла горобчиха,
Питається в баби стиха.
А хто збив нам горнець?
Баба каже: «Горобець!»
Підіб'ю йому крильця.
Чи казати знов з кінця?
Як казати, то казати
Був собі раз горобець ....»

Серед жартівливих пісень, адресованих дитячій аудиторії, чимало таких, що побудовані на звуконаслідуванні. Вони можуть бути простими за змістом, але можуть бути і досить об'ємними. Основне педагогічне завдання таких мініатюр – це ненав'язливе, грайливе, початкове навчання дітей рідній мові, адже кожен малюк залюбки промовлятиме жартівливі слова – звуконаслідування «диб-диб-диб», «Диб-диби», «няв-няв-няв» та ін.:

«Дибки, дибки!
Ходить котик по лавочці,
Водить кішку за лапочки:
Диб, диб, диб»
«А-а-а!
– Киця Мура, де була?
Я гукала, ти не чула,
А-а-а! А-а-а!»
«А возичок скрипу-рипу,
А воличок лапу-лапу,
А котичок няв-няв-няв,
А собачка гав-гав-гав,
А корівка рику-рику,
А кізонька стрику-брику,
А овечка бе-бе-бе,

А гусочка ге-ге-ге.»

У середньому дошкільному віці діти активно починають спілкуватися не лише з дорослими, а й один з одним. Під час спілкування виникає бажання організувати спільну ігрову діяльність з певним руховим навантаженням. Такі ігри спонукають дітей до розподілу ролей. Враховуючи, що діти цього віку схильні до егоцентризму, в цих ситуаціях велика ймовірність виникнення конфлікту. Щоб цього не допустити в народному фольклорі існують лічилки та жмурили. Маючи у своїй лексиці спотворені числівники та їх слова – замітники, перекручені та вигадані самими дітьми неіснуючі слова чи жартівливий опис побутового дитячого життя, лічилки, шляхом домовленостей та дотриманням правил навіть, не допускають будь – якого невдоволення під час організації гри. Крім того, діти ненав'язливо навчаються початковим елементам лічби предметів:

*«Раз, два, три, чотири.
Кицю грамоті навчили:
Не читати, не писати,
А за мишками ганяти».*
*«Сидить дід на кілку,
Курить люльку табаку,
А бабуля-лебедиха
Не злюбила того духа,
Раз, два, три – жмури!»*
*«У зеленому садочку
Сидить котик в холодочку,
Лапкою він чеше вуса,
Язичком він лиже пузо.
Мишенята, не зівайте,
Від коточка утікайте!»*
*«Лізла баба по драбині,
Та й упала межі свині.
– Не кусайте мене, свині,
Буду ваша господиня!»*
*«Мидір, Сидір і Каленник
Збудували тут куреник.
У куренику сидять,
По варенику їдять.
В нас вареників не має,
Хто жмуритись починає?»*
*«Комар, комар, комаруха,
Кусай, кусай, поза вуха.
Комар, комар, комарай,
Біжи швидше, утікай! Дж-ж-ж!»*

Діти старшого дошкільного віку, маючи вже досить багату лексику та певне підґрунтя з встановлених морально – етичних норм поведінки, відчуючи поетичний ритм рідного слова, іноді самі стають активними творцями жартівливих мініатюр. В дитячому колективі їх називають прозивалками або дражнилки. Прозивалка завжди має конкретного адресата і, як правило, виникає у процесі сварки, може навіть викликати бійку чи замінити її. Висміює прозивалка не лише фізичні вади (довгий ніс, великі вуха, тощо), а й негативні якості особистості та несприйнятливую поведінку – боягузтво, жадібність, неохайність:

*«Гулі-гулі-гулі,
Такі очі, як моргулі.
Чинки, чинки, чинки,
Такі очі, як мисчинки.
Чата, чата, чата,
Такі очі, як горнята »
«Іван-балабан
Усе в носі колупа,
Колупає, колупає
Бо ума зовсім не має»
«Антошку! Їж потрошку,
Лише не з'їж ложку!»
«Іванку, Іванку! У кого ти вдався?
Біг через воду, та й не вмивався!»*

У випадку виникнення у дитячому колективі даної словесної творчості, дорослим варто бути обережними, щоб не допустити конфлікту між дітьми, та намагатися підкреслити наявний у дражнилці добрий гумор. Допомогти у цьому можуть мирилки, які несуть у собі основну мету – помирити конфлікуючі сторони. Після таких доброзичливих, ласкавих слів будь – який конфлікт буде вичерпано, а в майбутньому дорослі, що дітьми навчилися врегульовувати конфлікти мирним шляхом переговорів і переконань, не матимуть підстав брати до рук зброю:

*«Дай скоріш мізинчик свій,
Зачепи його за мій.
Мізин-мізин-мізинець –
Помирив нас молодець!»
«Вишні-черешні розвиваються,
Синє море розливається,
Ясне сонечко усміхається,
Жито силоньки набирається.
Через тин вишні похилилися,
Дві подруженьки посварилися.
Тобі яблучка, мені грушечка,
Не сварімося моя душечко,
Тобі яблучко, мені зернятко,
Не сварімося, моє серденько»*

Використання народних малих фольклорних жанрів, забарвлених гумором словесно – емоційних форм подачі інформації, які легко і невимушено підводять малят до висновків, чому потрібно діяти гарно і чому лише позитивні вчинки приносять справжню радість, душевне задоволення, не подавляють дитячу особистість, а, навпаки, знаходять емоційний відгук у них, що має неабияке значення для формування позитивної «Я – концепції» дитини, виховання свідомого громадянина, який адекватно реагує на будь – які, іноді й негативні, життєві ситуації.

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У ГУМОРИСТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРАХ

Чим відрізняється людина від інших представників флори і фауни Землі? Нехай сперечаються богослови про наявність душі у тварин, нехай біологи досліджують ступінь розумності мавп і дельфінів, одна відмінність встановлена твердо: ніяка істота Землі, крім людини, не здатна жартувати і сміятися.

Посмішка, як прообраз сміху, виникла кілька десятків тисяч років тому і служила сигналом вітання, безпеки, надійності, забезпеченості, достатку у житті. Коли ми хочемо підтримати і розвеселити іншу людину, ми посміхаємося, жартуємо, розповідаємо анекдоти, показуємо комічність ситуації.

Одного разу, готуючись до семінару – практикуму в дошкільному навчальному закладі і працюючи з Інтернет-ресурсами, я натрапила на автореферат Н. Старовойтенко «Виховання почуття гумору у дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку», в якому описано дослідження почуття гумору сучасних старших дошкільників та молодших школярів. Дослідження тривало дев'ять років і, доречі, базою для даного дослідження, крім інших, були навчальні заклади м. Черкаси, а саме: дошкільні навчальні заклади №18,25 та 1-3 класи загальноосвітніх шкіл №6,26,30, а також вихователі, вчителі і родини дітей.

Н. Старовойтенко переконана – навіть у малих дітей слід виховувати почуття гумору, вчити їх бачити і розуміти комічне. І з нею важко не погодитися. Почуття гумору – це не лише здатність сприймати комізм, але також і здатність повідомляти його оточуючим. І саме тому виховання почуття гумору є одним із найважливіших педагогічних завдань. Адже коли дитина підростає, ця дорогоцінна якість сприятиме збільшенню її опору у будь-якому несприятливому середовищі. Саме гумор допомагає людині вижити у повсякденному, сповненому тривог і негараздів, житті. Тому саме із цих позицій виховання почуття гумору у підростаючого покоління за нинішніх умов може бути визначене як стратегічне завдання сучасного навчання.

Однак, реалізація цього завдання безпосередньо пов'язана із роллю вихователя, його здатністю до виконання цієї функції. І в цьому плані маємо серйозну проблему.

Результати згаданого дослідження Н. Старовойтенко засвідчують, що більшість вихователів якщо й усвідомлюють важливість проблеми використання гумору як ефективного педагогічного засобу, проте визнають власну неготовність до її розв'язання (значна частина опитаних зізнається, що рідко використовує гумор як засіб впливу на дошкільників чи оптимізації педагогічного спілкування). Отже, ситуація потребує термінового втручання.

Робота Н. Старовойтенко змусила мене серйозно замислитися над цим питанням. Трохи поміркувала і вирішила спробувати використовувати гумор в своїй педагогічній діяльності як засіб виховання та розвитку дошкільнят.

Сміх – це спосіб розкряпачення, звільнення людини від переживань. Діти часто підсвідомо користуються таким способом звільнення себе від шаленого емоційно-морального тиску, що його часто чинить доросла людина під час «виховання» та «моралізації». У відповідь на такі «зауваження – повчання» діти починають сміятися, поєднуючи такий сміх із сльозами. Суттєва характеристика сміху – його стихійність та непередбачуваність. У книзі «Чтобы не болели тело и душа» Б. Нісензон дає таку

класифікацію видів сміху: радісний та сумний; добрий та отруйний; розумний та дурний; гордий та душевний; поблажливий та підлабузний; презирливий та наляканий; нахабний та сором'язливий; іронічний та щирий; багатозначний та безпричинний; нахабний та бентежний. Усього експерти нарахували близько 400 варіацій сміху. Сміх є одним з механізмів адаптації людини до навколишнього середовища. Його вважають показником душевного та фізичного здоров'я людини. Широка посмішка та радісний сміх стають сьогодні такими ж модними атрибутами здорового способу життя, як заняття спортом та відмова від негативних звичок.

Зважаючи на все вищесказане, можна сказати, що важливе завдання вихователя – навчити дітей розуміти гумор, незважаючи на те, що практичного матеріалу по формуванню почуття гумору майже немає.

На сучасному етапі гумор має багато визначень. У словниках слово «гумор» – це сміх або насмішка, незлобна і добродушна, або відношення до дійсності, пов'язане з подібним настроєм. Також це – показ чого-небудь в комічному світлі, ракурсі.

Основним пріоритетним засобом, що використовується в дошкільному закладі з метою формування у дітей дошкільного віку позитивного сприймання навколишнього та самого себе, є гумористичні твори. В моїй групі в літературному осередку відведене особливе місце збірці гумористичних творів в яку ввійшли: «Будинок, який побудував Джек» С. Маршака, «Від двох до п'яти» і «Плутанина» К. Чуковського, «Вірші для дітей» С. Гриценка, твори-смішинки і скоромовки Грицька Бойка, вірші каламбури І. Січовика, «Денискові оповідання» В. Драгунського, гуморески С. Олійника, байки Л. Глібова та Павла Глазового, «Калози й морозиво» М. Зоценко, «Дядько Федір, пес і кіт» Е. Успенського, «Шкідливі поради» Г. Остера, «Порося з портфелем» Є. Гуцала та інші.

Тематика гумористичних художніх творів досить різноманітна: жарти, казки, образні прислів'я та приказки вірші – жарти, байки, гуморески, каламбури, анекдоти, твори-смішинки, бувальщини, веселі історії та розповіді.

Використання художніх творів гумористичного спрямування в роботі вихователя – це не лише можливість для дітей повеселитись, посміятися, зняти емоційне напруження та фізичну втому. Це потужний засіб виховного впливу. Гумористична література супроводжує мою педагогічну діяльність уже впродовж багатьох років роботи в дошкільному закладі. Своїх вихованців знайомлю з гумором не лише на заняттях з художньо – мовленнєвої діяльності, але й протягом дня під час різних режимних моментів.

У повсякденній роботі пропоную дітям послухати веселі вірші та намагаюсь підвести їх до думки, що сміх – могутня сила проти усіляких недоліків: похвальби, брехні, лінощів, задиркуватості. Хвалькувату або ледачу людину можна не сварити, не карати – з неї можна пожартувати. Тоді їй стане соромно і вона виправиться (Г. Бойко «Хвастунець»). Іншим прикладом може послужити вірш І. Січовик «Не хвалися як гарбуз», «Зайко-хвалько», який може сприяти вирішенню конфліктної ситуації, у результаті конфлікт вичерпається.

Вже звичним в моїй роботі стало використання жартівливих прислів'їв та приказок. Вони входять до складу занять з розвитку українського мовлення, ознайомлення дітей з українськими народними традиціями, обрядами, побутом, рідною природою та просто під час спілкування. Прислів'я і приказки широко використовую під час режимних процесів, протягом яких завжди можна знайти привід для їх застосування. Наприклад, коли хтось із дітей образив іншого, можна використати прислів'я або приказку. Влучно дібране слово не тільки створює дружну, позитивно забарвлену атмосферу, знімає напруження, а й привчає дітей цінувати жарт, сприяє формуванню оптимістичного ставлення до життя: «Хто спішить, той людей смішить», «Без нашого Гриця вода не освятиться», «У нашого командира – ні

капелюха, ні мундира», «Засохне, як на собаці», «Чудеса в решеті: дірок багато, а вилізти нікуди», «Зачепився за пень та й простояв цілий день», «Нехай буде гречка – аби не суперечка», «Баба з возу – кобилі легше», «Чим би дитя не бавилося – аби не плакало» та інші.

Іноді, щоб вступити в спілкування, починаю розмову з дотепного зауваження, розповіді чи смішної історії. Викликати до себе прихильність і певній мірі довіру вихованця можна, змусивши його розсміятися. В результаті чого простіше налагодити емоційний контакт з дитиною.

Старших дошкільників обов'язково знайомлю з таким складним літературним жанром, як байка – невеликим, частіше віршованим алегоричним твором повчально-гумористичного або сатиричного характеру. Як і казка, байка захоплює мальовничим зображенням дійових осіб, зокрема тварин, птахів, риб. У дітей особливе ставлення до них: вони їх люблять у житті, а тому з цікавістю слухають розповіді про них. Цією закоханістю у птахів, звіряток я користуюсь як на занятті так і в повсякденному житті з дітьми.

У освітній програмі для дітей від 2 до 7 років «Дитина» рекомендованими є байки Леоніда Глібова «Синиця», «Билина», «Коник-стрибунець» та Бориса Грінченка «Швидка робота». Повчання є обов'язковою ознакою цього літературного жанру. Байки надзвичайно прості за побудовою, лаконічні за словесним вираженням сюжету і головної думки. Це ніби щоденне спостереження розумного дослідника над різноманітними явищами і подіями в навколишньому світі. Діти з цікавістю слухають байки, осмислюють їх виводять певні закономірності у формі моральних повчань та закликів.

Простим читанням байки робота над ознайомленням дітей з даним твором не завершується. Якщо трапляються якісь випадки в житті вихованців групи схожі з подіями байки, я наголошую «Ну прямо як у байці «...» або «Ви як герої байки «...». І знову нагадую дошкільнятам мораль тієї чи іншої байки. Іноді діти просять знову прочитати їм даний твір. Таким чином відбувається ненав'язливе повторне читання байки. Траплялись випадки, коли мої вихованці самостійно знаходили схожість подій або поведінки героїв тієї чи іншої байки із вчинками своїх товаришів. Поступово діти, поведінка яких засуджувалась, починали контролювати себе, усвідомлюючи непривабливість своїх вчинків і не бажаючи викликати осуд та іронію вихователя та однолітків.

Таким чином, незаперечним є той факт, що байки мають велике виховне значення. Вони сприяють вихованню у дітей позитивних рис характеру та стримання негативних проявів у поведінці. Безумовно, жарт іноді може бути педагогічно доцільною більшою мірою, ніж покарання або сувора догана. Крім того, гумор - це засіб вираження індивідуальності як вихователя, так і вихованця. Дотепному вихователю завжди легше знайти нестандартне рішення педагогічної задачі. До такого вихователю «линуть» діти.

Однак слід враховувати, що будь-який засіб може бути використано і на шкоду дитині. Наприклад, надмірне застосування гумору у виховних цілях іноді може перейти у глузування, що може викликати у об'єкта насмішок почуття неповноцінності і, як наслідок, агресію.

Тому обов'язково слід визначити певні межі використання жартів стосовно дітей. Доцільно буде встановити певні правила використання гумору та жартів, які б відповідали загально визнаним етичним нормам і вимагати від своїх вихованців їх дотримання. Такими правилами можуть бути наступні:

- не можна піддавати осміянню особистість дитини, можна сміятися лише над окремою рисою його характеру або конкретним вчинком;
- висміювати можна тільки те, що дитина може виправити, змінити;

- не варто першим починати сміятися над власним жартом, навіть дуже вдалим;
- ніякий жарт не повинен принижувати гідність дитини чи дорослого;
- не слід сміятися над випадковістю, висміювати мимовільний промах дитини;
- не можна сердитися на прояв гумору однолітками, потрібно завжди бути

готовим відповісти на жарт, уміти посміятися над собою.

Не меншою популярністю у дітей, ніж байки, користуються гуморески (усмішки) – дотепний гумористичний твір невеликого розміру, який висміює вади людського суспільства. Неперевершеним майстром українських віршованих усмішок був поет-гуморист Павло Глазовий, Соня Буре, М. Сигнаївський, С. Гриценко. Ущиплива іронія, влучність, дотепність висловів, образна соковита мова зробили усмішку одним із найпопулярніших видів розмовного жанру.

Робота з гуморесками аналогічна роботі з байками. Під час бесід на морально-етичні теми, до яких я ретельно готуюсь, добираю гуморески, в яких висміюються вади людей, описуються смішні життєві ситуації, в які потрапляють герої цих гуморесок. Одного разу, спостерігаючи за поведінкою своїх вихованців, я помітила погану рису – сміятися над недоліками своїх товаришів. Іноді діти навіть не розуміють, що так поводитись не гарно, що їх вчинки можуть бути образливими, нетактовними, зневажливими. Практика моєї роботи показала, що до таких дітей, прості зауваження використовувати не результативно та не доцільно, тому що реакція дитини іноді буває не тією, що очікується: дитина часом не зрозуміє, навіть після зауваження вихователя, що поступає погано, а в деяких випадках вихованці починали поводитися зухвало та робити все навпаки, так би мовити «на зло». Тому, замість того, щоб зробити зауваження, я зібрала своїх вихованців та запропонувала послухати гумореску Соні Буре «Повчальна історія». Прочитавши твір провела бесіду за змістом, діти одностайно засудили поганий вчинок та зробили певні висновки. Я уважно спостерігала за дитиною, для було організовано даний захід. Під кінець заняття він став нервовати і почервонів, хоч ніхто й не знав, що такий випадок стався саме з ним. Але одна справа – слово, а інша – діло. Я відповідно спрямовую свою роботу так, щоб дошкільнята самі усвідомлювали весь негатив своїх вчинків і в подальшому намагалися контролювати свої емоції та поведінку по відношенню до своїх однолітків та дорослих.

Сміятися разом – це прекрасний спосіб зблизитися. Коли вихователь грайлива весела й гумористична у спілкуванні з дитиною, яка радіє кумедним нісенітницям і сміється над ними, вона допомагає дошкільнятам розвивати жартівливе та грайливе ставлення до життя.

Зі старшими вихованцями раз на квартал обов'язково влаштовуємо літературні вечори. Зміст таких вечорів складають вірші, літературні вікторини, інсценівки за сюжетами казок. І, як правило, читання дітьми напам'ять гуморески та байки, іноді в ролях. В цьому допомагають мені батьки, вивчаючи з дитиною твір вдома.

Наступним видом гумористичних творів, які я використовую в роботі з дітьми є каламбур. Під каламбуром розуміється літературний прийом, при якому в одній фразі використовуються схожі слова з різним значенням. У більшості випадків він вживається з метою справити комічний ефект і висловити той сенс, який знаходиться під заборонаю.

Каламбури це велика знахідка для вихователя. Їх використовую на заняттях та протягом дня. Доцільно дібране слово створює дружню, позитивну атмосферу, знімає напруження, навчає дошкільників цінувати жарти та ненав'язливо скеровує поведінку вихованців. Скільки труднощів виникає у вихователя через те, що діти не вміють мовчати, коли треба, вдуматись в зміст розпоряджень старших, «не розуміють» вказівок, вони слухають і .... не чують. В таких випадках приходять на допомогу каламбури: «Ти по-вашому, ми по-нашому, а вони по-своєму», «Ти йому про діло, а він тобі про козу білу»,

««Побачимо», – сказав сліпий; «Почуємо», – сказав глухий; «Закріпимо», – сказав німий», «Не знав, не знав, та як на те й забудь». Завдяки цьому повчання перетворюється в мудрість, хамство – в жарт, а нісенітниця в глибокодумність.

У повсякденній роботі з дітьми прагну, щоб виконання правил особистої гігієни стало для них природним, привчаю до виконання елементарних правил: мити руки після прогулянки, перед їжею, після користування туалетом. І щоб цей процес був цікавішим та емоційнішим часто використовую гру слів: мама милом Мілу мила, Міла мила не любила, і тому щоранку Міла, гірко плакала від мила. Діти сміються та при цьому із задоволенням виконують необхідні дії.

В результаті використання каламбурів в освітній діяльності, я зробила висновок, що даний прийом за своєю ефектністю можна порівняти з фізхвиликою. Вони знімають психологічну напругу, емоційно заряджають дошкільників та зменшують фізичну втому. На мовленнєвих заняттях під час роботи над фонетичної стороною мовлення, закріплюючи вимову певного звуку використовую «Веселу абетку» І. Січовика, наприклад: котик вибрався на мур і муркоче: – Мур-мур-мур... Дуже подобаються дітям смішні скоромовки, чистомовки. Але незалежно від різновиду, всі вони корисні для всебічного розвитку. З їх допомогою можна тренувати дітей у швидкій вимові та отримувати від цього емоційне задоволення, розвивати пам'ять:

бабин біб розцвів у дощ
– буде бабі біб у борщ.

На каламбурах часто будуються анекдоти або загадки. Анекдоти - це свого роду гумористичний погляд на злободенні речі, які оточують наш побут і життя. Крім величезної кількості дорослих анекдотів існують і анекдоти дитячі - про відносини дітей і батьків, дітей та вихователів. Тут часто діють герої книжок і кінофільмів – Колобок, Червона Шапочка, Бременські музиканти, Віні-Пух.

Так, дитячий анекдот найчастіше пародіює сюжети казок, наприклад: «Червона Шапочка йшла по лісу, де росли гриби, а потім не змогла відрізнити бабусю від вовка».

Мої дослідження переконують, що гумор – безцінний інструмент, який може використовуватися для виховання дошкільників, уникаючи конфліктів.

Психолог Стенфордського університету Уіл Роджерст стверджує: «Сміх – це те, що є притаманним людині, і водночас це те, що потрібно розвивати. Ми всі гості на цій землі. Так давайте ж у всякому разі повеселимося. Для цього потрібно спілкуватися з веселими, життєрадісними людьми, бо добрий настрій заразний і дуже легко передається оточуючим. Сміх, жарт, посмішка добре впливають на нервову систему, підбадьорюють дітей.». Я впевнена, що саме цього можна досягти використовуючи гумор, жарт, сміх. Отже, можна і потрібно розвивати в дошкільнят почуття гумору. Адже автоматичне існування – це життя, прожите даремно.

*Хоменко Олена Василівна вихователь,
дошкільного навчального закладу ясла-садок
комбінованого типу № 31 м. Умані
Черкаської області*

ГУМОРИСТИЧНА ЛІТЕРАТУРА – ЯК ОСОБЛИВИЙ І ТОНКИЙ МЕТОД ВИХОВАННЯ

У наш час, коли високо розвинуті технології, а темп життя летить з надзвичайною швидкістю, ми забуваємо про розвиток емоційної сфери дошкільнят. Здоровий сміх – кращий

вихователь у багатьох випадках. Проте це дуже тонка і особлива річ та потребує розуміння фахівця, який вмiло підбере та використає прийоми та методи у практиці. Розвиток світогляду дитини збагачується відображенням об'єктивної дійсності, стає причиною для діяльності, регулює активність та породжує почуття та емоції. Не зумовлених почуттів, тих, які не мають причини немає. Через них виявляється характер людської свідомості. Від того, як ми зрозуміли життєву ситуацію, подію, залежить характер переживань. Почуття та емоції породжені від прослуханого твору залежать від характеру твору. Тому використання гумору в художній літературі має виховний потенціал.

Щоб звернути увагу дитини на те, що з неї виросте нечепура і говорити їй про це у стверджувальній формі, краще запропонувати послухати їй «Федорине горе» К. Чуковського. Дорослий пропонує обговорити прослухане та дати поміркувати, чи не станеться так з її улюбленими іграшками? Дитина, наведена на роздуми про характер персонажів, про відчуття, які вони пережили в той момент, про причини такої поведінки, прийде до думки про образливі та сумні почуття, які в неї з'являться в разі зникнення ляльки чи ведмедика. Під час роздуму, доречно запропонувати вправу «Веселе та сумне обличчя» (*Запропонувати обрати піктограми із зображенням різних емоційних станів*). Потому на позитивний результат поведінки довго чекати не доведеться. Художній твір сатиричного змісту виконає особливий методичний підхід у формуванні свідомості дитини – самовдосконалення на основі прикладу головного героя.

Як же подружити дитину з книгою, викликати бажання слухати та черпати з творів виховний потенціал? Насамперед книжкові полиці повинні бути розміщені так, щоб дитині в будь-який момент до них був легкий доступ. Яскраво ілюстровані сторінки самі захоплюють дошкільнят. А якщо буде супровід прочитання дорослим, наприклад, коротеньких віршиків, призведе до слухання художньої літератури регулярно з великим захопленням. Доцільно використати вірш Г. Усача «Красень» тоді, коли дитина довго крутиться перед дзеркалом та є бажання пожартувати:

*Маленьке ведмежатко прийшло до струмочка.
У воду подивлюся: яке насправді я?
Бо мама каже: «Красень, як сонечко ясне».
Ану водичко чиста, показуй-но мене.
З струмочка та й на нього дивилось щось таке –
Окате-балухате, зелене та слизьке.
Злякалось ведмежатко: – Це я таке? Ова!
У відповідь окате озвалося: – Ква!Ква!*

Вірш «Сміхота» А. Камінчука можна використати під час безпричинного сміху дітей, до розмови про жарт, про смішне чи початок творчої розповіді:

*– Що таке сміхота?
Кіт коту відповіда:
– Штука ця не проста.
Це коли у kota миші викрадуть хвоста!*

Для кращого пояснення змістового значення твору, варто запропонувати намалювати коту різні варіанти хвостів (мишки, слона, крокодила тощо).

Під час бесіди екологічного змісту та під час заняття з розділу «Дитина в природному довкіллі» до теми «Зимівля звірів», для завдання з ТРВЗ чи складання моделі про значення захисного забарвлення в природі, можливе використання вірша А. Камінчука «Русак і біляк»:

*Заєць-русак і заєць-біляк
Не можуть у лісі зустрітись ніяк.*

*Як зима – то заєць білий.
Як весна – то заєць сірий.
Де русак, а де біляк?
Не збагне ніхто ніяк!*

Пізнання того, що не треба шукати двох зайців неодмінно розвеселить дошкільнят. А на заняттях з розділу «Дитина у світі культури» (Літературна скринька) для аналізу прочитаної казки допоможуть вірші П. Воронька:

Кіт у чоботях

*– «Кіт в чоботях» - гарна казка, -
Прочитавши, мовив кіт. До шевця прибіг:
– Будь-ласка, чобітки поший як слід.
Швець пошив. Узувся Вася, підкітками стукотить.
Як до мишки він не крався, та почує –
Зникне вмить. Кіт в чоботях – це чудово,
Ще як шпори – красень кіт!
Та котові йти на лови, мабуть, краще без чобіт!*

Казка про рукавичку

*Вчора Галочка – сестричка казку прочитала,
Як у лісі рукавичка звірам додом стала.
Я залишив рукавичку за городом, там, де ліс.
Та ні зайчик, ні лисичка й вовк у неї не заліз.
Я подумав – замала в мене рукавичка.
Більші в мамі зі стола взяв та й у сестрички.
В ліс відніс – у ці, мабуть, звірі влізуть, поживуть.
Хтозна, як в них розмістились звірі й як їм спалось...
А мені не пощастило – від усіх дісталось.*

Для створення комфортної дружньої атмосфери, щоб підняти психолого-емоційний статус групи, згуртувати одногрупників можливе проведення літературних вечорів і розваг та запропонувати літературну гру «Відгадай казку та знайди зайве»

Вихователь зачитує кілька слів із знайомої казки, а діти повинні відгадати, з якої саме і яке слово зайве. Гру рекомендується проводити для дітей старшого дошкільного віку. Відгадку називають словом або знаходять потрібну книжку чи ілюстрації.

1. Рибка, вовчик, зима, ополонка, лисиця, журавель.
2. Обід, кіт, звірі, переляк, онучка.
3. Дідусь, бабка, кіт, верба, церква, доньки.
4. Яечко, баба, курка, бичок, мишка.
5. Пиріжки, мишки, рибки, півник, млин.
6. Дідусь, бабуся, хлопчик, бичок, заєць, лисиця, вовчик, ведмедик.
7. Зміївна, піч, гусеня, качечка, гості, рибка.

Гра «Що не так?»

Вихователь говорить стверджувальними реченнями, а діти знаходять помилку.

1. Колобок проковтнув лисичку.
2. Їжачок тягнув ріпку.
3. Сидить мишка у рукавичці, а ж тут біжить крокодил.
4. Ганна-панна була ледача та не вродлива.
5. Зміївна разом з Телесиком втекли від гостей.
6. Півник викрав лисичку.

7. Пан Коцький приніс всілякої смакоти для звірів.
8. Мишка знесла золоте яєчко, а дід розбив.
9. Баран та цап знайшли голову кабана.

Гра «Живі картинки казок»

Щоб розвивати творчу уяву та артистизм можна запропонувати дітям розділитися на дві команди та вибрати ведучих. Одна команда домовляється, який епізод чи героя казки вони будуть показувати без слів, а за допомогою міміки та жестів. Інша команда відгадує.

Жарти і смішинки від дітей

Аби скерувати стосунки між дітьми та дорослими вихователь може використати коротенькі жартівливі історії. Гуморинки додадуть заняттю яскравості, жвавості, допоможуть глибше усвідомити ідею, головну думку твору. Доцільно їх використовувати і в повсякденному житті.

– Скільки тобі років, хлопчику?

– Шість.

– Уже шість, а ти не більший за мою парасольку

– А скільки років вашій парасольці?

Що з тобою, Михайлик? Чому ти плачеш?

Мама наказала не переходити вулицю, доки не проїде трамвай, а у нас в місті трамваїв немає...

– Миколка, хто з'їв цукерку?

– Не знаю.

– А ще хочеш?

– Так, хочу!

Ліплять діти бабу снігову. Перехожий запитує:

– Вам не холодно?

– Ні, а от Вані, мабуть, холодно.

– А хто такий Ваня?

– Той, хто в сніговій бабі закачаний.

– Дідуся, а хочете сісти на моє місце?

– Так, дитино, дуже вже ноги болять.

– Тоді стійте біля мене, а я через три зупинки вийду.

Перегляд мультфільмів – чи не найулюбленіше заняття дітей. А якщо запропонувати спробувати самостійно створити мультик? Всі, напевно, пам'ятають «Пластилінову ворону». Проте повторювати цього сценарію не потрібно, а ось задати образ головного персонажу і початок казки необхідно. Далі працює уява, фантазія малюків. Фрагменти дій персонажів ліпимо з пластиліну, фотографуємо і – ось при швидкому перегляді фото, у нас з'явився мультик! Герої та події переплелися між собою. Безумовно він буде гумористичного змісту та розвеселить дошкільнят.

Літературні твори гумористичного характеру розвивають творчі здібності під час театралізацій. Адже театралізована діяльність є ефективним засобом педагогічного впливу на розвиток особистості дитини. Педагог повинен суворо стежити, щоб акторські здібності не пригнітили несміливу дитину, перевтілюючи її в образ героя, а навпаки надати впевненості та вміння посміятися над ситуацією, що виникла.

ВИКОРИСТАННЯ ВЕСЕЛОЇ ПОЕЗІЇ

Багато відомих українських письменників написали гумористичні вірші для дітей, зокрема С. Руданський, О. Вишня, П. Глазовий, П. Ключина, Є. Дударь, О. Черногуз, П. Воронько, Л. Костенко, Є. Гуцало, Г. Бойко, Т. Коломієць, Б. Стельмах, М. Стельмах, І. Січовик, М. Петренко та багато інших. Поетичний гумор надзвичайно багатий, яскравий та колоритний. За допомогою цих рис він є невичерпним джерелом збагачення образного словника дітей. Тому його слід постійно використовувати під час виховання та навчання дітей, не лише для розвитку мовлення дошкільників, а й для розваги та морально – етичного виховання. Гумористична поезія має багато образних засобів. Найбільш відомі – це епітети, фразеологізми, порівняння, метафори, гіперболи, інверсії, риторичні запитання та інші.

Дитинство – це безтурботна і радісна пора в житті кожної людини, коли здається ніби все навкруг тобі усміхається. Тому гумор задовольняє емоційні потреби маленьких дітей, їхнє бажання радіти, прагнути до нових відкриттів. Завдяки гумористичним творам, діти пізнають багатовікову народну сміхову культуру та вчаться знаходити сили для подолання різних життєвих проблем. Адже вирішити ці проблеми може лише людина, яка завжди налаштована позитивно і повністю впевнена в собі, яка з будь – якої негативної проблеми може зробити лише позитив. Не кожен може з гумором та оптимізмом вирішувати різні життєві труднощі, це може зробити лише морально здорова і оптимістична людина. У нас українців гумор є однією з найголовніших характерних особливостей. Народний гумор дає таку силу, завдяки якій, люди на різні труднощі дивляться згори вниз, змінюють ненависть презирством, горе – надією на краще. Під час виховання почуття гумору в дошкільнят, потрібно обов'язково включати участь мовлення, без нього зрозуміти смішне неможливо. Фахівці стверджують, що діти дошкільного віку можуть передавати моральний зміст художніх творів, завдяки простим комедійним мовленнєвим засобам (картини, оповідання, казки) або життєвих подій, в яких вони брали участь.

У своїй роботі з дошкільниками я намагаюсь використовувати різні твори сміхової літератури – жарти, жартівливі казки, вірші жарти, прислів'я та приказки. Щоб краще їм зрозуміти смішне, я показую їм реакцію на це на власному прикладі. Потім навчаю їх вмінню застосовувати жарти в якійсь складній ситуації, щоб вони могли оптимістично реагувати на проблему і свідомо її вирішувати, а не бачити в труднощах лише негатив. Застосовую жанри сміхової культури не лише на заняттях, ай в різних інших ситуаціях. Завдяки жарту, одразу ж знімається напруження в якійсь негативній ситуації та створюється дружна і позитивна атмосфера, формується оптимістичний погляд на життя. Для того щоб мовлення дітей збагачувалося набирало образності я допомагаю їм зрозуміти й усвідомити особливості жанрів поетичних творів гумористичного характеру. Саме з цією метою я проводжу з ними спеціальні заняття з художньої літератури.

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У ГУМОРИСТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРАХ

Гумор в житті людини виконує важливу роль, яку не варто недооцінювати. У дослідженнях доведено, що сміх позитивно впливає на імунну систему організму людини, підвищує опірність організму до захворювань, стресів, депресій, нормалізують артеріальний тиск, травлення.

На сьогоднішній день думки науковців розділилися щодо природи «походження» гумору. Одні вважають, що почуття гумору обумовлено генетично, інші – потребує цілеспрямованого впливу дорослого на дитину. Та варто зазначити, що гумор – це те, що додає у наше життя яскравих фарб світосприймання оточуючого світу. Адже немає найбільшої радості, ніж щирий, веселий, дзвінкий сміх наших дітей.

Варто пам'ятати, що різний вік – різний гумор. І хоча діти здатні сприймати гумор з раннього дитинства, те що є забавним для малюка, не буде смішним для старшого дошкільника. Тому дорослі мають знати, що може не тільки розвеселити дитину на певному віковому періоді, а й сприятиме формуванню почуття гумору в майбутньому.

Вже з перших днів народження дитини ми даруємо їй посмішку. Немовля ще не розуміє гумору, проте відчуває радість, починає наслідувати і відтворювати міміку і емоції дорослого. Малюк позитивно реагує на лоскіт і навіть тоді, коли дорослий дме йому в животик, притулившись губами.

В 9-15 місяців смішними для дитини є ситуації, коли дорослий раптово виглядає з-за якоїсь іграшки, звуконаслідує тварин (гавкає, як собачка).

Діти раннього віку люблять «фізичний» гумор з елементами несподіванки. Наприклад: ігри типу «ку-ку», раптовий лоскіт.

Слід зазначити, що в цей період активно розвивається мовлення дитини. Вживання веселих рим, кумедних слів сприятимуть не тільки розвитку почуття гумору, а й ритміко-інтонаційної сторони мовлення, активізації словникового запасу.

В цей період переважна більшість дітей намагаються розсмішити дорослих. Наприклад: коли дитина навмисно показує не ту річ, яку ви просили, або одягає одяг дорослого і пустотливо в ньому грається.

Оскільки діти молодшого дошкільного віку вже більш обізнані, вони можуть вбачати гумор, який зображено на картині з певними невідповідностями (автомобіль з трикутними колесами, кіт з ноутбуком, песик в окулярах). Також смішним для цієї вікової групи є «неправильність» між картинками і звуками (корова – «мяу»). Сприймання жартів та каламбурів на основі гри слів для дітей даної вікової категорії є ще складним.

Діти старшого дошкільного віку відчувають велике задоволення, коли розповідають прості жарти. Для них слова-перебільшення, кумедні історії стають зрозумілішими і смішнішими, які будуть переповідати знову і знову.

Виділяють такі спеціальні педагогічні умови щодо формування позитивного ставлення до оточуючого світу та самого себе:

- виховання почуття гумору як показника психологічного здоров'я особистості;
- використання гумору як ефективного педагогічного засобу і вирішенні проблемних ситуацій;
- набуття дітьми досвіду позитивного розв'язання життєвих ситуацій.

Розглянемо зазначені умови детальніше.

Формування позитивного ставлення до оточуючих і самого себе у дітей дошкільного віку педагог має здійснювати на основі діяльнісно – компетентісного підходу. Адже вирішення проблемних ситуацій не можливе без набуття дітьми досвіду позитивного розв'язання життєвих ситуацій. Починаючи з раннього віку, діти потрапляють у різні життєві ситуації. Тому першочергове завдання педагога – навчити малюків способам позитивного виходу з будь-якої проблемної ситуації.

Дорослий стає головною умовою перетворення початкових ефективних тенденцій на власне людські емоції різної модальності (радість, захоплення, смуток). Входження дитини в світ, залучення її до культури людських відносин відбувається, перш за все, в процесі спільної діяльності дитини і близького дорослого.

Значну увагу в роботі щодо формування позитивного ставлення до оточуючого важливо приділяти вихованню почуття гумору як показника психологічного здоров'я особистості. Гумор – це особливий вид комічного, що поєднує насмішку і співчуття, зовнішнє комічне трактування та внутрішню причетність до того, що уявляється смішним. У гуморі під маскою смішного криється серйозне ставлення до предмету сміху. У дітей старшого дошкільного віку вже є зачатки почуття гумору. Воно проявляється в тому, що діти «підшучують» одне над одним, корчать гримаси, розповідають нісенітницю, і від цього одержують велике задоволення. Крім того, вони дуже люблять слухати казки та вірші, де зустрічаються так звані «перевертні». Водночас, «перевертні» викликають сміх лише тоді, коли діти добре розуміють, як буває насправді. Почуття комічного проявляється у дошкільників і у їхній творчій діяльності: у складених ними прозивалках, лічилках, перефразуванні відомих віршів, пісень.

Значний вплив на розвиток почуття гумору в дітей мають забавні іграшки, сприймання веселих оповідань, смішних малюнків, цирку, клоунів, дитячих гумористичних фільмів, мультфільмів, дитячих анекдотів, казок з хитринкою, лялькового театру Петрушок, а також жарту та гумору дорослих, що оточують дитину. Почуття гумору відіграє вирішальну роль у розвитку оптимізму та життєрадісності дитини.

Особливістю почуття гумору в старших дошкільників є те, що вони сприймають лише зовнішній бік комічного, їм подобається комізм голосовий, комізм жестів, а при сприйманні комічних літературних творів вони знаходять комічне у зовнішніх комічних ситуаціях (наприклад, в описі зовнішності персонажів). Почуття комічного багато в чому залежить від життєвого досвіду дитини. Обмеженість досвіду призводить до того, що діти шести років, на відміну від більш дорослих дітей, замість того, щоб сміятися в комічних ситуаціях, часто відчують страх та хвилювання за улюбленого героя, бояться, що з ним щось трапиться.

Дорослий вже з дитинства допомагає дитині знаходити опору в собі самому, нарощувати ресурси психологічного протистояння негативним факторам реальності та взаємодії з благодатними подіями тієї ж реальності. Дитина безпомічна, але мудрість дорослих надає захист. Саме близькі дорослі здатні створити умови для повноцінного розвитку малюка. Основою цього розвитку є психологічне здоров'я, від якого залежить здоров'я в цілому. Психологічне здоров'я робить особистість самодостатньою. Дитина набуває засобів саморозуміння, самосприймання та саморозвитку в контексті взаємодії з оточуючими її людьми.

Плануючи освітній процес можна використовувати такі форми та види роботи з дітьми: педагогічна провокація, етичні бесіди, інтегровані заняття, оцінний коментар «Погляд зовні», психологічне інтерв'ювання, жартівливі діалоги, створення рукописного словника, оцінювально-етичний коментар художніх творів.

Виділяють такі жанри гумористичних творів: анекдоти, байки, усмішки, гуморески, співомовки, фейлетони, інші.

Старшим дошкільникам стають доступними байки українських письменників, в алегоричних образах яких засуджуються негативні вчинки людей – несправедливість, зажерливість – і вихваляються кмітливість, дотепна вдача.

Байка – це невелике алегоричне оповідання у віршованій чи прозовій формі. Метою такого твору є повчання. Слово «байка» походить від слова «баяти» – говорити, розповідати. У кожній байці розрізняти два аспекти: алегоричне оповідання (поетична сторона і мораль) ідея, що завжди має відношення до людського життя. Діючими особами найчастіше є тварини, але іноді людські істоти, боги або неживі предмети.

В Освітній програмі для дітей від 2 до 7 років «Дитина» передбачено знайомство дітей старшого дошкільного віку з новим літературним жанром – байкою.

Дошкільникам доступні такі байки:

<i>Автор твору</i>	<i>Назва твору</i>
Леонід Глібов	«Лебідь, Щука і Рак»
	«Чиж та голуб»
	«Зозуля та півень»
Борис Грінченко	«Журавель та горобець»
	«Жайворонок та свиня»
	«Хміль та квітка»
Євген Гребінка	«Лебідь і гуси»
	«Сонце і хмари»
	«Горобці та вишня»
Олена Пчілка	«Снігур та щиглик»
	«Миша-городянка і Миша-хуторянка»

У старшому дошкільному віці ставлення до літературних творів стає більш осмисленим, активним, зацікавленим. Дитина може сприймати, співпереживати, співчувати літературним героям, встановлювати смислові зв'язки, розуміти мотиви поведінки, приховані наміри та прагне передати свої уявлення у власній творчій діяльності.

Всі ці твори є особливо цінними не лише для розвитку соціально-емоційної сфери, а формування комунікативної компетенції дитини, базових якостей особистості (спостережливість, допитливість, відповідальність, самостійність, міжособистісна злагода, справедливість, справедливість, чуйність, міжособистісне партнерство, шанобливість, креативність).

З часів античності і до наших днів байка служить зразком життєвої мудрості, засобом навчання та виховання.

У байці «Лебідь, Щука і Рак» Леонід Глібов розповідає про тварини, які зібралися везти віз. Але так як кожний тяг у свою сторону, віз залишився на місці. Причиною невдачі стала відсутність узгодження дій між героями.

У байці «Чиж та голуб» розповідається історія про двох пташок. Якось Чижик потрапив у сільце. «Сердега в клітці ... б'ється», а голуб насміхається.

Він говорить слова, які «пронизані» безсердечністю, самовпевненістю. Та незгоди не минули «відважного» героя. Чижик також потрапив у сільце і ніхто йому не допоміг.

Ця історія є прикладом того, що бути самовпевненим та насміхатися з чужого нещастя не варто. Потрібно бути чуйним, добрим, проявляти взаємодопомогу і підтримку. В іншому разі – в житті може статися як у байці: потрапиш у біду, але ніхто тобі не допоможе: «Ото на себе не надійся, чужому лихові не смійся!»

У рядках байки «Зозуля і півень» автор засуджує підлабузництво, яке демонструють головні герої зозуля та півень, вихваляючи один одного. На перший погляд компліменти, які говорять птахи – куми, є позитивні. Але насправді, приязне ставлення один до одного підкріплено лише взаємовигідними стосунками героїв.

Маленькі смішні історії байкаря спонукають до розуміння того, що:

- для рішення справи мало тільки бажання тих, що зібралися, необхідно ще одностайність і майстерність;
- по життю потрібно допомагати тому, хто цього потребує, бо у кожного може трапитися біда і як добре, коли тобі хтось поспівчуває, допоможе;
- вміти бути самокритичним та об'єктивним у відносинах.

Борис Грінченко – чудовий поет та письменник, який крім прози та віршів писав також і байки.

Як відомо, прислів'я, приказки – мудрі складові байки. Іноді вони є простим і зрозумілим поясненням дітям смислу народного прислів'я чи приказки.

Так, байка Б. Грінченка «Журавель та горобець» на прикладі пояснює відоме прислів'я «Кожному своє».

У творі персонажі діють на фоні рідних і знайомих дітям картинах полів, лісів. У розмові птахи з'ясовують, де краще жити. Журавель стверджує, що на чужині в чужій країні він готовий жити до віку, бо там розкоші і рай, скрізь болота, в яких кишить Жабами та Вужами. Та Горобчик переконаний, що в наших полях краще живеться, бо тут ростуть, розцвітають, пахнуть проса, соняшники смачні.

В ході діалогу герої розуміють, що кожен намагається жити своїм комфортним життям, не помічаючи особливостей інших. Тому і мораль: «...Не дурно сказано, що кожному своє».

У байці «Жайворонок та свиня» розповідається про особливості світосприйняття навколишнього, життєвих подій в цілому. Автор характеризує Жайворонка, як пташку щебетливу, яка лине туди де воля і краса, видзвонює згори піснями, вітає радісно небеса й сонце, яке дає нам життя. Свиня, яка лежить в калюжі обурюється і заперечує те, що в цьому є краса й потреба, бо вона ніколи не дивиться вгору, а малесеньке сонце, яке бачить у калюжі, в будь-яку мить може розтоптати у своєму багні.

Повчальний зміст твору звертає нашу увагу, що тільки той, хто вміє «дивитися вгору», прагнути до кращого зможе досягти успіху та поваги від інших. Добро, правда, краса – величні як сонце й небеса. А той «...хто ж землю тільки зна та риеється в багні, в калюжі той не знайде їх на дні».

У байці «Хміль та квітка» протиставляються такі якості як пихатість, приниження, зверхність за рахунок когось (чогось) та самостійність і самодостатність. Хміль, який піднявся над квітами називає їх «нікчемами», «мізерним народом», «бур'янами», глузує з їхнього зросту, вихваляючи себе як «пана». Барвінок, який вступився за квіти, відповів, що якби не той сухий кілок, по якому піднявся хміль на вербу, він би був городньою бадилиною. А всі квіти, на відміну від нього, «стоять» самостійно, без сторонньої допомоги.

Отже перш ніж оцінювати когось, потрібно дати оцінку самому собі.

Борис Грінченко доповнює сюжет власних творів колоритними поетичними картинами, лаконічно описуючи чудові українські пейзажі.

Безперечно, змалювання в байках письменником подібних картин мало на меті не лише надання творам національного колориту, а й розвиток в дітей естетичного смаку та, що є дуже важливим, виховання любові до рідної землі та поетичного слова.

Євген Гребінка вважається одним із талановитих основоположників української національної байки.

У байці «Лебідь і гуси» розповідається про спроби сірих гусей забруднити білого лебедя, які виявилися марними. Твір відображає реалії соціально-побутового життя людей та є іронічно-повчальним за своїм змістом.

Про неперевершеність та життєдайність, радість та «чудодійність» сонячного тепла і світла, вірогідність «порозуміння» між добром та негативом розповідається у байці «Сонце та хмари». Сонце, якому намагається протистояти темна хмара, піднімається вище над нею і золотить її своїм промінням доброзичливості, не конфліктності.

У байці «Горобці та вишня» характеризуються корисливість та довірливість. Допоки на Вишні були ягоди, горобці «товаришували» з нею. Господар був в захваті від такої дружби. Та пройшов час і з'ясувалося, що як тільки горобчики обклювали всі ягоди на дереві, птахи полетіли геть.

Таким чином, автор висміяв корисливу дружбу людей, які товаришують і спілкуються до тих пір, доки їм це вигідно, а потім, відібравши все що можна, залишають напризволяще.

Питанням етики людських стосунків та спілкування присвячено такі байки Олени Пчілки «Снігур та щиглик», «Миша-городянка і Миша-хуторянка».

Не насміхатися і не тішитися з чужої біди вчить байка «Снігур і щиглик». Спритний та жвавий Щиглик глузував із бідолашного Снігура, аж поки сам не потрапив у сільце. Мораль: «...Із лишенька чужого, із горенька тяжкого. Не смійся, небораче!».

У байці «Миша-городянка і Миша-хуторянка» розкриваються такі поняття як простота, достаток свобода, та багатство, пафос, залежність. І хоча кожен має право обирати те, що забажає, які ж риси варто виховувати в собі? Відповідь на дане питання автор твору пропонує знайти кожному самостійно.

Знайомлячи дітей з байками слід пам'ятати, що не лише читання, а й художня комунікація набувають особливого значення для старших дошкільників. Просто читати дитині – вже не достатньо. Кожен прослуханий твір варто обговорювати, а зміст прочитаного твору має бути усвідомленим дитиною. Найбільш ефективний підхід – розмовляти за змістом твору. Варто пов'язувати те, що зображено й написано на сторінках книги, із власним досвідом дитини, говорити про героїв твору, звертати на окремі слова в тексті, пояснювати їх значення, виокремлювати певні поняття.

Спонукаючи дитину до спілкування за змістом почутого, розглянутого спільно з вами прочитаного в книзі, цікавтеся її почуттями, настроєм після прослуханого твору, ставленням до героїв, стимулюйте до самостійних роздумів, запитань, висновків. Така діяльність сприяє розвитку мовленнєвої, пізнавальної, творчої, соціально-емоційної активності дитини, що реалізує потребу особистості бути суб'єктом освоєння світу природи, людей, культури, самого себе.

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У ГУМОРИСТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРАХ

Сучасні психологи схиляються до думки, що сміх – найдешевші ліки, найкращий засіб у стресовій ситуації. А вміння вдало пожартувати і зрозуміти жарт – основна ознака духовного здоров'я, що актуально в умовах сьогодення.

Здавна відомо, що складні життєві проблеми швидше може розв'язувати оптимістична, впевнена в собі, позитивно налаштована людина, яка з будь якої негативної ситуації зуміє виокремити позитив. Саме вміння поставитися з гумором до труднощів є ознакою оптимізму, а інколи і значною мірою морального здоров'я.

Гумористично – художні твори мають невичерпний виховний потенціал, так як сприяють формуванню в дошкільників позитивного сприйняття довкілля та самого себе; їх зміст дає дитині зразок багатівікової народної гумористичної культури, здорового глузду, пошуку та знаходження внутрішньої особистісної сили для подолання труднощів.

Використання гумористично – художніх творів допоможуть педагогам виховати і розвинути у дошкільників почуття гумору, співзвучні з емоційними потребами дітей:

- Навчити розуміти і виявляти смішне;
- Виховати життєлюбність;
- Бажання та вміння радіти разом;
- Виховати прагнення до відкриття нових, несподіваних граней буття.

В молодшому дошкільному віці це можливо завдяки використанню потішок, забавлянок, гумористичних віршиків та казок. Діти старшого дошкільного віку спроможні за допомогою простих комедійних мовленнєвих засобів передати морально – пізнавальний зміст художніх творів, реальних життєвих ситуацій. Жарти, дитячі анекдоти, жартівливі казки, вірші, небилиці, образні прислів'я та приказки – допоможуть виховати у старших дошкільнят такі якості:

- емоції задоволення;
- розуміння смішного;
- заохочення пожартувати;
- використовувати жарт у складних ситуаціях, у вирішенні конфліктів.

Ш.А. Амонашвілі говорив: «Сміх не тільки спрямовує пізнавальний процес, а й сам є одним із засобів і результатів пізнання. Сміх – це яскрава форма вираження радісних переживань». Тому влучно дібраний вихователем гумористичний твір допоможе зняти емоційне напруження, релаксувати, вчить дітей реагувати на жарт, сприяє формуванню оптимістичного ставлення до життя та оточуючого світу.

Кожна дитина народжується для життя серед людей. Завдання дорослого навчити її жити в гармонії з оточенням, з самим собою; навчити домовлятися і укладати угоди, радіти і випромінювати радість, організовувати продуктивну спільну діяльність, здійснювати свідомий вибір; надавати перевагу одним людям і відмовляти у прихильності іншим, виходити з конфліктів з найменшими втратами, поводитись совісно, навіть за умови відсутності збоку дорослого – все це вкрай важливо для дошкільника, як особистості, що лише розпочинає свій життєвий шлях.

Використання гумористичних художніх творів має велике значення для формування вміння спілкуватися, а саме спілкування – основа розвитку людської психіки й становлення

розумної культурної поведінки. Через комунікативне спілкування з особистостями дитина сама стає особистістю.

Виходячи з вищесказаного, проаналізуємо вплив гумористичних художніх творів на виховання дитини від народження до старшого дошкільного віку. Насамперед гумор – це здатність чути, бачити, розуміти й відобразити смішне, реагувати на нього доброзичливо і жартома.

Народившись, немовля реагує на перші колискові з образними порівняннями, потішки, забавлянки, на усмішку мами. Це виховує в малюка емоції задоволення, забезпечує емоційний комфорт, що проявляється в стані максимальної зручності, задоволенні, захищеності. Перебуваючи в такому стані, в дитини покращується апетит, маля активно росте та розвивається, формуються перші основні риси характеру (доброзичливість, душевність).

Дитина третього року життя здатна з допомогою дорослого обігрувати доступні гумористично художні твори, вчиться уважно слухати і розуміти зміст забавлянок, гумористичних віршиків, пісеньок; вчиться розуміти зміст коротеньких жартівливих казок. Це сприяє розвитку комунікативного мовлення, пам'яті, уваги, мислення, формується вміння сприймати гумористичні театральні постановки у виконанні дорослого, емоційно відгукуватися на такі дії, стимулюється зацікавлення та бажання самому брати участь у драматизації. Розвивається почуття гумору, а як відомо, діти з добре розвиненим почуттям гумору більш позитивні, вміють розділити радість, життєдайні, душевні. Вони рідше проявляють агресію, а гарний позитивний настрій сприяє активному фізичному, розумовому та психічному розвитку. Дошкільнята швидше і безболісно адаптуються в новому колективі, менше хворіють, швидше починають розмовляти.

Дошкільнята 3-4 року життя із задоволенням слухають, сприймають, самостійно повторюють та обігрують гумористичні художні твори (вірші-жарти, казки-небилиці, гумористичні казки). Такі твори сприяють у вихованні в дошкільників духовно-моральних якостей, дружніх стосунків, вміння і бажання перебувати в колективі, спілкуватися з однолітками та дорослими, позитивно сприймати оточення та самого себе. Психологи стверджують, що в емоційно задоволеної дитини швидше розвивається мова, образне мислення, пам'ять. Вихователям варто використовувати художні гумористичні твори різних формах роботи протягом дня: на заняттях (жартівливі фізкультпаузи), у повсякденні (для релаксу та зняття напруги), у вечірні години; супровід дозованим гумором таких побутових процесів сприятиме розвитку почуття гумору у дошкільнят, покращить настрій, забезпечить психологічний комфорт. Ну, звичайно, твори мають відповідати віковим особливостям дошкільника.

Старші дошкільники з розумінням слухають, сприймають, інсценізують, аналізують художні гумористичні твори (вірші-жарти, казки-небилиці, образні прислів'я та приказки, жартівливі казки, дитячі анекдоти). Адже для формування образного мовлення, активізації художніх проявів дітей, необхідно створити сприятливі умови, залучити їх до світу творчості, оточити необхідними художніми гумористичними матеріалами, що урізноманітнить художній, естетичний, емоційно-чуттєвий досвід. У художньо-гумористичній мовленнєвій діяльності старших дошкільників присутній художній образ, що сприяє швидкому встановленню асоціативних зв'язків, процесу аналізу та синтезу. На дитину справляють враження не тільки конкретні художні образи, що доступні зоровому сприйманню, а й словесні, що мають здатність викликати слухові уявлення, з усією чуттєвою переконливістю змушують «бачити» гумористичний зміст.

Художньому гумористичному образу притаманна виняткова здатність збуджувати творчу уяву, фантазію, розвивати ініціативу дітей. Існує закономірний зв'язок: чим тонше дитина сприймає гумор, усвідомлює, переживає художні образи, тим повніший, яскравіший відбиток знаходять вони у виконанні художнього твору або складанні власної розповіді, створенні зображення .

Діти старшого дошкільного віку з задоволенням обігрують та інсценізують твори гумористичного характеру (ігри-драматизації, різні види театрів), передаючи мімікою, жестами, мовною інтонацією та виразністю характер того чи іншого героя. Така діяльність сприяє розвитку комунікативного мовлення, креативності, уяви, пам'яті.

Виховний потенціал використання гумористичних художніх творів для старших дошкільників включає в себе не тільки формування духовно-моральних, етичних цінностей, а й формує вміння створювати психологічний захист; усунення або зведення особистістю до мінімуму негативних переживань, пов'язаних з конфліктами, тривогою, дискомфортом.

Вихователям слід пам'ятати, що будь яке заняття маю дарувати дітям емоційне задоволення, що досягається створенням комфортних умов життєдайності та розвивального мовленнєвого середовища з використанням жартів, гумору. Не варто забувати і про власний настрій, його доброзичливість, щирість. Все це винятково впливає на формування гуманних рис характеру маленької особистості, вчить найголовнішого – любові до життя!

Отже, гумористичні твори є природним фундаментом формування позитивних емоцій, створення гарних взаємин між людьми, їх значення в формуванні особистості сприяє новому осмисленню загальнолюдських цінностей, формуванню моральних, естетичних якостей, слугує духовному збагаченню, запобігає травмуванню вразливої дитячої психіки.

***Шевченко Вікторія Іванівна,**
вихователь дошкільного навчального закладу «Струмочок»
Золотоніської міської ради та виконавчого комітету
Черкаської області*

ВЧИМО ДІТЕЙ РОЗУМІТИ ЖАРТИ Й ГУМОР

Коли говорять про український національний характер, завжди підкреслюють одну з характерних його рис – почуття гумору. Ця риса завжди знаходила і знаходить прояв у всіх різновидах творчості, а передусім – в літературі.

Гумор – це веселі, смішні художні твори, в яких комічне в житті зображується в доброзичливому, жартівливому тоні.

На заняттях перед вихователем стоїть завдання – навчити дітей сприймати художні твори, викликати в свідомості дитини образи героїв, предметів та явищ, про які йдеться в оповіданні, казці, вірші, байці.

Слухаючи, уявляючи, усвідомлюючи прослуханий матеріал діти вчаться сприймати і розуміти його. Художній твір викликає емоційні переживання, певні почуття, впливає на поведінку дітей.

У старшому дошкільному віці цей процес набуває диференційованого характеру, формується здібність дитини до аналізу твору, ставлення до літературних творів.

Відбувається формування художнього смаку в дітей, з'являються перші улюблені книги, оповідання, казки, вірші, письменники. Важливим є вплив казки на дошкільнят. Народна казка – це один із засобів виховання дітей, її використовують ще з давніх часів.

У казці розповідається про хороші й погані вчинки, добро і зло, негативні герої засуджуються, хороші, добрі персонажі перемагають.

Герої казок, спілкуючись між собою, відтворюють українські народні звичаї, використовують дотепні жарти, мудрі приказки, звертання, фразеологізми.

І.Я. Франко у вихованні дитини надавав особливого значення казковому жанру. На його думку, спочатку треба знайомити дітей із взаєминами між людьми через казкові форми, бо життєва правда може боляче вразити їх. Він вважав, що казка передає мудрий погляд народу на конфлікти, сварки, віру в те, що добро і правда переможуть. Слухаючи про казкових героїв, дитина сміється над ними, співчуває їм, виносить перші і міцні основи правдивості, справедливості і чесноти.

У казках Франка стикаються сильні, хижі, підступні звірі з слабими, але жорстокість, підлість завжди викривається і карається. Розділяючи радість переможців, дитина розуміє, що єднання, колективна мудрість може захистити правду і справедливість.

Твори Франка дають змогу дітям відчувати красу рідної мови. Його казки і оповідання переносять у світ минулого, вчать і виховують підростаюче покоління, прищепляють громадські почуття і високі моральні поняття. В казках багато веселих, кумедних сцен і ситуацій, що містять щирий і доброзичливий жарт, почуття гумору.

Книга І. Франка «Коли звірі говорили» заставляє дітей сміятись і задуматись, розбуджує їхню увагу та цікавість до явищ природи. Вдало змальовує письменник риси тварин: вовк зажерливий, лис хитрий, ведмідь незграбний, осел впертий. Особливо подобаються дітям казки «Фарбований лис», «Осел і лев», «Лисичка і рак», «Заєць та їжак».

Народні казки, на думку Франка, незамінна цінність у навчанні та вихованні дітей, особливо в розвитку естетичних сприймань, любові до рідної мови, цитую слова письменника: «Оті простесенькі сільські байки, як дрібні, тонкі корінчики, вкорінюють у наші душі любов до рідного слова, його краси, простоти їх чарівної милозвучності. «Тисячі речей у житті забудете, а тих хвилин, коли вам мама чи бабуся оповідала байки, не забудете до смерті!» - казав Франко.

Казки активно застосовуються в практиці дошкільної освіти. Завдяки казкам можна легко, в доступній дитині формі пояснити багатозначні слова. Наприклад, слово вата в казці І. Січовика «Каченята і вата» (солодка вата і медична), вислів «комп'ютерна мишка» (мишка - тваринка і комп'ютерна мишка). Казки сприяють розвитку математичних здібностей, адже на кожне заняття можна «запросити» казкового персонажа, який навчить дітей чогось нового, дасть цікаві завдання, або ж навпаки буде вчитись разом з дітьми.

Виховний вплив казок незамінний під час морально-етичних бесід з дітьми. Адже за допомогою казки на яскравих прикладах можна показати форми взаємин між людьми, боротьбу з несправедливістю; навчити співчувати іншим, засуджувати негарні вчинки, лінощі, образи, кривду слабших від себе. Морально-дидактичні казки вчать дітей допомагати батькам, не чіпати і не кривдити малюків, берегти і любити природу, не лінуватися. На здатність казки впливати на «найніжніші рисочки людського характеру» наголошував В. Сухомлинський. Він написав велику кількість казок-мініатюр за допомогою яких перед дитиною розкривається «логічне віконце, через яке дитина бачить світ, пізнає його, думає про нього, дивується і захоплюється ним».

На думку В. Сухомлинського, літературний твір буде моральним, якщо вчитиме дитину гарним вчинкам, спонукатиме задуматись над життєвою проблемою, про яку йдеться в тексті, і правильно оцінювати її. Розважаючи дитину, збуджуючи її емоції, казки водночас ненав'язливо прищеплюють певні моральні якості, навчають життєвої мудрості.

Великий виховний потенціал містять у собі повісті – казки. Наприклад повість В. Нестайка «Незвичайні пригоди в лісовій школі» сповнена веселими, комічними ситуаціями, казковими випробуваннями, подорожами в «інший» світ. Вона вчить дітей не

боятися труднощів, цінувати дружбу, приходити на допомогу тому, хто її потребує, поважати старших. Повість навчає дітей бути чемними, вихованими, працьовитими, спонукає гарно вчитися, не ображати слабших. Слухаючи про пригоди героїв казки повісті, дітлахи уявляють себе на їхньому місці, обдумують їхні вчинки, вчаться вирішувати різноманітні завдання, які виникають перед ними, сміються з жартів та сумують, коли хтось потрапляє у біду. У творі є багато вигаданих цікавих персонажів, які своєю поведінкою та вчинками нагадують справжніх людей, чим і приваблюють до себе маленьких слухачів.

Читаючи цей твір своїм вихованцям, я бачу, як вони вчаться дружити, думати, переживати, розумнішати разом з головними героями їжачком Кольком Колючкою та зайчиком Косею Вухачем. Діти з цікавістю і нетерпінням чекають на продовження пригод двох друзів.

Народні та літературні байки, казки гумористичні оповідання – це безцінні скарби людської мудрості, найкращі вихователі позитивних якостей. В казковому світі багато захоплюючих пригод, смішних героїв, там добро завжди перемагає зло, а кмітливість допомагає знайти вихід із скрутного становища. У казкових творах проявляється своєрідність, мудрість українського народу, світ його фантазій. Казки мають великий потенціал, адже читаючи, слухаючи їх ми отримуємо естетичне задоволення, замислюємося над життєвими повсякденними проблемами, вирушаємо у фантастичні подорожі, сумуємо і радіємо, захоплюємося, дивуємося. І постійно вчимося бути чемними, гідними, людьми.

Особливе місце у вихованні дитини займають віршовані твори. Жартівливі поезії про дітей і для дітей, які весело і приємно читати, слухати, чудові пісні, скоромовки як розвивають мовлення, пам'ять, роблять дозвілля змістовним.

Щоб вдало провести заняття, важливо правильно його почати, зацікавити дітей читанням, розповіддю. Для цього вихователь підбирає приказки, загадки, вірші. Відомо: лірика дитячого вірша особлива. Без розуміння вікових психологічних особливостей дитини, її характеру, внутрішнього світу, взагалі не достукатись до дитячого серця й розуму, не зворушити, не розлучити, не викликати радісного сміху, - а без нього не виросте людина.

Письменники-гумористи, такі як Грицько Бойко, Тетяна Лисенко, Марія Пригара, Роман Демчук, Іван Січовик та багато інших писали для того, щоб допомогти дітям дізнатись, як треба себе вести, а як не можна. Їхні віршовані твори розважають і виховують одночасно.

Розуміючи виховне значення сміху він вмів не лише розважити дітей, а й висміяти багато вад дитячого характеру. Герої гумористичних Бойкових віршів – це хвастуни, замазури, брехунці, вередуни, боягузи, задаваки, ябеди, ледарі, базіки, роззяви, недотепи, невігласи, шкідники.

Як чутливий педагог, Грицько Бойко розумів, що сміх – засіб виховання, а не покарання й погумлення, отож гумор в його творах не жорстокий, не бездушний та безпощадний (спрямований на дітей), а м'який, покликаний покепкувати й допомогти, а не принизити дитину і побудований здебільшого на комедійній ситуації, яку автор помічав у житті або й дотепно фантазував.

Наприклад, у вірші «Чому Тимко подряпаний?» розповідається про недотепу Тимка – діти заходяться від здорового сміху. Більшого безглуздя, ніж викручений кіт, що сушиться на мотузковій для білизни, а заодно й подумали що кожне діло треба робити з головою.

Вірші «Вереда», «Бруднуля», «Мое і наше» діти завжди слухають із задоволенням, вчаться не бути такими, щоб і про них можна було скласти вірш-гумореску. Твори Бойка легко читаються, швидко запам'ятовуються, чим і подобаються дітям. Вони викликають сміх, радість, змушують дітей задуматись.

На заняттях я часто використовую загадки, скоромовки Бойка, які розвивають мовлення дітей, покращують мислення, пам'ять. Багато віршів діти вчать на пам'ять.

Серед дитячих письменників-гумористів слід відзначити і Тетяну Лисенко. Свої вірші, загадки, лічилки, фізкультхвилинки, мирилки вона писала спостерігаючи за дітьми, їхньою поведінкою, вчинками. Письменниця по-доброму, жартівливо викриває дитячі вади з метою навчити як потрібно поводитись, а що робити не можна. Наприклад у вірші «Шкоденятко»:

*Хто розбив сьогодні вазу,
З'їв цукерки всі одразу
На стілець намазав клею
Кицьку до стільця приклеїв.
Приспів:
Хто налив компоту в туюфлі,
Розтрусив пишно по кухні?
Хто хлопчинка чи дівчатко
Це маленьке шкоденятко.
Хто насипав солі в цукор?
Хто м'ячем об стіни стукав?
Хто роздер нові штанці,
В люстру кидав камінці.
Вліз у мамину шухляду
Відкусив шматок помади,
Скрізь розлив одеколон
Розкрутив магнітофон?*

Дошкільнята, слухаючи про безліч поганих вчинків, задумуються, згадують чи не про них тут йдеться.

Твори Т. Лисенко по материнському лагідно журять малих непосид, брехунців, задавак та хвастунів.

Заслуговує на увагу і творчість Романа Демчука. Його віршовані твори для дітей можна використовувати на заняттях, бесідах, прогулянках, валеохвилинках. Вони цікаві, навчальні, змістовні. Дитячі книжечки «Дружна рідня», «Мур-ням-ням», «Кукурічки», «Казки дідуса Романа», «Де раки зимують», «Веселий струмок дитячих думок» дуже подобаються дитячій аудиторії.

Хочеться звернути увагу і на творчість сучасних дитячих літераторів-гумористів. Поетичні твори Оксани Коротюк, Олеся Малича, Олександра Виженка, Івана Андрусяна орієнтовані на допомогу батькам та педагогам. Віршики, потішки, поетичні мініатюри, загадки, мирилки, скоромовки вже одними своїми назвами привертають увагу слухача, викликають посмішку: «Хитрий вереда», «Сміхота», «Кольорові приколи», «Родина бабаїв», «Абетка для янголят», «Пиріг з руками і ногами», «Хакерська атака на мамині коржики» та багато інших.

Їхні твори надають дітям знання про загально-людські цінності, моральність, ненав'язливо підводять дітей до розуміння чому потрібно гарно поводитись. Автори висміюють негативні моральні якості і вади людей – жадібність, хвалькуватість, лінощі, підлабузництво тощо.

Величезний виховний потенціал має творча діяльність моєї колеги, талановитої письменниці, поетеси, художниці, сценариста, досвідченого педагога Наталії Бонь. Кожен її віршик як приємна несподіванка, як гарний подарунок; кожен сценарій написаний її рукою –

свято веселого гумору, щирого захвату, радості. Вона не лише пише, а й майстерно читає, грає різноманітних персонажів, навчає дітей акторської майстерності.

Працюючи з дітьми, Наталія Євгенівна керується їхніми інтересами, потребами, нахилами, живе їхніми проблемами, виховує в дітей такі важливі риси: як чуйність, доброзичливість, милосердя, співчуття і порядність, справедливість, щедрість, старанність, працьовитість

Вся діяльність письменниці – заняття чи свято, розвага чи прогулянка з дітьми – повчальна, змістовна, сповнена жартами, вигадками, історіями з життя. На простих, зрозумілих і цікавих прикладах діти вчаться відчувати різницю між гарними і недобрими вчинками та їх наслідками – вчаться бути людьми. На думку Наталії Євгенівни, кожна людина повинна бути розумною, порядною, високоморальною, мати здібності до взаємодії з іншими, виробляти творчий, винахідницький, аналітичний підхід до вирішення професійних, соціальних чи побутових проблем, які виникають перед нею.

Майстерність педагога полягає в допомозі своїм дітям знаходити відповіді на проблемні запитання, спілкуватися, дискутувати, звертатися до книг, розвивати їхній пізнавальний інтерес, допитливість, прищеплені необхідних для успішного навчання навичок працьовитості, розвитку самостійної думки.

Доречно згадати вірш:

Про користь читання

*За сьогодні сіра мишка
з'їла вже четверту книжку,
а така ж мала –
майже як була.*

Докоряє миша-мама:

*– Не читала ти їх, мабуть,
а без цього ти
не будеш рости.*

Це, дитинко, знають всі

миші й навіть люди:

не читаєш, а їси –

користі не буде. (І. Андрусяка)

Коментувати, як то кажуть, зайве. Автор прагне прищепити дітям любов до поезії, художнього слова, до розуміння комічної ситуації, жартів, гумору.

Творчість письменниці Наталії Бонь спрямована на виховання в дітей здатності зрозуміти дотеп, посміятися над вадами інших людей та замислитися над своїми власними. У своїх поезіях вона закликає дітей ставати кращими, добрішими, відповідальнішими, вміти посміятись над самим собою, показує як потрібно поводитись в тій чи іншій ситуації, вчить вірити в краще, не дивлячись ні на що.

Книжечки Наталії Бонь завжди яскраві, гарно проілюстровані, легко читаються, запам'ятовуються.

Вона є автором дитячих книг «Для чого сходить сонечко, «Морозиво в кишені»» її казки, віршовані, мініатюри друкуються в журналах «Малютко», «Диво слово» та іншій дитячій та педагогічній періодиці, вона є лауреатом конкурсу «Коронація слова». Твори Наталії Євгенівни можна прочитати в книзі «Нові історії про хлопчиків і дівчаток», в якій містяться оповідання, казочки, вірші авторів сучасності. У збірці розповідається про дитячі маленькі прикраси та великі радощі, твори зрозумілі, цікаві і близькі кожній людині. Читаючи, слухаючи їх дитина відкриває захопливий світ сучасної дитячої літератури,

поповнює словниковий запас, розвиває кругозір, уяву і фантазію, залучається до високих моральних цінностей, вікової мудрості людства.

Потішні оповідання описують ситуації, з якими кожна дитина нерідко зустрічається на вулиці, у дитячому садку, вдома. Твори дають можливість читачам (слухачам) «прожити» проблемну ситуацію й одержати уявлення про те, як вчинити відповідно до вимог добра, справедливості, поваги до оточуючих, тобто формують модель моральної поведінки. Використовуючи образи тварин, сучасні автори весело сміються з поширених недоліків і наводять приклади позитивних рис: взаємодопомоги, дружелюбності, доброти. Окрім навчального змісту твори сповнені захопливих пригод та гумору.

Дитячі автори переконані, що добре серце необхідно пробуджувати з дитинства. Бо лише щире, витончене серце здатне завжди скеровувати людину на гарні вчинки. Якщо з дитинства навчити людину прислуховуватися до голосу доброго серця, то воно утримає від поганого вчинку, попередить про небезпеку, застереже від безлічі помилок. Чим більше позитивних емоційних вражень матиме дитина, тим багатшою стане її душа, щедрішим і теплішим серце, міцнішими здоров'я і психіка. Доведено, що дитячі позитивні враження не зникають, а назавжди лишаються тією опорою, основою, силою, до якої звертається людина у важкі хвилини.

Отже, щоб розвинути почуття гумору – слід цілеспрямовано сформувати в дошкільнят сприйняття і розуміння сатири в мистецтві і дійсності.

Гумористичні твори – незамінний засіб розвитку почуття радості дошкільнят. Хвилюючи і радуючи дитину, вони змушують її більш пильно вдивлятися у навколишнє, уважніше, яскравіше і повніше відгукуватися на сатиричне і прекрасне в житті.

Виховний вплив на розвиток дитини художніх гумористичних творів – величезний. Знайомство з казками, оповіданнями, байками, загадками, скоромовками, лічилками, пісеньками, потічками, віршами, виробляє естетичний смак, розвиває розумово, духовно і емоційно.

*Яцкевич Людмила Олександрівна,
вихователь дошкільного навчального
закладу «Ялинка» Золотоніської міської ради
та виконавчого комітету Черкаської області*

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТВОРІВ ГУМОРИСТИЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Питання сприймання дітьми творів гумористичного характеру вивчалось провідними психологами різного рівня. Ця проблема підіймалася та досліджувалася психологами 20 століття, і дослідження тих часів не втратили актуальності і нині. У зв'язку зі змінами, що постійно відбуваються в суспільстві, з розвитком та освоєнням інформаційних технологій, питання сприймання дітьми гумору набуває все більшої актуальності.

Ця проблема, хоч і має багато авторитетних досліджень і висновків, постійно потребує нових і нових досліджень. адже часи змінюється, тому постійно змінюється і ракурс вивчення цього питання. Безпосереднє щоденне спілкування з дітьми показує, що діти сьогодення з одного боку мають більший доступ до інформації і можуть випереджувати своїх ровесників з недавнього минулого в освоєнні як мови, так і знань про навколишнє середовище. З іншого боку існує тенденція дефіциту спілкування між батьками і дітьми, внаслідок чого у певної частини дітей спостерігається явне відставання в освоєнні рідної

мови, і, як наслідок, недостатньо розвинене сприймання інформації. Виникають проблеми і в сприйманні гумору у різних його проявах: малюнок, пісня, художній твір.

Отож спробуємо розібратися, коли і як використовувати гумористичні твори у роботі з дітьми у дитячому садку, та які ж особливості дитячого сприймання цих творів. Переглянемо частину наукових розробок.

А.В. Запорожець, провідний дитячий психолог вважав, що сприйняття художнього твору, а надто гумористичного, є складним психічним процесом. Воно передбачає здатність дізнатися, зрозуміти. Це – пізнавальний акт. Необхідною умовою художнього сприйняття є емоційна забарвленість сприйнятого, вираження ставлення до нього.

Н. Ваганова глибоко досліджувала цю проблему. Вона працювала з групою дітей безпосередньо. Вивчала, аналізувала психологічні особливості сприймання дошкільниками художніх творів: інформаційних структур, як висловлюється дослідниця.

Сприймання таких творів є творчим процесом, адже діяльність дітей у процесах засвоєння нової інформації є творчою. За винятком тих випадків, коли ми маємо справу з простим пізнанням інформації, або вона вже була відома дитині.

У всіх інших випадках потрібно говорити саме про творчість – стверджує дослідниця.

Діти позитивно реагують на більш знайому, відому інформацію. Їм потрібно небагато деталей, але велика емоційна насиченість, бо діти в першу чергу звертають увагу на відоме, тобто спираються на власний досвід.

Діти адаптують ситуацію, про яку дізнаються з художнього твору, до свого власного життя, до подій, що відбуваються чи відбулися. Тому вони можуть додати, дофантазувати, порівняти, почуття зі своїм власним досвідом, дати своє пояснення події, про яку говориться у творі.

Треба мати на увазі, чи уміють діти цілеспрямовано сприймати нову інформацію, чи уміють її аналізувати, виділяти суттєве від несуттєвого, а також чи набули вони таких провідних умінь, як уміння слухати, спостерігати.

Передумовою почуття гумору є здатність бачити речі під іншим кутом, не так, як вони звикли їх бачити.

Почуття гумору з'являється тоді, коли дитина засвоїла норми і правила поведінки, вона знає, як має бути і тому невідповідність цих норм викликає посмішку і сміх.

К. Чуковський зазначив, що помічати невідповідність приносить дитині величезне задоволення. Їй подобається усвідомлювати, що вона вже знає, як правильно.

Старші діти легко знаходять смішне у плутанинах, небилицях. Ті діти, які адекватно сприймають гумор, мають більше можливостей сприймати світ взагалі.

Н. Гавриш рекомендує активно проводити в дошкільному закладі заняття з використанням саме жартівливих віршів, забавок, які допомагають розвивати виразність, точність, влучність мовлення дітей, а також сприяють формуванню поетичного смаку, виховують інтерес до поетичного українського слова.

Як зазначає учена, гумористичні фрагменти, підкріплені жартівливими текстами, – чудове доповнення до будь яких занять, вносять позитивні і побутові моменти, підносять настрій будь коли, роблять привабливішими дитячі розваги. Використання жартівливих текстів сприяє створенню доброзичливої, невимушеної атмосфери, підтримці доброго настрою дітей.

Н. Старовойтенко, вивчаючи шляхи і засоби використання гумору у процесі навчання і виховання у дошкільному та молодшому шкільному віці зробила інноваційні висновки. Авторка стверджує, що навіть у малих дітей слід виховувати почуття гумору. Навіть малюків слід вчити впізнавати гумор, бачити і розуміти комічне.

Вона стверджує, що почуття гумору – це не лише здатність сприймати комізм, а й здатність продуктувати його, доносити до оточуючих.

Гумор, незалежно від історичного часу, є невід’ємним елементом дитячої культури, що грає величезну роль у формування особистості дитини. Протягом багатьох століть гумор робить наше життя яскравішим, об’єднує людей і сприяє згуртованості родини.

Володіючи хорошим почуттям гумору, діти зростають розумними, здоровими, здатними справлятися з різними життєвими труднощами.

До дитячого гумору можна віднести велике розмаїття дитячих анекдотів, жартів, загадок і каламбурів, породжених і відтворених у дитячому товаристві. До основних джерел такого гумору науковці відносять книги з кумедними ілюстраціями і безглуздими римами, загадками і жартами, комікси, тощо...

Існують також безліч гумористичних телепрограм, фільмів і мультфільмів, веб-сайтів, представлених у величезній різноманітності на будь який смак.

З вищесказаного можна зробити висновки, що настав час ламати стереотипи, більш диференційовано відноситись до вікових обмежень, більше опиратись на індивідуальні особливості психічного розвитку кожної дитини.

Не слід забувати, що на розвиток і виховання дитини дуже впливає національне надбання, тобто національний менталітет. Згадаймо, як уміє жартувати наш народ. Скільки в нас народних казок, пісень, приказок, загадок, скоромовок, дражнилок! Усі вони так чи інакше впливали і на розвиток, і на виховання дитини, формували адекватне сприймання гумору.

Марко Грушевський, досліджуючи життя і виховання української дитини дає відомості про те, що жарт та гумор присутні з першого року життя у вихованні. Навіть, коли ще дитина не вмiла говорити, у нас були заведені ритуальні жарти про дітей, і проводились вони в присутності дитини. Дитина на емоційному рівні позитивно сприймала такі ритуали, у її свідомості вже закладався інтерес до слова, до розуміння гумору.

З легким гумором ми маємо фольклорні жанри: забавлянки, заклички, народні приказки, прислів’я, жартівливі безкінечні пісеньки, казки. («Жив-був журавель...», «Жив-був дід Сашка...», «Лізе жук по стіні...»).

Особливу роль відводить Марко Грушевський передражнюванням, саме тому, що «дражнилки» часто вигадували самі діти, тобто це продукт дитячої творчості.

Цікавими є також небилиці та нісенітниці, їх розуміють навіть найменші діти, бо мова у них ведеться про давно знайоме: родину, город, побутові речі та дії.

Отож, формування процесу сприймання дошкільниками гумористичних творів слід починати змалечку, не чекаючи старшого дошкільного віку, коли дитина вже має хорошу психологічну та інтелектуальну базу, здатна до творчості.

Це твердження не розходиться з нині діючими програмами дитячого дошкільного закладу: «Дитина», «Я у світі», адже там і вихователю, і дитині є широкий простір для творчості.

Програмою «Дитина» рекомендовано ряд хороших творів та авторів. Не забута і народна творчість. Рекомендовані твори Степана Руданського, Марка Вовчка, Олени Пчілки, Лесі Українки, Грицька Бойка, Ігоря Січовика, Леоніда Глібова, Бориса Грінченка, Наталії Забіли, Платона Воронька, Михайла Стельмаха, Тамари Коломієць, Дмитра Павличка, Володимира Лучука, Володимира Ладичця, Дмитра Чередниченка. Лідії Повх, Ганни Чубач та інших авторів.

Маючи великий досвід роботи з дітьми, я б сказала, що використовувати твори класиків необхідно. Є багато дійсно чудових творів, які легкі для дитячого сприймання, цікаві, і мають хорошу долю доброго гумору.

Але, сучасні діти потребують сучасного сприйняття світу, тому, я у своїй роботі часто використовую твори письменників та поетів, що описують сьогодення. Характерно, що дітьми вони легко сприймаються. Їм буває важко зрозуміти класичний текст, написаний давніше, доводиться проводити словникову роботу. Але вони легко розуміють і сучасну мову, і сучасний словник, вони змалечку мають досвід користування сучасних носіїв інформації. Неологізми їм даються легше.

Та й взагалі, діти часто відразу «не здоганяють» про що ідеться мова у гумористичному творі. Так, наприклад, коли вірш Грицька Бойка «Чому це ти подряпаний?» діти зрозуміли відразу, майже усі засміялися. А коли я прочитала «Стоїть і гірко плаче Надя» - діти відразу не засміялися. Вони не уявили цілісної картини. Тільки при повторному читанні та підказці їм стало зрозуміло.

Гумористичні твори найрізноманітніших жанрів слід використовувати не тільки на мовленнєвих заняттях або заняттях з художньої літератури. Вони органічно вписуються у спостереження за природними об'єктами, і в ігри, і будь який вид праці, і у підготовці до денного сну...

Так, наприклад, під час бесіди про село у старшій групі я прочитала вірш:

Несправжнє село

Я цього метелика

бачила по телику,

зайчика-розвідника –

в мультику по відику,

а телятко – ось воно! –

зустрічала у кіно.

Також справжнього коня

І маленьке слоненя.

А в бабусі у селі

Слоненята є малі?

Як немає?! Й не було?

Ну й неспора-а-вжнє тут село... (І. Андрусяк)

Діти відразу почали посміхатися, адже їм незвично чути у літературному творі таку близьку їм мову. І, коли героїня вірша почала вимагати слона, майже усі діти адекватно прореагували на це. Потім було легко обговорити, які тварини можна зустріти у нашому селі, і де живуть слони.

У захваті діти були і від творів Ігоря Січовика. Особливо їм сподобалась його абетка і діти залюбки вивчали дотепні віршики про букви.

У своїй роботі я звертаю увагу і на творчість черкаських письменників: Григорі Білоуса, Іван Дубініна, Юлії Гончар, Івана Дробного, Наталії Бонь.

Дуже сподобався їм вірш «Хитрі оченята» Григорія Білоуса.

Як лягає доця спати,

їй дає цукерку мати,

тато їй читає книжку,

а вона тихенько з ліжка:

– Не заплющуються очі

мабуть, ще цукерки хочуть!

П'ятирічні діти відразу впізнали себе, бо вони усі здатні трохи похитрувати.

На занятті з безпеки життєдіяльності я використала вірш Н. Бонь «Хто згубився?» Він не тільки організував думки дітей у потрібному руслі, а й примусив задуматись, як вести себе у людному місці.

*Навкруги людей багато...
Загубились мама й тато...
Ну й бешкетники батьки,
Як шукати вас таких?
Я стою, не йду нікуди,
Оглядаються вже люди:
– Загубився, де живеш?
– Загубився я? Авжеж!
Це згубились мама й тато,
Он біжать! Сміються радо...*

Бувають такі моменти, коли вони переводять це на своїх друзів, або навпаки, на тих, хто їм у групі не дуже подобається.

Так, читаючи оповідання з книги «Нові історії про хлопчиків та дівчаток» Любові Відути, Володимира Верховеня, Наталії Бонь, Анни Рибалки та інших сучасних письменників на теми близькі дітям – сім'я, дитячий садок, діти відразу адекватно сприймають гумористичне. Вони співпереживають героям, бо, можливо, і самі переживали такі моменти, як описані в оповіданнях. Коли твір дітей вражає, вони його зрозуміють, бо на першому місці має бути бажання зрозуміти.

Нині я працюю у молодшій групі і вже приділяю особливу увагу сприйняттю дітьми гумору. Звичайно, у дітей ще мало власного досвіду, бідна мова, але посміятися і пожартувати люблять діти вже у цьому віці. Просто треба дорослим вчити дітей розуміти гумор. Акцентувати увагу на позитивних текстах, пояснювати їх.

Так діти дуже емоційно сприйняли вірш Оксани Кротюк «А ведмідь вже спати ліг»:

*Сніг сріблиться на морозі,
Ідуть зайчики на возі,
А за ними бричкою
Сірий вовк з лисичкою.
Всі гуртом везуть ведмедю
Діжку липового меду.
Стали. Стукають в барліг,
А ведмідь вже спати ліг.
Натягнув на вуха плед –
Сниться сон йому про мед!*

Ми виховуємо майбутнє покоління, і дуже добре, коли наші діти ростимуть позитивними, здатними розуміти гумор. Тому ми повинні враховувати у своїй роботі і особливості вікові, і особливості індивідуальні. Ми повинні розвивати у дітей почуття і відчуття багатогранності нашого яскравого кольорового світу. Художні твори гумористичного змісту і будуть однією із складових виховання дітей у цьому напрямку.

Тематичні заняття

*Бодня Світлана Миколаївна,
вихователь-методист
дошкільного навчального закладу
«Світлячок» ім. С. Русової №4
Корсунь-Шевченківської міської ради
Черкаської області*

ЖАРТИ ДЛЯ ПРИНЦЕСИ

(тематична розвага до Дня сміху для дітей старшого дошкільного віку)

Мета: продовжувати знайомити дітей із традиціями святкування дня гумору, підтримувати інтерес до гумористичних творів; виховувати відчуття радості, веселощів.

До залу під веселу, жваву музику заходять діти і сідають.

Ведуча. Добрий вечір, діти! Добрий вечір, дорогі гості! Ми раді вас вітати на нашому святі Гумору!

Дитина 1. В дитсадочку справжнє свято,
До нас гостей прийшло багато,
Нехай лунають пісня, сміх,
Щоб гарний настрій був у всіх!

Дитина 2. Свято добрим вийти може,
Якщо кожен допоможе,
Від пісень і жартів, звісно,
Хай сьогодні стане тісно!

Дитина 3. Тож, ласкаво просимо родину
На гарне свято Гуморину!

Ведуча. Перше квітня – Всесвітній день гумору та сміху, різноманітних жартів. Українці здавна любили жартувати і досхочу посміятися. Вони сміялися щодня: в будні й у свята, в радості і в скруті. Народна мудрість радить: «Вдар лихом об землю», і такий оптимізм допомагав українцям у найважчі часи.

В зв'язку зі славною датою всього веселого людства наказую:
Нехай сльози з'являться у вас лише від сміху.
Забороняється плакати, сумувати і нудьгувати.
Дозволяється співати, танцювати та жартувати!
Отже, розпочнемо свято!

Дитина 1. Перше квітня всі чекають,
Бо жартувати любляють.
Маєш добрий слух і зір,
Та нікому ти не вір.

Дитина 2. Зранку і до вечора
Жарти ці лунають,
І дорослі й дівчора
Усмішками сяють.

Дитина 3. Мама вранці замість цукру
Чай із сіллю подавала.
Та ніхто не зрозумів,
Що вона жартувала!

Дитина 4. А у вас спина вся біла -
Всім Тетянка говорила,
Ми обтрушуватись стали,
А вона – пожартувала!

Дитина 5. Якщо любите жартувати
І не хочете нудьгувати,
То заходьте на гостину
На квітневу гуморину!

Пісня «Усмішка»

Заходять два трубадури

1 трубадур. Слухайте всі!

2 трубадур. Слухайте всі!

1 трубадур. За наказом нашого короля, короля всіх міст, сіл, гаїв, полів, городів і дач,
Брехунця другого, сповіщаємо:

В хоромах царських сталася біда!

Принцеса Несміяна молода

На сміх і жарти не відповіда.

2 трубадур. Сидить і плаче без упину,

Немає бідній їй зупину.

Хто Несміяну розсмішить,

Тому в пошані короля

Весь вік прожить! (виходять)

На сцену виходить Принцеса, сідає на трон, плаче, біля стільчика ставить відеречко з водою, викручує в нього мокрого носовичка, полоще руки. Заходить Вчитель.

Принцеса. Ой, як сумно, я так страждаю,

Плачу і плачу, чого сама не знаю!

Мало, мало ще наплакала, і відра сліз немає!

Вчитель. А чи не краще вам умитись? І трішечки причепуритись?

Принцеса. Не хочу! Хочу плакати!

Вчитель. А може тобі з дітьми поспівати?

Принцеса. Не хочу! А-а-а-а!

Вчитель. А, може, потанцювати?

Принцеса. Ні, не хочу!

Вчитель. А, може, ви захворіли?

Принцеса. Я не зна-а-а-а-ю!

Заходить Незнайко

Незнайко. Ваша милість!

Я прийшов вас лікувати,

Свої вірші почитати.

Я поет – зовусь Незнайка,

Вам від мене балалайка!

Принцеса. Вийдіть геть! Та ви ж нездара!

Ой, яка важка ця кара!

Вчитель. Ваша Величність, я, здається, знаю в чому річ. Ось у мене є ця чудова торба. Колись вона була наповнена сміхом і веселощами. І всі навкруг теж були веселі. Але якось торба розв'язалась і сміх розлетівся по всьому світі. Через те ви і сумуєте. Але якщо торбу

знову наповнити сміхом, то і ви, Ваша величність, одужаєте, і до вас повернеться гарний настрій.

Принцеса. Не вірю! Хто мені допоможе зібрати сміх?(плаче) А-а-а-а-а!

Вчитель. А, може, танець вас розвеселить?

Гей, музики, гучно грайте, Фрейліни, в танку кружляйте!

Таночок «Вальс»

Принцеса. (Проганяє) Пішли геть, слони, нездари! Я віддам вас на базари!

Вчитель. Чи дозволите до вас слово мовити в цей час?

Принцеса. Кажіть вже!

Вчитель. Тут вас прийшли лікувати, Запросити їх до зали?

Принцеса. Хай ідуть та смішать швидко,

Бо за сльозами вже світу не видко!

Виходять діти

Дитина. Ми прийшли вас лікувати

Вам смішинки розказати!

Принцеса. Розкажіть, та тільки веселі!

Дитина 1. «Щось годинник», - каже тато,-

Раптом зупинився...

Треба в чистку віддавати,

Мабуть, запилився.

Дитина 2. «Звідки взятись тому пилу?» -

Мовила Галинка –

Я ж годинник з милом мила,

Там нема й пилінки!

Принцеса. Молодці, малята, мені сподобались ваші жарти, аж апетит з'явився!

Учитель. Ваша Величність, почекайте, зараз ми вас нагодуємо.

Принцеса. Як? Ні, не треба, я спочатку подивлюся як ви інших годуєте.

Гра «Нагодуй товариша»

(Діти годують товаришів манною кашею і чаєм, виграє той хто все з'їсть першим).

Принцеса. Ні, не хочу каші, хочу вареників!

Учитель. Будуть вам вареники.

Таночок «Козацький»

Ведуча. Козаки вареників наїлися, а діти теж хочуть підкріпитися.

Гра «Перенеси вареники»

(Діти діляться на дві команди і ложкою переносять вареники (пошиті з тканини), команда, яка швидше виконала завдання і не загубила жодного вареника, переможець).

Принцеса. Мені дуже сподобалось, а співати ви вмієте?(відповідь) А веселої заспіваєте?

Пісня «Ой, ти, куме Мусію» (жартівлива)

Ведуча. А зараз, шановні гості, поспілкуємося з вами. Я буду вам загадувати загадки, а ви дотепно відповідайте.

- Що буде тій козі, якій 7 років мине?(8 піде)
- Коли беззубий дід відчуває зубний біль? (коли його собака вкусить)
- Скільки буде двадцять п'ят і двадцять п'ят? (сорок п'ят)
- Хто найбільшу шапку носить? (У кого найбільша голова)
- Що стоїть посеред Києва? (літра Є)

Принцеса. Чудово! Чудово! У мене вже пів-мішка смішинок!

Вчитель. Не вірю очам своїм, принцеса видужує! А погратись з дітьми хочете?

Принцеса. Краще я буду вболівати.

Гра «Хто швидше одягнеться»

(Змагаються двоє дітей. Вони повинні чим швидше одягнутись у кумедний одяг).

Принцеса. Як весело! У мене, здається, і настрої покращився!

Вчитель. А ми вам, Ваша Величність, ще й гуморески почитаємо. А ви продовжуйте збирати смішинки у торбинку.

Дитина. От я вчора виступав,

Ви б почули як співав!

Хоч немає слуху,

Я горлав щодуху:

До – ре – мі – фа – соль – ля – сі!

Голос мій почули всі!

А скінчив, що сталося:

З місць усі зірвались,

Сцену ледь не рознесли,

А мене схопили,

Аж на вулицю несли...

А вже там набили.

Дитина 1. – З дитсадочка знов тікаєш?

– Знов порвав штанята?

– Знов калюж не обминаєш, –

Дорікає мати.

Дитина 2. Сили в мене вже немає,

Чадо непутяще,

Одвезу десь та зміню

На слухняне, краще.

Дитина 1. – Що ти, мамочко говориш?

Хто ж мінятись стане?

Хто віддасть своє хороше

За твоє погане?

Принцеса. Так багато набралось смішинок, що вони аж штовхаються в мішку. Мабуть, треба їх зав'язати, щоб не вискочили. Дякую вам, діти, що допомогли мені повернути сміх. Піду я в інші дитсадки, роздам діткам які капризують свої смішинки, щоб вони стали такими ж веселими, як я. До побачення!

Вчитель. Дякую вам, дорогі діти, що допомогли вилікувати Принцесу. Я тепер зрозумів, що сміх – то найкращі ліки. Думаю, що всім на душі стало трохи тепліше, світліше і радісніше.

Ведуча. Дорогі діти, шановні гості. Сьогодні ми побували на чудовому святі гумору. І будемо мати надію, що ці хвилини сміху подовжить вам життя.

Завжди з гумором дружить,

Смійтеся і не тужить!

До побачення!

КОТИВСЯ ПО СВІТУ ВЕСЕЛИЙ ВІЗОК, ЧИМАЛО МАЛЯТАМ ПРИВІЗ ЗАГАДОК

(літературно-музична композиція за мотивами віршів черкаських дитячих поетів)

Фонограма «Дитячий сміх»

Виходить ведуча. На екрані фрагменти відео відповідно до тексту.

Ведуча. Вранці сонечко стає, дітям спати не дає,
В кожній загляда куточок-кличе їх у дитсадочок.
Всі веселі малюки йдуть в садочок залюбки.
Різні ігри і сюрпризи угамують всі капризи.
Тут щодня подій багато-для малят садок-це свято!
Нема вільної хвилинки-всі працюють без зупинки:
Ріжуть, клеють і малюють, розмірковують, рахують.
Зранку і до вечора жарти тут лунають,
І обличчя у дітей усмішками сяють.

Звучить весела муз. В. Лисенка

Ведуча. Котився по світу веселий візок, Чимало малятам привіз загадок.

(Заїжджає хлопчик Тарас на велосипеді з візочком, а в ньому атрибути: зображення сонечка, чайок, грибів, кукурудзи, квітів (ромашка, волошка, мак); окуляри. За ним забігають діти, сідають на стільці.)

Ведуча. Знайомтесь, кмітливий Тарас, (Тарас вітає глядачів) привіз загадки для вас.

Дитина. Тарасику, а які загадки ти привіз?

Тарас. А ось послухайте:

Своїх очей не маю, а іншим бачити допомагаю.

Діти. Окуляри!

(Тарас бере окуляри, показує)

Дитина. Цікаво, а чиї вони можуть бути?

Відповіді дітей. Лікаря Айболіта, Гаррі Поттера, вченого, чарівника, зореліка Бабусині.

Ведуча. Подивимось, хто прийде за своїми окулярами?

Муз. «Пісня Бабусі», входить Бабуся, співає

(Діти з маракасами або ритмічними рухами супроводжують її спів)

Бабуся. Де, це я? Нічого не бачу, десь поклала окуляри, не можу знайти.

(Підбігає дитина)

Дитина. Бабусю, бабусю, а для чого Вам ті окуляри?

Бабуся. Бо не бачу вже нічого, наче та нездара.

У обід варю поволі... Кепські справи наші.

Можу цукру замість солі всипати у кашу... (Олексій Соломіцький)

Тарас. А це не ваші окуляри?

Бабуся. Мої, мої! Дякую!(Одягає, роздивляється гостей, дітей)

Бачу гарно вас малята, мої любі онучата. Бачу все і навіть мрії, бачу кожної дитини.
(Підходить до Мар'яна). Ось, Мар'яночка сидить, мріє барабан купить. Вгадала?

Мар'яна. Так! (Підходить до Бабусі)

Мар'яна. Купи для мене барабана - просила в татуся Мар'яна .

– Ти будеш барабанить в хаті. Мені у праці заважати - до доньки промовляє тато.

– Татусю, ні, я буду грати, лише, коли ти ляжеш спати. (Олександр Прилуцький)

Бабуся. (Звертається до дівчинки) Яка ж ти жартівниця. Гадаю, татусь буде дуже задоволений, коли ти зіграєш його улюблену пісню. Ану, спробуй, ось тобі ціла барабанна установка (три барабана, закріплені на різній висоті)

Дівчинка. Дякую, бабусю!

Музично - ритмічна вправа «Барабан»(муз. «Танець на барабані»)

Бабуся. Як гарно ви грали ,молодці!

Бабуся. (Підходить до Тарасика.) А я бачу, що Тарасик любить загадувати загадки. Вгадала?

Тарас. Так!

Тарас. Дві лялечки, я, Тарас, вже підготував для вас. (виводить ляльок на середину)

Той, хто гостре око має, їх відмінність помічає.

Свою пильність доведи - шість розбіжностей знайди. (Олена Свенціцька)

Муз. В. Лисенка «Мотрійки і роботи», Тарас заводить ключиком 2 ляльки. Муз. «Вальс-жарт», Д. Шостаковича ляльки починають танцювати, потім «завмирають» А діти починають шукати відмінності в зовнішньому вигляді, одязі.)

Бабуся. Яка цікава загадка у Тарасика.

(Бабуся дивиться знову на дітей і підходить до хлопчика.)

Бабуся. Олеже, онучок , а чому ти такий засмучений? Іди до мене, розкажи, а як у тебе справи?

Олег. Йду. Назустріч, мов на крилах, мчить Василько - мій сусід.

Муз. (вибігає ще один хлопчик з м'ячем)

– Це куди біжиш так швидко?

– Та додому. На обід.

– Ти ж розгубиш всі п'ятірки (говорить у сторону: він у перший клас ходив.)

– Не хвилюйся...

Я їх ще не заробив. А як двійки і розгублю, то немає в тім біди.

Завтра знову їх зароблю. Я й сьогодні дві схватив. (О. Соломіцький)

Муз. В. Лисенка. Василько грає з м'ячем, Олег пожимає плечима

Бабуся. Все зрозуміло. Просто Василько хоче бути футболістом, але і футболісту треба бути розумним. Олег, допоможи своєму другу, навчи його читати.

Олег. Добре Бабусю, допоможу, я вже вчусь читати Ось послушайте.

Пісенька літери «Л»

Олег. Лінувалось лисеня вчити літери щодня, букваря взялось читати, слів не може поскладати. (О. Прилуцький)

Василько. Не лілуйся, лисеня, вчити літери щодня. Слід самому вже читати і слова всі промовлять.

(Читає склади або слова на «Л», гра «Живі літери»)

Бабуся (хвалить) Які ви молодці! Будуть з вас гарні учні!

Хлопці, а ви не знаєте, а де моя весела онучка Катруся?(Катерина підбігає до бабусі)

Бабуся. Катерина, Катерина, гарне дівча, мов калина,

Чорні кучері в'ються,

Біля неї хлопці в'ються ...

(До дівчинки підбігають два хлопчики.)

Хлопчик1. Катерина, Катерина, така струнка, мов ясина,

І весела й жартівлива, і вродлива й вередлива...

Хлопчик 2. Катерина-намистинка, ти маленька пелюстинка,
Підростеш-порозумнієш, все на світі зрозумієш. (Михайло Василенко)

Пісня «Катеринка»

Бабуся. Яка ж ти голосиста, мов пташечка! Хоча всі мої онуки голосисті, як пташенята.
Ось подивіться і послухайте.

Гра з Бабусею «Пташка»

Бабуся. Ось і натанцювалася, сяду відпочину. (Сідає в крісло)

Фонограма «Мяу-мяу», Муз.

виходить Киця, присідає біля бабусі, вона жаліє її

Бабуся. І про що ти так голосно муркотиш? Ганусю, Ірочка, йдіть пожалійте Мурку, бо вона чомусь почала комизитися.

Драматизація вірша Миколи Борща «Наша Киця комизиться» або спів його на муз. «Яся і Стас»

Дівчинка. Нашій Ірочці не спиться:рукавички шиє Киці, (шиє на машинці)

Бо надворі вже зима... В Киці рукавиць нема.

Шила, шила, приміряла на передні лапенята, але Киця їй сказала:

Киця. Ший для мене чоботята.

Дівчинка. Знову Ірочці не спиться, чобітки потрібні Киці. (шиє на машинці)

Сипле снігом, мов з мішка - Киця в нових чобітках.

Іра щастям розцвіла.

Іра. Мурка все це одягла: чобітки і рукавиці

Є тепер на лапках в киці. *(В цей час Мурка одягає чобітки і рукавиці)*

Дівчинка. Але ж Ірі знов не спиться. Киця Мурка комизиться (шиє бантик)

Киця. Прошу бантика на хвостик. Дуже хочу йти у гості!

Муз. Киця показує «руки», «ноги», «хвостик», йде.

Бабуся. Тарасику, а що ще у загадковий візок ти поклав?.

(Тарас підходить до візочка, бере «сонечко», ховає його за спиною, загадує загадку про сонечко.)

Тарасик. На блакитну скатертину

Теплу хтось поклав хлібину,

Заясніло скрізь усе,

Зацвіли барвисті квіти,

Воно день для нас несе,

Відгадайте, що це діти? (О. Прилуцький)

Діти. Сонце!

Виходить дитина-Сонечко. Муз. В. Лисенка

Дитина-Сонце. «Я маленьке сонечко, Я прокидаюся, вмиваюся,

Я розчісую свої промені і піднімаюсь вільно і урочисто.

Я велика куля. У мене багато тепла і світла.

Я велике сонце. Я дарую своє тепло всім: небу, хмаринкам, річці, полю, людям!»

(Звертається до дітей) Для чого сходить Сонечко?

Діти1. Сонечко сходить на небо щоранку, Щоб розбудити маленьку Світланку,

2. Щоб осушити росу на травиці,

3. Щоб підігріти в ставочку водицю,

4. Щоб приголубити землю раненько,

5. Щоб привітати замріяну неньку. (Наталя Бонь)

(Сонечко підходить до дзвоників, які підвішені на стрічках, дзвонить)

Сонечко. Сонце промінці кидає - Просинайся, любий краю! (Людмила Романюк)
(Інша дитина прикрашає панно сонечком).

Дитина. На світанку в синім небі
Чайки зграйками кружляють,
Ще дрімає Дніпр широкій,
Чайки сонце зустрічають (Мартиненко Л.)

Танок «Чайка». (В кінці діти прикрашають панно чайками)

Ведуца. Цікаво, а яка загадка ще в візочку знайдеться?

Тарасик. До візочка поспішаю, нову загадку шукаю. (Тарас бере квіти.)

Тарас. Ой, скажіть, волошки, чом такі ви сині?

Дівчинка-волошка. Бо на нас із неба впало по росині. (Тарас дарує їй волошки)

Тарас. Ой, скажіть-но макі, чом такі червоні?

Дівчинка-мак. Бо на нас від сонця впав гарячий промінь. (Тарас дарує маки)

Тарас. Ой, скажіть, ромашки, чом такі ви білі?

Дівчинка-ромашка Бо на нас хмаринки спочивати сіли. (Тарас дарує ромашки)
(Валентина Мандрика)

Дитина. У промені завітчана і сонечком зігріта,
ішла по полю дівчинка і рвала сині квіти. (Діана Бондарь)

Пісня «Василечки», муз. Н. Май (В кінці діти прикрашають панно квітами)

Бабуся. Тарасику, а в твоєму візочку є ще загадка?

Тарасик. До візочка поспішу, нову загадку знайду. (*Бере кукурудзу, ховає її за спиною*)
На городі молода, пишні коси розпліта, у зеленії хустинки золоті хова зернинки.

Діти. Кукурудза!

Танок «Кукурудза-Денс» (Діти прикрашають панно «кукурудзою», після танцю «кукурудзяні палички» віддають Бабусі)

Бабуся. Дякую, мої хороші онучата, за вашу кукурудзу. Ти, Тарасику, поспіши, останню загадку знайти. (*Тарас бере з возика грибочок*)

Маленький, чепурненький, крізь землю пройшов, собі шапочку знайшов.

Діти. Гриб!

Дитина. Поміж сосон і дубів безліч виткалось грибів,
що мов з казочки солдати розбрелись довкіл маслята,
дубові та кілька білих на горбочку маячили... (Олександр Прилуцький), або
На галяві озерце-кришталеве люстерце.

Туди гриби заглядають, капелюхи приміряють.

Приміряли, милувались.

Раптом шурх - і поховались... (Тамара Коломієць)

«Танець Мухоморів» (В кінці стають на свої крапочки по всьому залу, присіли, заховались за великі шляпи)

Муз. Вступ до пісні, входить Бабуся, виносить 2 кошика з печивом «Лисички», «Білі гриби».

Дитина. Бабо, бабо, де гриби?

Бабуся. Поховались у торби.

Діти-мухомори. Ні! (Встають)

1. Ой, диви!

2. Ой, диви! Ой, диви!

3. Ми не знали, де гриби? (*Заглядає в кошик бабуся*) (Михайло Василенко)

Бабуся. Пригощу я вас малята, любі хлопчики й дівчата.

Про гостей я не забуду, пригощати радо буду! (*Пригощає дітей і гостей*)

Бабуся. У «Дніпряночці», садочку всі малята, ось такі,

І веселі, і завзяті, і артисти, ось які! (*Оплески*)

(*Всі діти виходять і стають біля панно «Мої рідні Черкаси» по обидві сторони*)

Діти.1. То і ми всі веселенькі, у Черкасах всі такенькі.

2. Всіх хай щастя не минає! Сонце всім нам вистачає! (Михайло Василенко)

«Пісня про Черкаси», та відео про Черкаси. Діти сідають.

Ведуча. Дорогі діти, гості, я відкрию вам маленьку таємницю: вірші, які ми з вами слухали, розповідали, драматизували написали наші черкаські поети: Олександр Прилуцький, Людмила Романюк, Олексій Соломіцький, Михайло Василенко, Тамара Коломієць, Валентина Мандрик, Олена Свенціцька, Дмитро Чередниченко, Діана Бондар, Микола Борщ. (*Показ книжок*) І сьогодні в гості до нас завітав Микола Борщ.

Виступ поета Миколи Борща

Ведуча. За сторінкою сторінка, завершилася мандрівка.

Та не час вам сумувати, нумо загадки складати!

Будете мати свій візок із веселих загадок! (Олена Свенціцька)

Муз. Лисенка Тарасик на велосипеді з візком, а за ним діти виходять з зали

*Волочай Людмила Григорівна, інструктор з фізкультури
дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №2 «Сонечко»
Черкаської міської ради Черкаської області*

ФАНТАЗІЇ МЮНХГАУЗЕНА

(розвага до Дня гумору для дітей старшого дошкільного віку)

Вступ. Багато років пропрацювавши в дошкільному закладі інструктором з фізичного виховання та вихователем, мені доводилося проводити з дітьми різні форми роботи, організовувати дозвілля та розваги. І ось, опрацьовуючи журнал «Дошкільне виховання» №3 за 2015 рік, мене зацікавила стаття «Стежина до дитини». В ній автори А. Гончаренко та Н. Дятленко дуже вдало сформулювали думку про те, що в центрі уваги педагогів повинен бути внутрішній світ дитини: її почуття, переживання, бажання, прагнення. Ми маємо постійно турбуватися про духовну організацію, що забезпечує здоров'я, гармонійний розвиток дитини і формування життєвої стійкості. Саме дорослі мають надавати приклад того, як потрібно відповідати на виклики, приймати їх та знаходити в них сенс. Так у дітей поступово зростає впевненість у можливості розв'язання навіть складних життєвих ситуацій. Це дає позитивне світосприйняття, радість життя, додаткові сили для подолання перешкод. І тоді діти в майбутньому зможуть реалізувати свої життєві цілі, долаючи труднощі та перешкоди мужньо, незворушно.

І тому у мене виникла ідея: на основі літературного твору про барона Мюнхаузена, який весь час долав фантастичні труднощі, потрапляв у незвичайні, навіть неправдоподібні історії і завжди успішно їх вирішував, провести спортивну розвагу-гуморину та ще й залучити до участі батьків. Адже саме батьки є найбільшим і непорушним авторитетом для дітей. Дуже приємно усвідомлювати, що батьки швидко відгукнулися на пропозицію, активно приймали участь у розвагах, чим викликали величезне задоволення у дітей. Розвага вдалася, дитячому щастю не було меж! Пропоную вашій увазі конспект гуморини.

Мета: Створювати у дітей веселий радісний настрій. Продовжувати розвивати вміння рухатися, виконувати вправи під музику. Закріплювати вміння кидати предмети на дальність, стрибати на обох ногах із просуванням вперед. Вправляти у повзанні та повзанні різними

способами, узгоджувати свої дії з діями інших дітей, рухатися групами та по одному з вихідного положення сидячи на підлозі. Удосконалювати вміння бігати з вивертанням від суперника. Виховувати доброзичливість, вміння підтримувати дружні взаємовідносини з однолітками, увагу, витримку, кмітливість та почуття гумору.

Обладнання: 2 м'ячі, повітряні кульки з водою, 2 «шаготопи», 2 пари ластів, 2 скакалки, 2 гімнастичні палиці, 2 подушки-черепахи, рибки на резинках, спінінг.

Хід:

Під маршеву музику до зали входять діти та їх батьки.

Ведуча: – Добрий день, шановні друзі! Дорослі і діти! Сьогодні у нас свято гумору і сміху. А це означає, що ми будемо жартувати, сміятися, веселитися разом і разом... рости, бо добрий сміх – це найкращий вітамін росту.

1 дитина: – Перше квітня всі чекають,
Бо сміятися любляють.

Зранку і до вечора вигадки лунають
І обличчя у дітей усмішками сяють.

2 дитина: – Всім – дорослим і малим,
Літнім, молодим, старим –
Можна вволю жартувати
Досхочу фантазувати!

Ведуча: – Сьогодні на наше свято ми запросили наших батьків, вони разом з нами будуть веселитися і гратися. А підтримувати нас будуть веселі дівчатка. (Група підтримки!)
Запрошую всіх дітей на розминку.

В день сміху і гумору нам хочеться незвичайних пригод, фантастичних історій, веселих несподіванок. Тому...

Під марш з'являється барон Мюнхгаузен.

– Зустрічайте! Найправдивіша людина на Землі! Барон Мюнхгаузен.

– Мене Мюнхгаузенем звать дорослі й діти.

Я найвідоміший барон у цілм світі.

Кажу чистісіньку я правду скрізь і всюди,

Але чомусь мені завжди не вірять люди.

Мої пригоди – це історії незвичні,

Вони правдиві, хоч на перший погляд фантастичні.

Історії ці, любі малюки,

Сьогодні розповім вам залюбки.

Ведуча: – Ми знаємо, бароне, що ти відомий фантазер, читали про твої пригоди і раді, що ти до нас завітав.

Барон: – З історії цікавої я хочу розпочати

Мені одного разу довелось до Місяця літати.

Та як космічної ракети я не мав,

То на гарматному ядрі на Місяць я літав.

Ведуча: – Правда? Це ж мабуть треба було дуже потужну гармату заряджати ядром, що воно аж до Місяця долетіло. Давайте і ми спробуємо свої сили. Хто найдалі ядро штовхне? Чиє ядро до Місяця долетить?

Гра «Штовхни ядро»

(Повітряні кульки з водою кидають на дальність 2 дівчинки, 2 хлопчики, потім по черзі всі батьки).

Барон: – Ви всі дуже сильні, ваші ядра справді можуть долетіти до Місяця. А ви ще спробуйте самі на ядрі політати.

Гра «Політ на ядрі»

(Стрибки вперед з м'ячем між колінами. Естафета для дітей).

Барон: – Бачу, бачу. Ви змогли й на Місяць долетіти. Але чи вдасться вам по Місяцю помандрувати?

Ведуча: – Обов'язково. На цей випадок у нас є місяцеходи.

Гра-атракціон «Мандрівка по місяцю»

(Дорослий гравець на «шаготопі» пересувається до фішки і назад. Інший гравець його страхує. Далі міняються місцями).

Барон: – Довелося мені одного разу, діти, побувати на морі-океані і навіть зустрітися з величезною рибою, яка могла цілий корабель проковтнути. Там, на морському дні, я стільки цікавого побачив...

Ведуча: – Ми, бароне, теж на морі бували, морських жителів зустрічали. Хочеш, ми їх покажемо, а ти спробуй відгадати.

Естафета «На морському дні»

(Діти по черзі пересуваються до фішки як «черепаха», «рак», «восьминіг», «краб», «морський коник». Батьки по черзі одягають ласті і пересуваються в них, як «тюлені», «морські леви» та «котики»).

Музична пауза. Нас розважає група підтримки!

Барон: – Послухайте історію правдиву ще одну:

Одного разу на болоті потрапив я в трясовину,
Ані вперед, ані назад, ні кроку я не міг зробити,
Аж три дні на одній нозі там довелося мені стриміти.
Та хитрощами заманити зміг качок,
Які перенесли мене з болота у лісок.

– Ви думаєте легко на одній нозі стояти?

Ведуча: – Твоя правда, барон, важко. Але ми з цим легко впораємося. І не просто будемо стояти, а ще й стрибати.

Гра «Пострибай по болоту»

(Дорослий гравець зачеплює ногу назад скакалкою, кінці кладе на плечі. Треба поскакати до фішки і назад, передати скакалку наступному.)

Ведуча: – А тепер, бароне, ми ще й на «качках» політаємо, батьки швидко перенесуть своїх діток із «болота» у «лісок».

Гра-атракціон «Переліт на качках»

(Двоє дорослих на гімнастичній палиці переносять по черзі дітей з одного боку зали на інший. Діти тримають на палиці вис із зігнутими в колінах ногами).

Барон: – Місяць якось уночі ніби підморгнув мені.

Телескоп я змайстрував

І за ним спостерігав.

Не ловив і вдень я гав –

Зірки в небі рахував.

Ведуча: – Чи ж може таке бути? Як ти міг вдень зірки рахувати?

Барон: – Вдень зірки можна побачити тільки у спеціальний телескоп. Хочете його разом змайструємо?

Гра-жарт «Телескоп»

(Викликати 2 дітей з почуттям гумору. Вони сідають на підлогу. Обличчя їм закривають дитячою сорочкою, рукав направляють вгору, як телескоп. Непомітно бризкають водою в рукав – пішов зоряний дощик, залив телескоп).

Барон: – Є у Африці ріка – не глибока й не мілка,
В тій ріці, що зветься Ніл
Живе великий крокодил.

Одного разу з ним я в плаванні змагався –
Я переміг, хоч без штанів ледь не зостався.

Гра «Втеча від крокодила»

(Діти двома групами сідають на підлогу. Руки кожного попереднього гравця тримаються за щиколотки ніг наступного. Не розчіплюючи рук, треба швидко пересуватися вперед).

Музична пауза. Нас розважає група підтримки!

Барон: – Побачив я, що ви всі дуже сильні та спритні. Але я ще й розумний та кмітливий.

Ведуча: – Чомусь мені здається, бароне, що ти ще й хвалькуватий...
А в нас дійсно всі діти і дорослі сильні, спритні, розумні і кмітливі.

Барон: – Це ще ми побачимо. Я зараз таке завдання дам, що ніхто його не виконає.

Гра-атракціон «Обережно»

– Чи є у вас сміливий татусь? Вміє він гарно орієнтуватися в просторі і чітко виконувати мої команди?

(Обирається хтось із дорослих. У глядачів збирають декілька цінних речей: годинник, окуляри, сумка, книжка, ручка, парасолька. Все розкладається на підлозі. Гравцю зав'язують очі, приймають всі предмети і пропонують пройти між ними, не зачепивши їх. Підказують куди і як рухатися: ліворуч, прямо, стрибай, обходь, не наступи, вище ногу та ін.)

Барон: – На верблюді їздив я
І не раз сідлав коня.
Хочу вам пропонувати
Черепаху осідлати.

Гра-атракціон «Покатайся на черепасі»

(Діти по черзі сідають на «черепаху»-подушку і відштовхуються руками і ногами від підлоги, об'їжджають навколо фішки. Передають «черепаху» наступному).

Барон: – Якщо спитаєте ви, діти,
Хто найвідоміший рибак у світі
Не криючись, скажу відверто вам – це я,
Барон Мюнхгаузен, покірний ваш слуга.
Якщо ж захочете у цьому ви переконатись
Я можу з вами в риболовлі позмагатись.

Гра «Риболови»

(Всі гравці до ноги на резинці прив'язують «золоті» і «сріблясті» рибки. Бігають один за одним і намагаються наступити на рибку суперника. Яких рибок більше залишиться не зірваними, та команда перемогла).

Барон: – Ваш улов багатий. Ви гарні рибалки.

Ведуча: – Так, бароне. Ти все хвалився, що спритний, сильний, кмітливий. Спробуй ти стільки риби наловити.

Барон: – Я завжди готовий. На цей випадок у мене і вудка є в запасі. Ось вона.
Барон закидає вудку і витягує сітку, в ній жабка. Барон лякається.

Ведуча: – Ти ж хвалився, бароне, що найсміливіший, а звичайної жабки злякався! Добре, у тебе є ще одна спроба, остання.

(Барон робить вигляд, що чіпляє наживку, плює на неї. Витягає сітку з фруктами).

Барон: – Оце улов, так улов! Я ж вам казав, що у воді не тільки черепахи та краби водяться, риби плавають, а ще й фруктові дерева ростуть, а на них смачні банани та апельсини.

– Це вам, дорогі діти, від мене нагорода за те, що дружно гралися, весело стрибали і голосно сміялися.

*Коваленко Алла Сергіївна, завідувач
дошкільного навчального закладу №23 м. Сміли
Черкаської області*

НАДОКУЧЛИВІ КАЗКИ

(заняття для дітей старшої групи)

Мета. Ознайомити дітей з надокучливими казками. Учити усвідомлювати ідею і зміст художніх творів, визначати їх особливості. Збагачувати літературне мовлення дітей. Розвивати творчу уяву, прагнення до словотворчості. Виховувати інтерес до народної творчості, почуття гумору.

Дидактичний матеріал: ляльки для театралізації та за кількістю дітей.

Хід

Вихователь розігрує сценку з ляльками: мати вкладає спати доньку.

Донька. Мамочко, розкажи мені на ніч казочку.

Мама. Ох, доню, я так втомилася, може ти заснеш без казочки?

Донька. Ні, мамо, без казки я не засну. Розкажи!

Мама. Ну, добре, слухай.

Стоїть над річкою дуб. На тому дубі сидить сорока – в річку дивиться. А рак виліз із води і повзе. Ось він лізе та лізе, лізе та лізе, а сорока дивиться. Ось вона дивиться, а рак лізе та лізе. Ось він лізе та лізе, лізе та повзе. А сорока дивиться. Ось вона дивиться, так дивиться, так дивиться. А рак лізе та лізе...

Донька. Ох, мамо, яка ж ця казка надокучлива! Така надокучлива, що я вже від неї засинаю.

Вихователь. Діти, чому дівчинка назвала казку надокучливою? Як ви думаєте, які казки називають надокучливими? (*Міркування дітей*). Так, це казки, які можна дуже довго розповідати, в яких немає кінця, тому що багато разів повторюються якісь дії. Їх ще називають безкінечними. Таку казку ви щойно чули, хочете послухати ще одну?

В одному болоті жила-була жаба, по імені, по батькові скрекотушка. Надумалася жаба стрибнути на міст, присіла, так і застрягла в болоті! Смикала, торсала, смикала, торсала – вистрибути не змогла. Смикала, торсала, смикала, торсала – вистрибути не змогла. Смикала, торсала, смикала, торсала – вистрибути не змогла... І так без кінця.

Вихователь. Як ви думаєте, для чого придумують такі казки? (*Міркування дітей*). Коли батьки дуже втомлені і хочуть спати, а дитина не засинає і дуже просить розповісти казку – тут і стає у нагоді надокучлива казка. Дитині набридає її слухати, і вона швидко засинає. А вам коли – небудь розповідали батьки або бабусі й дідусі такі казки? Які? (*Відповіді дітей*).

Фізкультхвилинка «Безкінечний рух»

Вихователь пропонує дітям під музику робити вправу «Млинок» (крутити зігнутими руками одна за одною перед собою). Діти роблять цю вправу довго, трохи втомлюються.

Вихователь. Втомилися? А ваші ляльки хочуть, щоб ви їх вклали спати і розповіли їм казку. Ви своїм лялькам перед їх засинанням розповідаєте казки? Які? Вони зразу засинають? Хочете навчитися розповідати надокучливі казки? Беріть своїх діточок, будемо їм розповідати.

Діти беруть ляльок, разом із вихователем розповідають їм надокучливу казку.

Летіла сова – весела голова. Ось вона летіла, на берізку сіла, хвостиком покрутила, подивилася по сторонах, пісеньку заспівала, і знову полетіла. Ось вона летіла, на берізку сіла, хвостиком покрутила, подивилася по сторонах, пісеньку заспівала, і знову полетіла. Ось вона летіла, на берізку сіла, хвостиком покрутила, подивилася по сторонах, пісеньку заспівала, і знову полетіла... Розповідати далі?

Вихователь. Ось ваші лялечки і заснули. А поки вони сплять, можливо, ви придумаєте для них свою власну надокучливу казку?

Творча вправа «Склади казку»

Діти разом з вихователем створюють надокучливу казку. Вихователь допомагає їм придумати сюжет. Наприклад:

Жив - був Їжачок – сто колючок. Йшов він одного разу по лісу – бачить листя жовте падає. Подивився їжачок ліворуч – листя падає і падає. Подивився праворуч – листя падає і падає. Подивився назад – листя падає і падає. Подивився вперед – листя падає і падає....

Вихователь. Цікаво придумувати казки? Ви можете такі казки придумувати про різні дії, що повторюються – станете гарними казкариками.

Підсумок заняття.

Вихователь. Що ви нового сьогодні дізналися? Чим відрізняються надокучливі казки від інших казок? Для чого їх розповідають? Яка казка вам найбільше запам'яталася? Чому? Чи з'явилося у вас бажання придумати для своїх ляльок нові «надокучливі» казки? Бажаю вам успіхів!

*Коваленко Алла Сергіївна, завідувач
дошкільного навчального закладу №23 м. Сміли
Черкаської області*

ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ВІРШАМИ-БЕЗКІНЕЧНИКАМИ

(заняття для дітей старшої групи)

Мета. Ознайомити дітей з віршами-безкінечниками. Учити усвідомлювати ідею і зміст художніх творів, визначати їх особливості. Збагачувати літературне мовлення дітей. Розвивати творчу уяву, прагнення до словотворчості. Виховувати любов до рідної мови, почуття гумору.

Дидактичний матеріал: гімнастична палиця, обруч; 2 ляльки – хлопчики.

Хід

У групу заходять два хлопчики – Іванко і Дмитрик (ляльки), говорять між собою:

Ми з тобою йшли?

Йшли.

Кожух знайшли?

Знайшли.

Я тобі його дав?

Дав.

Ти його взяв?

Узяв.

Так, де ж він?

Що?

Та кожух!

Який?

Ми з тобою йшли?...

Вихователь читає вірш-«безкінечник» 3 рази.

Вихователь. Доброго дня, хлопчики! Вибачте, що втручаюся у вашу розмову, але ми бачимо, що ваша розмова може бути безкінечною.

Іванко. Як це – безкінечною? Що це означає?

Вихователь. Це означає, що в неї немає кінця. Подивіться на ці предмети. (*Демонструє гімнастичну палицю і обруч*). Ви можете знайти початок і кінець палиці? (*Діти знаходять*). А чи можете ви знайти кінець обруча? Чому? (*Міркування дітей*). Так, тому що коло не має ні початку, ні кінця, воно - безкінечне. І розмови бувають безкінечними, як ваша. Хочете послухати вірші – безконечники?

Читання вірша О. Пчілки «Безкінечна пісенька» Був собі журавель та журавочка,

Наносили сінця повні ясельця.

Наша пісня гарна й нова,–

починаймо її знову:

Був собі журавель та журавочка... (*і так далі*).

Вихователь читає вірша декілька разів.

Запитання до дітей

- Чому цей вірш називається «Безкінечна пісенька»?
- Чим закінчується вірш? (*Його початком*).
- Чим цікавий цей вірш?
- Чи було вам смішно? Чому?

Дмитрик. Я теж розкажу вам вірш – безкінечник про мого шкодливого цапа, а ви покажіть його рухами.

Читання вірша Ю. Будяка «Шкодлиий цап»

Вихователь читає вірша діти імітують рухами.

На городі цап, цап

Капусточку хап, хап.

Борідкою трусь, трусь,

Капусточку хрусь, хрусь.

Ратичками туп, туп,

Капусточка хруп, хруп.

А за цапом дід, дід

З батурою хвось, хвось.

Цап як скоче: брик, брик,

На все село крик, крик,

На синяки дме, дме,

Вигукує: «Ме, ме...»

За ним Рябко: «Гав,

Оце тобі, щоб не крав...».

І знову –

На городі цап, цап.....

Вихователь читає вірша двічі.

Дмитрик. І от так без кінця – на городі цап, цап, капусточку хап, хап....

Іванко. Твій безкінечник про цапа, а я вам розповім про моїх курей з півнями. Хочете?

Кури в полі сіють просо,
як заведено давно.

А півні те просо косять,
решетують на пшоно.

Із пшона наварять каші
жовторотій дітлашні...

Виростуть курчата наші,
стануть кури та півні –
і почнеться все спочатку,
все спочатку по порядку:

кури в полі сіють просо,
як заведено давно,

а півні те просо скосять,
зрешетують на пшоно.

Із пшона наварять каші
жовторотій дітлашні,

виростуть курчата наші,
стануть кури та півні –

і почнеться все спочатку,
все спочатку по порядку... *Іван Світличний*

Вихователь повторює вірш двічі.

Запитання до дітей

- Які почуття у вас викликали вірші – безкінечники?
- Чим вони схожі?
- Який вірш більш цікавий для вас – той що має закінчення чи безкінечник?

Чому?

- Чи є у вас бажання перетворити вірш-безкінечник, у вірш, який матиме кінець?
- Якщо ви це зробите, чи буде смішно?
- Для чого придумують вірші-безкінечники?

Вихователь. Спробуємо придумати власний вірш-безкінечник.

Діти разом з вихователем придумують свій вірш, наприклад:

Діти у садок прийшли,
Поїли, позаймались, пограли,
Погоуляли, поїли, поспали,
Поїли, позаймались, пограли,
Пішли додому, поїли, поспали...
Знову у дитсадок прийшли,
Поїли, позаймались, пограли...
Підсумок заняття.

Вихователь. Про що цікаве ви дізналися? Який вірш видався для вас найцікавішим? А який найсмійнішим? Чи сподобалося вам самим складати вірші - безкінечники? Чи з'явилося бажання придумати нові такі вірші? Я вам бажаю у цьому успіхів!

НЕБИЛИЦІ І МОВЧАНКИ

(заняття для дітей старшої групи)

Мета. Ознайомити дітей з небилицями і мовчанками. Учити усвідомлювати ідею і зміст художніх творів, визначати їх особливості. Збагачувати літературне мовлення дітей. Розвивати творчу уяву, прагнення до словотворчості. Виховувати інтерес до народної творчості, почуття гумору.

Дидактичний матеріал: іграшка – півник; картинки із серії «Що наплутав художник?».

Попередня робота. Пояснення дітям, що таке – крокви, лобода, просто кваша, юшка.

Хід У гості до дітей приходить півник.

Вихователь. Кукуріку, півнику, куди йдеш?

Скажи мені правдоську, де живеш?

Півник. – Ото ж моя хатинька край води,

З хорошого дерева – з лободи.

А на моїй хатоньці крокви

З хорошого дерева – з моркви.

Така моя хатинька край води,

З хорошого дерева – з лободи.

А на моїй хатоньці лати

З хорошого дерева – з м'яти.

Така моя хатинька край води,

З хорошого дерева – з лободи.

Вихователь. Діти, чи не здається вам, що півник розповідає щось небувале? Що саме? (Обговорення). Розповідь про те, чого не буває, називають небилицею. Отже, півнику, ти нам небилицю розповів?

Півник. Так, я веселий півник і дуже люблю всім настрій піднімати! А небилиці такі смішні! Хочете ще їх послухати? Тільки домовимось, що я їх буду розповідати, а ви будете уважно слухати, помічати і називати, чого не буває. Добре?

Дидактична вправа «Що не так?»

Півник, розповідаючи небилиці, робить паузи, а діти говорять, чого не буває.

Полетів півень на хлівець,

Зніс чотири купи яєць.

І накрився крильцем,

І назавтра з яйцем.

Коза занякала на ганку,

Замекав котик у дворі.

Пішла корова танцювати,

«Рох-рох» сказала дітворі.

У будці козлик кукурікнув.

Загавкав у хліву кабан,

Перестрибнув через дверцята

І полетів собі на лан.

Равлик – павлик високо літає,

А муравлик у ріку плигає,
А лелека у воді пливе,
А карасик на вербі живе. *Д. Чередниченко*

Вихователь. Веселі небилиці! Діти, смішно вам було? Я теж знаю цікаву небилицю.

Слухайте уважно і скажіть, що не так.

Якби пшоно та сіль,
То зварила б я кисіль.
Якби снігу та дощу,
То зварила б я борщу.
Якби трохи простокваші,
То зварила б горщик каші.
Якби яблука та сушки,
Наварила б з перцем юшки.
Якби гречка та овес,
Наварила б я чудес.
От би вийшла смакота...

Це вам справа не проста. *М. Сингнаївський.*

Діти під час читання кажуть, чого не буває.

Півник. Тихо! Мені здається, що десь тут поруч ходить лисиця. Ми з курми, коли чуємо, що лис підкрадається, завжди граємо у мовчанку. Ви вмієте грати у таку гру? Хочете я навчу вас нових мовчанок?

Фізкультхвилинка «Мовчанки»

Діти вільно рухаються. Коли півник закінчує розказувати мовчанку, діти зупиняються, тихо стоять і мовчать. Вихователь намагається кого-небудь розсмішити, викликати на розмову різними методами. Хто перший заговорить, той програв. Гру починають знову.

Притисни язичок,
Рот закрій на гачок!
Хто не зможе замовкати,
З тим не будемо ми грати!
Їду до дому
На зелену соломку.
На тій соломі
Сидить жаба.
Хто писне,
Той жабу хлисне,
Мені можна говорити
Сто раз,
А іншому – ані раз.
Ти рибак, і я рибак.
Ловися, рибка! Ловися, рак!
Тихо! Тиша! Мовчок!
Хто слово скаже – той черв'ячок!
Летіли три сніжинки,
Мовчи три хвилинки!

Півник. Діти, сподобалися вам мовчанки? А небилиці? Як ви думаєте, для чого їх складають? Хочете самі придумати небилиці? У мене є цікаві картинки, з їх допомогою ви можете це зробити.

Дидактична вправа «Придумай небилицю»

Діти об'єднуються у дві групи і за картинками із серії «Що напугав художник?» придумують небилиці.

Півник. Молодці, малята, ви такі кумедні небилиці придумали, мені так смішно було! А вам? (*Відповіді дітей*). Мені дуже приємно було бути у вас на гостинах, але вже час поспішати – мене чекають мої кури.

Вихователь. Ми дуже раді, що ти, Півнику, прийшов до нас у гості, розвеселив нас, підняв нам настрій. Що ви, діти побажаєте Півникові на прощання? (*Щоб завжди залишався веселим, радісним, піднімав іншим настрій своїм співом і смішними оповідками*).

Підсумок заняття.

Вихователь. Що ви нового сьогодні дізналися? Чим корисні ігри у мовчанку? Для чого розповідають небилиці? Що вам найбільше запам'яталося? Чому? Що було цікавим? Чи з'явилося у вас бажання придумати для своїх молодших братиків, сестричок небилиці? Бажаю вам успіхів!

*Канюк Ірина Миколаївна, вихователь-методист
Козлова Тетяна Володимирівна, вихователь
дошкільного навчального закладу №2 «Зірочка»
м. Кам'янка, Черкаської області*

БУДУ ВЕСЕЛИМ, БУДУ ЗДОРОВИМ

(інтегроване заняття для дітей 6 року життя)

Тема. Читання жартівливого вірша О. Пчілки «Мудра кицька». Складання і читання казки за твором, за системою Г. Домана. Розучування скоромовок Аплікація. Виготовлення книжки – саморобки.

Мета. Ознайомити дітей з програмовими віршами, скоромовками, загадками, гумористичного змісту; учити емоційно сприймати їх, розуміти їх виразність, передавати власні враження, про ці твори, учити складати казку за темою і змістом вірша, читати за системою Г. Домана, словосполучення та прості речення. Закріпити в активному словнику слово «настрій» та слова – ознаки, що відповідають позитивному настрою людини, розвивати навички розповідного мовлення. Створити у дітей піднесений настрій, розвивати почуття гумору, виховувати інтерес до образотворчих завдань.

Матеріал. Вірш Н. Забіли «Мудра киця», веселі скоромовки Грицька Бойка, дидактична гра «Коли у мене веселий настрій», «Назвіть правильно», іграшкова кішка, малюнок, гуашеві фарби, пензлики, клей, заготівка для книжки-саморобка

Хід.

Вихователь знайомить дітей з гостем колуном Тимком

Наш гість дуже веселий, бо його професія – веселити людей. Тому, що без сміху, жарту, усмішок життя стає сумним, світ перестає бути гарним, краса кудись зникає. Давайте пограємо з вами в гру «Коли в мене веселий настрій». У цьому нам допоможе Тимко. (клоун називає початок речення, а діти закінчують, вправляючись у побудові розповідних речень).
Наприклад:

- у мене веселий настрій, коли мене хвалять.
- у мене веселий настрій, коли я слухаю смішну історію.
- у мене веселий настрій, коли надворі світить сонечко і гарна погода.
- у мене веселий настрій, коли я граюся з друзями в цікаву гру.
- у мене веселий настрій, коли я отримую подарунки.

➤ у мене веселий настрій, коли я разом з мамою і татом гуляю по парку і катаюсь на гойдалках.

➤ у мене веселий настрій, коли всі довкола жартують та сміються.

Читання вірша

Діти, клоун Тимко прийшов до нас не сам, а зі своєю улюбленою кицькою. Вона допомагає йому розважати людей. Тимко знає про неї жартівливий віршик. (клоун читає вірш О. Пчілки «Мудра Кицька»).

Вихователь задає запитання до тексту:

- Вам сподобався цей вірш?
- Який настрій створив вам цей вірш? Він сумний чи веселий?
- Яке враження він справив на вас?
- Чи сподобався вам персонаж цього вірша? Чому?
- Як ви вважаєте, герой віршика кумедний, смішний?

Читання вірша за системою Г. Домана

А зараз давайте ми спробуємо прочитати цей вірш разом. Я почну, а ви будете мені допомагати. (вихователь читає, діти називають знайомі прості слова, дієслова, словосполучення, що вивчили на попередніх заняттях).

Мудра кицька О. Пчілка

У збаночку – *молоко*

Ой то штука ловка!

Та як його *скуштувати*?

Не вліза *головка!*...

Наша киця дуже мудра –

Способу добрала:

У той кухличок вузенький

Хвостика вмочила.

Отже *кухлик* не звалила

Зробила обачно,

Тепер *хвостик витягає, облизує смачно.*

Складання казки за системою Г. Домана.

А зараз давайте разом спробуємо скласти свою казочку про кицю і клоуна. (вихователь допомагає дітям правильно будувати речення. Потім викладає казочку на дошці словами за системою Г. Домана і читає разом з дітьми).

Молодці. Ви гарно працювали, старалися, а тепер давайте трішки відпочинемо. (вихователь проводить фізкультхвилинку, діти виконують прості рухові вправи у супроводі читання віршика М. Стельмаха «Гусак»).

Наш гусак піднявся на кладку

(постава пряма, руки на поясі, ритмічні піднімання на носочках)

Став, як завше, на зарядку.

(ходьба чітким кроком)

Повернувся вліво – вправо,

Чітко робить вільні вправи.

(повороти тулуба з розведенням рук в сторони)

От зробив гусак зарядку

Та й у річку – бух із кладки! –

(діти спочатку підстрибують, а потім присідають)

Миє крила, чистить лапки.

(виконують присідання два рази)

Каже качур: – Так-так-так,

Фізкультурник наш гусак

(ходьба перевальцем, руки опущені, трохи розведені в сторони).

Читання скоромовок

Діти, давайте послухаємо веселі скоромовки. Вони потрібні для того, щоб ви вилися чітко і правильно вимовляти звуки. До того ж скоромовки дуже смішні, вони піднімають настрій. Я буду читати скоромовки, а ви повторюйте за мною

Рано вранці в середу пригнав Прокіп череду. А корови в череді: рябі, чорні та руді.

Летів горобець та й сів на хлівець. А як вийшов стрілець, втік горобець!

У кухаря Валерика розварились вареники. Розварились вареники...варениці у Валерика.

Розгляд малюнка

Діти, клоун Тимко зробив нам подарунок, він намалював сам картинку. А так, як клоун веселий, він намалював веселу картину. Давайте розглянемо її. (діти розглядають картину і розповідають, що правильно, а чого не може бути).

Виготовлення книжки-саморобки.

Сьогодні ми з вами почули веселі віршики, скоромовки. Тож давайте вготівимо для нашого гостя подарунок – веселу книжку-саморобку, щоб він показав іншим діткам і повеселив їх.

Спочатку ми виберемо малюнки, які ми малювали на попередніх заняттях. Наклеїмо їх. Потім виберемо і наклеїмо потрібні слова, щоб підписати. Прикрасимо нашу книжку гарною аплікацією *(діти разом з вихователем виготовляють книжку)*.

Молодці, погляньте яка вона гарна та весела. Бо зроблена з веселим настроєм.

Клоун Тимко дякуємо вам за подарунок, і задоволений повертається до себе в цирк. На цьому наше заняття закінчено.

Крупич Марія Миколаївна,
вихователь Великоканівецького
навчально-виховного комплексу
«Дошкільний навчальний заклад –
загальноосвітня школа I – III ступенів»
Чорнобаївської районної ради
Черкаської області

РОЗПОВІДЬ М. НОСОВА «ЖИВИЙ КАПЕЛЮХ»

(заняття із сприйняття гумористичного твору дітьми старшої групи)

Завдання: Уточнення словника (кочерга, кочергою лусну, комод, плюхнулось, трястися від страху, жбурляти). Удосконалення монологічного мовлення, вміння відповідати повним реченням. Формування вміння розуміти ідею твору, сприймати образи. Виховання негативного ставлення до боягузтва.

Матеріали: ілюстрації до розповіді, предметні картинки (комод, кочерга), аркуші паперу, фломастери або олівці.

Хід:

1. Читання оповідання.

2. Робота над мовою твору.

➤ Чи сподобалася вам розповідь?

- Які слова або вирази були незрозумілі?
- Що таке кочерга? (Це залізний прут із загнутим кінцем для того, щоб рухати дрова в грубці). *(Демонструється відповідна картинка.)*
- Що таке комод? (Це низька шафа з висувними ящиками для білизни, дрібних речей). *(Демонструється відповідна картинка.)*
- Як ви розумієте вислів «кочергою лусну»? Замініть його іншими словами.
- Що значить «плюхнулось»? Як можна сказати по-іншому?
- А що таке «трястися від страху»?
- Що значить «жбурляти»?

Я прочитаю розповідь ще раз, а ви після розкажіть мені, як в оповіданні називають капелюх. Будьте уважні!

3. Повторне читання оповідання.

4. Аналіз художнього твору.

- Як хлопчики називають капелюх? Чому?
- Як ви думаете, чому хлопчики втекли на кухню?
- Чому вони злякалися капелюха? Як ви зрозуміли, що хлопчики злякалися?
- Як вони говорили?

5. Складання картинного плану тексту.

- Подивіться уважно на ці картинки. Яка картинка повинна бути тут?
- Що на ній повинно бути зображено?

6. Розповідь від імені героя.

➤ Діти, зараз ми пограємо і представимо себе в ролі героїв оповідання М. Носова. *(Вихователь запрошує дітей на ролі Васьки, Вовки та Вадика і звертається до кожного по черзі: «Розкажи, що насправді сталося»).*

7. Завершення заняття.

- Чи сподобалася вам розповідь?
- Як вона називається?
- Про що вона?
- Що вам найбільше запам'яталося?

Крупич Марія Миколаївна,
вихователь Великоканівецького
навчально-виховного комплексу
«Дошкільний навчальний заклад –
загальноосвітня школа I – III ступенів»
Чорнобаївської районної ради
Черкаської області

ЩО НЕ ТАК?

(літературна гра для дітей старшого дошкільного віку)

Мета: закріплювати вміння відтворювати в уяві картини, створені письменником, вчити передавати свої враження.

Матеріал: картинки з помилками в зображенні.

Хід: Вихователь показує дитині картинку:

- До якого гумористичного твору ця ілюстрація?
- Що в ній не так?
- Як можна виправити?

ДИДАКТИЧНА ГРА «РОЗСТАВ ПО ПОРЯДКУ»

Мета: закріплювати вміння відновлювати логіку подій, вибудовувати композицію розповіді, передавати ідею, основну думку оповідання.

Матеріал: серії сюжетних картинок за гумористичними творами.

Хід: *Вихователь показує картинки:*

- До якого твору належать ці картинки?
- Розстав їх по порядку.
- Склади за ними розповідь.
- Про що вона?

СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА «ТЕАТР»

Мета: закріплювати читацькі вміння, розвивати творчі здібності, артистизм. Формувати навички поведінки в театрі.

Матеріал: обладнання ігрового куточка, афіша, атрибути для ролей за твором.

Хід: *Сьогодні ми пограємо в театр*

- Хто хоче бути акторами? (*Вибрати акторів*).
- Що повинні робити актори? (*Вибрати, який твір вони будуть показувати, розподілити ролі, підготувати костюми, сцену і почати репетирувати виставу*).
- А поки в театрі йде репетиція, ми поїдемо туди на автобусі. Давайте побудуємо автобус зі стільців. (*Будують автобус, вибирають кондуктора і водія. «В дорозі» можна заспівати*).
- Ми під'їжджаємо до будівлі театру. Що потрібно, щоб потрапити на виставу? Звичайно, купити квитки.
- А де, продають квитки? (*В касі*).
- Що ще потрібно зробити? (*Купити акторам квіти*).
- Поки не почався спектакль, давайте згадаємо, як потрібно поводитися в театрі. (*Не можна їсти, шуміти, розмовляти. Потрібно уважно дивитися і слухати, аплодувати тільки в кінці*).
- Після третього дзвінка починається спектакль. Після закінчення вистави «глядачі» вручають квіти «акторам». (*Вихователь обговорює з «глядачами», чи сподобався їм спектакль*).

*Слонська Світлана Василівна, вихователь,
Левченко Оксана Володимирівна, вихователь
дошкільного навчального закладу
ясла-садок комбінованого типу № 25 м. Умань
Черкаської області*

К.І. ЧУКОВСЬКИЙ «МУХА-ЦОКОТУХА»

(заняття для дітей старшого дошкільного віку з використанням казкотерапії)

Програмовий зміст: Формувати уявлення про комах в середовищі існування. Розвивати виразно, імітувати рухи характерні для різних комах, довільну увагу і уяву, розуміння мімічних виразів і виразів обличчя. Вчити інтонаційно-виразному наслідування. Формувати знання про емоції. Актуалізація позитивного емоційного досвіду. Виховувати найпростіші емоції – смуток, радість, страх, переживання і вчити їх висловлювати, розпізнавати за допомогою піктограм. Зняти тілесне емоційну напругу за допомогою вправ і музики.

Мовні завдання: Активізувати і збагачувати словниковий запас дітей за рахунок вживання різноманітних прикметників. Розвивати фразову мову в процесі відповідей на питання, інтонаційну виразність. Закріплювати правильну чітку вимову звуків. Продовжувати удосконалювати діалогічну форму мови.

Виховні завдання: Виховувати любов до казок. Вчити співпереживати. Співчувати. Виховувати доброзичливе ставлення до людей, прагнення робити добрі справи, дбайливе ставлення до природи.

1. Організаційний момент. Налаштування дітей на заняття.

2. Вступна бесіда.

Сьогодні ми станемо героями однієї казки, вона вам вже знайома, ця казка К.І. Чуковського «Муха-Цокотуха». Ми згадаємо її, побуваємо в світі комах і відчуємо, що пережили наші герої, а ще подивимося, чому вона нас навчить.

3. Вхідження в казку.

Попадаємо ми в казку на чарівному килимі-літаку. Сядьте на килим, закрийте очі, розслабтеся, дихайте легко і спокійно. Відчуйте, як килим злітає (включаємо вентилятор), ви летите, струмки повітря б'ють вам в обличчя, розвиваючи волосся. (Можна включити спокійну музику). Очки відкриваються, казка починається. (Звучить фонограма спів птахів, звуки комах. Діти надягають шапочки із зображенням комах)

Уявіть ми з вами на казковій галявині і перетворилися в комах.

Ведуча: «Муха, Муха-Цокотуха,

Позолочене черево!

Муха по полю пішла,

Муха грошики знайшла».

➤ Як цікаво, як пощастило мусі.

➤ А як ви думайте, що відчула Муха, коли знайшла грошики? (Радість, щастя, веселощі).

➤ А коли у вас виникають такі почуття?

➤ Давайте ми опинимося на місці Мухи і зробимо радість, щастя.

4. Вправа «Щастя». (Йдемо – плечі, голова опущені, сумні. Раптом щось побачили, присіли, підняли, розвели руками, губки посміхаються, очі примружені, бровки підняті)

Ведуча:

«Пішла Муха на базар,

І купила самовар».

– Муха і самовар купила, і на стіл накрила, напевно вона очікує гостей.

Дитина:

«Таргани вдавалися,

Всі склянки випивали».

5. Вправа на дихання «дуємо на чай».

Дитина:

«А букашечки – по три чашки,

З молоком і пиріжком:

Нині Муха-Цокотуха Іменинниця!»

6. Словникова робота.

➤ Хто така іменинниця?

7. Вправа «Милування» (Підходимо до мухи і висловлюємо своє захоплення, при цьому гладячи її. «Яка, ти, чарівна», «Які гарні очі»).

Дитина:

«Приходили до мухи блішки
Приносили чобітки,
А чобітки не прості
У них застібки золоті».

«Приходила до мухи бабуся-бджола,
Мусі-цокотуха меду принесла».

➤ Які гості можуть ще прийти до Мухи-цокотуха?

8. Пальчикова гімнастика:

Прилітала до нас вчора (Махають руками)

смугаста бджола

А за нею джміль-джмелик, (Загинаємо пальці)

І веселий метелик.

Два жука і бабка,

Як ліхтарики очі. (Показуємо очі)

Політали, пожужжали, (Махають руками)

Від втоми впали. (Руки вниз)

➤ А кому ще Муха приготувала частування?

Дитина:

«Метелики-красуні,

Смакуйте варення!

Або вам не подобається

Наше частування?»

9. Словникова робота.

Ведуча:

➤ Муха-Цокотуха, а яке в тебе варення? З якої ягоди?

➤ Хлопці, варення з яблук, яке це варення? З вишні? З слив? З смородини?

➤ А яка ваша улюблена варення?

10. Артикуляційна гімнастика «Смачне варення».

Ведуча:

«Раптом якийсь дідок-павучок

Нашу Муху у куток поволік.

Хоче бідну вбити,

Цокотуху погубити.»

Дитина:

«Дорогі гості, допоможіть!

Павука-лиходія зарубайте!

І годувала я вас, і напувала я вас,

Чи не покиньте мене в мій останній час!»

11. Вправа «Співчуття» (Гойдаються з боку в бік, обхопивши голову руками, просто мовчки сидять, імітують плач).

➤ Які думки у вас виникли?

Ведуча:

«Але жуки, черв'яки злякалися,

По кутах, по щілинах розбіглися.

І ніхто навіть з місця не зрушиться,

Пропадай, гинь, іменинниця!»

➤ Чому розбіглися гості?

- А яке обличчя у страху?
- Знайдіть його серед малюнків. (Показ піктограм).

12. Вправа «Страх». (Тіло напружене, сковано, тремтимо. Рот відкритий, очі округлені, брови підняті, скулилися від страху).

- А тепер розслабтеся, розкажіть про свої відчуття.
- Дітки, а ви б допомогли Мусі?

13. Бесіда про те, що не можна залишати одного в біді.

Ведуча:

«Раптом, нізвідки не візьмись
Маленький Комарик,
І в руці його горить,
Маленький ліхтарик ».

Дитина:

«Де вбивця? Де злодій?
Не боюсь його пазурів! »

- Ви пам'ятаєте, що сталося далі в казці?
- Подивіться Муха сумна, сумна, їй треба заспокоїти, пожаліти.

14. Вправа «Погладжування». (Діти гладять один одного, розслабляються)

- Вам було приємно?
- А коли можна погладити кого-небудь?

Дитина:

«Я лиходія зарубав, я тебе звільнив.
І тепер душа-дівиця на тобі хочу одружитися!»

15. Вправа «Зустріч». (Діти обіймаються один з одним, радіють).

- Все так добре закінчилося, і звичайно не обійтися без музики і танців.

16. Всі танцюють під слова:

«Музиканти вдавалися, в барабани застукали.
Бом! Бом! Бом! Бом! Танцює Муха з Комаром.
А за нею клоп, клоп чобітьми топ, топ!
Козявочки з черв'ячками, букашечки з метеликами.
А жуки рогаті – мужики багаті
Шапочками махають, з метеликами танцюють.
Веселитися народ, Муха заміж іде».

Ведуча:

«За лихого, удалого, Молодого Комара.
Буде, буде мошкара веселитися до ранку,
Нині Муха-Цокотуха Іменинниця!»

17. Вихід з казки.

- Встали в коло, взялися за руки. Давайте візьмемо з собою все важливе, що було сьогодні, все чого навчилися. Простягають руки вперед, показуючи, як ніби, щось беруть з собою і прикладають до серця). Все це залишиться разом з вами.

Підбиття підсумку.

- Ось ми опинилися в нашому світі. Розкажіть мені, що ви взяли для себе з нашого заняття, чому навчилися?

У КРАЇНІ ПЛУТАНИНИ

(інтегроване заняття для дітей середнього дошкільного віку)

Програмовий зміст. Вчити дітей розуміти та емоційно сприймати віршовані твори гумористичного змісту, відповідати на запитання по змісту. Закріпити вміння розпізнавати фрукти, овочі; називати, де вони ростуть. Розвивати комунікативні навички, фантазію, логічне мислення, звукову культуру мовлення. Виховувати почуття гумору.

Матеріал та обладнання: твори К. Чуковського «Плутанина», П. Воронька «Картина», фланелеграф, площинні зображення зайчика, дерев, поля, овочів та фруктів, аркуші паперу із зображенням тварин, олівці, цифровий ресурс дидактична гра «Назви тварин і скажи хто як кричить».

Хід

До групової кімнати заходить хлопчик Дмитрик. Дмитрик дивно одягнутий. Весь його одяг переплутаний місцями.

Вихователь: – Дмитрик, що з тобою трапилось? Чому ти так дивно одягнутий?

– Ви не повірите. Зі мною трапилась пригода. Я не слухався свою маму, коли вона просила мене прибрати іграшки чи самостійно одягнутися, вигадував всілякі нісенітниці, лише щоб виправдати свої лінощі. Один старий чарівник зачаклував мене і я опинився у країні Плутанини. В цій країні все перевернуто з ніг на голову. Я там зустрів дивних тварин, які все робили навпаки: кошенята гавкали, каченят квакали, а риби гуляли у полі. Лише зайчик заспокоював нерозумних тваринок, казав їм, щоб вони схаменулися і розмовляли кожен по своєму.

Вихователь: – А я про таку країну чула. Про неї К. Чуковський написав вірш «Плутанина».

Занявчали кошенята:

«Нам набридло някати!

Хочемо, як цуценята,

Гавкати!»

А за ними каченята:

«Ми не будем крякати!

Хочемо, як жабенята,

Квакати!»

Цуцики занявкали:

Няв-няв-няв!

Киценьки загавкали:

Гав-гав-гав!

Качечки заквакали:

Ква-ква-ква!

Курочки закрякали:

Кря-кря-кря!

А горобчик прилетів,

Як корова заревів:

Му-у-у!..

Як почув ведмідь –
Загорлав умить:
Ку-ку-рі-ку!
Тільки зайчик-побігайчик
І не нявкав,
І не гавкав,
Під капустою сидів,
По-заячи белькотів
І звіряток нерозумних
заспокоював:
«Кому велено нявчати –
Хай нявчить,
Кому треба цвірінчати –
Цвірінчить!
Не бувати вороні коровою,
Не літати жабенятам під хмарами!»
Та пустунчики-звірята
Поросята, ведмежата
Зовсім зайчика не чують,
Розважаються, пустують.
Риби в полі, знай, гуляють,
Жаби зграйками літають,
Мишки котика ловили,
В мишоловку посадили.
А лисички запальнички
Узяли і в той же час
Підпалили море враз.

- Діти, а чи може це бути насправді ?
- Як ми можемо допомогти зайчику?

Так, нам потрібно потрапити в цю країну і все повернути на свої місця, тому пропоную вам сісти на чарівний літаючий килим. Щоб потрапити в Країну Плутанину слід виконати незвичайне завдання.

Самостійна робота дітей «Домалюй, чого не може бути». Вихователь роздає дітям аркуші паперу формату А4, із зображенням різних тварин. Завдання дітей: домалювати тваринам те, чого не може бути у цих тварин. Наприклад: котикові – хобот, собачці – поросячий хвостик і т.д.). Тож давайте помандруємо. Вихователь пропонує дітям поки ми буде тривати подорож послухати вірш П. Воронька «Картина».

– В мене є така картина – краща від усіх!
Не картина – дивина.
Над горою низина.
Спійють яблука, малина,
зверху валить сніг.
На гілках сидять зайчата.
На ставку пливуть курчата.
Їжаки летять. Світить сонце, сяють зорі.
Жолуді на осокорі гронами висять.
– От картина, так картина!

Що малюнок, то й новина.

Хто ж її подарував?

– Це я сам намалював!

А ось і країна. Подивіться, що тут незвичайного? – Діти, погляньте на зайчика, чому він засмучений? Відповіді дітей (тому що на його полі схожа картина). Давайте допоможемо зайчику навести порядок на його полі.

Дидактична гра «Допоможемо зайчику»

Хід гри: На фланелеграфі вихователь розміщує картину із зображенням поля, на якому овочі ростуть на деревах, а фрукти у землі.

– Діти, уважно розгляньте малюнок і допоможіть зайчикові знайти овочі та фрукти. Чи на своїх вони місцях? Де насправді мають рости овочі? А де фрукти? Розкажіть, що потрібно зайчику, щоб зварити борщ, а що годиться для компоту.

Зайчик дякує дітям за допомогу. Пропонує дітям на radoшах з ним потанцювати.

Динамічна пауза.

Забавлялись зайченята, (Підводяться, підіймають руки вгору, потягуються.)

Виглядаючи маму і тата. (Руки на пояс, повороти ліворуч – праворуч.)

Ось так – лапку до лапки, (Плескають у долоні.)

Ось так – шапку до шапки, (Руки до голови, вгору.)

Ось так – вусом потрусим. (Хитають головою.)

Так, так, так! (Стрибають.)

Ми потрапили з вами на чарівну галявину. Зайчик просить дітей допомогти йому повернути тваринам свої голоси.

Дидактична гра «Назви тварин і скажи хто як кричить» (з використанням цифрових ресурсів).

Хід гри: Вихователь, показуючи слайди, задає дітям запитання. – Хто це? Після того, як діти назвуть тваринку, він просить їм показати, які звуки вона видає. Діти повинні впізнати собаку, відтворити його голос («Гав-гав!»). Таку вправу слід провести із котиком, свинкою, жабкою, гусачком, конячкою. Вихователь спонукає дітей правильно називати тварин, виразно вимовляти всі звуки в звуконаслідуваннях.

Вихователь: – Дякую вам, діти! Тепер і тваринки знову розмовляють як слід. Ми розплутали все, що було заплутано в цій країні? Так, але залишився лише наш Дмитрик, та його переплутаний одяг.

- Діти, а що потрібно змінити, щоб Дмитрик виглядав ошатним?

Вихователь звертається до Дмитрика: – Дмитрику, чи сподобалась тобі наша подорож?

– Так, сподобалась! Я зрозумів, чому ви взяли мене у цю подорож. Я не слухав маму, складав різні небилиці і за це ледь не потрапив у країну Плутанини назавжди. Дмитрик одягає свої речі правильно, дякує вихователю і дітям за цікаву і повчальну подорож, прощається.

ТВОРЧИСТЬ Г. БОЙКА ТА ГУМОР У ЙОГО ТВОРАХ

Мета: продовжувати знайомити дітей із поезією сучасного українського поета Грицька Бойка; учити дітей знаходити художні засоби виразності: рими, переносне значення слів, образні вирази; учити дітей розуміти гумор у літературних творах; підтримувати інтерес до гумористичних творів; виховувати правдивість, чесність.

Матеріал: хустинки, спіднички та фартушки для бабусь і матусь, котик.

Попередня робота: роздати декільком дітям, які бажають, вірші Г. Бойка, щоб вони вивчили їх напам'ять.

Хід заняття:

Сум за сміхом по двору

Невідступно ходить,

Сміх лікує дівчорі,

Ну а сум їй шкодить.

Як дитина-вереда

Хниче без упину,

Значить, сталася біда:

Сміх її покинув.

На таку дитину гріх

Гримати і цикать.

Подаруй дитині сміх –

Перестане хникать. (В.Лагода)

➤ А хто дарує нам сміх?

➤ А чи знаєте ви, що і поети можуть розсмішити дітей?

➤ Ви пам'ятаєте, кого ми називаємо поетами?

Так, поети пишуть вірші і для дітей, і для дорослих. Вірші бувають різні, і веселі також. Український поет Грицько Бойко написав дуже багато віршів для дітей, і веселих, і повчальних. Надруковано майже 100 його книжок для дітей! Уявляєте, як це багато? На сьогоднішньому занятті ми послухаємо деякі вірші Грицька Бойка.

Листопад

Сонце мало вже гріє,

Холодок повіва.

Засихає, жовтіє

На узліссі трава.

Небо хмуриється часто,

Потемніла вода...

Щоб дощами упасти,

Плине хмара важка.

Осіпаються клени,

Листя з дуба летить,

Лиш ялинка зелена

Гордовито стоїть.

➤ Цей вірш веселий чи ні?

➤ Чому? Про що він розповідає?

Подивіться, ось до нас ідуть мама із сином. Послухаймо, про що вони розмовляють:

Де це ти порвав штани?

Знов собак ганяв?

Ні, це гналися вони,

Я від них тікав.

– Сподобався вірш? Який він за настроєм? І цей вірш теж написав... хто?

– А ось послушайте розмову братика із сестричкою:

Не тягни за хвіст кота! Ну, кому кажу!

Та тож тягне він хвоста, я тільки держу.

(Розібрати з дітьми зміст вірша, допомогти зрозуміти гумор).

А ось до нас наближаються дві подружки. Про що ж вони говорять?

Де ти завозилася? Де ти забруднилася?

Я в калюжі з сонечком гралася в долонечки. (Обговорити з дітьми вірш).

Якщо ми вже почали веселитися, то продовжимо нашу розвагу веселим таночком.
(Довільний танок під веселу музику).

Що сталося? Здається, хтось розмовляє.

Допоміг

– Денисе, агов! – Агов!

– Тебе я знайшов? – Знайшов!

– Ти погріб копав? – Копав.

– У яму упав? – Упав.

Давно ти упав? – Давно.

Куди ти упав? – На дно.

А що там на дні? – Струмок.

А що в глибині? – Пісок.

Каміння там є? – Нема.

А холод пройма? – Пройма.

– І нудно сидить? – Ага.

Що в тебе болить – Нога.

Драбину чекав? – Чекав.

На поміч гукав? – Гукав.

То, кажеш, сидиш? – Сиджу.

Посидь... Я гулять біжу.

Хто ж це розмовляє?

Ви зрозуміли, що сталося? (Зробити висновок).

А одного разу в зоопарку всі помітили, що слон став невеселим. Хочете дізнатися чому?

У слона болить нога,

Слон сьогодні шкутильга:

Гостював комар у нього,

Наступив йому на ногу. (Підвести дітей до розуміння гумору в цьому вірші).

А послушайте, що хоче нам сказати Ліза:

У сестрички Люби

Випадають зуби.

І говорить Люба:

Я тепер безжуба.

- Хто це в куточку муркоче?
- Каринко, це твій котик, чого він хоче?

Мурлика муркоче –

Морозива хоче.

– Мурлико руденький,

Замерзнеш, дурненький.

- Усі ці вірші, які ви слухали, хто написав?

- Як називається людина, яка пише вірші? Усі ці вірші написав Грицько Бойко.

Зараз послухайте наостанок ще один віршик – розмову бабусі з онукою перед вечерею.

Питаю я тебе, онуко, чи ти помила руки?

Аякже, – мій тобі відповідь, – Помила з милом, так як слід.

А де? Я тебе питаю – Води ж у хаті в нас немає...

Немає? – здивувалась Мила. – А я не знала і помила.

Ободзінська Лариса Петрівна,
вихователь дошкільного навчального закладу
ясла-садок комбінованого типу №33
м. Умані Черкаської області

СЛУХАННЯ ВІРШІВ Н. ЗАБЛИ «КОМАРИ ТА ЖАБКИ» ТА П. КОРОЛЯ «У КУЩІ НА КОРЧІ»

Мета: продовжувати вчити дітей емоційно сприймати образний зміст і художню форму поезії, відчувати характер твору; учити дітей розуміти смішне в літературних творах; продовжувати вчити дітей у своїх відповідях, описі уявної картини використовувати художні засоби: означення, порівняння, метафори; продовжувати вчити застосовувати при передачі емоційної суті й характеру героя відповідну міміку і жести, художні засоби. Виховувати чемність, вихованість.

Матеріал: керамічна жабка.

Хід

– У нас сьогодні на занятті буде дуже цікавий гість. Згадайтеся, хто він.

Плаває, а не риба, стрибає, а не заєць,

Співає, а не птах, комара спіймать мастак. (Жаба)

Ви вгадали, це – жаба (*вихователь виставляє керамічну жабу*). Погляньте на неї. Вона вам подобається?

Розкажіть про неї, яка вона?

Ця жабка любить розповідати різні історії про своїх подружок. Ось послухайте одну. В ній зустрінеться слово корч. Це – засохлий корінь.

У кущі на корчі

Жабка-скрекотушка

Упіймала уночі

Комара за вушко:

Щоб над лугом не гасав,

Жабеняток не кусав. (П. Король)

Я бачу, ви посміхаєтеся. Чому вам смішно? Розкажіть.

- Як іще можна сказати про цю історію? Яка вона? А що я вам розповіла – казку, оповідання? Отже, можна сказати, що це вірш-жарт.

- Розкажіть, якою ви уявляєте цю жабку?

- Яким був комар?
- А скільки діток було в жабки?
- Де вона їх клала спати, чим укривала?
- Яку пісню співала на ніч?
- Що жабка сказала комару, упіймавши його за вушко?

А зіграймо в комара і жабку.

(Діти виходять на килимок. Дівчата зображують жабок, хлопчики – комарів).

Ми будемо грати сумну історію чи веселу?

Жабка сидить, дримає, бо дуже стомилася за день зі своїми жабенятами. А комар літає на відстані навколо, дзижчить. Жабка розплющить очі, погляне на нього, та й знову задрімає. Комар осмілів, ближче підлетів – стала жабка його лапками відганяти, та так набрид їй комар, що вхопила його за вушко і каже...

Хто хоче першим поговорити з комаром? Подумайте, яким голосом ви будете з ним говорити. *(Звернути увагу на «комара», на його міміку й жести).*

(Послухати декількох «жабок», спитати в дітей та керамічної жабки, чия «жабка» їм сподобалася більше).

– Як ви гадаєте, які жабенята були в цієї жабки?

Жабенята були ще й дуже чемні, виховані. Зустрічаючи сусідніх жабенят, вони вітались із ними по-жаб'ячому. Хочете дізнатися, як це?

Вони спочатку вітались правими долоньями (навхрест), потім лівими, потім правими ногами, потім лівими. Ще й при цьому говорили: «Квоки-квоки, кум-кума».

Спробуйте так привітатися? (Повторити 2-3 рази). *(Діти сідають на місця).*

Прийшов час, жабенята підросли, вони вже не боялися комара. Але ж і комар уже був не один. У нього теж вирости дітки. Як ви гадаєте, що далі відбулося?

Наша гостя принесла нам ще одну історію про комарів та жабок, яку розповіла у своєму вірші Наталя Забіла.

*Подивіться, що за сила
Над водою угорі
Довгоногих, довгоносих,
Тонкокрилих комарів!
День і ніч танцюють сміло
Від зорі і до зорі
Довгоногі, довгоносі,
Тонкокрилі комарі!
Вийшли жабки полювати,
Комарів лихих ганяти.
Тільки скік! – на язик!
Вже комарик зник!
Наловили комарів,
Почали веселий спів:
Квок-квок! Кум-кум!
Ми розвієм сум, сум...
Кум-кум! – в куширі
Жаби співи почали,
А над річкою вгорі
Знов танцюють комарі*

- А в цього вірша який настрій? Чому?

- Які фарби ви взяли б, щоб намалювати малюнок до цього вірша? Чому?
- Розкажіть, яку картину ви уявили, слухаючи цей вірш?
- Яку б назву ви дали цьому віршеві?

А Наталя Забіла назвала його «Комарі та жабки».

Це не перший твір Наталі Забіли, з яким ви познайомилися.

- Які з її творів ви пам'ятаєте?
- Зверніть увагу на те, які чудові слова підбрала Н. Забіла, описуючи комарів. Хто їх запам'ятав?

- Який вірш ви хотіли б послухати ще раз? (*Вихователь читає вірш*)
- Що вам сподобалося робити на занятті?
- Чи було для вас якесь завдання важке?
- Що чемні дітки скажуть нашій гості?
- Як ви їй подякуєте?

*Пастушенко Алла Дмитрівна, вихователь,
Паламарчук Оксана Миколаївна, вихователь
Уманського навчально-виховного комплексу № 17
«Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів –
дошкільний навчальний заклад»
Уманської міської ради Черкаської області*

ВЕСЕЛИМОСЯ РАЗОМ, СМІЄМОСЯ НА ЗДОРОВ'Я

(розвага для дітей старшого дошкільного віку)

Мета: Підняти позитивно-емоційний настрій дітей, збагатити художніми враженнями, розважити; розвивати емоційну сприйнятливність, мову, увагу, мислення, уяву, творчість, креативність; виховувати у малят інтерес до художнього слова, до малювання, готовність і нахили до творчої діяльності, доброзичливість, допитливість, бажання не соромитися видатися кумедним, щиро посміятися над собою, повагу до однолітків, заохочувати їх особистим прикладом.

Обладнання: магнітофон із записом, ватман, кольорові олівці, фломастери.

Хід Лунає весела музика, діти входять до музичної зали.

– Доброго дня вам малята, рада усіх вас вітати.

– Як ви вітаєтеся при зустрічі із своїми батьками, рідними, друзями?

(Діти промовляють слова вітань, демонструють рукостискання, обійми).

– Я пропоную вам привітатися один з одним незвичними способами: (вухко до вухка, носик до носика, пальчик до пальчика і т. д.)

– Ви помітили, що ви робили під час привітання? Ви посміхалися.

– Як ви думаєте, якщо людина посміхається, то який у неї настрій?

– Сьогодні ми з вами будемо намагатися подарувати один одному як можна більше усмішок, тим самим покращимо собі настрій.

Гра: «Покажи, що я скажу»

Дітям пропонують уважно послухати сказане на вухко, та зімітувати рухи дій людей, або тварин.

Гра: «Продовж далі»

Дітям зачитують початок приказки та пропонують закінчити її:

- Хоч три дні не їсти, аби з печі... (не злізти).
- Той не козак, що боїться... (собак).
- Перший хлопець на селі, а село... (у два двори).

- Веселий сміх – ... (здоров'я).
- Весела думка – половина ... (здоров'я).

Гра: «Криве дзеркало»

Дітям пропонують розбитися на пари. Учасники стають один навпроти одного. Перший учасник показує якийсь кумедний рух, або дію, інший намагається скопіювати його. Потім учасники обмінюються ролями.

– Ви пам'ятаєте, як називається гумористичний твір, в якому зображають фантастичний світ, в якому відбуваються дивовижні події, дійсність вивернута навиворіт?. Так, це небилиці. Одну з них я хочу вам розказати. Ви уважно слухайте, якщо я кажу те, чого насправді бути не може, кажіть: «Ні!»

– Отож, давно це сталося, ще, коли я була старенькою бабусею, тоді саме мій дідусь народився, а тато з мамою пішли в дитячий садок... Тоді ще Земля наша стояла на трьох черепахах, які бігали швидше ніж літає ракета. Одного літнього сонячного ранку, коли небо було всипане рясними зорями, а місяць висів так низько, що його можна було дістати рукою, зібралася я в ліс за цукерками, які вже саме поспіли на велетенському дубі, який був таким великим, що діставав мені по коліна. А про цю новину сповістила мене ворона, яка голосно кричала: «Ку-ку, ку-ку».

Іду – іду, коли бачу: стоїть мураха, одягнена у валянки та кожуха, і погрожує мені палицею. Ну я звісно – тікати, бо усі знають, які люті оті мурахи... Так бігла по морю, що й забула, що далі зі мною трапилося...

Малята, допоможіть мені, мою небилицю закінчити.

– Ось вам олівці та папір – фантазуйте, що трапилося потім - намалюйте.

Діти на ватмані колективно малюють. Кожен вигадує свій сюжет. По закінченню, малята по черзі розповідають кілька речень, продовжуючи небилицю.

Підведення підсумків:

- Чи сподобалася вам розвага?
- Вам було весело чи сумно?
- Що ми сьогодні робили?
- Що саме вам сподобалося найбільше?

*Пересунько Іванна Олександрівна, вихователь
дошкільного навчального закладу ясла-садок
комбінованого типу №12 м. Умань
Черкаської області*

РОЗВАГИ СНІГОВИКА

(для дітей старшої групи)

Програмовий зміст. Розвивати пам'ять, мовлення та увагу. Виховувати дотепність, пізнавальний інтерес до навколишнього світу. Закріпити і поглибити знання малят про зимові дитячі розваги та деякі види спорту, удосконалювати вміння будувати речення. Поповнювати активний словник дітей спільнокореневими словами.

Матеріал. вірш Т. Коломієць «Про сніговика», картина з зображенням зимових розваг, імпровізовані сніжки, кошик.

Хід Спробуйте відгадати про що піде мова сьогодні на занятті. А допоможе вам підказка. Ось послухайте вірш.

Про сніговика

У дідка Сніговика

Кочерга замість ціпка,
Замість носа – бурячок,
Замість шапки – банячок.
Сперся він на кочергу
І ні кроку по снігу.
А в одлигу позіхнув,
Кочергою ворухнув.
Бороду розпушив
І по стежці рушив.
– Ти куди оце, куди?
– А туди, де холоди,
Де снігів уволю, –
На Північний полюс.
Буду жити і поживати,
Дім із криги мурувати,
Кочергою у хокей
На крижині грати
І морозивом гостей
Буду частувати.

- Яким ви собі уявляєте сніговика?
- Чому сніговик зібрався в дорогу?
- Куди вирушив?
- Як сніговик буде розважатися та розважати своїх гостей?
- Який характер у цього сніговика на вашу думку?

Хоч зима дуже холодна та сувора, але і в цю пору є свої чудові розваги, якими можна займатися лише цієї пори року. Ось послухайте загадки сподіваюсь вам нескладно буде їх відгадати.

Мчать по сніжку два пси,
У них задрані носи,
Дуже швидко пробігають,
Тільки смужечки лишають. **(Лижі)**
Сів у них я – і лечу,
Вихором із гірки мчу,
Але потім клопіт маю –
Їх нагору витягаю. **(Санчата)**
Де міцний та рівний лід,
Залишають там свій слід,
У пригоді нам вони –
Спритні братці – **(ковзани)**

Погляньте на картину, що перед вами, та пригадайте, як ви розважалися під час прогулянки. Розкажіть, якими цікавими справами та іграми можна займатися лише взимку. Діти спираючись на власний досвід та картину будують розповідні речення.

Чи подобаються вам зимові розваги? Розкажіть, яка з розваг вам подобається найбільше та чому.

Весело малятам кататися з гірки чи на крижаній ковзанці, кидатися сніжками, ліпити із снігу різні споруди. На лижах та ковзанах катаються взимку навіть дорослі, які дбають про власне здоров'я та люблять спорт. Ходімо подивимось.

Діти переглядають презентацію на тему: «Зимові види спорту»

Пограймо в гру. Я запитуватиму, а ви відповідайте:

- Хто такий лижник?
- Що таке лижна дорога, або лижня?
- Хто такий ковзаняр?
- Що таке ковзанка?
- Що таке санний спорт?
- Хто такий фігурист?
- Чим відрізняються санки і санчата?
- Чим відрізняються дитячі і спортивні лижі?
- Як ви гадаєте якими повинні бути спортсмени, що займаються зимовими видами спорту?

Діти, а ви у нас також спритні та моторні? Зараз ми це перевіримо веселою грою. Перед малятами кошик і розсипані по підлозі імпровізовані сніжки. У нас є багато сніжок. Вам потрібно з певної відстані кинути кульку так, щоб вона потрапила до кошика. Під час гри звучить весела мелодія.

Релаксація. Давайте з вами відпочинемо. Ляжемо на килимок. Закриємо очі і уявимо що ми з вами знаходимось в зимовому лісі. Навкруги все вкрито білим, пухнастим снігом. Гілочки дерев виблискують сріблястим інеєм. Повітря свіже, морозне. Навкруги тиша. Тільки дятел десь неподалік вистукує дзьобиком... Ну що відпочили? Відкривайте очки.

Ось і підходить до кінця наше заняття. Давайте згадаємо.

- Про що ми сьогодні говорили?
- Що нового ви дізналися для себе?
- Про що б ви хотіли дізнатися більше? Молодці.

*Пересунько Іванна Олександрівна, вихователь
дошкільного навчального закладу ясла-садок
комбінованого типу №12 м. Умань
Черкаської області*

СМІХОТА

(бесіда для дітей старшого дошкільного віку)

Мета. Розвивати мовлення, мислення. Виховувати уважність, зосередженість. Вправляти у вмінні складати розповіді на основі власного досвіду, відповідати на запитання за змістом вірша.

Матеріал. Вірш, прислів'я.

Хід. *Перед дітьми розкладені дитячі книги.*

У нас є багато цікавих дитячих книжечок.

- Хто вам читає книги?
- Які твори вам подобаються найбільше?

Сьогодні ми познайомимось з гумористичними творами. Послухайте вірш А. Камінчука «Сміхота»

Кіт питає у kota:

– Що таке сміхота?

Кіт коту відповідає:

– Штука ця не проста.

Це коли у kota

Миші вкрадуть хвоста!

- Як називається вірш?
- Яким ви уявляєте kota?
- Чи сподобався вам вірш?
- А як ви гадаєте, що таке сміхота?
- А чи траплялися з вами смішні історії? Розкажіть їх.

Нашу мову збагачують прислів'я та приказки. Ось послухайте прислів'я про сміх та гумор, як ви їх розумієте?

- Сміх – запорука здоров'я.
- Краще сміятися, ніж плакати.
- Не смійся з другого, щоб не було тобі туги.
- І в жарті треба міру знати.

Чи сподобалось вам вірш? Наступного разу ми прочитаємо нові гумористичні твори.

*Пономаренко Валентина Василівна, вчитель-логопед
дошкільного навчального закладу (ясла-садок)
комбінованого типу №91 «Кобзарик»
Черкаської міської ради Черкаської області*

ЗАГАДКОВІ ЗАВДАННЯ КОРОЛЕВИ ЗВУКІВ

Мета: Корекційно-освітня: закріпити правильну чітку вимову звуків [с – з]. Виявити навички дітей: розрізняти звуки по глухості – дзвінкості; закінчувати слова відповідним звуком та змінювати перший звук на заданий; добирати картинки на заданий звук; робити звуковий аналіз одно – та двоскладових слів; позначати звуки певним вибраним кольором; добирати слова-родичі від слова ліс; утворювати відносні прикметники від слова зима, узгоджувати їх з іменниками в роді, числі.

Корекційно-розвиткова: звертати увагу дітей на просодичну сторону мовлення та правильно нею користуватися (темпом, ритмом, висотою та силою голосу). Розвивати увагу, пам'ять, логічне мислення, творчу уяву, мовленнєве дихання, пальчикову та артикуляційну моторику, координацію рухів. Закріпити навички самомасажу у дітей.

Виховна: учити контролювати своє мовлення. Привчати дітей слухати та розуміти гумористичні вірші українських поетів. Виховувати любов до віршованих гумористичних творів. Підтримувати у дітей гарний настрій, бадьорість, впевненість у власних силах.

Матеріал: гумористичні вірші, музична колонка, запис голосу, музика; «чарівна» квітка, силуети предметів, фланелеграф, дидактичні ігри «Чарівні парасольки», «Звукова мозаїка», «звукові» коробочки, панно «Зимовий ліс», м'яч, медалі.

Хід Організаційний момент. Логопед заходить до музичної зали.

Логопед: Дорогі гості, раді бачити Вас у цій залі!

Дуже раді Вас вітати

В нашому садочку.

Гарний він такий один

З номером 91.

Наш «Кобзарик» наче рідний дім,

Діток з радістю стрічають в нім!

Тож і ви часу не гайте,

І маляток зустрічайте!

Заходять під музику діти.

Логопед: Гостей ми вітаєм завзято,
А з ними уся дівтора!
Добра всім вам зичим багато –
Щаслива нехай буде наша дитяча сім'я!

Логопед: Малята, скільки сьогодні багато гостей до нас завітало! Радо всіх вітаємо?

Діти: Так!

Діти: Щиро, щиро вітаєм,
Гості ми вас!
Щиро, щиро бажаєм
Тільки добра!

Логопед: Ви знаєте, я отримала незвичайний лист, бо він – звуковий. Послухаємо?
Звучить лист від Королеви звуків.

Королева звуків: Доброго ранку, дорогі малята. Це я – Королева звуків, з країни Звукляндії. Маю кілька завдань для перевірки ваших знань. Я знаю, що ви в наступному році підете до школи і хочу вам допомогти. І тому направила до вас своїх помічниць. Вони принесуть дещо для вас. А з якими звуками ви будете сьогодні працювати, дізнаєтесь, познайомившись і побачивши моїх помічниць. До зустрічі, мої любі!

Основна частина.

Логопед: Діти, що ж нам робити і де їх шукати. Давайте підготуємось до роботи (*діти виконують самомасаж, артикуляційну та дихальну гімнастику*).

Наберем в долоні сміху,
Кинем всім гостям на втіху.
Нашорошим наші вуха,
Щоб могли уважно слухать.
Підготуємо обличчя:
Лобик, щічки, підборіддя,
Губки, зубки, язичок.
Ви неперевершені!
А повітря наберемо носиком
І відпустимо його ротиком.
Дуже добре, ще разок.
Ми поплескаєм завзято
Й почнемо гостей чекати.

Чути голоси. Заходять дівчатка і сваряться.

I. Ні я.

II. Ні я.

I. Чому ти?

II. А чому ти?

I. Тому що я красива. А чому ти?

II. А тому що я розумна.

Логопед: Дівчатка, не сваріться. Хто ви? І про що сперечаєтесь?

I дівчинка: Нас направила до вас Королева звуків.

II дівчинка: Ця чарівна квітка із завданнями від неї.

Логопед: Дякуємо вам. Але ж Королева Звуків сказала, що ми дізнаємось, з якими звуками будемо працювати, побачивши Вас і познайомившись з Вами.

Дівчатка: Ну що ж, давайте познайомимось.

I дівчинка: Я Софійка, Сонечка.

Як ласкаве сонечко.
Я люблю співати,
Колір синій, синій,
Сині намистинки,
Сукні всі красиві.
Також люблю прикраси
Та яскраві сни.

Логопед: Малята, ви зрозуміли, який це звук?

Діти: Це звук [с].

Логопед: В яких словах ви почули його?

Діти називають слова з цим звуком.

II дівчинка: А я Зоя, Зоєчка,

Як ранкова зоренька.

Зранку вже працюю:

Зелену травицю,

Поливаю з радістю,

Зрошую водицею.

Азбуку вивчаю,

Казочку читаю.

Я багато хочу знати,

Щоб розумною зростати.

Логопед: Діти, що це за звук? А тепер назвіть слова з цим звуком.

Діти відповідають.

Логопед: Малята, пропоную згадати, з якими звуками нам доведеться працювати? Як ми їх вимовляємо? Яке положення під час вимови займають язичок, зубки та губки? (з допомогою символів).

Діти: – Коли ми вимовляємо ці звуки, язичок знаходиться за нижніми зубками;

– зубки утворюють парканчик зі щілинкою, а губки – посмішку;

– повітряний струмінь – прохолодний і йде по середині язичка;

– ці звуки – приголосні та тверді.

Логопед: А чим відрізняються звуки [с] та [з]?

Діти: Вони відрізняються тим, що звук [с] – глухий, а звук [з] – дзвінкий.

Логопед: Скажемо про звук [с] з пальчиками.

Діти: приголосний, твердий, глухий.

Логопед: А звук [з]?

Діти: приголосний, твердий, дзвінкий.

Логопед: Дівчатка, а Ви любите *гумористичні історії*? А ми з дітками полюбляємо їх слухати та читати. Пропонуємо і Вам їх. Згодні? (діти слухають, називають героїв гумористичних віршів та визначають, який звук в цих словах [с] чи [з] та де він знаходиться).

У слона болить нога

У слона болить нога.

Слон сьогодні шкутильга:

Гостював комар у нього,

Наступив йому на ногу. (Грицько Бойко).

– *Зайчику, зайчику, де ти бував?*

– *У темнім гаю.*

– *Розкажи, розкажи пригоду свою.*

– Вовчика сірого я в ярк загнав,
Лисоньку рудую у мішок сховав. (Оксана Сенатович).

Логопед: Малята, а пригадаємо нашу пісню про ці звуки (діти співають імітуючи рухи).

З неба сонечко нам світить,
Соловей співає.
У країну різних звуків
Сміло вирушаєм!
«С» нам стежку стелить рівну,
Стелить, вистеляє.
«З» – зозуля дзвінко, дзвінко,
Піснею стрічає.
«С» – струмочок,
«З» – дзвіночок,
Веселка співає.
«С» – сопілка грає дзвінко,
Настрій підіймає.
Місяць ясний,
Зорі красні –
Все навколо сяє.
Звуки різні, дивовижні
У світі бувають.

Дівчатка: Які ви справні! Ну що ж звуки ви вже знаєте,
Тож часу не гайте
І до завдань Королеви приступайте.

Логопед: Ну що ж, Сергійку, дістань синю пелюстку. Давайте сядемо і подивимось, що ж це за завдання? Це **дидактична гра «Закінчи слово»**. Потрібно закінчити слово звуками [с] або [з], щоб слово зазвучало (гра з м'ячем: котять один одному).

Слова: пе-с, хми-з, пилосо-с, ове-с, гарбу-з, автобу-с, в'я-з, тролейбу-с, абрико-с, м'я-з, теплово-з.

Дівчатка: Дуже вправні ви, малята,
Та роботи ще багато.

Логопед: Нас чекає наступне завдання від Королеви звуків. Візьми, Світланко, зелену пелюстку. Ну що ж наступне завдання – це **д/ гра «Зміни перший звук»**.

Слова: на [с]: мода – сода, банки – санки, Тоня – Соня, Таня – Саня. на [з]: куб – зуб, бал – зал, рима – зима.

Дівчатка: Малята, ви такі чудові, що нам хочеться зробити для вас щось приємне. Ми будемо зараз фантазувати. Хочемо, щоб всі ми потрапили на деякий час в чарівне місце. Скажемо всі разом: «Сани – бани, зуки – буки». Куди це ми потрапили? В ліс.

- Подивіться уважно навкруги. Яка пора року в лісі?
- Подумайте, якщо зима, то це який ліс?
- Назвіть слово, в якому є звук [с], а в якому – [з]. Де вони знаходяться?

Давайте відчуємо, яке повітря в зимовому лісі? Вдихніть, видихніть: ссссс, ззззз, зо-зо-зо-зо, со-со-со-со і т.д. (посилення та послаблення голосу без паузи на одному видиху).

Дидактична гра «Голосно – тихо».

Логопед: де це наші дівчата? Чи в лісі заблукали? Покличемо їх?
В лісі кричу: «Соня!»

А мені у відповідь: «Соня!»

Дереву кричу: «Зоя!»

Дерево у відповідь: «Зоя!».

Логопед: Підберіть до слова ліс слова-родичі: (Хто живе у лісі? – Лісовик. Хто працює в лісі? – Лісник. Галявина в лісі яка? – Лісова.).

Ліс взимку який? – Зимовий ліс.

Повітря яке? – Зимове повітря.

Ніч яка? – Зимові ніч.

Зорі які? – Зимові зорі.

Фізкультурна пауза з використанням рухової та пальчикової гімнастики

Встаньте, діти, посміхніться, (*руки на поясі, посміхаються*)

Землі нашій уклоніться, (*уклін*)

І до сонця потягніться, (*потягуються на носочках*)

Вправо-вліво нахиліться, (*нахиляються в боки*)

Веретеном покрутіться, (*крутяться*)

Раз – присядьте, два – присядьте. (*присідають*)

І на місце тихо сядьте. (*тихо сідають*)

Дидактична гра «Подарунки» (діти відбирають силуети різних предметів з звуками [с] та [з] і пояснюють, що подарують *синиці*: сани, ананас, апельсин, сумку; *зайцю*: ковзани, азбуку, возик).

Дидактична гра «Уяви та виклади» (на фланелеграфі: малята розказують вірш, викладаючи силуети його героїв на дошці, та виконують пальчикову гімнастику «Пальчики вітаються»).

Заєць зяблика зустрів:

– *Зебру зжер, зміюку з'їв!*

Зяблик зойкнув: – Значить, заєць –

Задавака і зухвалець!

Дівчатка: Ви чудові, малята! Час повертатися, заплющіть очі, сани-бани, зуки-буки. Розплющили очі? Ми вже в дитячому садку.

Дівчатка: А тепер, малята, не зівайте,

До наступного завдання приступайте.

Дидактична гра «Чарівні парасольки» (сині та зелені).

Логопед: Андрійку, візьми наступну пелюстку, червону.

Діти відбирають картинки і розселяють під синю і зелену парасольки, роблячи при цьому їх звуковий аналіз. Потім називають і пояснюють, чому саме їх розмістили під ці парасольки (слова з звуками [с] та [з]: оса, сом, ліс, пес, зима, коза).

Дидактична гра «Звукова мозайка» (співвіднесення звука з кольором: звук [с] діти позначають синім кольором, а [з] – зеленим).

Логопед: Михайлику, візьми останню пелюстку. Якого вона кольору?

Зуб, слон, зебра,

Соловей, лисиця, самокат,

Земля, сосна, гніздо.

Дівчата: малята, то Ви нас розвеселяли, а тепер ми хочемо Вас трішки потішити. Згодні? Тоді слухайте.

Хитрий зуб

Ой, болить у мене зуб,

Бо не хоче їсти суп.

*Хоче меду,
Хоче грушки,
Хоче теплої
Пампушки.*

*А як ще дасте сметанки –
Вмить боліти перестане! (Володимир Ладигець).*

(Діти називають слова, які різняться лише одним звуком: зуб, суп).

Софійка: Як ви весело тут грали!

От якби ще й заспівали.

Пісня «Країна добра» (разом з гостями).

Підведення підсумків.

Зоя: Дуже дякуємо Вам!

Дуже гарно тут у вас,
Та, на жаль, прощатись час!

Софійка: Королева звуків нас чекає,
Про пригоди наші розпитає.

А щоб ви про нас не забували,
Ми вам, дітки, наш сюрприз приготували.
(роздають дітям медалі знавців звуків).

Логопед: Малята, я пишаюся вами. Ви дуже добре працювали.

Наші завдання закінчились,
І дівчатка подружились.

До побачення усім!

Діти: До побачення, до побачення,

До побачення усім,
Щастя ми бажаємо і здоров'я всім.

А щоб щастя – отаке! (руки вгору).

А здоров'я – отаке! (розводять руки в сторони).

Чорна Леся Олександрівна,
вихователь Цвітківського дошкільного
навчального закладу (дитячий садок) «Калинка»
Городищенської районної ради Черкаської області

КАЗОЧКА ПРО ДІВЧИНКУ ВЕСЕЛИНКУ ТА ЇЇ ГУМОРИСТИЧНІ ВІРШІ

Мета. Ознайомити дітей із призначенням гумористичних віршів, із небувальщиною, віршем – перевертнем.

Матеріал: віршована скриня.

Хід.

– діти, послухайте дуже цікаву історію. У країні, яка зветься веселою поезією живе дівчинка Веселинка. А звать її так, бо вона дуже любить жартувати і веселитися та й інших завжди розвеселить. Мешканці цієї країни дуже люблять дівчинку, бо вона їм всім завжди допомагає. Одного дня в лісі сталася така пригода. Мале білчєня почало вихвалитися перед усіма, що воно найгарніше. Що його хвіст найпухнастіший, що стрибає воно краще всіх.

– діти. Як ви вважаєте, що ж зробили інші білчєнята?

– вони образилися на хвалька, але воно на них геть не зважало з гордо піднятою головою ходило по лісі. От і вирішили білченята звернутися за допомогою до Веселинки, щоб провчити малого хвалька. Веселинці було жаль білченят, адже вона любила всіх лісових мешканців та хвалька треба було якось провчити, щоб більше ніколи не ображав інших. Прийшла Веселинка до їхнього дупла, а білченя саме вихваляється перед всіма мешканцями лісу та й почала Веселинка розказувати вірш Г. Бойка «Хвастунець».

*Хлопчик Толя – молодець
Тільки трішки хвастунець.
Якось ми пішли на став
Він мені таке сказав:
Слово честі, не хвалюся,
Я ні-чо- го не боюся!-
Враз на слові цім з дороги
Толі ящірка під ноги.
З переляку, у тривозі
Наш хвалько мерцій навтік.
Та спіткнувся на дорозі
Й прикусив собі язик.*

Як реготали звірі, почувши цей вірш, аж за животи бралися. А білченя, зрозумівши, що це з нього всі сміються засоромилося та й втекло в своє дупло. Сидить, сумує, немає з ким гратися.

– Діти, як ви вважаєте, що потім зробили білченята? Вони пробачили хвалька і покликали його з ними гратися. Зраділо білченя і вирішило більше ніколи не вихвалитися і не ображати інших. Так Веселинка допомогла лісовим звірятам провчити хвалька. Всіх вона веселила і розважала своїми жартівливими віршами. А зберігала вона їх на полицках у своїй чарівній скрині. Та одного разу сталася біда. Вікно в кімнаті дівчинки було відкритим та раптово подув сильний вітер і відчинив скриню. Всі вірші розлетілися по кімнаті і переплуталися. Веселинка збрала їх, але тепер вона не може їх розібрати.

– Діти, може допоможемо їй? Як же нам розібратися з ними? Читатимемо їх по черзі. Слухаймо перший вірш, який називається «Мішанина».

*Вийдіть, добрі люди,
Слухайте, дивіться
Як Біленький Котик
Награє на скрипці.
Як гарчить – сміється
Пес Бровко, ледачий
Бо корова Бетсі
Через місяць
Скаче...
Поки Бетсі скаче,
Сталось інше диво:
Блюдо збігло з кухні,
Ложку прихопило.
Звірі неслухняні,
Заспокойтесь швидко.
Не лякайте місяць,
Не ламайте скрипку.*

*Посуд, що розбігся,
Позбирайте трошки,
Зупиняйте блюдо,
Виручайте ложку!*

– Діти, про що цей вірш? Чи посміхалися ви коли його слухали? А як же міг котик грати на скрипці? Чи може корова стрибати через місяць? Дивина. Як ви вважаєте чи може бути таке насправді? Ні, звичайно. Тому, що у вірші розповідається про те, чого ніколи не було і не може бути й не може статися – це все небувальщина! То ж на яку поличку в скрині ми покладемо цей вірш? Так, на полицю з написом «Небувальщина та небилиці».

– А ось ще один вірш із скрині Веселинки, який називається «Буки – башта – барабан»

*Буки – башта – барабан:
На льоду росте бурян
На вогні вода танцює,
Кінь нагаєчку лупцює,
Пугач ніччю загубився
Бик на груші опинився,
Миша кицю упіймала
Вуса їй пофарбувала.
Грак затьохкав соловейком,
А ще вся його сімейка.
Заспівав німий Вирян
«Буки – башта – барабан»*

Діти, чому ви засміялися? Справді, у цьому вірші все переплуталося. Що саме? Усі тварини тут займаються не своїми справами, все переплуталося. Тому такі вірші і називають «Перевертнями». На яку поличку ми покладемо цей вірш? Так на поличку з написом «Вірші – перевертні».

Чорна Леся Олександрівна,
*вихователь Цвітківського дошкільного
навчального закладу (дитячий садок) «Калинка»
Городищенської районної ради Черкаської області*

ГУМОРЕСКА З ЧАРІВНОЇ СКРИНІ ДІВЧИНКИ ВЕСЕЛИНКИ

Мета. Ознайомити дітей із гуморескою, допомогти їм зрозуміти кумедність ситуації у вірші, смисл виокремлених фразеологізмів, збагатити словник фразеологічними зворотами.

Хід.

– Діти, послухайте вірш П. Глазового «Онучок»

– *Лягай спати вже онучку,*

– *Дід говорить басом.*

Я, як був таким маленьким,

Лягав з курми разом.

А онучок здивувався.

Як же ви там спали?

Як ви з сідала, дідусю,

Додолу не впали?

Вихователь розтлумачує дітям незрозумілі їм слова

– Діти, чи було вам смішно коли ви слухали цей вірш? Чому? Нам було весело, бо письменник пожартував, вигадавши кумедну ситуацію. Вірші, в яких розповідається про веселі, кумедні ситуації називаються гуморесками. На яку полицку ми покладемо цей вірш? Так, на полицку, де лежать гуморески.

*Чорна Леся Олександрівна,
вихователь Цвітківського дошкільного
навчального закладу (дитячий садок) «Калинка»
Городищенської районної ради Черкаської області*

ЖАРТИ ВІРШОВАНОЇ СКРИНІ ДІВЧИНКИ ВЕСЕЛИНКИ

Мета. Познакомити дітей із гумористичним дотепом – пасткою, із прислів'ям, приказкою, примовлянкою.

Матеріал. Картинки.

Хід.

– Діти, Веселинка вам дуже вдячна за допомогу. І за це подарувала нам торбинку із прислів'ями, приказками та примовлянками. Але, щоб їх послухати ви повинні не потрапити в мою веселу пастку. Тож будьте уважні. Хто мені допоможе?

Розігрується дотеп – пастка:

1. я піду у ліс.

І я.

Зрубаю дуба.

І я.

Зроблю корито.

І я.

2. скажи – коса

Коса.

Твоя тітка оса.

– Ось ви й потрапили у мою пастку. Все це були жарти, то ж не засмучуйтесь. А тепер вже можна відкрити нашу торбинку. Погляньте, що тут є? Так, це картинки. Що на них зображено? Ось на цій картині зображено дитину, яка відмовляється їсти. Як тут можна зарадити?

– Діти, щоб дитина не відмовлялася їсти ми їй скажемо ось таку примовлянку:

Гам, гам, гам,

Гам, гам, гам,

Дуже смачно зараз нам.

– Що ж зображено на іншій картинці? Діти збираються йти на вулицю і не хочуть одягатися, але ж на вулиці зима і дуже холодно. Нам знову допоможе примовлянка:

Щоб не продувало спинку,

Ми поправимо кофтинку.

– Погляньте, що ще я знайшла у нашій торбинці? Це книжечка із приказками і прислів'ями. Зараз ми з вами їх прочитаємо.

Асфальту боятися – взагалі не ходити.

– Діти, як ви гадаєте, коли так говорять? А чому?

Не рий яму іншому, нехай сам риє.

– А як цю приказку можна пояснити? Про яку яму йдеться?

Риба любить, де глибше, а людина – де доведеться.

- Що нам каже ця приказка? Чому ви так вважаєте?
- Що посієш, потім не знайдеш.
- Що мається на увазі у цій приказці?
- Діти, а зараз ми з вами спробуємо намалювати малюнки до будь – якої з цих приказок.

Театралізовані розваги

*Мотуз Лариса Василівна, вихователь-методист
Петухова Людмила Володимирівна, вихователь
дошкільного навчального закладу (ясла-садок)
комбінованого типу № 91 «Кобзарик»
Черкаської міської ради Черкаської області*

ПОДОРОЖ КОЛОБКА

(драматизація казки з використанням завдань гумористичного характеру)

Матеріал. Використані такі казки та види театрів:

«Колобок» - українська народна казка, театр БІ-БА-БО;

«Колосок» - українська народна казка, театр на фланелеграфі;

«Котик і Півник» - українська народна казка, театр рукавичок;

«Теремок» - російська народна казка, тіньовий театр;

«Солом'яний бичок» - українська народна казка, гудзиковий театр.

На передньому плані підготовлені декорації для кожної окремої казки. Біля них сидять діти, які будуть виконувати ролі казкових персонажів.

Казкарка (дорослий) Мої любії малята!

Непосиди-дошкільнята!

В гості я до вас прийшла

І з собою на гостинець

Іще дещо принесла!

Ця пригода незвичайна

Про мандрівку Колобка

Хто з малят наставив вуха

Зараз казочку послуха!

Жили-були колись Дід та Баба. (На ці слова в будиночку-декорації відчиняються шторки і з'являються персонажі)

От Дід і каже Бабі:

– Бабо, спечи мені Колобка!

Баба. Та з чого ж я тобі спечу? Немає ж нічого!

Дід. А ти піди в комору, намети борошна та й спечеш!

Казкар. А в цей час Півник замітав подвір'я.

(Дія переходить до фланелеграфу, на якому дитина розповідає та демонструє казку «Колосок»)

Дитина. Та й знайшов колосок. Став кликати мишенят:

– Круть, Верть! Ідіть подивіться, що я знайшов.

Прибігли мишенята. – Треба його обмолотити.

– А хто буде молотити?

– Тільки не я! Тільки не я!

Обмолотив Півник сам. Знову кличе мишенят:

– Круть, Верть, ідіть сюди!

Прибігли мишенята.

– Тепер треба зерно до млина нести. А хто понесе?

– Тільки не я! Тільки не я!

Довелося Півнику самому нести. Приніс борошна з млина, замісив тісто, спік Колобка та й поставив на віконце вичахати.

Вихователь. Діти, а ви хочете дізнатися в які ігри грали мишенята? Я пропоную і нам з вами спробувати пограти.

Етюд «Кіт і мишенята»

Спить Кіт. Біля вікна на столі стоїть тарілка з сиром. Двоє мишенят вирішили дістатися до неї. З нірки вилазить перше мишеня й, переконавшись що кіт спить, гукає друге. Вони знаками показують одне одному: «Т-с-с!» Підкрадаються до тарілки, ласують сиром, радіють і, забувши про пильність, ідуть до нірки. Кіт прокидається й намагається впіймати мишенят.

Казкарка. А Колобок, не довго думаючи, скочив з підвіконня на стежечку та й покотився все далі та далі.

(На ці слова з-за ширми вибігає дитина в костюмі Колобка і обігрує слова Казкарки «закочуючись» за ширму для лялькового театру)

Казкарка. Котиться, котиться Колобок по стежечці а на зустріч йому Зайчик:

– Колобок, Колобок! Я тебе з'їм!

– Не їж мене Зайчик, я тобі пісеньку заспіваю. (Дитина Колобок і далі грає свою роль, але вже з іграшкою театру БІ-БА-БО)

– Е, ні! Ти мені вже колись співав. А тепер виконай моє завдання.

Завдання Зайчика. Зайчик розповідає різні небилиці, а Колобок разом з дітьми, помітивши «побрехеньки», тупотять ногами.

Виконав Колобок завдання та й покотився. А на зустріч йому Вовк:

– Колобок, Колобок я тебе з'їм!

– Не їж мене Вовк, я тобі пісеньку заспіваю!

– Та я вже чув твою пісеньку, ти краще мені смішну історію розкажи!

– Добре, Вовчику! А малята мені допоможуть.

Конкурс на найвиразніший діалог із казки «Сто вовків»

(Діти діляться по двоє й починають переказ-діалог із казки «Сто вовків»)

Дуже ти мене розсмішив!

А Колобок покотився собі далі. Аж чує: куці тріщать, дерева гнуться – йде ведмідь. Побачив Колобка та й каже:

– Колобок, Колобок, я тебе з'їм!

– Не їж мене, Ведмедику! Я тобі пісеньку заспіваю.

– Не потрібна мені твоя пісенька! Мені так в лісі сумно!

– Ну, тоді Ведмедику я разом з малятами спробую тобі покращити настрій.

Гра «Ми – актори» (Колобок називає дітям різні слова, які позначають посуд, професії, ситуації із життя, ходу, манеру поведінки різних тварин, ходу людей і т. інше.

– Дякую, тобі Колобок! Дякую вам малята! Ви мене дуже насмішили і покращили настрій! Щасливої тобі дороги, Колобок.

Казкарка. Покотився Колобок собі далі. (На ці слова дитина-Колобок виходить з-за ширми). Котився він довго-довго. Аж бачить стоїть якась хатинка.

Колобок. Ану, ж! Сяду під віконечком та й послухаю, хто тут живе?

Казкарка. А в хатинці жили Котик та Півник. (На ці слова персонажі з'являються над

ширмою). Котик кожного дня ходив на полювання та й наказував Півникові.

Котик. – Півнику-братику! Сиди тихо і нікому не відчиняй ні дверей ні вікон!

Півник. – Добре Котику! Так і зроблю.

Казкарка. – Тільки Котик пішов, так до віконечка підкралася Лисичка.

Лисичка. – Милий, любий Півнику!

Виглянь у віконце!

Ти співаєш гарно так, зустрічаєш сонце!

Виглянь, любий Півнику, зроби мені ласку.

Заспівай з віконечка, заспівай, будь ласка!

Казкарка. Півнику так сподобались слова Лисички, що він забув, про що говорив Котик і виглянув з віконця та й заспівав:

– Я Півник голосистий, горлечко сріблясте!

Буджу я всіх навколо і сонечко прекрасне.

Ку-ку-рі-ку! Всім співаю!

Ку-ку-рі-ку! Всім кажу!

Ранок завжди зустрічаю

Самий перший я встаю!

Казкарка. А Лисичка – хап та й схопила Півника й ну тікати. Прийшов Котик з полювання, а Півника немає.

– Де ж мені тепер його шукати, хто мені підкаже?

– Я знаю де! – каже Колобок.

– А хто ти такий?

– Я Колобок. Мандрую по казкам і бачив, куди Лисичка понесла Півника.

Казкарка. Наздогнали Котик і Колобок Лисичку та врятували Півника.

А тоді вирішили провчити Лисичку і придумали для неї завдання.

(Колобок разом з дітьми придумують різні сценки про Лисичку, а вона повинна відгадати про що вони.)

– «Лисичка-жадного іде на день народження».

– «Лисичка-ледащо замітає».

– «Лисичка-боягуз тікає від півня».

– «Лисичка замазура чепуриться».

– «Лисичка-забіяка зустрічається з іншою Лисицею, вони посміхаються».

Котик. – Дякуємо тобі, Колобок, що допоміг нам.

Півник. Залишайся з нами!

Колобок. – Спасибі, друзі, але я ще хочу побувати в інших казках. До побачення!

Та й покотився собі далі.

Казкарка. – Аж ось настав вечір. На небі засвітилися зорі і вийшов місяць. (При цих словах вимикається світло і вмикається освітлення для тіньового театру). Втомився Колобок.

Колобок. – Сяду я, трішки відпочину.

Казкарка. – А поряд стояв маленький будиночок.

Дитина розповідає казку «Теремок», одночасно показуючи тіньовий театр. Селить всіх персонажів: мишку, жабку, півника, їжачка до будиночка.

Казкарка. Сумно стало Колобкові.

Колобок. – Так дружно вони живуть, а я втік з дому і зовсім один! Не хочу я тут залишатися. Покочусь я краще додому.

Всі артисти виходять наперед.

Колобок. – Мандрував я так багато!

Зрозумів важливу річ:
Що без мами і без тата
Не можна далеко ходять!
Небезпечна ця дорога,
коли йдеш гуляти сам.
Пам'ятайте, любі діти,
Слухайтеся тат і мам! (разом).

*Субота Людмила Олександрівна,
заступник директора Уманського
навчально – виховного комплексу №24
«Дошкільний навчальний заклад
– загальноосвітній навчальний
заклад I ступеня»
Черкаської області*

ТАК ЧИЯ Ж ЦЕ СПРАВА?

(сценарій вечора-творчості Григорія Бойка)

Мета: Ознайомити з творчістю поета Григорія Бойка, навчити розуміти цінувати гумор та сатиру, розвивати мовленнєву та словесну творчість на основі вивчення літературних творів гумористичного змісту, сценічні та драматичні здібності. Виховувати громадянську зрілість, сприяти моральному, екологічному і духовному збагаченню особистості.

Дійові особи: Ціпуціпу, Ряба, Бабуся, Курчата, Білочка, Ведмедик, Їжачок, Осел, Козеня, Сорока, Калинка, Жабенята, Каченята, Ящірки, Зайченя, Вовчик, Метелик, Квіти, Милочка, Кіт, Півник, Діти, Змій.

Матеріали та декорації: портрет Г. Бойка, виставка його творів, куточок лісу, став, тин, хата, лава, стіл, стілець, квіти, очерет, дерева, гніздо, миска з яблуками, надувний круг, кошик з травами, краплі валеріани у пляшці, м'яч, папір, паперовий змії, калози (або великі чоботи), 2 ложки, 2 ємкості для гри з водою, гіляка (зламаний дубок).

Картина I.

Біля центральної стіни портрет Г. Бойка, виставка його творів

Інтер'єр куточка сільської місцевості: селянська хата, подвір'я огорожене тином. За тином розташувалися мешканці подвір'я. Праворуч куточок лісу, в лісі «мешкають» звірі. В центрі сцени «ставок», очерет навколо ставка, на ставку лілії. Виходять дівчатка в українських костюмах.

Танок «Дев'ятка», укр.народна мелодія (після таночка діти беруть кошик із квітами прикрашають портрет).

Бабуся – Дякую , діти, дякую вам за квіти та ще за те, що ви не забули який у нас сьогодні день і прийшли до нашої зали.

Діти (з залу) – А який сьогодні день?

Бабуся – День радощів і сміху, день творчості видатного українського поета Григорія Бойка. Ви знаєте такого поета? Може хтось назве його твори? А хто знає його вірші?

Діти розповідають знайомі вірші. З-за тинка обзивається Півник: Ку-ку-рі-ку!

Півник – Мама курочка в дворі квокче казку дівчоті.

Ось де для курчаток казочки початок.

Я раненько-рано встав,

Стрепенувся, заспівав: – кукурі...кукуріку!

Годі спати в курнику.

Пташиний двір оживає, всі співають, ходять, махають крилами. Танок «Курчата», музика українська народна.

Курочк :– Ку-куда, ку-куда?!

Все співають та танцюють,

Ніщо не бачать і не чують,

А я в своє гніздечко

Поклала яєчко.

Яєчко те не золоте,

А звичайнісіньке, просте. Ку-куда. Ку-куда!

Бабуся – Мабуть знеслася моя Ряба,

Я яєчко відшукаю

І яєчко забираю. (*знаходить у гнізді яєчко і кладе у фартушок*)

Бабуся – Зроблю смаженю для своїх внучаток.

Діти (обіймають бабуся): – Не хоче смажені внучатко –

Нехай краще буде курчатко.

Нехай буде ціпа –

Ім'я – Ціпуціпа!

Бабуся кладе яєчко у гніздо, Ряба накриває його крилами і «вилуплюється» Ціпуціпа.

Всі звірі з пташиного двору та діти обступують його, гладять, радіють:

– Маленьке!

– Жовтеньке!

– Наша Ціпуціпа!

– Очицями так кліпа !

Ціпуціпа (пручається) – Товстопузі пузаньки,

Довгоносики!

Клишоногі повзунки,

Боягузики!

Я велика цяця –

Всі мене бояться.

Кидається на всіх. Всі розходяться. Ціпуціпа вдогін кидає стілець, той ламається.

Діти – З ним зовсім не цікаво.

І навіть небезпечно!

А ми так йому раділи.

А ми так його любили!

Ряба – Ціпа, кинь хвалитись! Хай йому вже грець!

Треба ж поладнати

Зламаний стілець!

Ціпуціпа – Краще полежу я

З книжкою в руці (*бере книгу, лягає на лаву*).

Не моя це справа –

Лагодить стільці!

Качечка – Ціпуціпа молодець,

Тільки трішки хвастунець.

Ціпуціпа – Слово честі, не хвалюся –

Я ні-чо-го не боюся.

Півник – Враз на цім слові – з дороги

Йому ящірка під ноги!

Ящірка – Ти злякався?!

Ти в тривозі?!

Танок Ящірок під східну музику.

Ціпуціна (плаче) – Та я, та я...та я просто боюся!

Ящірка – Він спіткнувся на дорозі,

Прикусив собі язик!

Бабуся (*жаліє Ціпуціну, проганяє ящірок*) – Хто хвалитись поллюбляє,

В кого звичка є така,

Хай послухає цю казку

І прикусить язика.

Півник – Хто з вас, діти, хвалько? Хто язика прикусив?

Качечка – Покажіть усі язички, перевіримо хто хвалько!

Гра «Мавпочки».

Бабуся – Український народ завжди висміював хвальків і склав про них багато приказок та прислів'їв.

Конкурс приказок та прислів'їв про хвальків.

Картина II.

Ведуча: – Дуже влучно, з гумором, Грицько Бойко висміює хвальків, але і брехунців він у своїх віршах теж не жалує.

Бабуся сидить на лаві і тримає миску з яблуками. Вибігає Милочка і хватає яблуко з миски.

Бабуся – Питаю я тебе, онуко,

Чи ти помила руки?

Милочка – Аякже, мій тобі відповідь, –

Помила з милом, так як слід.

Бабуся – А де? Я тебе питаю –

Води ж у хаті в нас немає...

Милочка – Немає? Здивувалась Мила,

А я не знала і помила.

Ряба – Ох як схожа Милочка на мого Ціпуціпу! А де ж це він?

Вибігає Ціпуціпу з надувним кругом.

Ціпуціпу – Мамо! На річку піду!

Ряба – Ой не ходи, бо потрапиш в біду!

Ціпуціпа – Плавати хочу! – синок у відповідь.

Ряба – Плавать? Болить же у тебе живіт!

Ціпуціпа – Що ти! Живіт не болітиме нині:

Плавати буду я тільки на спині!

Вибігає за сцену, звідти чути його крики «На допомогу! Рятуйте».

Ряба бігає, шукає, гукає Ціпуціпу. Вибігають із лісу звірята.

Їжачок: – Ми по лісі всі підем і маля твоє знайдем.

Гра «Шукай».

Вирушають у дорогу Їжачок, Білочка, Ведмедик, Зайчик. Змійкою ідуть поміж дерева, потім сідають на землю.

Їжачок – Заблудились в лісі хлопці,

Не знайдуть дороги.

Засць – Посиніли, задубіли, –

Ледве тягнуть ноги.

Білочка – Ідуть вони між дубами,

Куди – невідомо...

Ведмідь – Йдемо на північ,

Той будемо вдома.

Засць – Ні на північ

Не піду я, друже,

Бо на півночі морози,

А я мерзну дуже... (дрижить і кутається в одяг)

За кущами щось тріщить. Виходить Ослик, рве листя на кущі, щось співає крізь зуби.

Всі поховалися, а потім виходять.

Їжачок – Зайшов Ослик до садка

І зірвав листок з дубка!

Ведмідь – Що ти взяв за моду –

Нищити природу!

Білочка – Ведмідь мерщій побіг в садок,

Вирвав з коренем дубок! (хвилюється, лапками обхопила голову)

Їжачок – Замахнувся на Ослиська...

Ведмідь – Не підходь до саду й близько!

Сорока – Кричить Осел з-за огорожі:

Осел – Ми з тобою, хлопче, схожі!

Ведмідь – Так я ж за листочок... (опускає голову)

Всі – Знищив ось дубочок!

Їжак – Посадити дубка треба, хай авін виросте до неба.

Всі беруть дубка і ідуть садити.

Пісня «Будь природі другом» муз. М. Ведмедері. Виконують усі діти.

Калина (виходить з кошиком трав) – Аптека зелена! (показує трави)

Всі – Зелена аптека?

Калина – Зелена аптека лежить навкруги:

Зелені горби і зелені луки.

Сорока – Зелені сади і ліси, і поля,

Уся наша рідна, квітуча земля!

Гра-танок «Луна»

Калина – Зелена аптека –

Це трави і квіти.

Що в кошик збирають

Дорослі і діти.

Танок Квітів, мелодія вальсу.

Калина – В мене в кошику багато рослин, які з них відгадайте (Загадує загадки про лікарські рослини).

Гра-танок «Козенята і футбол»

Ведуча – Прудке козенятко ганяло в футбол

І ніжку передню гвіздком проколало!

Сорока – Не може ступити, лежить на траві і мекає слізю:

Козенятко – Вся ніжка в крові!

Білочка – Чим рану помазати як йоду нема?

Осел – А ось їжачок по лужку шкандибає,
Зелена аптека відома старому.

Всі – Що приніс ти їжачок? Який листочок?

Ведуца – Попробуйте відгадати (загадка про подорожник).

Їжак миє листочок, перев'язує ніжку Козлику.

Засць – Ой, рятуйте, ми пропали! Там така дивина:

Має вуса і два ока і колеса замість ніг,

Налічив я вісім їх!

Сорока – Мабуть це зайча від вовчиська тікало,

Калина – Захекалось бідне, лежить і дрижить!

Засць – Ой трусяться лапки, ой, серце болить!

Їжак – Попий валер'яни і серце у тебе болить перестане!

Осел – Та й нерви тобі заспокоїть вона,

Ця дуже корисна трава запашна.

Козеня – Попий, попей зайчисько трішки,

Так і мені лікували ніжки.

Ведмідь – А тепер рушаймо, дивину шукаймо.

Білочка – То зовсім не дивина, то Вовчисько спочива.

Гра «Через міст»

Вовчик – Куди ви ідете?

Сорока – Мале Ціпуціпу не слухалось маму,

Не слухало тата і впало у яму.

Вовчик – То швидше спасаймо маленьке курча,

Калинка – Зелена аптека усіх вируча.

Картина III.

Всі вирушають у дорогу, Козлик починає шкандибати, через певний час всі зупиняються.

Осел – Як повільно так іти, то курчати не спасти.

Калина – От якби людині крила, і людина полетіла б,

Тільки де ті крила взяти? Як навчитися літати?

Ведмідь (виймає з торбинки кольоровий папір) – Мабуть кожен з вас уміє

Із паперу клеїть змія.

В'ється нитка золота,

Паперовий змій літа!

Пісня про паперового Змія. Вилітає Змій. Гра «Раз, два, три, чотири, п'ять...» Після гри всі сідають спочивати. Виходить Котик сідає поряд, взуває калоші.

Засць – Нащо калоші ти взуваєш?

Кіт – Я в них на вулицю піду.

Засць – Але ж грязюки там немає!

Кіт – Нічого я її знайду.

Осел (підходить до Кота, бере калошу) – А я в калошах по сніжку

Із гостин вертався.

Білочка – А як там гостювалося?

Осел – Та нічого, все як слід.

Тільки бачиш, друже,

в тому домі хазяї

некультурні дуже.

Вовчик – Некультурні хазяї?

Осел – Просто нехороші,
у прихожій не зняли
з нас вони калоші!

Ведмідь – Мабуть з ваших кожущин й снігу не струсили –

Осел – То ми так як увійшли і до столу сіли.

Всі – Ой незнайку, поспішайку! Ти завчи такі слова:

Невезіння від невміння та від поспіху бува.

Змій – От якби наш Ослик та навчався правил поведінки в гостях, то знав що слід робити з калошами в гостях. Ми зараз проведемо тренування з калошами.

Гра «Хто перший»

Кіт – Що ж по цьому йдім додому,
І стежками й навпростець.

Сорока – Треба швидше поспішати – скоро казочці кінець.
Під веселий марш усі за Змієм виходять.

Картина IV.

В «калюжі» сидить курча, навколо ходять жабенята.

Сценка Ціуціну і жабенят:

Жабеня – Ти погріб копав?

Ціуціну – Копав.

– У яму упав?

– Упав.

– Давно ти упав?

– Давно.

– Куди ти упав?

– На дно.

– А що там на дні?

– Струмок.

– А що в глибині?

– Пісок.

– Каміння нема?

– Нема.

– А холод пройма?

– Пройма.

– І нудно сидіть?

– Ага.

– Що в тебе болить?

– Нога.

– Драбину чекав?

– Чекав!

– На поміч гукав?

– Гукав.

– То, кажеш, сидиш?

– Сиджу.

– Посидь, я гулять біжу!

Танок «Жабенята» На галявину вилітає Метелик.

Метелик – Бідне курчатко, його потрібно негайно спасати. (Носить жменями воду із «калюжі»)

Курчата – Туди-сюди тупцюється метелик біля броду,
З річки носить він на берег пригоршнями воду.

А навіщо він це робить, запитай, сестричко,

Метелик – Дуже хочу я всю воду виносити з річки.

Курчата – Ну й тупий, дивакуватий, розум де у тебе?

Що б всю воду вибрати з річки

Відра взяти треба.

Змагання: Хто більше води наносить ложкою.

Під бадьорий мари виходять усі звірята разом із Змієм.

Ціпуціпу – Я влетіло в яму, котик мій, поклич ти маму (плаче)

Змій – Тут з усіх котячих ніг кіт у яму тільки – плиг!

Сорока – Язичка він показав і дуже ввічливо сказав:

Кіт – Мур-мур-мури – онде кури!

Ти сідай мені на спину, біля курки тебе скину.

Білочка – Та й поніс Ціпуціпу до мами.

Ряба – Рада я радісінька, що знайшлось манісіньке!

Курчата – До курчаток ти біжи і з качатами дружи.

Півник – І не вихваляйся, і не задирайся!

Під спокійну музику всі розходяться по своїх місцях.

Ряба – Ой, як звечоріло... (накриває на стіл)

Ціпуціпу сідає за стіл.

Ряба – Він за стіл сідає ... (гладить Ціпуціпу по голові, стілець перевертається, Ціпуціпа падає)

Із стільця хлопчисько покотився так,

Ой, розбив він миску і набив синяк!

А в сестрички Ціпи усміх на лиці...

Курча – Так чия ж це справа лагодить стільці?

Всі виходять на сцену.

Ціпуціпу – Хоч ми з казки, та, як треба,

Все розкажемо про себе для дружків своїх.

Змій – Гей, школярки й малята,

Підем з нами танцювати, хай лунає сміх.

Всі – Хай лунає сміх!

Бабуся – А допоможе сміхові лунати дзвінко та весело своїми віршами наш український поет – гуморист Грицько Бойко.

Ведуча – Про клас і дитсадок, про сім'ю і друзів, про хвастунців і сміливців розповідає поет в своїх віршах.

Ведмідь – І звірят вчить любити.

Осел – Берегти природу.

Котик – Берегти соє здоров'я.

Ряба – І слухатися батьків.

Засць – Займатися фізкультурою і нікого не боятися.

Всі – Будьмо всі щирими та хоробрими, як герої його творів.

Спільний танок-хоровод.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аргайл М. Психологія гумору: Пер. з англ. – М., 2002. – 274 с.
2. Арзамасцева І., Миколаєва С. Дитяча література. - Вид. «Академія», 1997.
3. Бегак Б. Діти сміються. - М., 1971. Дитяча література / Під ред. Тернівського А. - М., 1977.
4. Богомаз Т.А. Междисциплинарный характер юмора / Т.А. Богомаз., 2015. с. 73 – 80.
5. Богуш А.М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник для студ. вищ. навч. закладів / А.М. Богуш, Н.В. Гавриш, Т.М. Котик; Мін. освіти і науки України. – Київ: Слово, 2006. – 304 с.
6. Бондаренко Е.А. Восприятие комического дошкольниками. – Минск: Асвета, 1968. – 101 с.
7. Гавриш Н. Використання малих фольклорних форм // Дошкільне виховання. – 1991. – №9. – С.16-20.
8. Гавриш Н. Художня література в освітньому процесі: сучасні технології / Н. Гавриш // Дошкільне виховання. – 2011. – №2. – С. 4-9
9. Гавриш Н.В. Сучасне заняття в дошкільному закладі: навчально-методичний посібник / Н.В. Гавриш; за ред. Н. Гавриш; авт. кол. : Н.В. Гавриш, О.О. Лінник, Н.В. Губанова. – Луганськ: Альма-матер, 2007. – 467 с.
10. Галич Олександр, Назарець Віталій, Васильєв Євген. Теорія літератури: Підручник / За наук. ред. Олександра Галича. – 4-те вид., стереотип. – К.: Либідь, 2008. – 488 с.
11. Грибовська А.А. Гумор в образотворчій творчості дошкільнят. – Вид-во: Педагогічне товариство Росії, 2007. – 352 с.
12. Дитина і книга: Посібник для вихователя дитячого садка / Л.М. Гурович, Л.Б. Берегова, В.І. Логінова, В.І. Пирадова. – СПб.: Вид-во «ДИТИНСТВО-ПРЕС», 2000. – 128с.
13. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія / А.М. Богуш, Л.О. Варяниця, Н.В. Гавриш [та ін.]; за заг. ред. Н.В. Гавриш. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 368 с.
14. Зайва О.О. Особливості використання почуття гумору як ресурсу психологічного подолання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук / Зайва О.О. – Харківський національний університет ім. В.Н. Кара, 2006. – 19 с., С. 2.
15. Зверева Р. Гумор в житті дітей молодшого дошкільного віку / Дитина в дитячому садку. 2001.
16. Зіміна В. Народна казка в системі виховання дошкільнят // Дошкільне виховання. – 2005. – №1. – С.18-28.

17. Зіміна В. Народна казка в системі виховання дошкільнят // Дошкільнє виховання. – 2005. – №5. – С.28-35.
18. Зіміна В. Народна казка в системі виховання дошкільнят // Дошкільнє виховання. – 2005. – №8. – С.26-31.
19. Карасик А.В. Лингвистические характеристики юмора / А.В. Карасик // Языковая личность: проблемы лингвокультурологии и функциональной семантики: Сб. науч. тр. ВГПУ. – Волгоград: Перемена. – 1999. – С. 200 – 209.
20. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук.– метод. посіб. І Наук. ред. О.Л. Кононко – К.: Ред. журн. «Дошкільнє виховання», 2003. – 243 с.
21. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості у дошкільному дитинстві. – К.: Освіта, 1998. – 225 с.
22. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 752 с.
23. Лук А.Н. Про почуття гумору і дотепності. – М.: Мистецтво, 2000.
24. Минский М. Остроумие и логика когнитивного бессознательного / М. Минский // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XXIII Когнитивные аспекты языка. М.: Прогресс, 1988. – С. 281 – 309., с. 294.
25. Мусийчук М.В. О когнитивной функции приемов остроумия / М.В. Мусийчук // Наука на рубеже веков. История Филология. Педагогика. Сб. научных статей. – СПб.: Нестор, 2001. – С. 85-87.
26. Наукова школа академіка Алли Богуш: монографія / Упоряд. А.М. Богуш. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2009. – 525 с.
27. Новицька М., Соловійова Е. Ласкаво просимо у фольклорну школу // Дошкільнє виховання. – 1993. – №9. – С.11-18.
28. Олександр Потебня. Естетика і поетика слова: збірник / О. Потебня. – К.: Мистецтво, 1985. – 303 с.
29. Пидручная С. Казки – за безпеку дітей // Дошкільнє виховання. – 2008. – №2. – С.124-127.
30. Побірченко Н.С. Невичерпне джерело народної мудрості / Н.С. Побірченко // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / гол. ред. М.Т. Мартинюк; ред. кол.: В.Г. Кузь, Н.С. Побірченко, О.М. Коберник. – Умань: Софія, 2008. – Ч. 5. – С. 146-155.
31. Поніманська Т.І. Виховання людяності: технологічний аспект / Т.І. Поніманська // Дошкільнє виховання. – 2008. – № 4. – С. 3-5.
32. Попова І.І. Розвиток образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами поетичного гумору: дис. канд. пед. наук / Попова І.І. – Одеса, 2006.

33. Поштарева Т. Використання народних казок в освітньому процесі // Дошкільне виховання. – 2009. – №5. – С.24-28.
34. Рогальська І.П. Теоретико-методичні засади соціалізації особистості в дошкільному дитинстві: автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / І.П. Рогальська. – Луганськ, 2009. – 20 с.
35. Рубаха І.П. Любій малечі про цікаві речі: 5–6 років / І.П. Рубаха, Л.М. Рубаха. – Х.: Ранок, 2009. – 144 с.
36. Садыкова Р.А. Особенности восприятия смешного детьми дошкольного возраста. Дисс...канд. психол. наук. 19.00.07. – К., 1971. – 165 с.
37. Самохина В.А. Современная англоязычная шутка / В.А. Самохина. // Харків: Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – 2008. – С. 356.
38. Скрипник Н.І. Виховання толерантних взаємостосунків дітей старшого дошкільного віку : навчально-методичний посібник / Скрипник Н.І. – Умань: ПП Жовтий, 2011. – 99 с.
39. Старовойтенко Н.В. Виховання почуття гумору у старших дошкільників та молодших школярів: Дис. канд. пед. наук. 13.00.07. – Черкаси, 2000. – 210 с.
40. Сухомлинський В.О. Духовний світ школяра / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 1. – С. 207-400.
41. Сухомлинський В.О. Павлиська середня школа / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1980. – Т. 4 – 1977. – С. 7-390.
42. Сухомлинський В.О. Сердце отдаю детям / В.О. Сухомлинский // Вибрані твори: в 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1980. – Т.3. – С. 5-279.
43. Українська мова. Енциклопедія / Ред.кол.: Русанівський В.М. (співголова), Тараненко О.О. (співголова), М.П. Зяблюк та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2004. – 824 с.: іл.
44. Халікова Р. Народна творчість як засіб виховання любові до рідного краю // Дошкільне виховання. – 1988. – №5, С. 13-17
45. Харченко О.В. Праймінг як когнітивний механізм розпізнання комічного / О.В. Харченко. // Харків: Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – 2012. – С. 108.
46. Чуковський К. Від двох до п'яти. М.: Просвіта. 1961.

ЗМІСТ

I. ВСТУП	3
II. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	
1. <i>Байда Н.В.</i> Виховуємо гумором	5
2. <i>Бодня С.М.</i> Виховний потенціал у гумористичних художніх творах	9
3. <i>Бортнікова Н.Ю.</i> Музична розвага як один з методів, що забезпечують успішність використання гумористичних художніх творів з дітьми дошкільного віку	10
4. <i>Габліані М.В.</i> Використання гумористичних художніх творів у формуванні комунікативної компетентності дошкільника	12
5. <i>Галаєва О.</i> Синтез художніх засобів та кольорів крізь призму лінгвопоетики	16
6. <i>Герасименко О.В.</i> Кожна байка чогось навчає	20
7. <i>Горбатюк Н.П.</i> Формування комунікативної компетентності дошкільника через використання гумористичних творів	21
8. <i>Григораши В.П.</i> Сміх – це велика сила, здатна змінити цей світ на краще	27
9. <i>Флорінська Н.Г., Гриценко Т.М.</i> Використання різноманітних форм та методів роботи для виховання у дошкільників почуття гумору	31
10. <i>Дихно С.І.</i> Багатство мовленнєвої палітри гумористичних творів для формування комунікативної компетентності дошкільника	34
11. <i>Загородня Т.В.</i> Вивчаємо твори гумористичного змісту – з малку	37
12. <i>Здір О.А.</i> Особливості гумористичних творів для малят	40
13. <i>Кияниця Н.В.</i> Виховний потенціал у гумористичних художніх творах	44
14. <i>Коваленко А.С.</i> Особливості сприймання дітьми дошкільного віку творів гумористичного змісту	50
15. <i>Канюк І.М., Козлова Т.В.</i> Роль гумористичних творів у формуванні дошкільників позитивного сприймання довкілля	53
16. <i>Кравченко І.Б., Колбасюк Т.В.</i> Сміх – чудова штука – і мистецтво і наука	55
17. <i>Колеснікова Л.М., Кротик О.О.</i> Веселий сміх – на утіху всім – дарує письменник Григорій Пилипович Бойко	59
18. <i>Крупич М.М.</i> Особливості сприйняття дітьми дошкільного віку творів гумористичного змісту	62
19. <i>Кужіль Н.Г.</i> Особливості сприймання художніх творів гумористичного змісту дітьми дошкільного віку	66
20. <i>Кужіль О.В.</i> Особливості театралізації художніх творів гумористичного змісту на етапі дошкільного дитинства	69
21. <i>Кузьміна Т.І.</i> Особливості використання гумористичних художніх творів у роботі з дошкільниками	73
22. <i>Лаврінченко Т.В.</i> Виховання почуття гумору у дошкільників через	

художні твори	76
23. <i>Слонська С.В., Левченко О.В.</i> Гумор та гумористичні твори у вихованні дітей дошкільного віку	79
24. <i>Луценко Л.О.</i> Форми, методи та прийоми, що забезпечують формування почуття гумору у дошкільнят	82
25. <i>Мариняк Т.О.</i> Виховний потенціал у гумористичних художніх творах	87
26. <i>Мельник Т.О.</i> Гумористичні художні твори та їх вплив на виховання свідомості дошкільників	89
27. <i>Дідура Л.О., Міняйло О.В.</i> Створення життєрадісної атмосфери в дошкільному закладі, що сприяє розвитку почуття гумору у старших дошкільників	92
28. <i>Ободзінська Л.П.</i> Виховний потенціал у гумористичних художніх творах	96
29. <i>Опалко Г.П.</i> Виховний потенціал гумористичних художніх творів у роботі з дітьми дошкільного віку	98
30. <i>Пастушенко А.Д., Паламарчук О.М.</i> Значення гумору в житті дітей	102
31. <i>Пересунько І.О.</i> Гумористичні художні твори – скарбниця для використання у роботі з дітьми	107
32. <i>Жежер Н.О., Лисенко Н.С., Плужник Н.В.</i> Багатство мовленнєвої палітри гумористичних творів для формування комунікативної компетентності дошкільника	108
33. <i>Приходченко О.І.</i> Чого навчають байки?	111
34. <i>Муравська С.А., Прокапало Л.П.</i> Формування почуття гумору у дітей дошкільного віку	112
35. <i>Колеснікова Л.М., Семенко О.Є.</i> Гумористичні твори як засіб невимушеного виховного впливу на дітей дошкільного віку	118
36. <i>Симоненко Г.Г.</i> Гумористичні твори – засіб формування позитивного сприйняття довкілля	121
37. <i>Люта Н.П., Сідельова Л.А.</i> Гумористичні твори, як засіб живого спілкування з дошкільниками	124
38. <i>Субота Л.О.</i> Вечори творчості, як ефективна форма роботи по ознайомленню дітей з авторською казкою та художніми творами сатиричного змісту	131
39. <i>Суворова В.В.</i> Використання гумористичних художніх творів у педагогічній роботі з дітьми дошкільного віку	133
40. <i>Тарабцева А.Є.</i> Виховний потенціал у гумористичних художніх творах	137
41. <i>Тельнова Н.Г.</i> Розвиток комунікативних здібностей дошкільнят шляхом використання українського народного фольклору	139
42. <i>Ткаченко Л.В.</i> Виховний потенціал у гумористичних художніх творах	145
43. <i>Хоменко О.В.</i> Гумористична література – як особливий і тонкий метод виховання	149

44. Чорна Л.О. Використання веселої поезії	153
45. Чунарьова В.Г. Виховний потенціал у гумористичних художніх творах	154
46. Шаповал Л.В. Виховний потенціал у гумористичних художніх творах	159
47. Шевченко В.І. Вчимо дітей розуміти жарти й гумор	161
48. Яцкевич Л.О. Особливості сприймання дітей дошкільного віку творів гумористичного характеру	166

ІІІ. ТЕМАТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

1. Бодня С.М. Жарти для принцеси Розробка тематичної розваги до Дня сміху для дітей старшого дошкільного віку	171
2. Бортнікова Н.Ю. Котився по світу веселий візок, чимало малятам привіз загадок Розробка літературно-музичної композиції за мотивами віршів черкаських дитячих поетів	175
3. Волочай Л.Г. Фантазії Мюнхгаузена Розробка розваги до Дня гумору для дітей старшого дошкільного віку	179
4. Коваленко А.С. Надокучливі казки Розробка заняття для дітей старшого дошкільного віку	183
5. Коваленко А.С. Ознайомлення з віршами-безкінечниками Розробка заняття для дітей старшого дошкільного віку	184
6. Коваленко А.С. Небилиці і мовчанки Розробка заняття для дітей старшого дошкільного віку	187
7. Канюк І.М., Козлова Т.В. Буду веселим, буду здоровим Розробка інтегрованого заняття для старшого дошкільного віку	189
8. Крупич М.М. Розповідь М. Носова «Живий капелюх» Розробка заняття із сприйняття гумористичного твору дітьми старшої групи	191
9. Крупич М.М. Що не так? Розробка літературної гри для дітей старшого дошкільного віку	192
10. Слонська С.В., Левченко О.В. К.І. Чуковський «Муха-цокотуха» Розробка заняття для дітей старшого дошкільного віку з використанням казкотерапії	193
11. Мариняк Т.О. У країні Плутанині Розробка інтегрованого заняття для дітей середнього дошкільного віку	197
12. Ободзінська Л.П. Творчість Г. Бойка та гумор у його творах Розробка заняття для дітей дошкільного віку	200
13. Ободзінська Л.П. Слухання віршів Н. Забіли «Комарі та жабки» та П. Короля «У куці на корчі» Розробка заняття для дітей дошкільного віку	202
14. Пастушенко А.Д., Паламарчук О.М. Веселимося разом, сміємося на здоров'я Розробка розваги для дітей старшого дошкільного віку	204
15. Пересунько І.О. Розваги сніговика Розробка заняття для дітей старшого дошкільного віку	205

16. Пересунько І.О. Сміхота	
Розробка бесіди для дітей старшого дошкільного віку	207
17. Пономаренко В.В. Загадкові завдання Королеви звуків	
Розробка тематичного заняття для дітей старшого дошкільного віку	208
18. Чорна Л.О. Казочка про дівчинку Веселинку та її гумористичні вірші	
Розробка заняття для дітей старшого дошкільного віку	213
19. Чорна Л.О. Гумореска з чарівної скрині дівчинки Веселинки	
Розробка тематичного заняття для дітей старшого дошкільного віку	215
20. Чорна Л.О. Жарти віршованої скрині дівчинки Веселинки	
Розробка тематичного заняття для дітей старшого дошкільного віку	216
IV. ТЕАТРАЛІЗОВАНІ РОЗВАГИ	
1. Мотуз Л.В., Петухова Л.В. Подорож Колобка	
Розробка драматизації казки з використанням завдань гумористичного характеру	217
2. Субота Л.О. Так чия ж це справа?	
Розробка сценарію вечора-творчості Григорія Бойка	220
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	227